DANILA
COMASTRI MONTANARI

CAVE CANEM

virtual-project.eu

BEST SELLERS

Publius Aurelius.
Un detectiv în Roma Antică
Volumul 1

Publio Aurelio
Un investigatore nell'antica Roma
Cave Canem
Danila Comastri Montanari
Copyright © 1999 Hobby & Work Publishing S.r.l.
This edition published in agreement with Hobby & Work Publishing S.r.l. through Piergiorgio Nicolazzini Literary Agency
All rights reserved.

Publius Aurelius
Un detectiv în Roma antică
Cave Canem
Danila Comastri Montanari
Copyright © 2004, Editura **ALLFA**
Traducere: Radu Gâdei

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.
Copyright © 2004, by **ALLFA**
The distribution of this book outside Romania, without the written permision of
ALLFA, is strictly prohibited.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
Danila Comastri Montanari, Cave Canem –
trad.: Radu Gâdei, București: ALLFA, 2004
288 p.; 18 cm
ISBN 973-8457-74-2

Editura **ALLFA**: Bd Timișoara nr. 58,
sector 6, cod 061317 – București
Tel.: 402 26 00
Fax: 402 26 10

Departamentul distribuție: Tel.: 402 26 30, 402 26 34

Comenzi la: comenzi@all.ro
URL:. http://www.all.ro
Redactor: Constantin Vlad
Procesare copertă: Niculina Stoica

DANILA COMASTRI MONTANARI

CAVE CANEM

„Este o prostie să cerem zeilor ceea ce suntem în stare să facem și noi”

Epicur

Traducere de Radu Gâdei

www.virtual-project.eu

EDITURA ALLFA

LUMEA ÎN VIZIUNEA ANTICILOR

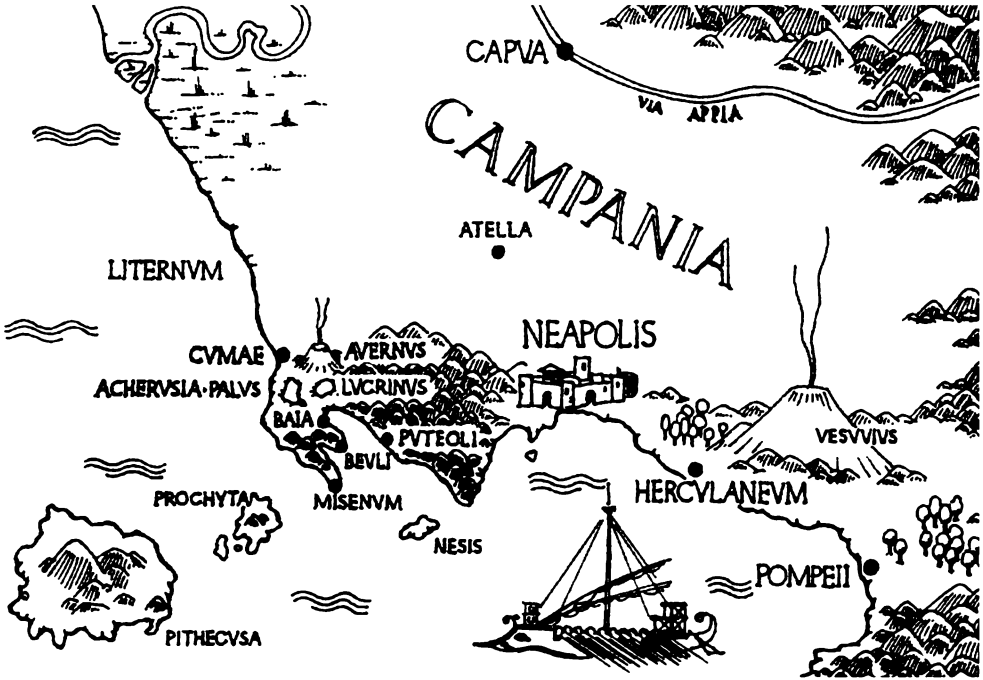
CAPVA
VIA APPIA
CAMPANIA
ATELLA
LITERNVM
NEAPOLIS
CVMAE
AVERNVS
ACHERVSIA·PALVS
LVCRINVS
BAIA
PVTEOLI
VESVVIVS
BEVLI
HERCVLANEVM
PROCHYTA
MISENVM
NESIS
POMPEII
PITHECVSA

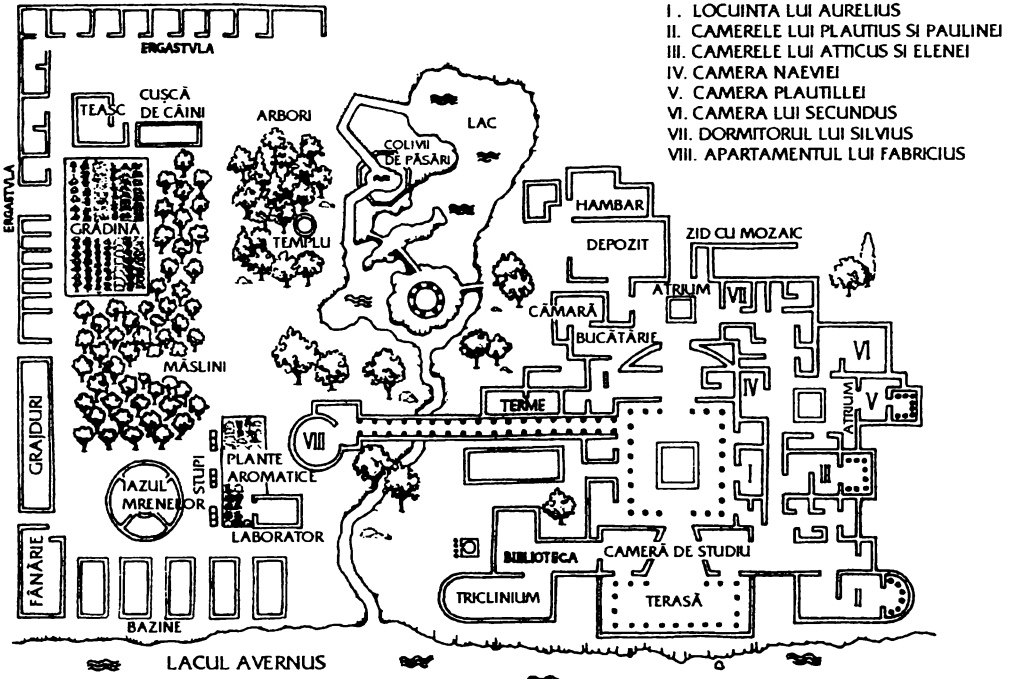
I. LOCUINTA LUI AURELIUS
II. CAMERELE LUI PLAUTIUS SI PAULINEI
III. CAMERELE LUI ATTICUS SI ELENEI
IV. CAMERA NAEVIEI
V. CAMERA PLAUTILLEI
VI. CAMERA LUI SECUNDUS
VII. DORMITORUL LUI SILVIUS
VIII. APARTAMENTUL LUI FABRICIUS
ERGASTVLA
ERGASTVLA
TEASC
CUȘCĂ DE CÂINI
ARBORI
LAC
COLIVII DE PĂSĂRI
GRĂDINA
TEMPLU
HAMBAR
DEPOZIT
ZID CU MOZAIC
ATRIUM
VII
CĂMARĂ
BUCĂTĂRIE
MĂSLINI
GRAJDURI
TERME
VIII
IV
VI
V
ATRIUM
III
PLANTE AROMATICE
STUPI
IAZUL MRENELOR
LABORATOR
I
II
FÂNARIE
BIBLIOTECA
CAMERĂ DE STUDIU
TRICLINIUM
TERASĂ
BAZINE
LACUL AVERNUS

PERSONAJE

PUBLIUS AURELIUS STATIUS	*senator roman*
CASTOR	*servitorul său*
POMPONIA	*prietena lui Aurelius*
GNAEUS PLAUTIUS	*provincial bogat*
PAULINA	*a doua soție a lui Gnaeus*
PLAUTIUS ATTICUS	*fiul cel mare al lui Gnaeus*
ELENA	*soția lui Atticus*
NAEVIA	*fiica din prima căsătorie a Elenei*
PLAUTIUS SECUNDUS	*al doilea fiu al lui Gnaeus*
TERTIA PLAUTILLA	*fiica lui Gnaeus*
LUCIUS FABRICIUS	*fiul din prima căsătorie al Paulinei*
SILVIUS	*libert al familiei Plautia*
DEMETRIUS	*crescător de pești*
PROCULUS	*sclav de la țară*
PALLAS	*pictor*
XENIA	*slujnică*

PROLOG

Roma, anul 772 după întemeiere (anul 19 după Hristos)

Trecuse ceva vreme de când torțele se stinseseră și marea *domus* de pe colina Viminal era cufundată în beznă.

Lipit de peretele peristilului, bărbatul privi rapid în jur și înaintă la adăpostul șirului de coloane, atent ca tălpile sandalelor sale să nu facă vreun zgomot. Ajuns în fața intrării, răsuflă adânc și aruncă o privire prin orificiul scobit în tăblia ușii bogat ornamentate. Așa cum se aștepta, în odaia de primire nu se vedea nici țipenie de om: în lipsa stăpânului, plecat la Antium ca oaspete la un banchet, nimeni altcineva nu ar fi îndrăznit să pună piciorul în camera aceea. Se strecură înăuntru și închise ușa în urma sa.

Înaintând câțiva pași, intrusul încercă să găsească pe pipăite un felinar și-l aprinse, prudent, coborând la minimum fitilul. La lumina slabă a flăcării apărură canapeaua pentru odihnă, taburetele și, bine fixată în perete, marea arca, casa de bani din lemn de terebint ornamentată cu argint, cu o încuietoare neagră care părea să tragă cu ochiul ca o femeie îndrăgostită.

Bărbatul căută pe sub tunică și scoase o cheie, după care se aplecă în fața casei de bani.

În secunda următoare, capul parcă îi explodă. Corpul îi alunecă încet, prăbușindu-se peste ușa deschisă a casei de bani, și felinarul se făcu țăndări, iar uleiul călduț se răspândi pe mozaicul de pe pardoseală, formând în scurt timp o băltoacă lipicioasă.

A doua zi, în atriumul casei de pe Viminal, doi băieți șușoteau înfierbântați, tăcând temători de fiecare dată când vedeau trecând vreun sclav sau vreo slujnică.

– Nu-i deloc adevărat, tata nu este un hoț! protesta cel mai mic dintre ei, un puști atât de slab încât parcă se pierdea prin cutele veșmântului său prea larg. Să mă lase măcar să-l văd!

– Nu se poate, Paris. Aquila, șeful sclavilor, l-a închis în camera care servește drept celulă pentru sclavii pedepsiți, răspunse celălalt, afișând de la înălțimea celor patru ani mai mult pe care-i avea un calm superior și matur pe care era destul de departe de a-l avea.

– Cum pot ei să creadă în acuzații atât de mârșave? Toată Roma știe că tatăl meu, Diomedes, este cel mai cinstit intendent care poate exista! O să se dovedească imediat adevărul, nu-i așa?

– Dacă faptele sunt așa cum mi-ai spus tu, nu prea sunt speranțe, Paris. L-au găsit leșinat în fața casei de bani care era spartă, cu cheia în mână, îl potoli imediat tovarășul său.

– Ajută-l, te rog. Tu poți s-o faci, Aurelius. Ai aproape șaisprezece ani și ești moștenitorul averii, insistă cu îndărătnicie băiețașul.

– Și ce-i cu asta? Port încă *bulla* și nu am nici o posibilitate să mă amestec în treburile familiei, îi explică băiatul, ducând mâna la medalionul de aur pe care copiii romani născuți liberi îl purtau întotdeauna pe deasupra

togii. Și oricum, atât timp cât tatăl meu este în viață, eu voi fi, prin lege, tot minor!

Paris dădu aprobator din cap, dar privirea sa era rătăcită: în Roma, toată puterea îi revenea lui *paterfamilias*, membrul cel mai vârstnic al familiei. Până la moartea sa, copii nu se bucurau de nici un fel de drepturi, astfel încât nu arareori se puteau vedea cetățeni ajunși la o vârstă respectabilă aflându-se sub autoritatea unui părinte foarte înaintat în etate, în timp ce alții, care rămăseseră mai devreme decât era normal orfani, puteau dispune după dorință de viața lor și de averea familiei.

– Poate că mama ta... mai încercă Paris, deși știa că acesta era un subiect destul de delicat.

– Este în Antiohia, cu cel de-al cincilea soț al ei. N-am mai văzut-o de trei ani, îi mărturisi Aurelius.

– Atunci, poate *kiria* Lucretia! mai încercă Paris.

– Amanta tatălui meu mă urăște și nici măcar nu încearcă să ascundă asta. Este tânără, frumoasă și ambițioasă și speră să obțină cât mai multe foloase de pe urma relației cu un patrician puternic. El, în schimb, se poartă cu ea ca și cu o servitoare și, când îl apucă furia, dă frâu liber și palmelor: l-am auzit de multe ori pocnind-o când era amețit de vin, spuse Aurelius, fără să sufle nici o vorbă despre orele pe care le petrecuse îngenuncheat, cu urechea lipită de ușă, spionând-o pe frumoasa și trufașa matroană. Lucretia, nici vorbă să se plângă, înghite în tăcere oricâtă umilință, ca să nu-și piardă avantajele care, ca să spun drept, nici nu sunt prea grozave: o mână de sesterți, permisiunea de a purta bijuteriile de familie la ocaziile deosebite și permisiunea de a se folosi gratuit de o căsuță de pe colina Caelius. Fraiera

aia este convinsă că, dacă n-aș fi eu la mijloc, tata s-ar lăsa în cele din urmă convins s-o ia de nevastă sau, cel puțin, să-i dăruiască vreo câteva din proprietățile sale. Pentru el, pe de altă parte, este mai convenabil s-o lase să creadă așa ceva... și să se folosească de numele meu de fiecare dată când nu este dispus să deschidă punga cu bani.

Lui Paris începură să-i tremure buzele.

– Deci, nu putem face chiar nimic?

Văzându-l atât de speriat pe băiețel, lui Aurelius nu-i venea să-l dezamăgească și mai mult.

– Hai să ne gândim puțin, Paris. S-ar putea să existe și o altă explicație pentru furtul ăsta. De fapt, întâmplarea asta are și câteva aspecte neclare, spuse el, parcă încercând să se convingă mai întâi pe el însuși decât pe prietenul său. De exemplu, cum putea tatăl tău să deschidă casa de bani pe întuneric?

– Avea la el un felinar care s-a spart. Se spune că l-ar fi scăpat din mână, după care a alunecat pe uleiul răspândit pe jos și s-a lovit cu capul de muchia casei de bani pe care tocmai o golea.

– În cazul ăsta, unde să fi ascuns prada?

– Nu știe nimeni. Acesta este, de fapt, singurul detaliu care poate trezi niște îndoieli asupra vinovăției sale.

– Nu te baza pe asta, Paris. Cineva ar putea pretinde că tatăl său a avut parte de ajutorul unui complice, clătină din cap Aurelius, năruind astfel speranțele prietenului său.

– Poate un sclav!

„Sau chiar propriul său fiu" gândi celălalt, fiind atent să-și țină această temere doar pentru el. – Fapt este că Diomedes a recunoscut imediat că a intrat în camera aceea, spuse el cu o fermitate dezarmantă.

– Da, dar numai ca să se asigure că totul era în regulă, înainte de a se duce la culcare... Și chiar în clipa aceea a fost lovit pe la spate, explică Paris.

– Totuși, pe ceafa lui nu se vede nici o rană care să demonstreze că a avut loc cu adevărat un atac asupra lui, obiectă Aurelius.

– Aurelius, dacă susții așa ceva, înseamnă că nici tu nu crezi în nevinovăția lui! suspină băiețelul disperat.

– N-am spus asta, îi răspunse prietenul său. Lipsa unei vânătăi nu dovedește nimic: anumite lovituri nu lasă nici o urmă pe piele. În ce-l privește pe tatăl tău, însă, mai sunt și alte dovezi, destul de îngrijorătoare: în ce fel, de exemplu, poate Diomedes să explice de ce avea cheia aceea în mână, sau de unde a apărut agrafa de aur descoperită în casa voastră? Aquila, șeful servitorilor, a găsit-o azi-dimineață, ascunsă după o cutie, în camera unde dormiți voi de obicei. Este o bijuterie veche și de valoare, provenind din zestrea unei bunici și familia noastră o folosea destul de rar, preferând s-o țină în siguranță, în casa de bani.

– Este clar că adevăratul hoț a pus-o printre lucrurile noastre ca să arunce vina pe tatăl meu! protestă Paris.

– Dar cine ar fi putut avea cheia casei de bani? îi atrase atenția Aurelius. Prin tradiție, *paterfamilias* o poartă mereu atârnată la gât, fără s-o lase pe mâna nimănui. Secretarul Umbricius, însă, este convins că tatăl tău ar fi fost în stare să-și facă pe ascuns o copie a cheii. Dacă se va dovedi că așa este, lucrurile stau, într-adevăr, foarte prost!

– Din ce cauză?

– Paris, în casa aceea de bani se păstra și sigiliul cu rubine al familiei Aurelius și acest sigiliu are aceeași valoare cu semnătura pusă de *paterfamilias* pe orice document... Înțelegi ce înseamnă asta?

– Dar sigiliul nu a fost furat! Nu poate fi condamnat un om cinstit doar pentru un asemenea motiv! se revoltă băieţaşul.

– Din păcate, mai este şi altceva, adăugă Aurelius fără prea mult chef. Aquila susţine că, acum câtva timp, tatăl meu poruncise, într-un secret desăvârşit, să se facă un control al cărţii cu socoteli, ceea ce înseamnă că avea motive să bănuiască unele nereguli în administrare.

– Un control? păli copilul, fără să mai întrebe ce rezultate avusese acel control.

– Fii liniştit, Paris, nu s-a constatat nici o ilegalitate, îl linişti Aurelius care bănuia ce gândeşte prietenul său.

– Atunci, încă se mai poate face ceva. Te rog din suflet, Aurelius, vorbeşte cu *dominus* îndată ce se va întoarce; încearcă să-l faci să cugete. Mă cutremur numai gândindu-mă la ce s-ar putea întâmpla dacă ar rămâne convins de vinovăţia tatălui meu. N-ar fi pentru prima oară când trimite la moarte un om! Ţi-l aminteşti pe Pulvillius?

Aurelius dădu din cap aprobator, cu o expresie tristă: îşi amintea chiar prea bine de întâmplarea aceea. Pentru că ridicase mâna asupra stăpânului său, încercând să se apere de loviturile de bici ale acestuia, un sărman sclav fusese condamnat la crucificare, iar tovarăşii săi care încercaseră să-l apere ajunseseră la târgul de sclavi, vânduţi ca nişte biete animale de povară.

De atunci, respectul lui Aurelius faţă de tatăl său suferise o grea lovitură. Pus pe neaşteptate în faţa violenţei şi a josnicei răzbunări a tatălui, tânărul începuse să-l judece cu măsura morală proprie băieţilor. Puţin câte puţin, şi dragostea pentru acesta se destrămase, aşa cum apa se scurge, picătură cu picătură, dintr-un vas în celălalt al clepsidrei.

– Știi bine că noi nu ne înțelegem prea bine; mă consideră un răzvrătit și un nesupus și crede că mă poate face să-i îndeplinesc poruncile amenințându-mă că mă dezmoștenește. Dar, dacă-și închipuie că eu, înfrânt prin asemenea tertipuri, am intenția să mă dau bătut, ei bine, se înșală amarnic. Nu prin intimidări și prin șantaj se poate obține prețuirea unui fiu.

– Cu toate acestea, cred că ții puțin la el..., îndrăzni să spună Paris care, din punctul său de vedere, îl iubea profund pe tatăl său, Diomede.

– De ce ar trebui? îi replică Aurelius. Este un om josnic, gata în orice clipă să sară cu gura la cei mai slabi decât el, în timp ce nu se rușinează să se târască în genunchi la picioarele unora care sunt mai puternici decât el.

– Lasă la o parte toate astea și vorbește cu el: o să te asculte, ești singurul lui fiu! insistă din nou Paris, cu forța pe care i-o dădea disperarea.

– Nu s-ar spune, după cum mă tratează, îi răspunse Aurelius. Am luat mai multe nuiele pe spinare decât mulți dintre servitorii lui... Știi că i-a poruncit pedagogului Crisippos să mă bată ori de câte ori consideră necesar? Și te pot asigura că mumia aia bătrână nu mă cruță deloc: crapă de ciudă că este tratat ca un sclav, el care a luat lecții de la cei mai buni învățători; așa că. dacă nu se poate răfui cu stăpânul, își varsă focul pe fiul acestuia.

– Știu cât te costă să-i ceri o favoare tatălui tău, dar fă-o pentru mine! îl rugă din nou prietenul său.

– Bine. În numele prieteniei care ne leagă, îmi voi lăsa la o parte mândria și o să încerc să obțin ceva de la el.

– O să-l rogi să fie îndurător?

– N-ar avea nici un rost, Paris. Tatăl meu este mereu pus pe harță și răzbunător și când se înfurie o ia razna.

Ca să-l conving de nevinovăția lui Diomedes, ar trebui să-i aducem și vreo dovadă și chiar și așa s-ar putea să nu ne asculte. Din păcate, Aquila a închis cu cheia camera de primire și nu putem să intrăm să aruncăm o privire.

– Totuși, au am adunat de la gunoi bucățile de la felinarul care s-a spart; poate că ne-ar fi de folos. Le-am pus aici, uite-le!

– Ia să le văd! spuse Aurelius, luând în mână cioburile ca să le privească mai de aproape. Iată, a ieșit la iveală un detaliu destul de ciudat: unele cioburi sunt încă pline de ulei, dar când le pipăi sunt aspre, ca și cum ceva ar fi rămas lipit de ele, remarcă el, trecându-și degetul arătător pe deasupra spărturilor de lut ars.

– Poate că este praf.

– Nu, grăunțele sunt prea mari. Este, mai degrabă, nisip.

– Ar putea fi un indiciu important?

– Da, spuse băiatul pe un ton agitat. Înseamnă că, foarte probabil, tatăl tău a spus adevărul! Dacă Diomedes ar fi fost lovit cu un săculeț cu nisip, s-ar putea ca lovitura să nu fi lăsat nici o urmă pe ceafă. Mi se pare evident că adevăratul hoț chiar a folosit o asemenea armă ca să-l amețească, fără să-și dea seama că, din lovitură, țesătura s-a rupt, lăsând să cadă pe podea câteva fire de nisip. Când lampa s-a spart și a căzut deasupra lor, grăunțele s-au lipit de uleiul cald.

– Bravo ție! exclamă Paris, luminându-se la față.

Aurelius zâmbi, încurajat de acest succes. Ca să fie drept, nu era sigur că strălucitele sale deducții corespundeau adevărului, dar nu-l putea mâhni cu îndoielile sale pe mai tânărul său prieten, deja atât de tulburat.

– Simt că ne aflăm pe calea cea bună, îi spuse ca să-l mai îmbărbăteze. Trebuie să continuăm tot așa!

– Dar cum? îl întrebă copilul

– Înainte de toate, să punem mâna pe agrafa găsită în camera voastră, ca s-o examinăm cu atenție și pe aceea.

– S-o crezi tu că vor vrea să ne-o dea! oftă Paris.

– Așa este, ai dreptate... Prin urmare, dacă nimeni nu va fi dispus să ne-o dea de bună voie, nu ne mai rămâne decât s-o furăm! exclamă celălalt, cu un zâmbet larg înflorindu-i pe față, în timp ce-și cuprindea prietenul pe după umeri, cu un gest protector.

După o oră, Aurelius se întâlnea cu Paris în peristil și-i arăta agrafa.

– Dar cum ai făcut ca s-o iei? întrebă Paris, privind la prietenul său cu ochii plini de admirație.

– Am coborât de pe acoperiș printr-o ferestruică în camera șefului servitorilor. Era un lucru de așteptat ca Aquila să țină sub cheie, în camera sa, o dovadă atât de importantă. Într-adevăr, se afla în fundul unui cufăr din lemn aflat lângă pat: a fost o joacă de copii să-i forțez încuietoarea.

– Și la ce o să-ți servească acum? întrebă Paris care devenise pe deplin încrezător: totul avea să se rezolve cum nu se poate mai bine dacă Aurelius luase în mână situația.

– Ca să fiu sincer, nu știu... răspunse tânărul, jucându-se cu agrafa. Ce minunat este cizelată; nu-i așa, Paris?

– Un leu ridicat pe labele din spate, o femeie înaripată pe fundal și o inscripție în limba greacă... *NAMEO:* este numele faimosului leu învins de Hercule, spuse prietenul.

– Așa este... Și totuși, aici, este o greșeală de ortografie: în grecește ar trebuie să se spună *Nemeios.*

Dar obiectul acesta este foarte vechi și poate că în vremea aceea cuvântul se scria astfel. Sau...

Aurelius se opri, cuprins de îndoieli, în timp ce băiețașul îl privea ținându-și răsuflarea, gata să-i soarbă cuvintele.

– Ascultă-mă, știu pe cineva care ar putea fi în stare să-mi spună mult mai multe despre agrafa asta. La biblioteca lui Asinius Pollio am întâlnit de câteva ori un tip caraghios care șchioapătă ca Hefaistos și se bâlbâie cumplit. La prima vedere pare chiar un pic țicnit, de aceea îți poți închipui cât de tare m-am mirat aflând că era vorba despre fratele mai mic al generalului Germanicus.

– Nu mai spune! exclamă Paris, surprins. Generalul era, într-adevăr, nepotul împăratului Tiberius, urmașul Cezarilor, dar și omul cel mai popular din Roma. Nu exista femeie care să se poată abține să nu-i arunce flori în cale, nici băiat care să nu viseze în adâncul sufletului că ar putea ajunge să servească în legiunile sale. Și cu cât Roma îl iubea mai tare pe eroul său, cu atât Tiberius și mama sa Livia îl priveau mai bănuitor.

– Chiar așa! confirmă Aurelius, făcând aluzie la fratele mai mic al lui Germanicus. Este acel Claudius pe care familia imperială se rușinează să-l lase să apară în public: toți îl iau drept idiot doar pentru că merge anevoie și se bâlbâie, dar eu, dimpotrivă, l-am apreciat ca fiind un om simpatic și cu mintea ascuțită. În plus, judecând după numărul și calitatea cărților pe care le citește, cred că este un mare erudit. El știe, probabil, mult mai multe decât oricine din tot orașul despre acest obiect străvechi. Nu trebuie să pierdem nici un minut; mă duc să-i arăt agrafa!

– Dar ți s-a poruncit să stai acasă! îi aminti celălalt, întotdeauna adept al supunerii.

– Tocmai de aceea nu pot s-o întind de aici trecând prin vestibul. Crisippos mă crede ocupat să rezolv exercițiile lui de retorică și i-a dat ordin portarului să nu mă lase să ies sub nici un motiv. Din fericire, mai există și un alt mod de a ieși de aici...,spuse Aurelius și-i făcu semn prietenului său să vină după el în curtea din spate.

La puțin timp după aceea, se cățăra în smochinul din grădină cu sprinteneala unei pisici, urmărit de privirile îngrijorate ale lui Paris.

– Stai puțin! Dacă te vede Crisippos... încercă băiețașul să-l oprească, dar Aurelius încălecase deja zidul împrejmuitor al grădinii, ajungând dintr-o săritură în ulița de dedesubt.

Trei ceasuri mai târziu, tânărul se reîntorcea în *domus* în același mod.

Tiptil, tiptil se strecură în peristil și era pe cale să apară în pragul camerei de primire, unde ar fi trebuit să-l aștepte Paris, când auzi sunetul inconfundabil al unei nuiele mlădioase care biciuia aerul.

– Ia! tuna și fulgera pedagogul furios, făcând *ferula* să se abată peste umerii slăbuți ai lui Paris. Ia și asta, și asta, și asta! urla fără să-i dea posibilitatea de a se apăra cumva cu mâinile.

– Tâlharule, fiu de tâlhar! Ai furat agrafa din cufărul lui Aquila ca să nu mai poată fi folosită ca probă împotriva tatălui tău, nu? Dar n-o să-ți meargă, o să te fac să mărturisești unde ai ascuns-o, chiar dacă ar fi să-ți jupoi spinarea!

– Gata! urlă Aurelius, repezindu-se hotărât între cei doi. Lasă-l în pace, eu am fost acela!

– Tu, nenorocitule? Și ce voiai să obții?

– Voiam să demonstrez nevinovăția lui Diomedes, încercă să se justifice Aurelius; dar învățătorul, verde

la față de furie, se răsucise deja înspre el cu cravașa ridicată.

– De trei ore te caut, pe unde te-ai ascuns? O să am eu grijă să-ți mai retez din aere, mucos îngâmfat! strigă el, năpustindu-se înspre el cu toată energia.

Aurelius nici nu încercă măcar să se apere. Rămânând nemișcat, răbdă lovitura de cravașă peste față, apoi îl privi pe învățător cu o nouă și rece hotărâre. După mai multe lovituri, se năpusti asupra lui Crisippos cu ochii în flăcări și apucă nuiaua, trăgând-o înspre el cu un gest rapid.

– Dacă mai faci o dată așa ceva, te omor, îi spuse pe un ton înghețat lui Crisippos.

– Tâlhar mic, poate că vrei să atentezi la autoritatea mea? Atât timp cât porți aceea, îi replică pedagogul, arătând cu degetul *bulla* de copil atârnată la gâtul elevului său, îmi datorezi o supunere absolută. Stăpânul pretinde de la tine să te comporți ca un copil cuminte, umil și ascultător. De ziua ta, la viitoarele *nundinae*, va trebui să pronunți un discurs perfect în fața musafirilor. Mai sunt doar șapte zile până atunci și trebuia deja să începi să-l compui! Tatăl tău o să te jupoaie de viu, dacă nu va fi mulțumit!

– O să jupoaie de viu și pe tine, Crisippos! spuse băiatul.

– Dă-mi înapoi *ferula*, sau o să-i spun totul tatălui tău. El știe cum să-i pună la respect pe rebeli: nu l-ai văzut cu ochii tăi cum îi ardea cu fierul înroșit pe sclavii fugari? A trimis unul chiar pe cruce... Dacă refuzi să te lași pedepsit ca un elev cuminte și ascultător, am să te bat chiar dacă o să-i pun pe sclavi să te țină! îl amenință Crisippos, înaintând amenințător către tânărul care continua să rămână nemișcat și să-l înfrunte.

În clipa aceea, ușa se deschise și în prag apăru Umbricius, secretarul stăpânului, cu fața exprimând o gravitate solemnă.

– Ce este, Umbricius, oare nu ești de acord cu metodele mele? întrebă învățătorul privindu-l arogant. *Dominus* a lăsat în seama mea educația singurului său fiu, și nu răspund decât în fața lui!

– A sosit chiar acum un mesaj de la Antium: vești proaste. A avut loc o serbare destul de agitată, într-o *villa*, și stăpânul a mâncat și a băut cam mult. A căzut în sufragerie, lovindu-se la cap...

– Este gravă rana? vru să afle Crisippos, în timp ce Aurelius se întreba de ce nu reușea să nutrească nici un sentiment pentru omul care-i dăduse viață. Și, totuși, când doica Aglaia se îmbolnăvise, o veghease cu multă dragoste, zi și noapte, până la sfârșit...

– A murit, anunță secretarul cu o voce albă.

– Mort? păli pedagogul, privindu-l decepționat pe băiatul din fața sa, al cărui chip mândru purta urmele loviturilor de nuia.

Umbricius se întoarse către Aurelius și continuă pe un ton voit oficial:

– Îți prezint condoleanțele mele, nobile Publius Statius, *paterfamilias* al neamului Aurelius.

După aceea, făcu un pas înapoi și se înclină adânc în fața noului *dominus* care, din clipa aceea, devenea stăpânul absolut al tuturor servitorilor din casă.

Tânărul încremeni, cuprins de un fel de spasm, și simți cum capul i se învârte ca într-un vârtej. Cu un minut înainte, nu era decât un băietan fără apărare și oricine îl putea călca în picioare fără teama de a fi pedepsit, și acum... Pe buze îi trecu o clipă umbra unui zâmbet, în timp ce-l țintuia din priviri pe învățător, strângând și mai

puternic în pumn capătul nuielei pe care i-o smulsese din mână cu puțin timp înainte. Această scenă dură, însă, doar o clipă, după care chipul său încă însângerat de lovituri deveni o mască fără nici o expresie.

– Oh, Aurelius, zeii să te binecuvânteze! exclamă Paris, vrând să-i sărute mâna. Încercă să se apropie de prietenul său, dar își luă seama imediat și șopti încurcat:

– *Domine...*

– Curaj, Paris, îi șopti la ureche Aurelius. Suferințele noastre au luat sfârșit!

Ieși apoi fără să scoată nici o vorbă și înaintă prin peristil, între două șiruri de sclavi care, aflând vestea, se grăbiseră să se adune ca să-i declare supunere.

– Stăpâne... îl salutară cu adânc respect toți servitorii casei.

Umbricius îi făcu loc și Aquila înclină capul cu o politețe slugarnică, în timp ce slujnicele, mai îndrăznețe, șușoteau între ele și-i aruncau ocheade răutăcioase. Lucretia, stând nemișcată în spatele unei coloane, îl privea pe sub sprâncene, cu mintea plină de îngrijorare pentru viitorul său acum și mai nesigur.

– De ce te ascunzi, dragă? o întrebă Aurelius pe un ton sarcastic care nu prevestea nimic bun.

Femeia șovăi, după care ridică privirile, străduindu-se să nu-și amintească toate ocaziile în care îl ocărâse și-l umilise pe băiatul acela mândru, ca să se răzbune pentru toate câte îndura din partea tatălui: noul *paterfamilias* era mult mai tânăr, gândea în sinea ei, și ar fi fost de ajuns câteva manevre iscusite pentru a-l manevra după cum voia...

Aurelius o privi atent timp de o clipă, cu o curiozitate pe care nu se străduia s-o ascundă, apoi îi luă mâna, arătând cu degetul înspre brățara lată,

împodobită cu pietre prețioase, pe care o avea la încheietura mâinii:

– Acea *armilla* îți stă foarte bine, Lucretia, dar să nu uiți să mi-o dai înapoi! spuse el pe un ton atât de convingător încât o înșelă pentru o clipă pe femeia aceea atât de experimentată.

Ceva mai ușurată, femeia se pregătea să răspundă cu vreun compliment meșteșugit, dar ochii săi îi întâlniră pe aceia ai tânărului care se ațintiseră asupra ei cu o privire ca de gheață. Lucreției îi scăpă un geamăt mai asemănător unui suspin decât unui semn de aprobare și, după o reverență abia schițată, alergă să se refugieze în camerele sale.

– Care sunt ordinele, *domine*? întrebă cu respect Aquila.

– Voi îmbrăca toga bărbaților de ziua mea, îndată ce se va încheia banchetul funebru. Ocupă-te de ceremonia de la Capitoliu, îi comunică băiatul și, cu un gest plin de dispreț, își smulse de la gât *bulla* copilăriei.

– Ai doar șaisprezece ani, *domine*, îi atrase atenția Umbricius. Mai corect ar fi să aștepți să împlinești șaptesprezece...

– De ce să fac asta? Generalul Germanicus a fost declarat major la cincisprezece.

– Stăpâne, Germanicus făcea parte din familia imperială! se revoltă șeful servitorilor.

– Iar eu sunt Publius Aurelius Statius, patrician roman dintre-o familie de senatori și *paterfamilias* pentru neamul meu, spuse răspicat tânărul, ducându-se să-și ocupe locul care i se cuvenea în jilțul de onoare al sufrageriei. Și acum, să ne ocupăm de furtul acela...

– Dar, cum așa, chiar acum? Cu o durere atât de mare... obiectă Umbricius, temându-se să nu încalce bunele obiceiuri ale vremii.

– O să mă străduiesc să mi-o înăbuș, îi răspunse sec Aurelius, fără ca vreunul dintre cei de față să mai poată scoate o vorbă. Explicați-mi ce s-a petrecut ieri noaptea.

– Stăpânul bănuia de mai multă vreme că administratorul Diomedes îl înșela și poruncise de curând să se controleze socotelile casei de către un specialist, povesti Acvileus.

– Socoteli care s-a dovedit că erau absolut corecte, după câte am auzit, observă Aurelius.

– Cu toate acestea, mai este și agrafa! interveni secretarul Umbricius. *Dominus* mi-a spus, chiar acum câteva zile, că observase dispariția unei agrafe care o înfățișa pe zeița Aurora, chiar aceea pe care Aquila a găsit-o în camera lui Diomedes... Este evident că administratorul avea de gând să pună mâna pe întregul tezaur al familiei Aurelia, furându-l piesă cu piesă.

– O agrafă? Vrei să spui că asta este? Aurelius desfăcu pumnul și i-o arătă, fără să-l lase să vadă întreaga lucrătură.

– Nu știu, n-am mai văzut-o niciodată: stătea întotdeauna închisă în casa de bani, alături de alte obiecte prețioase. Pot să-ți spun doar ce mi-a spus și mie stăpânul, recunoscu fără prea mare plăcere Umbricius.

– Agrafa cu leul nu este singurul obiect de valoare care a dispărut din casă, adăugă Aquila. Mai lipsesc și două coliere, mai multe *armillae*, serviciul de cupe din aur folosit doar pentru oaspeții de vază, o brățară scumpă cu plăci octogonale împodobite cu safire și câteva obiecte scumpe de artă grecească.

– Dar sigiliul cu rubine? vru să știe Aurelius.

– Era alături de Diomedes, când l-am găsit pe acesta leșinat: cu siguranță hoțul acela priceput era pe cale să-l ia și pe acela, răspunse Aquila.

– De fapt, povestea pe care ne-a spus-o intendentul nu stă în picioare, *domine*. Diomedes susține că a fost lovit de un necunoscut, dar este clar că i s-a făcut rău tocmai atunci când se pregătea să comită furtul, continuă Umbricius.

– Și, în cazul acesta, unde ar fi dus prada?

– Avea, cu siguranță, un complice chiar aici în casă, pregătit să ascundă toate obiectele furate, observă pedagogul Crisippos.

Nici Aquila, nici Umbricius nu mai spuseră nimic, dar ochii tuturor se îndreptară în același timp către micul Paris care se înroși ca un rac fiert.

– Ce spune Diomedes în apărarea sa?

– Încă nu l-a interogat nimeni, *domine*. Așteptam să se întoarcă stăpânul, ca să-l judece el, așa cum face de drept numai un *paterfamilias*.

– Aduceți-l aici, în fața mea! porunci tânărul.

După puțin timp, administratorul era târât în sufragerie și îmbrâncit până la picioarele lui Aurelius.

– Nu sunt eu acela care ți-a furat bijuteriile, *domine*. Tatăl tău era un jucător înrăit și era pe cale să se ruineze din cauza datoriilor. Poate că el însuși a dus câteva din podoabele acela vreunui cămătar, așa cum a mai făcut și în alte dăți.

– Nu intră în discuție brățara cu safir. Mi se pare că am văzut-o pe undeva acum câteva zile... spuse Aurelius, întorcându-se spre frumoasa Lucretia și privind-o întrebător.

– Așa este, o purtam eu la serbarea de la Fronto, dar i-am dat-o înapoi tatălui tău de îndată ce ne-am întors acasă, afirmă femeia, străduindu-se să-și ascundă furia pe care o simțea în suflet pentru că era nevoită să vorbească atât de respectuos unui băiețaș pe care, până

mai ieri, îl putea batjocori fără teamă ca ar putea fi pedepsită.

– Și, de atunci n-ai mai văzut-o?

– Nu, din păcate *dominus* n-a mai avut ocazia să mi-o mai împrumute.

– Nici măcar ca s-o dai vreunei servitoare s-o curețe?

– În casa asta nu există obiceiul de a se da pe mâna slujnicelor obiecte atât de prețioase. *Dominus*... începu matroana ieșită din fire.

Aurelius o întrerupse în clipa următoare.

– Eu sunt *dominus*, Lucretia. Să faci bine și să nu uiți asta de-acum înainte, îi aminti el cu o trufie bine subliniată, în timp ce femeia își pleca privirile, înăbușindu-și o exclamație furioasă.

– Așadar, Diomedes: tu susții că unele dintre obiectele care lipsesc ar fi putut fi lăsate în gaj chiar de tatăl meu... continuă tânărul.

– Serviciul acela de cupe nu, cu siguranță: l-am lustruit eu însumi, ieri, ca să fie pregătit de ziua ta, declară Aquila, privindu-l pieziș pe intendentul care rămăsese în genunchi la picioarele lui Aurelius.

– Ce știi despre acul de păr, Diomedes? îl întrebă pe acesta din urmă.

– Agrafa cu leul a stat întotdeauna în casa de bani, împreună cu celelalte giuvaeruri. Nu știu câtuși de puțin cum de a ajuns în camera mea, gemu administratorul.

Aurelius tăcu o clipă, gândindu-se la cele auzite până atunci.

– Câte ceasuri sunt, Aquila? întrebă apoi, încă absorbit în gânduri.

– De puțin timp a început ora a opta, *domine*, răspunse șeful servitorilor, după ce aruncă o privire rapidă la clepsidra cu apă.

– A ieșit cineva dintre ai casei ca să facă baie?

– Nu, stăpâne, termele se aprind abia acum.

– Bine. Aduceți o pânză albă și întindeți-o aici, în fața mea, porunci el pe un ton ferm, iar sclavii dădură fuga să-i îndeplinească dorința.

Pe chipul imperturbabil al tânărului nu se putea ghici nimic din vârtejul de îndoieli, nesiguranță și surprize care pusese stăpânire pe sufletul lui. Juca tare, încercând să-și impună autoritatea asupra oamenilor, deși aceștia erau mai maturi și mai pricepuți decât el: nu era greu să comanzi, era mai greu să te faci ascultat; și dacă ar fi dat greș în acea primă, timpurie judecată, nimic nu l-ar mai fi ajutat să recâștige stima și încrederea servitorilor care aveau pe mână casa lui, viața și reputația de cetățean roman.

– Acum, Umbricius, dezbracă-te și dă-mi tunica ta.

– Cum? întrebă uluit secretarul.

– Ai auzit bine, îi confirmă Aurelius.

Umbricius începu să-și scoată hainele pe rând, clătinând în permanență din cap, nereușind să înțeleagă ce se petrecea. Când rămase doar într-un *subligaculum* care-i mai acoperea numai șoldurile, Aurelius îl opri.

– Ajunge, Umbricius, spuse patricianul. Apoi, întorcându-se către servitori, le spuse:

– Acum, voi scuturați bine hainele deasupra cearceafului.

În timp ce servitorii îi îndeplineau porunca, tânărul *dominus* nu încetă nici o clipă să-l privească țintă pe secretar, care aștepta pe jumătate gol în chicotelile amuzate ale slujinicelor.

– Unde te-ai născut, Umbricius? îl întrebă pe neașteptate Aurelius.

– Într-un mic *pagus*, între Tuscana și lacul Vicus, răspunse acesta.

– Așa mi s-a spus și mie, într-adevăr... murmură Aurelius gânditor.

Spunând aceasta, se ridică din jilț, se aplecă să examineze pânza de in așternută pe jos și, cu vârful degetelor, adună câteva grăunțe de nisip căzute de pe veșmintele secretarului.

– Mare păcat că, pe când îl loveai pe Diomedes pe la spate, ți s-a rupt săculețul cu nisip, Umbricius! Totuși, ruptura a fost foarte mică sau ți-ai dat seama imediat de cele întâmplate și te-ai îmbrăcat cu haine curate. În schimb, te-ai vârât în pat cu cele murdare, gândindu-te că o să te schimbi după ce faci baia de după-amiază. Din fericire, la Roma, hainele pentru noapte se folosesc destul de rar!

– Ce vrei să spui, *domine*? se bâlbâi secretarul, alb la față precum cearceaful de la picioarele sale.

– Că l-ai urmărit pe Diomedes în noaptea aceea, lovindu-l mișelește, pentru ca, după aceea, să deschizi casa de bani cu cheia de pe care, cine știe cum, ți-ai făcut o copie. Știind de controlul în contabilitate pe care-l ceruse tatăl meu, te-ai hotărât să pui furtul în cârca intendentului; așa încât, ca să fii sigur că toți o să se convingă de vinovăția sa, ai ascuns în camera lui niște obiecte furate din casa de bani.

– N-am mai văzut niciodată acul acela de păr, stăpâne! protestă Umbricius.

– Ești sigur de ce spui?

– Îți jur pe zeii nemuritori! declară secretarul, ducându-și mâna la pieptul dolofan.

– Atunci, de unde puteai să știi că o înfățișa pe zeița Aurora? îl întrebă Aurelius pe neașteptate.

– Tatăl tău mi-a spus, ți-am explicat mai devreme!

– Nu, Umbricius, este imposibil. Toți cei cărora le-am arătat agrafa au recunoscut pe ea numai leul din Nemeea, datorită inscripției gravate sub imagine: tu ai fost singurul care ai vorbit despre Aurora.

– Și, ce-i cu asta? întrebă secretarul, încruntându-se.

– Zeița de pe bijuterie este, într-adevăr, Aurora, dar nimeni n-ar fi reușit să deducă asta din mica imagine cu aripi care este imposibil de recunoscut. Doar cel care ar fi fost în stare să citească inscripția ar fi putut-o identifica! explică Aurelius arătând inscripția existentă pe bijuterie: *NAMEO*...

– Dar este numele leului din Nemeea! remarcă Aquila, șeful servitorilor, pe când ceilalți se arătau și ei convinși de acest lucru.

– Tocmai aici greșiți! îi făcu să tacă Aurelius. Ați fost cu toții induși în eroare, absolut toți, de faptul că o parte a lucrăturii în relief înfățișează fiara aceea, pe când fecioara cu aripi apare doar pe fundal. Totuși numele Nemeea este scris greșit și mie mi s-a părut de îndată ciudat ca, lucrând o bijuterie atât de fină, un meșter priceput să fi neglijat ortografia corectă, fără a mai pune la socoteală faptul că această piesă nu mi se părea deloc să fie grecească. În consecință, am bănuit că inscripția ar putea însemna altceva și i-am cerut părerea unui om priceput la antichități, fratele generalului Germanicus.

– Doar nu te referi, sper, la prostănacul ăla de Claudius! Știe toată lumea că nu-i decât un biet idiot! se minună pedagogul Crisippos.

– Nici vorbă să fie așa! îi răspunse tânărul. Departe de a fi un prost, Claudius este un mare învățat, și cel mai bun cunoscător al limbii și istoriei etruscilor care există astăzi în Urbe. Îndată ce a văzut agrafa, a tradus pe loc

inscripția. Poftim, priviți: litera aceasta pe care noi toți am confundat-o cu un *O*, în realitate este *TH*-ul etrusc, litera de început a unui cuvânt care se citește, ca multe alte cuvinte din limba aceea, de la dreapta la stânga, și nu de la stânga la dreapta. După aceea, vine *E*, apoi un semn care la prima vedere pare un *M*, dar care, în etruscă, capătă valoarea lui *S* din limba noastră... Cuvântul care rezultă în cele din urmă este *THESAN*, adică zeița Aurora a strămoșilor noștri tirenieni

– Și ce-i cu asta? vru să afle Umbricius.

– Tatăl meu nu știa nici un cuvânt în etruscă și nu ar fi putut interpreta niciodată inscripția ca să-ți poată spune exact ce semnificație are cu adevărat. Tu, însă, Umbricius, ești născut la Tuscana, una dintre ultimele localități în care se mai vorbește și se mai scrie într-o limbă destul de rară acum, atât de rară încât până și preoții înșiși riscă să greșească formulele sacre, când oficiază cele mai vechi ritualuri.

Umbricius își cuprinse toracele gol cu brațele și începu să tremure.

– Așa încât, ieri noapte, continuă Aurelius, în timp ce puneai mâna pe agrafă ca să-l poți acuza de furt pe Diomedes, văzând pentru prima oară inscripția, ți-a venit dintr-o dată ideea de o citi în limba ta de acasă, în care era scrisă... Dacă la aceasta se adaugă și nisipul care se păstrase în cutele tunicii tale, nu mai încape nici o îndoială: hoțul ești tu!

Incapabil să aducă vreun argument împotriva acelei reconstituiri exacte care-l demascase, secretarul nu încercă în nici un fel să dezmintă acuzațiile; rămase, în schimb, ascultând încremenit, copleșit de valul de spaimă care-l începuse să-l invadeze la gândul apropiatei și asprei pedepse care-l aștepta.

– Dar, atunci, *domine*, dacă lucrurile stau astfel, cum îți explici neîncrederea tatălui tău în privința lui Diomedes? spuse Aquila, care nu era pe deplin convins de cele auzite.

– Tocmai bazându-se pe o asemenea neîncredere, Umbricius a îndrăznit să fure din casa de bani, pe deplin conștient că bănuielile vor cădea asupra lui Diomedes, îl lămuri Aurelius. Cât despre faimoasa carte de socoteli, vreau să mi-o dați: am de gând s-o arăt cuiva care se pricepe la așa ceva suficient de bine ca să nu se lase înșelat prea ușor.

– Și cu el ce facem? întrebă Aquila, arătând înspre cel vinovat.

Pierzându-și orice speranță, Umbricius se aruncă pe jos cu fruntea lipită de pardoseală:

– Îndurare, stăpâne, nu mă condamna la moarte, o să dau totul înapoi! Tot ceea ce ai spus este adevărat; eu am fost acela care a golit casa de bani, dar era deja deschisă când am intrat în sufragerie, iar brățara cu safire nu mai era acolo!

– Dacă ne vei spune cum să recuperăm restul lucrurilor furate, vei rămâne în viață... Totuși, continuă Aurelius, văd, după carnea ta fleșcăită, că viața prea sedentară printre plăcerile Urbei îți pune serios în pericol sănătatea. De acum înainte, Umbricius, vei lucra ca zilier pe una dintre moșiile mele din Campania, ca să-ți călești corpul cu ajutorul muncii sănătoase de la câmp!

Un murmur de aprobare însoți cuvintele sale.

Aurelius privi în jur. Pe chipurile cu o expresie admirativă ale servitorilor se putea citi un nou și profund respect: din clipa aceea urmau să i se supună pentru că aveau încredere în el și nu pentru că erau obligați prin amenințarea cu cele mai grele pedepse.

Văzând aceasta, în cele din urmă liniștit, tânărul scoase un abia auzit suspin de ușurare. Intrând înainte de vreme în arena adulților, acolo unde minciuna, crima și violența făceau să pălească adevărul și alungau dreptatea, el dusese la bun sfârșit prima lui cercetare; învinsese înșelăciunea; câștigase prima lui bătălie!

– Mai este și altceva, stăpâne? vru să știe Aquila, în timp ce hoțul era dus afară fără să protesteze, parcă nevenindu-i să creadă că scăpase de streang.

– Da. Pregătește documentele grămăticului Crisippos: vreau să-l vând la piața de sclavi, anunță tânărul pe un ton hotărât, gustând de pe acum răzbunarea pe crudul pedagog care, de atâtea ori, se înverșunase împotriva lui.

Învățătorul, însă, îl privi cu obișnuita sa expresie aspră, ca și cum ar mai fi avut de-a face cu un elev încăpățânat și nu cu cel care era stăpân peste soarta sa.

– Evident, o dată cu numele și averea ai moștenit și capacitatea de a învăța fără greutate, tinere Statius. Chiar te rog să mă vinzi, nu-mi face nici o plăcere să fiu sclavul unui ignorant! spuse Crisippos cu o strâmbătură de dispreț.

Din micul grup de servitori se auzi un murmur de indignare: pedagogul trebuie să fi înnebunit dacă vorbea astfel cu noul *dominus*!

– Vă rog să vă duceți fiecare la treburile voastre, ordonă Aurelius, fără alt comentariu. Aquila, pregătește funeraliile demne de numele familiei noastre: banchet, bocitoare, corni, tobe și tot ce mai trebuie; te rog să pregătești, mai ales, măștile strămoșilor, ca să fie văzute în cortegiu. Cât despre discursul funebru, îl voi rosti eu însumi. Va fi un elogiu scurt și sobru. Nu este nevoie de lungi dizertații retorice ca să pomenești un om ale

cărui însușiri erau bine cunoscute de toată lumea! spuse tânărul, pe un ton foarte serios, în timp ce șeful servitorilor îl privea nedumerit, fără a îndrăzni să se întrebe dacă acele cuvinte pline de dragoste filială nu ascundeau cumva o nuanță de ironie crudă.

– Imediat după încheierea doliului, vom sărbători majoratul meu și noul meu statut de *paterfamilias*. Ah, Aquila, anulează ultimul ordin pe care ți l-am dat cu privire la pedagog: m-am răzgândit. Apropo, unde vrei s-o ștergi, Crisippos? strigă el pe un ton autoritar la învățător, care dădea să plece. Încă nu te-am dat afară!

Pedagogul se opri în loc, țeapăn ca un stâlp, și Aurelius nu putu să nu observe asemănarea cu acele cadavre mumificate care mai ieșeau câteodată la iveală în deșertul egiptean: aceeași rigiditate macabră, aceeași piele zbârcită, același rânjet parcă plin de răutate...

– Cu tine o să mă socotesc mai târziu, îi spuse. Acum, poți să pleci!

Trecuseră zece zile și Aurelius era așezat în camera de primire, înfășurat în toga albă a bărbaților, îmbrăcată cu o zi înainte, după ce depusese pe altarul Capitoliului primele fire rase din barbă.

Lucretia, strălucitoare ca întotdeauna, stătea în picioare în fața lui, așteptând în zadar să fie invitată să se așeze pe unul dintre scaunele cu spătar înalt aflate în jurul mesei.

– Am trimis să te cheme ca să discutăm despre apropiata ta plecare. Am fost nevoit să aștept ca trupul tatălui meu să ardă pe rug, dar acum a sosit momentul ca tu să pleci pentru totdeauna din această *domus* care este a mea, îi spuse tânărul, accentuând intenționat pe cuvântul *a mea*.

– O să mă mut chiar mâine în casa de pe colina Caelius, dacă asta dorești, îi răspunse ea mânioasă.

– Poate că nu m-am exprimat bine, Lucretia. Ai uitat că și casa de pe Caelius îmi aparține?

– Tatăl tău îmi promisese...

– Tatăl meu era un mincinos de prima mână. Testamentul său, depus la Fecioarele Vestale, a fost deschis ieri și nu se spune acolo nimic despre ceva care să-ți revină ție.

– Porcul ăla bătrân și escroc! înjură printre dinți femeia.

– Ți se pare că este frumos să vorbești în felul acesta despre augustul meu părinte, cu care ai împărțit de atâtea ori și masa și patul? o întrebă Aurelius răutăcios. Păcat că el nu s-a arătat cu nimic recunoscător...

– Doar nu vrei să plec așa, cu mâinile goale! exclamă Lucretia, furioasă, cu ochi din care săreau scântei.

Aurelius șovăi o clipă, furios pe el însuși constatând că femeia aceea, cu doar câțiva ani mai în vârstă decât el, reușea încă să-l intimideze, fie prin frumusețea sa, fie prin fermitatea cu care se purta. Important era, însă, ca ea să nu-și dea seama de aceasta...

– Tocmai asta voiam să-ți cer, frumoasă Lucretia, îi replică Aurelius. Vei lăsa aici elegantele mobile din camera ta, vasele corintiene, sipetul de argint, măsuța din lemn de trandafir, statueta grecească a lui Psyche și, desigur, toate bijuteriile, inclusiv brățara pe care ai luat-o fără să ai acest drept.

– I-am înapoiat-o lui Aquila, îndată ce mi-ai poruncit asta! declară Lucretia ofensată.

– Nu mă refer la *armilla* împodobită cu pietre pe care ți-am văzut-o la încheietura mâinii în după-amiaza în care s-a petrecut nenorocirea, continuă Aurelius cu

un zâmbet batjocoritor. Mă refeream la o anumită brățară, cea cu plăcuțe de safir, cea care ar fi trebuit să se găsească în casa de bani când Umbricius a prădat-o. Secretarul sau, mai bine zis, fostul secretar, jură că în momentul furtului nu se mai afla acolo...

– Nu știu nimic de așa ceva! afirmă femeia plictisită. Probabil că hoțul ăla a și vândut-o, înainte de a-ți da înapoi prada.

– Cred că putem să-l excludem pe el, frumoasă Lucretia. Dacă nu greșesc, ai spus că n-ai mai văzut brățara aceea din ziua petrecerii de la Fronto...

– Chiar așa și este! confirmă ea, înțepată.

– Vai de mine, o contrazise tânărul, sunt sigur că te înșeli, pentru că îmi amintesc perfect că o mai purtai încă în ajunul zilei în care a murit tatăl meu.

– Confunzi! insistă femeia.

– Nu, grațioasă Lucretia, te asigur că te-am privit mereu cu cea mai mare atenție! glumi Aurelius. Și ceea ce s-a întâmplat îmi este destul de clar... atât cât trebuie, cel puțin. Probabil că tatăl meu îți dăduse voie să porți brățara încă vreo câteva zile și după banchet, sau că în noaptea în care v-ați întors de la casa lui Fronto era prea beat ca să ți-o mai ceară. În felul acesta, când a apărut vinovăția lui Umbricius, te-ai gândit să pui în cârca autorului acestui furt și dispariția acelei bijuterii, știind bine că amantul tău nu era în stare să te dea de gol.

– Bați câmpii, Publius Aurelius; puterea cu care te-ai trezit în mână pe neașteptate ți s-a urcat deja la cap! Faci eforturi să te comporți ca un bărbat matur, dar nu ești decât un copil îngâmfat și aș putea să jur că, în adâncul sufletului, tremuri ca o frunză în vânt! îl lichidă rapid femeia, pe un ton șfichiuitor.

– Fermecătoare Lucretia, tu purtai la mână brățara exact în ziua de care ți-am pomenit... și sunt în stare să ți-o dovedesc, declară el.

– În ce fel mi-ai putea dovedi? întrebă ea, devenind pe neașteptate mai puțin sigură pe sine.

– Era soare, cu o dimineață înainte de a se petrece acel incident, și tu ai stat mult timp așezată pe banca din peristil, ca să-ți usuci părul. A doua zi, când am primit vestea morții tatălui meu, trecând printre servitori, ți-am ridicat puțin mâna, descoperind pe pielea ta câteva umbre albe care nu coincideau deloc cu *armilla* pe care o purtai în momentul acela. Urmele clare de la încheietura mâinii sale erau exact de forma octogonală a plăcilor cu safire ale brățării dispărute!

– Tâmpenii! Chiar dacă tot ce spui ar fi adevărat, nu dovedește nimic: m-aș fi putut expune la soare în orice moment!

– Chiar așa, adorabilă Lucretia? Și totuși, înainte de dimineața aceea, fuseseră multe zile, una după alta, cu cer noros... și o bronzare ușoară nu rămâne vizibilă prea mult timp!

Femeia își mușcă buzele, oscilând între furie și teamă.

– Ai face mai bine să-mi dai cât mai repede bijuteria, draga mea: sunt generos din fire și aș putea cu ușurință peste uitucenia unei doamne frumoase, o sfătui sarcastic Aurelius. În ce privește, însă, casa de pe Caelius... unei femei frumoase ca tine nu-i va fi, sunt sigur, prea greu să se aranjeze altfel.

– Dar tu habar n-ai cât costă o casă cât de cât decentă în Urbe? se revoltă matroana ieșită din fire de furie.

– După câte știu, ești proprietara unor cămăruțe prin Suburra, la periferie; poți oricând să te muți acolo, comentă Aurelius ironic.

– Aceea este o vizuină scârboasă de la mansarda unei case cu etaj, *insula*, cum îi spunem noi, bună, poate, doar pentru un cerșetor. Doar nu crezi cu adevărat că o femeie de condiția mea ar putea trăi acolo! protestă Lucretia în culmea indignării.

– Dacă mă răzgândesc, s-ar putea, totuși, să-ți las casa... îi propuse Aurelius pe un ton neutru, sperând ca vocea să nu lase să se ghicească emoția care-l cuprinsese.

– Mulțumesc, Publius iubitule. Întotdeauna te-am considerat un băiat la locul lui! exclamă Lucretia mai liniștită.

Acum sau niciodată, se gândi tânărul cu inima bătându-i nebunește. Doar să nu-i tremure vocea...

– Cu o condiție, însă: să-mi plătești chiria la fel cum i-o plăteai tatălui meu! adăugă el dintr-o suflare.

Lucretia îl privi țintă, cu gura căscată, prea uimită ca să mai poată spune ceva.

– Ai timp până deseară să te gândești la asta... Te aștept după cină în camera mea, încheie Aurelius, salutând-o în grabă, nu fără a observa noua privire plină de interes cu care femeia îl privea acum.

„Va veni", își spuse în sinea lui, cu optimismul de nezdruncinat al vârstei sale. Apoi scutură clopoțelul ca să-l cheme pe intendent.

– Vino încoace, Diomedes. Te-am chemat pentru o discuție între patru ochi pentru că nu vreau ca fiul tău, Paris, să audă ceea ce am să-ți spun.

Diomedes înaintă șovăind și se opri la câțiva pași de tânărul său stăpân.

– Am aflat că, în ciuda salariului de mizerie pe care ți-l dădea tatăl meu, tu ai o fermă în provincia Picenum,

o casă pe colina Esquilinului și mai multe depozite la băncile din oraș. Mai mult, din cartea cu socoteli au reieșit și niște tranzacții ciudate...

– Cum de ai descoperit toate astea, *domine*? se dădu bătut administratorul, cu graba aceea a omului care vrea să scape de o povară care-i apăsa sufletul. Am fost foarte prudent și credeam că nici un contabil nu poate fi atât de abil încât să mă demaște...

– Nu este, desigur, meritul meu. A fost Pallas, sclavul lui Claudius, cel care a examinat sulul de pergament rând cu rând; este un geniu al cifrelor! Spune-mi, mai degrabă: cum ai putea motiva o asemenea trădare? Ani de zile, familia mea a avut deplină încredere în tine...

– I-am cerut lui *dominus* un împrumut ca să-i instalez mai bine pe părinții mei la țară și să obțin eliberarea lui Paris, dar el m-a refuzat. Atunci, am furat o anumită sumă din casa de bani și am investit-o pe ascuns. În anul următor, aveam deja o moșioară, o căsuță, un mic capital și libertatea fiului meu. M-am grăbit, apoi, să pun la loc în casa de bani suma pe care o luasem și o dobândă.

– Mai târziu, totuși, ai mai făcut de câteva ori această operațiune. În noaptea aceea căutai sigiliul cu rubine, nu-i așa? Având acel sigiliu erai în stare să pecetluiești orice document în numele tatălui meu... așadar, Umbricius nu mințea când spunea că tu erai acela care aveai cheia de la casa de bani! Cum ai reușit să faci rost de ea?

– Într-o seară, cu mulți ani în urmă, începu să povestească Diomedes, stăpânul era mai amețit decât de obicei: a adormit imediat și a trebuit să-l târăsc pur și simplu până în pat. Cheia îi atârna la gât și eu cunoștea un fierar care mi-a făcut o copie în cel mai mare secret...

– Deci, ai folosit de mai multe ori sigiliul familiei Aurelius pentru propriile tale afaceri! spuse tânărul pe un ton serios.

– Afaceri care s-au dovedit a fi destul de profitabile, adăugă intendentul. Am încheiat contracte pentru terenuri și proprietăți imobiliare, cumpărând un număr de locuințe comune pentru mai multe familii la Ostia, cheiuri în portul Tarentum, grădini și livezi în Campania, vii în Lunigiana și chiar și un atelier de fabricat amfore la porțile Romei. Am procedat astfel, pentru că eram convins că tatăl tău avea să ne aducă la ruină pe noi toți, dar te asigur că am restituit întotdeauna tot ce am luat cu împrumut!

– Ai comis, totuși, o faptă foarte gravă.

– Sunt gata să plătesc, *domine*: de când te-am văzut plecând cu cartea de socoteli în mână, am înțeles că eram pierdut și m-am pregătit pentru tot ce era mai rău. De mai mult timp aveam pregătit un laț ca să mă spânzur dacă faptele mele avea să fie descoperite și acum a venit clipa să-l folosesc. Jură-mi doar că Paris nu va afla niciodată ce am făcut. Dacă fiul meu ar ști de aceste speculații, i-ar fi rușine din cauza mea și așa ceva eu nu pot accepta. El este cinstea în persoană, ai grijă de el atunci când nu voi mai fi eu.

– Ai putea să fii judecat, îi propuse Aurelius.

– Și să pierd respectul din partea lui Paris? Nu, în nici un caz!

– Cum vrei, fu de acord Aurelius, abia ținându-și lacrimile.

Diomedes se îndreptă spre ușă, încovoiat parcă sub povara vinovăției sale. Când ajunse pe prag, se mai întoarse o ultimă oară către tânărul său stăpân.

– Ah, *domine*, ar mai fi ceva. Amintește-ți să ștergi cuvântul *junior* din formula „Publius Aurelius Statius cel tânăr" de pe documentele proprietăților pe care le-am pus pe numele tău, altfel, acum, când tatăl tău a murit, s-ar putea să ai ceva dificultăți când le vei revendica, spuse el cu o voce stinsă.

– Vrei să spui că ai cumpărat totul pe numele meu? întrebă Aurelius uluit peste măsură.

– Sigur că da, *domine*, dar ce credeai? Tatăl tău era un smintit și până la urmă ți-ar fi tocat toată moștenirea... Mi-am dat toată osteneala ca să salvez averea familiei, chiar cu prețul comiterii unui act de neiertat; asta am făcut. Și, acum, te rog să mă ierți, dă-mi voie să mă retrag cu lațul acela al meu, înainte să-mi pierd curajul.

– Lasă încolo prostia asta, Diomedes! strigă Aurelius, impresionat la culme, alergând să-l oprească.

– Dar pământul de la Picenum, casa de pe colina Esquilin, depozitele de la bancă...

– Sunt o nimic toată pe lângă tot efortul pe care l-ai făcut! Te păstrez în funcția de administrator și sper ca Paris să vrea să calce și el pe urmele tale. Pregătește un document de eliberare: îți voi oferi imediat libertatea, nu am de gând să încredințez o sarcină atât de importantă unui sclav oarecare!

– Stăpâne, te voi sluji pe veci, și după mine fiul meu și fiul fiului meu! îi făgădui intendentul printre sughițuri de plâns.

– Gata cu lacrimile, Diomedes. Mai am acum o treabă de rezolvat: trimite-l la mine pe învățătorul Crisippos, îi porunci intendentului care se pregătea să iasă plângând de bucurie.

Îndată ce cruntul pedagog intră, Aurelius îi flutură nuiaua pe sub nas.

– *Ferula* asta este a mea, acum, și o să fac cu ea tot ce vreau! îi comunică tânărul cu o voce amenințătoare.

Bătrânul pedagog plecă fruntea și așteptă loviturile, blestemându-și limba prea ascuțită.

Pe Aurelius îl mâncau palmele, dar, privindu-l pe Crisippos, tremurând și resemnat, își aminti dintr-o dată de toate exemplele de mărinimie povestite prin cărțile de istorie; episoade pe care bătrânul preceptor îl obligase să le învețe pe de rost, cu șuieratul nuielei pe la ureche... Acum, era rândul lui să-i dea o lecție severului învățător.

– Du-te și ia cărțile, n-am terminat încă volumul al doilea al retoricii, îi porunci el, pe când rupea nuiaua în două și arunca pe jos bucățile.

La două luni după ce Publius Aurelius primise toga de bărbat, Germanicus, curajosul general, binefăcătorul Urbei, muri în Antiochia în floarea vârstei, atins de o boală necunoscută. Unii au bănuit că ar fi fost vorba despre o otrăvire comisă de Plotina, bună prietenă cu Livia, mama împăratului Tiberius. Ea a intervenit, într-adevăr, personal pentru a o salva pe împricinată de pedeapsa cu moartea...

Anotimp după anotimp, an după an, apa din clepsidre a ritmat inexorabila scurgere a timpului. La moartea lui Diomedes, preacinstitul Paris i-a luat locul ca administrator al averii lui Publius Aurelius și ca intendent al casei sale de pe colina Viminal.

Cât despre Aurelius, a servit în legiunile romane, a încheiat o căsătorie nereușită și, după aceea, a divorțat. Adept convins al filosofiei lui Epicur, patricianul s-a dedicat studiului clasicilor, a străbătut regiuni cunoscute pe atunci ale lumii și, la Alexandria, în Egipt, l-a cumpărat ca sclav, salvându-l de la eșafod, pe

neobrăzatul Castor, un grec viclean și de o cinste îndoielnică, sortit să devină secretarul de care nu se despărțea niciodată.

În anul 41 după Hristos, trecuse de-acum mai mult de un deceniu de la cea de-a șaisprezecea aniversare a lui Aurelius, Claudius, fratele disprețuit de toți al lui Germanicus, motiv de mare rușine pentru familie, urcă pe tronul Cezarilor, grăbindu-se să-l numească în funcția de ministru de finanțe pe abilul Pallas, fostul său sclav atât de priceput la contabilitate... una și aceeași persoană cu „geniul cifrelor" care-l ajutase cândva pe tânărul Statius să deslușească taina socotelilor care păreau să nu fie prea corecte...

Ajungem astfel în anul 44 după Hristos. Vara trecuse liniștită, fără crime ciudate, fără mistere pe care să le dezlege, fără vinovați pe care să-i demaște. După o perioadă de vacanță la Baia, în tovărășia prietenei sale, Pomponia, Aurelius se pregătea să se reîntoarcă la Roma, însoțit ca de obicei de credinciosul său secretar Castor.

Înainte de a se reîntoarce la Roma, apărea, însă, un alt popas...

I

Anul 797 de la întemeierea Urbei (anul 44 după Hristos, toamna)

A șasea zi înainte de Calendele lui noiembrie

Micul grup de călători lăsă în urmă lacul Lucrinus și începu să urce încet povârnișul craterului.

– Golful nu mai este la fel! suspină Pomponia, încercând să-și așeze capul cu o coafură complicată pe pernele carului, fără să-și strice impozanta pieptănătură.

– Nu poți să spui că ți-au lipsit petrecerile! protestă senatorul Publius Aurelius Statius, tolănit alături de ea, aruncând o ultimă privire spre priveliștea golfului.

– Pe coastă nu mai vezi acum decât slugile lui Claudius și ale hârțogarilor de prin ministere! se plânse matroana.

– Într-adevăr, în această vacanță am întâlnit mai mult liberți de palat decât senatori, fu de acord Aurelius. Pe de altă parte, chiar și printre senatorii Curiei, cine nu are măcar un bunic negustor, dacă nu chiar născut în lanțuri de sclav?

– Normal! Cu atâtea condamnări și comploturi, acum adevărații nobili pot fi numărați pe degete, fără a mai pune la socoteală că puținii care au mai rămas își toacă

averea ca să-și mențină un nivel de viață demn de Cressus: nici măcar un prăpădit de prăvăliaș, astăzi, nu mai este dispus să se mulțumească doar cu cincizeci de servitori la dispoziție! Dacă mergem tot așa, mă întreb ce se va alege din marea aristocrație romană.

– Este normal ca împăratul Claudius să-i favorizeze pe cavaleri și pe provinciali: patricienii se pare că și-au pierdut capacitatea de a mai acționa.

– Este ciudat ca tocmai vlăstarul uneia dintre cele mai ilustre familii ale Urbei să critice clasa socială din care face parte, remarcă nu fără oarecare ironie matroana.

– Atunci tu, tu care arunci banii în stânga și în dreapta, cum de te plângi pentru asemenea cheltuieli nebunești? Cu nivelul de viață pe care-l ai, nu știu cum face soțul tău să nu intre în faliment! glumi patricianul, cunoscând bine posibilitățile financiare ale prietenului său Servilius, soțul zglobiei matroane. Numai petrecerea de adio cred că te-a costat jumătate de milion de sesterți, pe lângă monogramele din aur masiv pe care le-ai dăruit ca amintire musafirilor!

– Și mitocanii ăia le cântăreau în palmă ca să-și dea seama cât valorează, fără măcar să ia în seamă ornamentația aceea cizelată! Nu, tu faci foarte bine să construiești o casă la Pithecusa. Golful devine un loc vulgar: coasta este prea apropiată de Neapolis, la fiecare *feria* strada este înțesată de carele celor mai grosolani țărănoi... Nu înțeleg de ce Servilius s-a hotărât să mai rămână chiar și după încheierea sezonului de vilegiatură!

– Pentru cură termală, Pomponia, îi explică răbdător patricianul. În realitate, sărmanul cavaler, după atâtea luni de banchete extenuante, mai dorea doar să se

odihnească departe de o soție vorbăreață și prea neastâmpărată.

În momentul acela, o tuse discretă de dincolo de perdelele carului anunță prezența lui Castor, secretarul bun la toate al lui Aurelius.

– *Domine*... începu el cu un aer viclean. Hamalii sunt obosiți iar vizitiii nu mai au cum să îndemne catârii!

– Dar de-abia am pornit la drum! se arătă nemulțumit stăpânul.

– Stăpâne, tu stai comod aici și ai conversații plăcute cu o persoană atât de plăcută, și aici Castor înclină ceremonios capul înspre Pomponia. Dar noi mergem pe jos cu poveri grele în spinare, pe cărări abrupte și prin văi înguste...

Grecul, călare pe o iapă blândă cu crupa lată și comodă, arătă cu un gest dramatic frumoasa șosea pavată care înconjura lacul Lucrinus.

– Am putea face un mic popas... acceptă Aurelius.

– Adeona să te aibă în pază, stăpâne! îi mulțumi Castor, pomenind numele zeiței întoarcerii fericite. În plus... canicula este cumplită și hamalii au gura uscată.

Patricianul își ridică privirea către orizont: se aflau cam la jumătatea toamnei, cu cerul acoperit și cu un vânt destul de umed.

– Vrei să spui că ți-e sete, Castor? spuse el aruncându-i o privire înghețată. Ești norocos: uite acolo o fântână cu apă nespus de răcoroasă!

Levantinul clătină din cap, revoltat:

– Vrei să ne îmbolnăvim de moarte bând rece când suntem leoarcă de sudoare?

– O să-ți dau eu niște vin, Castor, interveni matroana, râzând cu poftă.

– Nu-l mai strica și tu! o certă Aurelius, în timp ce grecul dispărea în direcția carului încărcat cu burdufuri de apă. Toată lumea spune că sunt prea indulgent cu pisălogul ăla. Și totuși, de fiecare dată când îl refuz, își găsește imediat un apărător.

– Lasă-l să bea, Aurelius, sau va găsi el un motiv ca să ne oprim de încă zece ori și n-o să mai ajungem la timp la Tertia. Nu mai avem mult.

Într-adevăr, caravana se îndrepta către gura craterului; după ce trecură de ultimele stânci, un lac întunecat le apăru în față în toată neliniștitoarea sa frumusețe.

– Avernus este pe cale să devină un loc la modă, comentă Aurelius, uimit că atât de mulți dintre concetățenii săi doreau să-și construiască locuințe elegante chiar pe buza Infernului: de aici blândul Enea coborâse ca să-și viziteze strămoșii, aici își rostea profețiile prima dintre Sibile, iar morții prindeau glas. Aproape atârnând peste ape, se înălțau pereții abrupți ai craterului; teren bun pentru construit o casă era foarte puțin, pentru că toată partea din dreapta a lacului era ocupată de instalațiile portuare acum lăsate în părăsire și de o uriașă clădire pentru băile termale. Drumul pentru care, foarte îngust, părea, în unele locuri, să se prăbușească peste rotunjimea regulată a lacului, considerat într-o vreme ca loc de intrare în Styxul infernal: până și Hannibal, plecat să prade câmpia cumană, se oprise în preajma acestor ape misterioase, pentru a sacrifica zeilor Infernului o turmă de miei negri.

– În scobitura asta, unde cândva nu trăiau decât țăranii săraci, acum prețul unui iugăr de pământ a sărit la niște sume amețitoare! constată Aurelius.

– Așa este, Plauții locuiau aici de pe când bunicul lui Gnaeus nu era decât un libert. Acum, proprietatea

lor este neprețuită. Bătrânul se îmbogățise din comerțul cu pește, în perioada războaielor civile, când generalii și oamenii politici, între o bătălie și alta, se întreceau în rafinamentele culinare. În douăzeci de ani a reușit să cumpere toate pământurile de la nord de crater, scoase la vânzare de proprietarii ruinați de datorii și de condamnări la exil. Și iată rezultatul! spuse matroana arătând, pe o fâșie îngustă de teren, splendida construcție care se vedea albă printre copaci.

– Chiar că este o minune de casă: chiar fiind nepotul unui sclav, nu se poate spune că Gnaeus este lipsit de gust! îi mărturisi patricianul, plin de admirație.

– Închipuie-ți că Tertia Plautilla a răspândit zvonul cum că s-ar trage din lucumoni, adică din căpeteniile etruscilor! Eu nu o contrazic: puțin mister nu strică în vizita aceasta a noastră.

– Ce aveți de gând să vindeți? întrebă curios Aurelius: priceperea bunei sale prietene de a face rost de bani aproape că egala capacitatea sa de a-i cheltui cu amândouă mâinile.

– Uleiuri aromatice și esențe afrodisiace. Plautilla este expertă în ierburi aromatice și și-a amenajat un adevărat laborator, angajându-i pe cei mai buni fabricanți de parfumuri din Neapolis. Eu mă voi ocupa de vânzare și de reclamă.

– Reclamă? se miră Aurelius.

– Sigur că da! În timpul alegerilor, fiecare candidat nu plătește poate sute de pierde-vară și-i trimite să-i scrie numele pe zidurile orașului? Toate tavernele mai elegante atârnă pe străzi inscripții prin care își laudă bucătăria, și chiar și *lupae* se îngrijesc să-și dezvăluie farmecele pe coloanele Forului. Așadar, nu văd de ce acest sistem n-ar putea funcționa și pentru vânzarea

cosmeticelor! Dacă și un patrician cu nume mare s-ar gândi să lanseze moda...

Senatorul se limită doar la a surâde, ferindu-se s-o privească în ochi pe prietena sa.

– Acum, Plautilla și-a pus în gând să se mărite cu Sempronius Priscus, un nobil plin de pretenții, așa că îi trebuie o zestre corespunzătoare: vrea să vândă partea sa din moștenire și aici intri în joc tu, Aurelius, ca fiind mai priceput la legi. Trebuie să fii atent ca frații săi să nu încerce s-o tragă pe sfoară!

– Dar cum se face că Tertia Plautilla nu are zestre?

– Este la a treia căsătorie și a făcut deja praf două. Îți aduci aminte când s-a măritat cu Balbus? întrebă matroana cu un zâmbet șăgalnic. Știa că între patrician și prietena sa fusese o relație, înainte de nunțile acelea făcute în grabă.

– Îmi amintesc mai ales cum Paulina, mama ei vitregă, făcea orice ca s-o țină cât mai departe de mine.

– Și avea motive serioase: sărăcuța nu și-ar mai fi găsit niciodată un soț dacă tu n-o lăsai în pace, afirmă Pomponia care își amintea mai multe despre aventura aceea decât însuși protagonistul ei. Uite, am ajuns. Sacră Artemis, ce întunecat este lacul toamna!

Avernul era nemișcat și apa avea o culoare mohorâtă. Pe malul celălalt al posomorâtei întinderi lichide, în mijlocul vegetației sălbatice, se mai zărea încă portul părăsit, ruinele unei uriașe isprăvi inginerești, construită cu numai câteva zeci de ani în urmă, care pierea acum sub asaltul timpului, scufundându-se zi de zi în nisipul nesigur pe care fusese înălțată.

Carul se opri în fața unor clădiri impunătoare, împrejmuite cu un zid destul de scund. Într-un loc, printre pietrele pătrate, sub mozaicul care înfățișa un

dulău fioros, o inscripție îi amenința pe cei care treceau pe acolo: *CAVE CANEM*, atenție la câine!

– Aurelius, Pomponia! S-a întâmplat un lucru îngrozitor!

Tertia Plautilla alergă înspre ei, gâfâind cu sufletul la gură. Patricianul o privi cu oarecare emoție pe fosta sa iubită. Cei zece ani care trecuseră își lăsaseră pecetea pe chipul expresiv din care răsărea un nas lung, acvilin: pielea, de care Aurelius își amintea că era roz și netedă ca aceea a fetițelor, era acum mai închisă la culoare, mai puțin luminoasă; corpul de silfidă, cândva mlădios ca trestia, se rotunjise cum se cădea unei matroane în floarea vârstei și claia de păr negru era adunată într-o coafură foarte complicată cu o mulțime de zulufi.

– Fratele meu, Atticus, a murit! reuși Plautilla să spună în cele din urmă, printre sughițuri de plâns. L-au găsit azi-dimineață în bazinul cu mrene și din mâna dreaptă nu mai avea decât un ciot!

– Oh, zei nemuritori! gemu Pomponia.

– A alunecat în crescătoria de pești în timpul nopții. Nimeni nu l-a auzit îndepărtându-se de casă, nici măcar sclavii, le explică, distrusă, prietena lor. Patricianul o cuprinse protector cu brațul pe după umeri, oferindu-se să plece de îndată, ca să nu tulbure doliul familiei.

– Nu, nici vorbă, Aurelius, chiar te rog să rămâi: aici, parcă au înnebunit cu toții și eu am nevoie de un prieten de nădejde. Tatăl meu ar fi onorat de prezența ta la ceremonia funebră. Și, de altfel, trebuie întocmit testamentul și ajutorul tău ar fi foarte prețios.

– Bine. Pot să-mi prezint condoleanțele văduvei? întrebă senatorul pe un ton neutru.

– Da, sigur că da, spuse Tertia, vizibil contrariată.

– Priscilla nu este o femeie extraordinară, totuși..., explică Aurelius. Soția fiului cel mare al soților Plautius, șleampătă și cicălitoare, era una dintre cele mai puțin atrăgătoare femei pe care le întâlnise vreodată: plictisitoare, stângace și plângăreață, era întotdeauna nemulțumită de tot ce vedea în jurul ei; în plus, avea obiceiul supărător de a-și trage nasul tot timpul.

– Dar cum, nu știi? Atticus a divorțat de câteva luni, după douăzeci de ani de căsnicie! Și-a luat o nevastă fără un sfanț care... mă rog, nu vreau să-ți spun eu nimic, o s-o vezi tu cu ochii tăi. Să știi numai că este mai tânără decât mine: în fiecare dimineață se spală pe față cu lapte proaspăt și timp de mai bine de o oră este pieptănată. Mai mult, o mai cheamă și Elena!

Aurelius deveni dintr-o dată foarte atent, ca întotdeauna când intra în contact cu anumite subiecte.

– Era măritată cu un anume Naevius din Neapolis, pe care tatăl meu l-a îndepărtat plătindu-i mulți bani. În câteva luni, cu aerele sale de superioritate, a reușit să-l prindă în mrejele ei pe imprudentul Atticus și să intre în casa noastră cu un contract legal de căsătorie. Nimic nu este destul de rafinat pentru ea; și când te gândești că, înainte de a-l întâlni pe fratele meu, trebuia să se mulțumească să fie servită de o singură slujnică și aia ca vai de ea! Oricum, lucrul acesta nu mă privește: am nevoie doar de o zestre ca să mă pot mărita!

– Sempronius Priscus, o familie de consuli care era deja foarte cunoscută pe vremea lui Sulla... o dădu de gol Pomponia. Ăsta va fi cel de-al treilea soț al tău, nu-i așa?

– Și aș vrea să fie și ultimul! Pe Metius l-am luat pentru că așa voia tatăl meu, pe Balbus ca să uit un alt bărbat...

Patricianul care mai nutrea acum pentru Plautilla doar o caldă camaraderie, se prefăcu că nu înțelege aluzia.

– N-o să duci dorul unui asemenea paradis? întrebă privind admirativ în jur: peristilul, de o rară eleganță, era încă plin de schele pe care se vedea trudind un muncitor mititel.

În dreapta, dincolo de arcul larg de marmură, o alee acoperită ducea în grădină, până la un ciudat turnuleț ascuns printre copaci. De lângă straturile de flori se putea admira marele parc, străbătut de un mic canal, îmbrăcat în marmură, care se vedea albind prin mijlocul unor arbuști. Apa din el se pierdea susurând blând în pădure, în spatele unei mari voliere.

– Nu-mi pasă că părăsesc vila. Viața trăită departe de Roma nu este o viață adevărată. Îmi aduc aminte că și spuneai cândva asta, le explică Tertia.

– Cred asta și acum, într-adevăr.

– Aici cultivi ierburile aromatice pentru parfumurile noastre? întreba între timp Pomponia, fără să-și dea seama de împrejurări, pentru că nici doliul apăsător, nici frumusețea peisajului n-o făcuseră să uite de afaceri.

– Nu, canalul duce la balta pe malul căreia Secundus își crește păsările. Grădina mea se află mai jos, lângă bazine. Chiar acolo, în cel mai mare dintre ele, l-am găsit pe Atticus...

Aurelius privi înspre lac, unde se vedeau strălucind bazinele de pește. Locul acela, un adevărat triumf al vegetației, ar fi părut sălbatic unui ochi neatent, dar senatorul nu se lăsă înșelat: parcul era rodul unui proiect foarte îngrijit conceput, iar natura, doar în aparență sălbatică, fusese adaptată trunchi cu trunchi, piatră cu piatră, exigențelor estetice ale unui constructor rafinat.

Cele șase mari bazine de lângă mal dovedeau că Plautius, spre deosebire de atâția parveniți bogați, gata să renunțe la orice activitate productivă, în încercarea de a-i imita cu stângăcie pe aristocrați, nu se rușina să se ocupe și acum de activitatea foarte rentabilă de pe urma căreia își dobândise averea.

– Tata este mândru de casa sa și de comerțul pe care-l face. Dar este bătrân și afacerile au trecut în mâinile lui Atticus. Acum, cine mai știe...

– Curaj, Tertia, gândește-te la nunta ta! o îndemnă Pomponia. „Și la afacerea noastră". adăugă ea în gând.

– Intrați în terme acum: *calidariunul* este pregătit și *balneatores* vă așteaptă deja. Cina va fi servită la ora a noua: din păcate, în loc de petrecerea pe care aș fi vrut să vi-o ofer, va fi o masă funebră...

– Grozav moment ne-am ales ca să venim aici! oftă matroana când rămase singură cu Aurelius, dând unui sclav *palla* mare de voiaj.

Senatorul nu-i răspunse: privea în depărtare, la marele bazin rotund, în care se vedeau sărind din apă monștrii care simțiseră gustul cărnii de om.

– Castor, pe unde te-ai ascuns? striga Aurelius, umblând în zadar prin camerele de lângă dormitorul său, unde credinciosul său secretar ar fi trebuit să-l aștepte.

Nu era, însă, nici urmă de grec: de când își strânsese o mică avere prin mijloace nu întotdeauna curate, fostul sclav devenise mai puțin ascultător și deseori dispărea tocmai atunci când era mai mare nevoie de el.

Senatorul era pe cale să se înfurie: cine avea să-i mai aranjeze ca lumea cutele togii? Sigur că nu un servitor nepriceput de la țară, născut și crescut într-o fermă!

Poate că ar fi fost mai bine să aleagă o hlamidă frumoasă sau o *synthesis* grecească, mai ușor de îmbrăcat... dar cum să renunțe la a se arăta în fața frumoasei Elena fără niște veșminte potrivite cu rangul său?

Fără ajutorul lui Castor se afla în mare încurcătură, recunoscu senatorul, întrebându-se de ce îl mai ținea în slujba lui pe levantinul acela obraznic din cauza căruia avea mereu de suferit onorabila sa poziție de părinte al patriei. Doar cu o lună în urmă, Castor își permisese să se folosească de numele său ca garanție pentru a vinde niște bijuterii de furat. Aurelius își dăduse seama de afacerea necurată încheiată de secretarul său abia când soția consulului în funcție se mândrea prin capitală cu un colier de safire furate de la fiica unui consilier municipal și nici nu-i venea să se gândească ce s-ar fi putut întâmpla dacă cele două cucoane s-ar fi aflat față în față la același banchet.

– Castor! îl strigă el pentru ultima oară, resemnându-se apoi să accepte ajutorul vreunui sclav de-al casei. Nu așa, nenorocitule! strigă el la valetul neîndemânatic care încerca să-i aranjeze toga. Cuta trebuie să ajungă până la laba piciorului, dar fără s-o acopere!

Cu un gest nervos, smulse din mâinile bietului servitor țesătura fină de lână și încercă să și-o aranjeze de unul singur, pufnind furios printre dinți.

– *Domine, Domine*! năvăli în clipa aceea grecul, într-o stare de mare agitație. Acolo este o doamnă... și, cu ajutorul palmelor, desenă un contur șerpuit, ca al unei amfore, cu niște curbe bine pronunțate.

– Ah, ai apărut și tu, în sfârșit! izbucni Aurelius pregătindu-se să-i tragă câteva, dar Castor se și apucase să-i aranjeze toga cu mișcări pline de îndemânare.

– Poftim, acum ești mult mai arătos! Du-te, ce mai stai, te așteaptă! îl îndemnă și, înainte ca furiosul său stăpân să mai poată deschide gura, grecul dispăru pe coridor.

Totuși, în scurtul răstimp al intervenției sale fulgerătoare, Castor făcuse, într-adevăr, o treabă perfectă; așa încât, atunci când patricianul apăru în ușa sălii de primire, cu puțin înainte de ora a noua, arăta de-a dreptul impecabil, cu încălțările bine lustruite și cu toga albă împodobită cu eșarfa senatorială care-i atârna de pe umerii puternici.

– Aurelius! se auzi strigat de o voce tremurătoare.

În prag apăruse o matroană care trecuse de vârsta tinereții, cu o figură aristocratică plină de măreție pe care înflorea un zâmbet cald de bun venit.

– Paulina! exclamă patricianul, apropiindu-se de ea cu respect. Femeia înclină ușor capul ca pentru a se lăsa privită mai bine. Ținuta dreaptă și mândră era tot princiară și chipul, brăzdat de cute adânci, păstra neatinsă, chiar și la vârsta ei înaintată, acea noblețe a trăsăturilor care-i conferise, într-o vreme, faima celei mai rafinate matroane din Roma. Ridică puțin capul ca să-l întâmpine cu un sărut; în părul încărunțit, diadema de camee scoase un clinchet ușor.

– Ești la fel de minunată! îi declară cu admirație Aurelius.

– Aurelius, am un fiu general, comandant de legiuni. Nu ți se pare cam târziu ca să-mi faci curte? se eschivă matroana.

– Frumusețea se mai poate șterge o dată cu trecerea anilor, dar fascinația niciodată, nobilă Paulina!

– Au trecut mai mult de zece ani de când te-am văzut ultima oară; știu că ți-ai luat locul cuvenit în Senat, după

o tinerețe destul de zvăpăiată. Dar o să vorbim mai târziu de poznele tale. Din păcate, acum avem altele la care trebuie să ne gândim! spuse Paulina, întinzându-i mâna ca să se lase condusă de el la masă.

Făcuseră abia câțiva pași, când veni înspre ei un bărbat cu o expresie înnegurată și neîncrezătoare.

– Fiul meu vitreg, Plautius Secundus, făcu prezentările gazda.

Acela trebuia să fie crescătorul de păsări, aprecie Aurelius, salutându-l cu un gest prietenos. Carnația foarte albă și nasul încovoiat, ca al unei păsări de pradă, îi dădeau noului venit un aer trist, aproape visător; nici măcar ochii de un albastru spălăcit nu reușeau să-i mai învioreze cât de cât chipul. „Seamănă cu un uliu șoricar, de aceea se simte bine în tovărășia păsărilor", reflectă patricianul și, încercând să nu surâdă, se gândi să-i facă o plăcere și-i ceru informații despre iubitele sale înaripate.

Ideea merse drept la țintă: bărbatul avu o tresărire de bucurie sau, cel puțin, așa crezu că deslușește Aurelius în imperceptibila ridicare a sprâncenelor, cel mai intens semn de bucurie care s-ar fi putut citi pe chipul acela îndurerat.

– Și iat-o pe Elena, văduva lui Atticus, spuse pe un ton glacial Paulina.

Aurelius deveni dintr-o dată nespus de atent.

Femeia care venea de una singură pe terasa plină de flori știa chiar prea bine cât de frumoasă era: pe chipul său se întipărise o grimasă de durere demnă și, cu mișcări studiate și grațioase, abia atinse mâna oaspetelui cu degetele reci, foarte îngrijite și cu unghiile prea lungi. Nici un mușchi nu i se clintea pe față ca să nu strice cu nici o urmă a vreunei emoții transparența ca de porțelan a splendidei carnații.

– Nu rămân decât o clipă, ca să-l salut pe oaspetele nostru: sufăr prea mult ca să mă pot atinge de mâncare, declară văduva, plină de tristețe, dar senatorului i se păru că avea expresia relaxată și sătulă a unei persoane care abia se ridicase de la masă.

Cu gesturi bine controlate, statuia vie își trecu mâna peste părul de culoarea mierii. Era, desigur, blondă naturală, aprecie patricianul aruncând o privire rapidă, de cunoscător: o nuanță rară de păr în sud. Și corpul, înfășurat în tunica albă de doliu, era la înălțimea trăsăturilor sale splendide.

– Știu cât de mult suferi, draga mea noră, spuse Paulina pe un ton acru, dar te rog să mai rămâi, din respect pentru senatorul Statius care ne onorează cu prezența sa.

Rugămintea sună ca o poruncă, așa că frumoasei nu-i mai rămase altceva de făcut decât să se supună.

– Fiica mea, Naevia, anunță Elena la puțin timp după aceea, aproape absentă, chemând-o lângă ea pe fata de vreo șaisprezece ani, cu părul lung, castaniu, lăsat liber pe umeri ca semn al condiției sale de fecioară. Tânăra, care nu semăna deloc cu mama sa, îl privi atent pe patrician cu o expresie serioasă în care Aurelius putu ghici o mare inteligență și o tărie de caracter ieșită din comun.

În cele din urmă își făcu apariția și *paterfamilias*. Din întreaga ființă a bătrânului, deși doborât de teribila nenorocire, emana încă o mare energie și în privirea sa obosită se mai putea întrevedea acea sclipire a șireteniei care făcuse din el un concurent de temut în lumea afacerilor.

– Aș fi vrut să te cunosc în împrejurări mai puțin triste, onorabile senator Statius: din păcate, ai sosit

într-un moment îngrozitor. Dar să nu-ți faci griji, îndatoririle gazdei sunt sacre și sunt sigur că și nefericitul meu fiu ar fi onorat dacă ar putea ști că ești prezent la banchetul prilejuit de moartea sa. Așa că, fii binevenit în casa mea!

Alături de Gnaeus Plautius, Aurelius se îndreptă către terasă și nu se putu abține să nu scoată o exclamație de sinceră uimire: veranda uriașă se sprijinea pe stâlpi de alabastru atât de subțiri încât păreau să nu poată susține nici măcar o foaie de papirus și, de jur împrejur, se întindea o grădină suspendată de o eleganță rar întâlnită, cu plante inteligent așezate ca să creeze un colțișor plăcut în peisajul acela sumbru din împărăția morților.

– Înțelegi acum de ce nu simt lipsa capitalei, Statius? Nu-mi doream nimic altceva decât să stau aici, liniștit, împreună cu soția și cu copiii mei, departe de praf și de zgomot... Apropo, cum este cu interdicția de circulație din Roma? Am auzit că s-au eliberat atâtea permise de liberă circulație încât *Lex Iulia Municipalis* a devenit doar o vorbă în vânt.

– Așa este, toată lumea se plânge de circulația nebunească, dar nimeni nu vrea să renunțe la comoditatea carului... În orice caz, oprirea circulației datează de aproape un secol și, de bine de rău, mai funcționează cât de cât. Asta dacă ne gândim că, atunci când a intrat în vigoare măsura aceea atât de hulită de oameni, cu toții se așteptau să fie anulată după nici o lună! comentă patricianul, așezându-se pe pernele plăcut încălzite ale patului de ospăț.

În clipa aceea, un bărbat cu un aer marțial apăru în pragul ușii.

– Fiul meu, Lucius Fabricius, comandantul legiunilor de pe Rin, îl prezentă stăpâna casei.

Aceea era, desigur, o prezență neprevăzută, se gândi Aurelius, care nu se aștepta câtuși de puțin să-l întâlnească pe general în casa tatălui său vitreg. Circula zvonul că între vlăstarul unui neam nobil și familia dobândită prin căsătoria mamei sale raporturile erau destul de încordate: nobilul Fabricius, crescut în umbra unui tată provenit dintr-o străveche și nobilă familie de senatori, nu le vedea cu ochi buni pe rudele acelea plebee și provinciale, fără alte dovezi de glorie a trecutului decât banii în cantități cât mai mari.

Bărbatul înainta, salutând țeapăn, cu gura încremenită într-o strâmbătură amară, aproape crudă: trăsăturile sale colțuroase alcătuiau un tip de frumusețe care se găsea destul de rar la un bărbat, aceea care nu scade cu nimic din forța expresivității masculine.

Ar fi trebuit să dea multă atenție doamnelor, ca să nu se lase eclipsat de acel militar cu o înfățișare atât de aspră, reflectă Aurelius, cântărindu-și rivalul: femeile erau întotdeauna chiar prea mult dispuse să cedeze în fața farmecului unei platoșe de militar!

Cât despre cei din stirpea Plautius, ei nu se străduiau să arate o prea mare simpatie față de noul venit: aroganța patriciană a lui Fabricius părea chiar să genereze la bogații vânzători de pește un fel de antipatie cu greu mascată.

– Tot ce se mănâncă la masa asta este produs pe pământul meu! declară bătrânul cu mândrie, în timp ce servitorii aduceau *gustatio*.

Un platou enorm plin cu stridii, midii și scoici fu dezvelit în mijlocul mesei, trezindu-i Pomponiei un entuziasm atât de zgomotos încât toate discuțiile din jur se întrerupseră.

– Dacă Servilius ar fi fost aici! exclamă ea încântată, cu gândul la soțul ei cel lacom, ocupat acum să-și trateze reumatismele la termele din Baia.

– Stridiile au fost pescuite doar cu câteva minute înainte: stropiți-le cu acest vin Ulbanus din Cumae, îi sfătui pe comeseni amfitrionul și, după obișnuitele formule adresate zeilor și un elogiu pentru răposat, dădu semnalul de începere a banchetului.

– Vrei să vezi cum creștem stridiile? îl întrebă Plautius pe senator care privea la Elena cum lua cu vârful degetelor o scoică, ca și cum i-ar fost frică să nu facă vreun gest neelegant.

– Chiar este nevoie să vorbim despre pești? interveni generalul.

– Subiectul ăsta este pasionant, îl contrazise Aurelius care nu prea era încântat de atâta morgă aristocratică... „Și familia mea este mai veche decât a ta, așa că nu-ți poți permite să mă privești de sus", adăugă el în gând.

– Va trebui să discutăm și problemele acelea juridice... sugeră Tertia, atrăgându-le atenția celor trei bărbați.

– Dar ce grabă pe tine, dragă, să devii o patriciană! o ironiză Fabricius.

– Ar trebui să te însori și tu cu o plebee bogată, Lucius, ca să-ți mai înzdrăvenești finanțele! îi replică acru femeia.

– Mie nu-mi trebuie bani, declară disprețuitor generalul. Pe front nu te îmbraci cu haine elegante și un bun comandant mănâncă același terci ca și legionarii, așa cum făcea divinul Iulius...

– Ah, dar Caesar, după campaniile militare, devenea un alt om! interveni atotștiutoarea Pomponia. La douăzeci și cinci de ani el avea deja datorii de zece miliarde și a trebuit să cucerească Gallia ca să le

plătească! Știți bine că i-a făcut cadou Serviliei o perlă de șase milioane de sesterți, iar Cleopatrei...

– Un soldat nu are nevoie să facă daruri femeilor! o întrerupse Fabricius.

– Apropo de cadouri, Aurelius: stofa pe care mi-ai trimis-o este splendidă, interveni Plautilla, cu o perfidie involuntară. Pare pictată, dar desenul este prea regulat...

– Este vorba despre un procedeu folosit în Indii: țesătura provine din insula Taprobane, unde gravează motivul pe o scândură din lemn îmbibată cu culoarea dorită și apoi imprimă acest model pe stofă folosindu-se o presă.

– Foarte ciudat, se miră Plautilla.

– Se pare chiar că, mai la est, se folosește acest sistem pentru a tipări literele scrise, astfel încât să se obțină mai multe copii de pe un singur sul de papirus.

– Ce prostii! Asta este, evident, o povestioară răspândită pentru cei care cred orice: n-o să vezi niciodată o carte de felul ăsta, senatore; papirusul s-ar face bucăți! Și apoi, cum poți să crezi că un popor atât de îndepărtat și de sălbatic ar putea cunoaște metode neștiute de romani? Dincolo de granițele Imperiului nu există decât barbarie! pufni Fabricius cu un patriotism agresiv.

Între timp, doi servitori intraseră cu o tavă mare de argint.

– Ia să vedem ce se mai mănâncă! exclamă Gnaeus, ridicând capacul greu, cu o ornamentație bogată.

Bătrânul se aplecă asupra vasului și nu mai putu scoate nici o vorbă. Rămase cu gura căscată, iar ochii erau holbați și deveniseră sticloși, cu o expresie de nesfârșită mirare.

– Cine a îndrăznit? strigă cu o voce gâtuită.

Pe fundul tăvii aburinde, o mreană înconjurată de un sos roșiatic părea cufundată în sânge.

– Pe toți zeii din cer... Atticus! murmură Plautilla, albă la față ca varul și ducându-și mâna la stomac.

– Puneți să fie biciuiți imediat sclavii de la bucătărie! ordonă Fabricius în timp ce încerca să-l îmbărbăteze pe tatăl său vitreg, care era înspăimântat. Între timp, din capătul sălii venea un servitor tânăr foarte agitat.

– Stăpâne, nu lua în seamă...

– E vina ta, prefăcutule! șuieră Secundus, îmbrâncindu-l cu furie. Tu ești acela care te-ai ocupat de pregătirea mesei!

Bătrânul îl potoli cu un gest și se ridică în picioare, dând la o parte brațul protector al lui Fabricius.

– Cine a pus la cale bătaia asta de joc pe seama unui părinte îndoliat? Răspunde-mi, Silvius, zise el cu vocea pierită.

– Nu și-a bătut nimeni joc de tine, stăpâne. Nu-ți aduci aminte că ai poruncit să le oferim oaspeților noștri tot ce este mai bun? Mreana a fost pescuită ieri din bazinul cel mic, la ordinul tău, și ținută toată noaptea într-o saramură de ierburi și suc de prune. Sclavii n-au mai primit nici o altă indicație și au pregătit-o așa.

– Șarpele ăsta ticălos, a făcut-o dinadins... mormăi Fabricius printre dinți.

Dar Gnaeus părea deja să-și revină. Trecându-și palma peste fruntea asudată, admise:

– Așa este, am uitat să-i previn...

– Dar cum de nu te-ai gândit tu, Silvius? comentă Tertia cu răutate. Mulți spun că ai fi foarte inteligent...

– Un servitor nu gândește, stăpână, ci se supune, răspunse băiatul, fără să coboare privirile.

Pentru urechea bine antrenată a lui Aurelius, aceste replici părură foarte, prea confidențiale. Să fi fost Silvius „preferatul" stăpânului, tânărul său iubit? Gnaeus

avusese în tinerețe faima de afemeiat incorigibil, dar, după cum se știe, gusturile se mai schimbă...

Tânărul se îndepărtă calm: în ciuda cuvintelor sale, în comportarea sa nu era nici urmă de umilință tipică servitorilor. Aurelius își propuse să-l trimită pe secretarul său să tragă cu urechea: în casa aceea, servitorii erau destul de ciudați...

– În sfârșit, te înduri să-ți faci și tu apariția, Castor! bombăni Aurelius după o vreme, văzându-l apărând pe libertul său scump la vedere.

– M-am împrietenit cu servitorii de pe aici, răspunse grecul, fără să dea și alte amănunte.

– Ce ai aflat despre stăpânii casei? întrebă senatorul sigur că secretarul său nu-și pierduse vremea în zadar.

– Cu toții se tem și o respectă pe bătrână. După cum știi, l-a luat pe Plautius de bărbat într-o a doua căsătorie, după ce Tiberius o obligase să divorțeze de primul soț, generalul Marcus Fabricius, tatăl vajnicului militar pe care l-ai cunoscut la cină. Plautius îi făcuse împăratului un important serviciu, iar căsătoria cu Paulina îl ajuta să urce pe scara socială. Ea, de voie, de nevoie, s-a supus și trebuie știut că s-a comportat ca o soție exemplară.

– Este o matroană după tiparul antic: își urma soțul în toate campaniile militare, trăind în tabere alături de soldați, își aminti Aurelius.

– Ca Agrippina, soția lui Germanicus.

– Așa este: era foarte atașată de Fabricius. Pentru amândoi, ordinul împăratului de a divorța trebuie să fi fost greu de îndeplinit.

– El a murit în anul următor, căzând victimă, mi se pare, unei ambuscade dintr-o pădure.

– Doar din această cauză Paulina s-a putut resemna. Cu toate astea, n-o să mă faci să cred că ți-ai limitat curiozitatea doar la persoana ei, spuse senatorul.

– Sigur că nu. Tertia, dacă ar fi să mă iau după trăncăneala servitorilor, o dată cu trecerea anilor a devenit din ce în ce mai darnică în privința farmecelor ei.

– Cine poate ști dacă Sempronius Priscus va reuși să-i facă față!

– Atticus nu prea credea, cu atât mai mult cu cât, meschin cum era, i se părea că prin apariția unui cumnat nobil ar fi afectat cam prea mult bugetul familiei. Apoi, mai este și văduva...

– Elena? întrebă Aurelius, brusc interesat.

Libertul începu să-i maseze gâtul, ca să-l facă să se relaxeze: era tot ce putea avea mai bun patricianul în lipsa lui Nefer, splendida slujnică egipteană pe care o cumpărase la un preț exorbitant.

– Femeia aceea nu este prea bine văzută în rândul servitorilor, continuă Castor. Își dă aere de regină, dar înainte de a veni aici nu avea nici un ban: mă îndoiesc că s-a măritat cu plicticosul ăla de Atticus împinsă de o pasiune fără margini!

– Și acum, când el a murit, nu-i va trebui mult ca să-și găsească altul, numai bun de jumulit... Dar ce se vorbește despre bărbați?

– Atticus era destul de închis în el, și, în plus, mare zgârcit, fiind atras doar de două lucruri: banii și noua soție. Trăia cu spaima că va sărăci și că va fi trădat.

– Dar Secundus?

Prefăcându-se înspăimântat, grecul își duse imediat mâna dreaptă între picioare:

– Nu-i rosti numele, *domine*: este o piază-rea teribilă!

– Crezi în prostiile astea? Cel mult, s-ar putea crede că sărmanul Secundus i-a purtat ghinion fratelui său mai mare! spuse Aurelius ridicându-se în picioare. În orice caz, ai făcut treabă bună. Poți să te retragi acum în cămăruța de alături.

– Aștepți vizite? întrebă grecul cu obișnuita sa obrăznicie.

– Abia am sosit și deja pretinzi că am sedus cine știe ce fetișcană? Mă îndoiesc că ar putea face cineva o cucerire doar într-o după-amiază!

– Te-am întrebat pentru că îți cunosc faima... Ei, atunci, noapte bună, stăpâne.

– Vezi să nu sforăi prea tare, camera ta este zid în zid cu a mea.

– Oh, nu-ți face probleme, *domine*: eu nu dorm aici!

– Dar unde?

– La prima cameristă a Elenei. Este o fată tare drăguță și am avut la dispoziție toată după-amiaza ca s-o cuceresc, îl lămuri Castor, surâzând cu un aer triumfător, după care dispăru în întunericul de pe coridor, fără ca Aurelius să mai poată riposta la impertinența sa.

II

A cincea zi înainte de Calendele lui noiembrie

În zori, patricianul ieși în peristil, singur, și porni la plimbare prin parc, gândindu-se la frumoasa Elena.

Femeia, chiar dacă nu dădea semne de disperare neconsolată, părea totuși îndurerată de pierderea soțului ei: poate că, mai mult decât regretul pentru nesemnificativul său bărbat, suferea din cauza faptului că văduvia aceasta timpurie o împiedica să pună mâna pe averea familiei Plautius ca tutore al unui moștenitor minor. În orice caz, pe parcursul întregii seri, pe chipul său nu se văzuse nici o clipă urma vreunei lacrimi: plânsul, se știe, dăunează ochilor. „O fi ea frumoasă, dar nu-mi place chiar atât de mult", hotărî Aurelius, întrebându-se dacă era chiar așa.

Părăsi *ambulatio* care ducea la turnuleț și se îndrepta spre lac.

Ajuns la bazine, gândul la Elena îl părăsi dintr-o dată. Brusc, se întrebă cum de alunecase Atticus și începu să examineze locul acelei nenorociri.

Piscinele dreptunghiulare erau în număr de cinci, fără a le mai pune la socoteală pe cele obținute prin zăgăzuirea apelor lacului, atât de obișnuite și pe Lucrinus; de secole, lacomii romani creșteau midii, stridii și alte și alte delicatese pentru a le avea la dispoziție proaspete și în cantități suficiente. Bunicul lui Gnaeus, născut sclav,

trudise şi el din greu cu mâinile sale mari mirosind urât din cauza acestei munci ingrate. Două generaţii mai târziu, însă, rodul eforturilor lui se afla sub ochii lui Aurelius, transformat într-un colţ de rai la hotarul regatului zeilor infernali.

Senatorul ajunse la bazinul rotund, în care primul născut al lui Plautius îşi găsise moartea, şi se aplecă pentru a studia mai atent marginea construcţiei: patru punţi zidite permiteau accesul la platforma centrală, acolo unde, la ocazii speciale era servită masa, pentru ca oaspeţii să poată vedea, vii, în carne şi oase, aceiaşi peşti care se aflau fripţi în farfuriile lor.

În timp ce patricianul era încă ocupat cu cercetarea acelui loc, câţiva sclavi, cărând coşuri mari, se apropiară mergând în urma unui bărbat corpolent care dădea ordine pe un ton ameninţător. Evident, masa pe care o luaseră din mâna retezată a lui Atticus nu fusese suficientă ca să potolească foamea distrugătoare a lacomelor mrene: găleţi întregi, prăzi vii şi agitate fură deşertate de servitori în apa întunecată, sub privirea atentă a supraveghetorului.

Un şarpe pătat, cu dinţii ascuţiţi, apăru pe neaşteptate la suprafaţa apei, aruncându-se asupra prăzii care fu făcută bucăţi şi înghiţită fulgerător. Aripa de pe spatele său se zări o clipă, încreţind suprafaţa apei, după care dispăru în adâncuri.

– Frumoase, nu-i aşa? spuse omul, cu un ton plin de mândrie.

– Eşti îngrijitorul peştilor? întrebă Aurelius.

– Demetrius, cel care răspunde de bazine; îţi stau la dispoziţie, stăpâne! se prezentă el. S-a întâmplat o mare nenorocire!

– Aşa este: un sfârşit groaznic cel al lui Atticus, pe care nu-l doresc nimănui.

– Și ceea ce este și mai rău, bietele mele mrene riscă să se îmbolnăvească! exclamă celălalt foarte îngrijorat. Contrar părerii generale, carnea de om nu le face bine fiarelor ăstora. Crede-mă pe mine care practic această meserie de-o viață: trebuie să mănânce doar pește de mare ca să rămână sănătoase. Sper ca Atticus să nu fi suferit de ceva și micuțele mele să nu se îmbolnăvească!

– Cum asta, nu vor fi ucise toate, după tot ce s-a întâmplat? se miră Aurelius.

– Imposibil: acolo jos este o întreagă avere. Iartă-mă, nobile stăpân, dacă o rudă de-a ta s-ar strangula cu un lanț de aur, tu l-ai arunca din cauza asta? Nu, sigur că nu, cel mult ai încerca să-l vinzi!

– Sigur că da, este neplăcut că mrenele au mâncat ceva atât de indigest! exclamă Aurelius, stupefiat de naivitatea acelui om.

Demetrius dădu din cap aprobator, fără să-și dea seama nici un moment de ironia senatorului.

– Stăpânii ar trebui să stea mai departe de bazine, cu încălțămintea lor din piele! Vezi cât de alunecoasă este marginea și, mai mult, este înclinată către bazin...

Într-adevăr, micul zid de protecție, din piatră, se înălța doar de-a palmă peste nivelul terenului din jur și era acoperită de un strat alunecos de noroi cafeniu.

– Îmi închipui că din când în când câte un servitor mai cade în apă... insinuă patricianul.

Demetrius se scărpină în creștet, nedumerit.

– De fapt, nu s-a întâmplat niciodată; este suficient să fii puțin atent. Și, apoi, ce nevoie ai să te apleci deasupra apei? Peștii se văd foarte bine și de aici!

– Cum se face că nu-i ținești într-un loc îngrădit de pe lac? întrebă patricianul.

– Uiți că acesta este Avernul și apa sa este otrăvitoare? Gazele sulfuroase fac prăpăd chiar și printre barbuni: pe vremea grecilor, aici nu trăia nici un pește. Privește în jur. Se vede vreo pasăre zburând pe deasupra apei?

Aurelius înțelesese: Avernum, în grecește *a-ornon*, fără păsări, se gândi el, amintindu-și și de versurile lui Lucretius: „*Când păsările ajung acolo, cad ca piatra în apă sau pe mal, uitând să mai dea din aripi...* ".

De secole întregi, într-adevăr, emisiile rău-mirositoare de gaze împiedicau păsările, atât de multe în cazul altor ape, să se așeze sau să-și construiască un cuib pe malurile lacului. Trâmbele otrăvitoare de fum care apăreau peste tot, vegetația deasă a pădurilor de pe coastele vechiului crater, mirosul ciudat care se simțea în aer, toate contribuiseră la apariția legendei cum că aici s-ar afla poarta Infernului. Avernus, patria cimerienilor subpământeni, împărăția morților în care coborâseră bravul Enea și vicleanul Ulisse, lacul fără viață al grecilor, cadrul solemn în care își făceau prevestirile vechile Sibile își lua acum revanșa pe seama realiștilor romani, crescători de vite, agronomi, ingineri care doriseră să-l transforme într-un șantier naval și într-un loc comod de petrecere a vacanțelor, fără nici un respect față de sacralitatea apelor sale...

Aurelius reveni în prezent și gândul îi zbură din nou, de data aceasta la Atticus.

– Așa că ați construit bazinele pe uscat.

– Da, unii pești au nevoie de un mediu sărat, alții de apă dulce. Printre aceste bazine, două sunt alimentate direct din apeduct, continuă Demetrius, fericit că găsise pe cineva care să-i asculte explicațiile. Iar apa nu stă pe loc niciodată: avem un sistem foarte eficient de împrospătare a ei!

– Atticus venea des pe aici? întrebă Aurelius, temându-se că ar fi putu urma o serie de lămuriri amănunțite despre acest sistem.

– Niciodată, ăsta este cel mai ciudat lucru! El știa doar să facă socoteli... Gnaeus, da, este un specialist: acum douăzeci de ani, când s-a stabilit aici după cea de-a doua căsătorie, a modernizat toate aceste instalații. În ultima vreme, însă, se ocupa mai mult de casă: acum este mai modernă și mai funcțională decât orice altă *domus* de la oraș!

– Și Paulina?

– Nu o interesează lucrurile astea. Este o stăpână cumsecade, chiar dacă foarte severă: când un țăran se îmbolnăvește, îl îngrijește cu ierburile ei și încearcă să-l pună pe picioare, în loc să se grăbească să-l vândă, așa cum fac atâția... Dar, cu ea nu poți să mergi decât drept și nu numai noi, servitorii. Trebuia să-i fi văzut pe copiii lor cum i se supuneau, chiar dacă ajunseseră oameni în toată firea! I-a îngrijit pe toți patru, să știi, chiar și pe cel mare care acum este general.

– Văd că știi o mulțime de lucruri. Lucrezi de mult aici?

– Sunt de aici, născut chiar pe moșia asta.

– Ești sclav?

– Mama era. La fel mama ei și mama mamei ei. Tații... cine mai știe cine este tatăl unui sclav! Sclavele sunt ale tuturor și, probabil, cunoști zicala: nu-i nici o rușine să faci ceea ce îți poruncește stăpânul! Din toată familia, eu sunt primul care a fost eliberat, când stăpânul mi-a dat în grijă mrenele: aici nu este câtuși de puțin ca la Roma; cei de acolo care au proprietăți la țară vin rar să-și controleze pământurile și nu știu nici măcar câți oameni au. Eu am fost la Capua și știu cum merg

lucrurile la oraș: cineva cumpără un sclav, i se face drag de el și imediat îi face act de eliberare. La țară, însă, un sclav rămâne sclav toată viața lui și la fel și copiii lui.

– Așa este: e greu, aici, ca un servitor să devină ministru! cugetă Aurelius, gândindu-se la puternicii liberți ai împăratului Claudius care țineau în mână toată administrația Imperiului.

– Norocul meu a fost că am învățat această meserie: mi-au plăcut întotdeauna peștii!

– Și mie, minți cu nerușinare Aurelius care începuse să se înăbușe de duhoarea care îi chinuia nările prea delicate.

– Vrei să vezi și magaziile? se oferi să-l conducă Demetrius.

– Aș vrea, dar altă dată, îl refuză senatorul, îndepărtându-se în grabă ca să poată respira în voie în grădina cu ierburi aromatice.

III

Ziua a treia înainte de Calendele lui noiembrie

A doua zi, Aurelius, nu prea încântat să se amestece în atmosfera de doliu din casă, mergea alene de-a lungul canalului, prin păduricea de lauri, cufundat în gânduri.

Era ciudat că Atticus se dusese în toiul nopții la bazin și la fel de ciudat era că alunecase în apă. De necrezut, de asemenea, era și faptul că stătuse liniștit în timp ce se înneca, fără măcar să se zbată să iasă de acolo: pe stratul de noroi acoperit cu alge de pe marginea bazinului nu era nici o urmă lăsată de vreo încercare de a ieși din apă, nici de luptă disperată cu moartea pe care orice om, într-o asemenea situație, ar fi trebuit s-o dea.

Absorbit de aceste considerații ale sale, patricianul nu-și dăduse seama că peisajul se schimba. Așa încât, constată cu uimire că, după ce trecuse de ultimii copăcei, se trezi în fața unei bălți întinse, plină cu păsări și alături de ea se înălța voliera. Încântat, privi spectacolul cocorilor, lebedelor, bâtlanilor și flamingilor care se bucurau în deplină libertate de apa din lacul artificial. Un păun, probabil obișnuit cu prezența oamenilor, trecu liniștit pe lângă el.

– Nobile Aurelius!

Vocea cristalină venea dintr-un mic chioșc de pe insulă. Din câțiva pași, senatorul trecu podețul și ajunse la Naevia.

– Ce faci aici, nu ai rămas lângă mama ta?

– Oh, nu mai suportam să-l plâng la nesfârșit pe tatăl meu vitreg. Aceasta este ascunzătoarea mea și vin deseori aici când nu mă bagă nimeni în seamă. Ca să spun drept, mă simt foarte bine în vilă: ar fi rău dacă ar trebui să mă întorc la Neapolis, mărturisi fata, încruntându-se.

– Nu văd de ce ar trebui să pleci de aici: ca văduvă a unui membru al familiei Plautius, Elena are dreptul să locuiască aici atât timp cât dorește.

– Nu, mama nu va vrea să stea aici nici o zi mai mult decât este nevoie: se plictisește de moarte la țară. Nu petreceri, nu teatru, nu prieteni cu care să stea la taclale...

– Și tu ce faci toată ziua? Nu sunt băieți de vârsta ta pe aici.

– Este Silvius. Desigur, el nu este decât un libert... dar nici așa nu i-aș plăcea: nu sunt frumoasă ca mama mea!

– Elena este într-adevăr frumoasă, spuse Aurelius fără prea multă convingere. Chiar dacă are ceva în ea care nu mă atrage.

– Chiar asta crezi? râse Naevia, cam prea bucuroasă. Și totuși nu există bărbat care să n-o placă pe mama!

– Ba da: este senatorul Publius Aurelius Statius! îi răspunse patricianul.

– Ai grijă, să nu te dai de gol: te-ar urî de moarte! Oricum, va pleca în curând. Trebuie să-și găsească un alt bărbat.

– Ce s-a întâmplat cu primul? Vreau să spun, cu tatăl tău.

– Stă la Neapolis, dar nu este tipul de bărbat care ar putea s-o facă fericită pe mama. Este vesel, generos, dar și cam sucit la minte: își face o mulțime de planuri

smintite... își aminti Naevia fără prea mare plăcere. Îi părea tare rău când am părăsit orașul. Pe de altă parte, fără să aibă nici un ban, n-ar fi putut să mă întrețină acolo: „Vreau ca tu să ai parte de tot ceea ce eu nu-ți pot oferi, Naevia", mi-a spus. „Du-te la familia Plautius, într-o vilă ca din povești și sunt sigur că un bărbat important și bogat te va cere cândva de soție!". Apropo, tu ești cu adevărat un aristocrat: acum înțeleg de ce sărmana Tertia s-a lăsat târâtă în acel vechi scandal!

– Dar tu ce știi despre toate astea, băgăreață mică? întrebă senatorul cam indispus.

Dintr-o dată, o văzu pe fetișcana aceea cu alți ochi. Naevia se exprima ca o femeie în toată firea, deși avea o vârstă atât de fragedă: lumea vorbea liber în prezența ei și ea, profitând de faptul că nimeni nu o lua în seamă, învăța încet-încet mai multe lucruri decât s-ar fi cuvenit.

– Toate femeile din familia Plautius au o slăbiciune pentru tine, chiar și Paulina! spuse Naevia și Aurelius zâmbi cu toată fața: cuvintele acelei tinere îi gâdilau orgoliul... mai mult decât ar fi fost dispus să recunoască.

– Câți ani ai?

– Aproape șaisprezece, răspunse ea, aruncându-i o privire provocatoare.

În clipa aceea Castor își anunță prezența, dregându-și din toate puterile glasul.

– *Domine*... îmi pare rău că te deranjez: Gnaeus Plautius te cheamă în bibilotecă, anunță el cu o plecăciune exagerată, privind admirativ către fată.

– Vin imediat, spuse senatorul, despărțindu-se de Naevia. Și vino și tu! îi porunci libertului, observând interesul cu care acesta o privea pe fetișcană

– Sigur că da, cum să nu... murmură grecul, zâmbind strâmb în timp ce se îndepărtau.

– Apropo, și eu te căutam: trebuie să-mi găsești încălțările pe care le purta Atticus în noaptea în care s-a înecat.

– Poate că le-o fi dat deja vreunui sclav, își dădu cu părerea Castor, încercând să evite misiunea pe care i-o dădea stăpânul său.

– N-o să-ți fie prea greu să le găsești. Să mi le aduci cât se poate de curând, vreau să le examinez tălpile.

– Ce este, stăpâne? Crezi că în moartea aceea ceva nu este prea clar? Dar toți vorbesc despre o nenorocire...

– Poate și pentru că, în loc să ceri răzbunare, este mai convenabil să te lupți pentru împărțirea rămășițelor, observă cu cinism patricianul, îndreptându-se către vilă.

Încăperea folosită ca bibliotecă era orientată către parc și avea o mare verandă emisferică, ocupată de o masă mare de lectură. Aurelius se așează în fața lui Gnaeus Plautius pe un jilț înalt de abanos.

– Moartea primului meu născut a fost o lovitură grea pentru mine, senatore Statius. În felul acesta...

– Era mâna ta dreaptă, nu-i așa?

Bătrânul încuviință:

– Atticus știa să-mi administreze veniturile cu scrupulozitate și cu competență. Un om pașnic, fără gărgăuni în cap; nu știu ce-o să mă fac fără el. În familia mea, doar Tertia posedă un oarecare simț pentru afaceri, totuși, să-i las ei averea ar însemna s-o pun în buzunarul tuturor probabililor viitori soți. Nobilul Priscus se însoară cu ea numai pentru bani, știm cu toții asta, dar nu pot face nimic: ea de-abia așteaptă să intre în lumea bună a Romei! Eu, însă, vreau doar un moștenitor care să-mi poarte numele și să păstreze

proprietatea asta, continuând tradiția familiei. Atticus ar fi fost perfect pentru așa ceva. Era un om așezat și chibzuit care a făcut în viață o singură prostie: să se însoare cu Elena. Dar muncise toată viața, o suportase în tăcere pe scorpia aia care era prima soție; dacă o dorește atât de mult pe femeia aceea, m-am gândit eu, să-i dăm satisfacția asta! Așa că am pus la cale divorțul de Naevius, străduindu-mă s-o îndepărtez pe nora mea Priscilla. În orice caz, nu-mi pare rău: cel puțin, în acești ultimi ani de viață, sărmanul meu fiu a fost fericit. Și eu, când am întâlnit-o pe Paulina, am hotărât că trebuia să fie a mea cu orice preț, deși îmi era cu mult superioară și, în plus, măritată cu altul. N-am dat greș. După cum vezi, trăim împreună de două decenii, într-o înțelegere perfectă!

Aurelius încuviință, plin de înțelegere.

– Să ne întoarcem la problemele noastre, continuă Gnaeus Plautius. Am nevoie să întocmesc un testament care, dând la o parte zestrea pentru Plautilla, să lase întreaga avere lui Secundus, cu speranța că nu va distruge tot ce este aici, așa aiurit cum este! Având rezervată o parte, nici fiica mea, nici viitorul său soț nu vor putea pretinde altceva. Sper s-o convingă pe zăpăcita aia să facă în așa fel încât această căsătorie să dureze mai mult decât celelalte!

Aurelius se îndoia foarte tare, dar preferă să nu-și exprime părerile cu voce tare.

– Aceasta este lista cu ceea ce las: două sute de mii de sesterți pentru fiul meu vitreg Lucius Fabricius, zece mii de sesterți pentru libertul Demetrius, îngrijitorul de la bazine...

Patricianul continuă să-și noteze totul cu condeiul ascuțit pe tăblițe de ceară.

–... Și jumătate de milion libertului Silvius căruia îi încredințez funcția de intendent al acestei proprietăți.

Aurelius ridică dintr-o sprânceană, uimit peste măsură. Oare băiatul văzut în treacăt cu câteva seri înainte să fi fost cu adevărat iubitul lui Gnaeus? Cum s-ar explica altfel o asemenea donație în favoarea unui servitor care nu împlinise încă douăzeci de ani?

Ferindu-se să facă vreun comentariu, senatorul își notă dorințele bătrânului, dar, îndată ce ieși din bibliotecă, alergă din nou în căutarea lui Castor.

Îl găsi în camerele de lângă apartamentul Elenei, pe când ajuta cu mare tragere de inimă o slujnică să se îmbrace de probă cu cea mai bună tunică a stăpânei.

– Castor, vreau să știu totul despre Silvius! îi ordonă pe un ton răstit. Dar mai repede, fata asta se poate îmbrăca foarte bine și singură!

– Rămâi cu bine, Xenia, mă cheamă datoria! o salută teatral grecul, în timp ce Aurelius se grăbea să meargă în camera atotștiutoarei Pomponia.

Matroana era așezată cu spatele spre ușă, așezată pe un scaun suficient de larg ca să-i cuprindă statura impunătoare; în jurul ei roiau două sau trei servitoare care o pieptănau, ocupate toate să facă și să desfacă un cârlionț rebel care nu înțelegea că trebuie să stea la locul său.

– Draga mea Pomponia... Zei ai Olimpului, ce boală o mai fi și asta? strigă patricianul, înspăimântat, când femeia se întoarse către el, lăsându-l să vadă un chip uns cu ceva și verzui. Dinspre masca grasă și zemoasă care luase locul feței matroanei, Aurelius auzi venind vocea puțin schimbată, dar ușor de recunoscut a bunei sale prietene:

– Asta-i una dintre măștile pentru înfrumusețare născocite de Plautilla; face pielea catifelată. Conține argilă verde, mentă, miere și momițe de jder pisate: o minune!

– Sacră Artemis... șopti senatorul.

– Tu n-ar trebui să stai aici și să te uiți; bărbații ar trebui să se bucure doar de rezultat! îl învață Pomponia.

Aurelius strâmbă din nas: Tertia Plautilla probabil că ținuse secret față de prietena sa vreun ingredient misterios din rețeta aceea, judecând după duhoarea pătrunzătoare de pește stricat care plutea prin camera plină până la refuz cu sticluțe și vase de diferite forme și mărimi.

– Vrei să vinzi chestia asta ca preparat afrodisiac? întrebă patricianul, nedumerit.

– Sigur că da. Mare păcat că nu-i Servilius aici în noaptea asta ca să simtă efectul extraordinar al pomezii!

Aurelius mulțumi zeilor milostivi care-l cruțaseră pe simpaticul său prieten, soțul matroanei, de o încercare atât de îndrăzneață și se apropie de Pomponia care o tortura pe servitoarea însărcinată cu pieptănatul.

– Mai sus cârlionțul acela! Părul trebuie să semene cu valurile mării pe timp de furtună!

Cu răbdarea resemnată a celui care are în spate generații întregi de sclavie, sărmana *cosmetica* o luă de la capăt cu aranjarea șuvițelor rebele de păr.

– Dragă prietenă, continuă Aurelius, am nevoie de toată abilitatea ta ca să aflu orice informație posibilă despre această familie.

– Ai vreun motiv precis care te îndeamnă să cercetezi toate astea sau este doar legitimul și normalul interes față de ceea ce fac alții? îl întrebă matroana.

– Doar o idee...

– Ah, da? făcu Pomponia brusc interesată. Cu un gest scurt le dădu afară pe slujnice care îndreptară către salvatorul lor o privire de mulțumire.

– Dacă Atticus n-a căzut singur, dacă l-a împins cineva... începu senatorul.

Pomponia tresări și masca de argilă care devenise acum tare, ca un strat de tencuială, nu fu destul de elastică și nu rezistă la mișcările obrajilor; o bună parte din amestecul verde care încă nu se întărise pe față, se desprinse și se așternu pe tunica imaculată a lui Aurelius, chiar în porțiunile la care mâini pricepute ale meșterilor trudiseră luni întregi.

– Oh, te rog să mă scuzi...

– Nu-i nimic, mă duc să mă curăț.

– N-are rost, nu iese cu nici un chip, se scuză consternată matroana.

Patricianul se grăbi să ajungă în camera lui ca să se schimbe. Castor, cel de negăsit, nu era departe de data aceasta: din camera alăturată se auzeau chicotele voioase ale Xeniei.

Cam înfuriat, Aurelius dădu să intre peste ei, dar privirea i se opri pe o pereche de sandale, din păcate prea bine curățate, care zăceau pe jos.

„Destul de greu să alunece cineva cu asemenea încălțări!" se gândi el, trecându-și un deget peste talpa zgrunțuroasă. Și rămase atât de mulțumit că bănuielile i se confirmau, încât se hotărî să-l lase în pace pe secretar.

IV

Ajunul Calendelor lui noiembrie

În picioare în mijlocul peristilului, în ținuta sa de gală, Aurelius spera că Gnaeus se va hotărî în cele din urmă să dea semnalul de începere a ceremoniei funebre.

Se așteptase la ceva mai simplu, dat fiind că neamul Plautius era de plebei și nici unul dintre ei nu avea funcții publice, dar nu ținuse seama de ambițiile sociale ale bătrânului care, căsătorit cu o patriciană, pusese la altarul Larilor imaginile rudelor aristocrate ale soției și acum intenționa să le facă să defileze solemn în alaiul primul său născut care răposase. Chiar și numărul bocitoarelor angajate pentru jelanii i se păru exagerat senatorului: cârduri de femei îndoliate, cu glasuri deosebit de stridente, soseau din satele din jur, chiar și din Cumae, atrase de plata grasă pe care stăpânul casei o oferea pentru trista lor activitate.

De la înălțimea celor patru secole de strămoși, consuli și senatori, Aurelius găsea că toate pretențiile acelea nobiliare sunt destul de ridicole; totuși, știind câte mult ținea Plautius la prezența sa în calitate de membru al Curiei, nu avea de gând să lipsească de la funeralii.

Așteptând să înceapă ceremonia, își petrecea timpul privind cu câtă pricepere muncește Pallas, micul meșter pe care-l observase încă din prima zi, cocoțat pe schele.

Îl privea de câtva timp: îl văzuse pregătind cartoanele pentru fresce, fixându-le pe tencuiala încă umedă și împrăștiind funinginea peste ele. Micul artist executa acum cu pensula prima schiță, așteptând să se așternă un al doilea strat de var. Cine știe dacă amestecul Pomponiei ar fi funcționat la fel de bine, se întrebă patricianul, apropiindu-se de schelă.

– Mai târziu, mai târziu, acum se usucă amestecul! îl alungă omulețul, înalt de o șchioapă și afectat de o cocoașă proeminentă care-i deforma șira spinării. O nenorocire îngrozitoare, se gândi senatorul; din fericire săracul băiat avea talent la pictură. Într-adevăr, figurile pe care picta erau îndrăznețe și ciudate: nici o scenă mitologică, nici perspective largi și aerisite, ci mici portrete, unite între ele prin motive decorative, ca niște piese ale unui uriaș mozaic.

Penelul alerga în clipa aceea pe silueta abia schițată a unei himere: de aproape, ar fi fost riscant să înțelegi despre ce era vorba, dar, de la distanță de câteva zeci de picioare, fresca apărea în toată splendoarea ei genială.

Terminând de pictat monstrul, Pallas începu o delicioasă mască de teatru; peste tot în jur, alte figuri stranii se succedau fără a avea în aparență nici o legătură între ele: o pasăre exotică purtând pe cap un moț impozant, un amoraș gol care se pregătea să cânte la nai, un Icar înaripat în clipa în care se arunca în gol...

– Cine te-a învățat tehnica aceasta? îl întrebă patricianul cu multă admirație.

Micul infirm terminase între timp ultimele figuri și-și ștergea sudoarea de pe frunte cu o mânecă murdară a hainei.

– Am învățat meserie de un anume Fabullus. Un artist grozav, o vreme am lucrat împreună.

– Este o manieră complet nouă de a picta, observă senatorul.

– Îți place? De obicei, clienții cam strâmbă din nas. Eu desenez primul lucru care-mi vine în minte și nu știu niciodată unde o să ajung! Îmi place să-mi imaginez lucruri inexistente, absurdități, ciudățenii. Poate pentru că și eu sunt o glumă a naturii..., spuse el râzând.

– Construiesc o vilă la Pithecusa, aș vrea să lucrezi pentru mine, îi propuse Aurelius.

Omulețul se ridică mândru cu toată statura sa mărunțică.

– Te avertizez că prețul meu este mare și vreau să fiu tratat bine: o cameră numai pentru mine, cu o sclavă mereu la dispoziție. Sunt eu cocoșat, dar am și eu nevoile mele!

– O să ai o cameră și cele mai bune mâncăruri, promise Aurelius, amuzat de tupeul pictorului.

– Și femeia? Fără femeie nu lucrez, nu am inspirație!

– Sigur, sigur, îl asigură patricianul, întrebându-se căreia dintre frumoasele sale sclave i-ar fi putut cere să facă un asemenea sacrificiu.

– Aici, mi-au dat o bucătăreasă infectă. Îți închipui, unui artist ca mine! Și, peste toate, îi mai miroase și gura!

Aurelius oftă, resemnat cu pretențiile micuțului pictor: ar fi trebuit s-o elibereze, ca premiu, pe sclava pe care ar fi trimis-o în patul lui!

În clipa aceea apăru Pomponia, arătând minunat în tunica ei de doliu, și-i făcu semn că, în sfârșit, ceremonia funebră era pe cale să înceapă.

Senatorul se grăbi să se ducă lângă ea.

– Ai grijă, fata aia să nu fie vreo slăbănoagă! îi strigă de departe piticul și Pomponia se întoarse ca să-l privească, uluită, în timp ce patricianul se abținea cu greu să nu izbucnească în râs.

– Vino, Aurelius, îl chemă Paulina cu o expresie gravă. Sunt singură, bărbatul meu s-a închis în bibliotecă; nu știu cum ar fi putut rezista la toată ceremonia

Femeia se apropie de o mobilă și luă un vas de argint din care scoase un medalion cu o formă ciudată și i-l întinse lui Aurelius.

Senatorul îl învârti între degete, privindu-l cu atenție. Era o foarte frumoasă camee din opal sângeriu, fixată pe un suport de calcedonie albastră. Reprezenta capul unei zeițe, poate Pallas Atena. Minunata miniatură era de o finețe rară și pe capul divinității, sculptat cu minuțiozitate în fiecare detaliu al său, se vedea o diademă din aceeași piatră, albăstruie, ca suportul.

– Este un obiect de mare rafinament, comentă Aurelius ca un expert ce era.

– Făcea parte dintre bijuteriile Appianei, prima soție a lui Plautius. Era o femeie de origine modestă și avea pasiunea bijuteriilor, poate pentru că nu avusese parte de nici una în tinerețe. Privește, spuse ea, arătându-i o adevărată comoară: brățări de aur și de onix, medalioane de chihlimbar și calcedonie verde, agrafe și broșe din malahit și lapislazuli. Nici un smarald sau rubin, observă Aurelius, ci doar pietre semiprețioase combinate cu pricepere ca să formeze portrete, flori și animale mitologice: un gust ciudat, aproape barbar, în pofida eleganței cu care erau lucrate. Aurelius luă între degete

un inel din coral pe care erau gravate două mâini unite și admiră și această lucrătură.

– Grațios, nu-i așa? Erau la modă pe vremea Appianei. Mai era și un altul în cutia asta, din scoică roz. Cine știe pe unde-o fi... spuse ea scotocind printre celelalte obiecte. Dar uită-te mai bine la camee, te rog.

– Ce are așa deosebit? întrebă senatorul.

Fără să spună nimic, matroana își trecu degetul peste medalionul albastru, apăsând ușor în mijloc. Bijuteria, care părea absolut compactă, se desfăcu în două lamele subțiri, scoțând la iveală o mică scobitură din interior.

– Este o cutie, constată Aurelius, fără să se mire prea mult. Femeile obișnuiau deseori să poarte asupra lor amintiri secrete ale unor iubiri trecute: scrisori, poezii, șuvițe de păr... Într-adevăr, bine împăturit în două sub capacul concav, se afla un pergament subțire.

Patricianul îl scoase cu grijă afară, despăturindu-l. Cu un scris foarte mărunt erau câteva versuri în grecește:

Se usucă ramurile copacilor
plantați în grădină.
Pești, păsări și insecte
vor face să putrezească fructele de pe ele.
Dar prunul din grădină,
fecundat de același polen
udat cu aceeași apă,
crește năvalnic
și toată casa se hrănește cu rodul său.

– Nu este o poezie, metrica nu este respectată. Pare mai degrabă o prezicere sau un profeție, își dădu cu părerea Aurelius.

– Appiana era superstițioasă: credea în tot felul de presimțiri și, pe lângă că se ducea pe la diferiți ghicitori, mergea deseori s-o consulte pe Sibylla din Cumae. În peștera Pythiei se ajunge ușor din vilă, prin galeria lui Cocceius, îi explică matroana.

Aurelius dădu din cap în semn că înțelesese. În vremea ultimului război civil, Agrippa pusese să se construiască un tunel acoperit, lung de aproape o milă care, străpungând muntele, făcea legătura dintre crater și exterior. Pe acolo se transporta lemnul din Silva Gallinaria, necesar la șantierele navale de pe malul lacului Avernus.

– Câmpiile Flegree erau pline de grote sacre, locuite de vrăjitoare bătrâne. Se spune, de asemenea, că aici ar fi trăit poporul misterios al cimerienilor despre care vorbește Homer, își aminti Aurelius.

– Subpământeni sălbatici care nu erau în stare să suporte lumina soarelui. Da, acest loc se pretează la miturile și la legendele cele mai sumbre: grecii credeau că aici se află porțile Infernului... continuă Paulina.

– Și Vergilius a plasat aici călătoria în lumea de dincolo a lui Enea! Dar tu, când ai găsit răspunsul acela profetic? întrebă senatorul, readucând discuția pe făgașul normal.

– Îndată ce am ajuns aici, acum optsprezece ani. L-am arătat soțului meu care, atunci, nu i-a dat nici o importanță. Acum, însă, cu tot ce s-a întâmplat...

Patricianul o privi fără să înțeleagă.

– Crezi că ți-ai dat seama ce înseamnă? întrebă el cu îndoială în glas.

– Atticus a fost devorat de pești, șopti matroana dintr-o suflare.

– *Pești, păsări, insecte...* este foarte vag. Și, apoi, fiul tău vitreg a murit înecat! Nu înțeleg, Paulina: ești o femeie lucidă și rațională, nu o persoană care poate fi supusă unei sugestii. Refuz să cred că ți-e frică de o profeție. Sau te temi de altceva?

– De ce-aș putea să mă tem? întrebă femeia, evitând să întâlnească privirea senatorului. Vocea sa fermă nu reușea să-i ascundă complet neliniștea.

– Un om este găsit mort printre mrene; nimeni nu l-a auzit strigând după ajutor și nu se știe nici măcar de ce se afla acolo. În plus, avea în picioare niște sandale făcute special ca să nu aluneci și nu există nici o urmă a unei încercări de a agăța de ceva, pe malul bazinului... Nu crezi că toate astea ar fi suficiente pentru a da naștere unor bănuieli?

Paulina tăcu câteva clipe, gânditoare.

– Ceea ce spui nu mă surprinde, Aurelius; sunt bătrână, dar nu m-am prostit de tot. Și totuși, este de neconceput. Clătină energic din cap.

– De ce? Poate că Atticus a nedreptățit pe cineva...

– Asta chiar n-o cred. Era prea blând ca să deranjeze pe cineva, excluse o asemenea posibilitate matroana.

– Cui i-ar servi moartea lui?

– Aici este misterul: nimeni nu are nimic de câștigat din asta! Secundus moștenește proprietatea, dar, dacă l-ai cunoaște cum îl cunosc eu, ai ști că, departe de a fi amestecat, împrejurarea aceasta nu-i creează decât probleme. Este blajin, distrat și-i place să stea singur. Nu are nici o dorință să se ocupe de lucruri practice. Cu Atticus care administra moșia, avea posibilitatea să se dedice maniilor sale, pe când acum va trebui să-și asume o mulțime de responsabilități și asta ar fi chiar ultimul lucru pe care și-l dorește.

– Atunci, văduva... ?

Paulina cântări în minte ideea.

– Femeia aceea nu-mi place deloc, dar nu-mi pot îngădui ca părerea mea negativă să mă facă să pierd din vedere realitatea: și pentru ea, Atticus era de preferat în viață, cel puțin până în ziua în care i-ar fi putut dărui un copil. Și, apoi, în rând cu ceilalți, și Plautilla, Fabricius și eu însămi ar trebui să fim bănuiți. Când te-am chemat aici, speram să-mi pot spulbera îndoielile, în schimb tu nu faci altceva decât să mi le amplifici! exclamă ea, iritată.

Îndată după aceea, tonul i se mai îndulci:

– Ajută-mă, Aurelius, sunt singură. Gnaeus este fragil, chiar dacă pare atât de sigur pe el, și nu văd pe nimeni în care să am încredere. Te apreciez mult, să știi, și o cunoșteam bine și pe mama ta.

– Probabil că mai bine decât mine, răspunse Aurelius, fără să se lase deloc emoționat de evocarea celei care-i dăduse din întâmplare naștere. N-am avut norocul s-o întâlnesc niciodată.

– În multe privințe semeni cu ea: era o femeie dură și știa să fie și foarte rea, atunci când voia! zâmbi Paulina.

– Și bănuiesc că voia asta deseori, i-o reteză Aurelius, pe care subiectul acesta nu-l prea atrăgea.

Matroana clătină energic din cap:

– Nu fi atât de rigid. Ai avut o viață grea, dar crezi că a mea a fost mai ușoară? Soțul meu, Marcus, a murit la numai un an după ce am fost nevoiți să divorțăm. Mă măritasem cu el la paisprezece ani, el avea doar șaptesprezece și ne cunoșteam de copii. Am trăit împreună în tabere militare, printre barbari, în ținuturile pustii din nord; i-am dăruit patru copii, dintre care doar

Lucius mai trăiește. Ne juraserăm să nu ne despărțim niciodată, dar Gnaeus Plautius m-a luat cu forța pentru el, cu complicitatea lui Tiberius; dacă nu s-ar fi întâmplat așa m-aș fi aflat lângă el și când s-a prăpădit în Germania. L-am servit cu devotament pe al doilea soț și totuși, toată viața, am trăit cu regretul că n-am fost împreună cu Marcus în pădurea aceea, când răsculații au atacat garnizoana și i-au măcelărit pe toți ai noștri.

– Și acum?

– De douăzeci de ani sunt soția lui Gnaeus. Am rămas împreună, la bine și la rău, ca doi soți de ispravă: este de datoria mea să-l apăr.

– De cine? întrebă Aurelius cu voce scăzută.

Matroana clătină din cap și nu mai scoase nici o vorbă.

În pragul camerei, patricianul se opri. Se întoarse și întrebă dintr-o suflare:

– Cum era cu adevărat mama mea?

– Vrei adevărul sau o minciună politicoasă?

Aurelius așteptă să i se răspundă.

– Era o egoistă fără nici un pic de milă. Să n-o plângi, spuse matroana la fel de repede și închise ușa.

V

Calendele lui noiembrie

– Minunate! exclamă Aurelius cu sinceritate, admirând păsările din volieră. Secundus se bucura în tăcere, cu o umbră de satisfacție tristă pe figură, în timp ce patricianul încerca, dar cu slabe rezultate, să și-l închipuie în rolul unui fratricid pervers.

– Și asta nu-i tot: grădina este plină de ciocănitori și răpitoare de noapte pe care eu însumi le-am adus aici ca să trăiască într-o libertate deplină. Noaptea se aud chemările bufniței, ale huhurezului, ale cucuvelei, se însufleți dintr-o dată ornitologul pasionat din el.

„Am atins coarda sensibilă", se bucură Aurelius în sinea sa. „Când vorbește despre iubitele sale întraripate parcă este un alt om".

– Nu ești superstițios, nu-i așa? îl întrebă, observându-l cu uimire pe Secundus cum mângâia cu o afecțiune deosebită o pereche de cucuvele: romanii considerau că ele erau aducătoare de nenorociri, fiind convinși că strigătul lor anunța un doliu iminent.

– Nu este adevărat! Animalele nu sunt rele. Ucid doar ca să-și potolească foamea, este o lege a naturii. Oamenii, în schimb, își omoară semenii din motive mult mai puțin acceptabile. Pun pariu, de exemplu, că a ucis mai mulți oameni nevinovați Fabricius într-o zi de război decât bufnițele mele în întreaga lor viață! afirmă

celălalt cu patimă, căpătând pe măsură ce se înfierbânta astfel expresia amenințătoare a șoimilor săi.

„Din cauză că trăiește în preajma păsărilor, a împrumutat de la ele trăsăturile caracteristice, astfel încât el arată exact așa cum își închipuie un om simplu că ar arăta un vraci care face descântece rele", reflectă Aurelius, înțelegând, în sfârșit, din ce cauză tristul și singuraticul vlăstar al lui Gnaeus Plautius căpătase o faimă atât de sinistră.

– Să intrăm! propuse Secundus și deschise portița imensei cuști. Aici țin speciile exotice care au nevoie de o îngrijire specială... Ah, fiți atent la treapta aceea ruptă, să nu cădeți! îl avertiză el, tocmai în momentul în care senatorul, pierzându-și echilibrul, se împiedica rău de tot, ajungând să cadă chiar în troaca de mâncare a păsărilor.

Oare Castor avea dreptate numai în parte? gândi Aurelius, în timp ce se ridica, luându-și adio pentru totdeauna adio de la prețioasa lui tunică de gală, plină de pene și de găinaț. Îndoiala se risipi într-o clipă: ca un bun epicureu, patricianul părăsi scârbit o asemenea idee absurdă; totuși, cu o prudență exagerată, se gândi că ar fi bine să se mai dea înapoi cu câțiva pași.

– Te-ai lovit cumva? întrebă îngrijorat Secundus.

– Nimic grav, îl liniști senatorul ținându-se la o depărtare prudentă. Abia se ridicase când o ciudată pasăre cenușie, având aripile pătate cu alb, veni să i se așeze pe umăr.

– *Caa... caaaveee...*

– Ce animal ciudat! făcu Aurelius arătând spre ciocul încovoiat al păsării care lăsase grațioasă capul într-o parte, parcă pentru a-l observa mai bine pe noul venit.

– Se numește *psittacus* și vine din Africa. Se pare că împărăteasa Livia mai avea una și că a dorit să fie pictată într-o frescă din sala sa de primire. Augustus, de altfel, se arăta foarte încântat când era salutat de aceste ciudate zburătoare care se pricep de minune să imite sunetele vocii omenești.

– *Caaaveee... caaa* bolborosea mai departe pasărea, cu glasul ei gutural.

– Ce încearcă să spună?

– *Cave canem.* Acum o dresez ca să-i salute pe oasepeți atunci când își fac intrarea în casă.

– Chiar așa, lângă mozaicul acela! Dar mai este și un câine de pază la intrare.

– Da, dar este foarte bătrân și aproape orb; în realitate, de paza vilei se îngrijesc câinii pe care-i legăm seara la zidul împrejmuitor. Mie, însă, nu-mi plac câinii, îi consider prea asemănători cu stăpânii lor. Uită-te la astea! spuse și arătă înspre un stol de păsările gălăgioase. Vin din insulele din dreptul Mauritaniei și cântă nemaipomenit: am ales dintre ele câteva perechi de o frumoasă culoare galben aprins, extraordinar de prolifice...

– Știind totul despre păsări, probabil că te pricepi să le și gătești, lăsă să-i scape Aurelius, cu intenția să-l felicite pe fanaticul crescător. Își dădu seama imediat că făcuse o mare greșeală. Fața interlocutorului său se transformă într-o mască de adâncă ură, ca și cum patricianul l-ar fi sfătuit să-și prăjească în tigaie fetița abia născută.

– Cu siguranță, folosiți alte animale pentru pregătirea mesei! încercă tardiv senatorul să-și repare greșeala.

– Cotețele de păsări sunt în partea unde locuiesc servitorii, răspunse cu răceală Secundus și-l privi cu aceeași expresie de dispreț cu care un om de o cinste

ireproșabilă, condamnat pe nedrept la spânzurătoare, l-ar fi privit pe călău. Pentru mese avem tot ce-și poate dori un om, iar pădurile din jur sunt pline de vânat, inclusiv de cerbi și porci mistreți... pentru cine este pasionat de vânătoare, bineînțeles.

De data aceasta, Aurelius înțelese mai repede că de răspunsul său depindeau viitoarele relații cu acel personaj cât se poate de ciudat.

– Vânătoare? Oh, nu! Mie nu-mi place absolut deloc un asemenea lucru! afirmă el, fără să aibă, de altfel, nevoie să mintă. Apoi, ca să fie și mai sigur, adăugă niște considerații nu prea binevoitoare despre braconieri și despre cei care prind păsări cu lațuri. Ceva mai liniștit, Plautius Secundus păru să-l privească din nou cu oarecare simpatie.

– Desigur, eu evit pe cât posibil să mănânc carne, declară fiul lui Gnaeus.

– Sigur, se arătă de acord senatorul, mult mai puțin sincer. Ar fi îngrozitor să crești niște exemplare atât de elegante doar ca să-ți satisfaci lăcomia! adăugă el, dedicând un gând cam necurat fripturilor îmbietoare de flamingo pe care, în casa lui din Roma, rafinatul bucătar Hortensius le pregătea cu praz și coriandru. Între timp, încerca fără rezultat să scape de un bâtlan insistent care încerca să-i smulgă cureaua de la sandale cu ciocul lui lung și ascuțit.

– Fii cuminte, Catilina, stai cuminte, îl certă Secundus, bâtlanul fiind, se pare, una dintre păsările lui preferate.

– Catilina? întrebă uimit Aurelius.

– Este un nume ca oricare altul, spuse Secundus, și patricianul se abținu, prudent, să-l întrebe ce nume i-ar fi dat păsării dacă ar fi fost femelă.

– Deci, nici unul dintre voi nu merge la vânătoare...

– Fabricius, bineînțeles! tună cel de-al doilea fiu al lui Gnaeus. El, dacă nu ucide, nu se simte bine: soldații ăștia primitivi trebuie să se folosească de orice ocazie ca să-și arate bărbăția! Măcar de s-ar mulțumi să vâneze doar sălbăticiuni... șuieră el veninos.

În sfârșit, ajungeau la lucruri mai importante, oftă Aurelius: lunga convorbire, deși contribuia la completarea golurilor sale ornitologice, nu-i permisese, până în momentul acela, să afle ceva cu adevărat important.

Senatorul scăpă de Catilina, trăgându-i pe furiș un șut, dar nu înainte ca pasărea, după ce făcuse bucăți cureaua sandalelor, să încerce acum să-i atace degetul mare de la picior; putu în felul acesta să asculte ce avea de spus Secundus în privința militărosului său frate vitreg.

– Generalul locuiește în turnulețul acela atunci când este oaspetele nostru. Ca să nu se amestece prea mult cu plebea, explică el pe un ton acru, arătând înspre pavilionul care se înălța în mijlocul copacilor, la capătul lungii alei acoperite. Până acum câteva luni, vizitele sale erau scurte și rare... și, ca să spun drept, nu sufeream prea mult din cauza asta. Dar, de când Atticus are o altă soție, cine știe de ce, tovărășia noastră rustică a început să-i placă din ce în ce mai mult.

– Vrei să spui că... șopti Aurelius, devenind foarte curios.

– Cumnata mea, Elena, nu era în camera ei noaptea trecută, în timp ce Atticus murea! spuse omul dintr-o singură răsuflare, ca și cum ar fi vrut să scape de o povară. O mai văzusem și altă dată mergând către turnuleț, când Fabricius se afla aici. După câte știu eu,

s-ar putea să-i fi cerut iubitului său s-o scape de soț sau poate că ei doi sunt chiar complici. Nu ți se pare destul de ciudat că fratele meu s-a înecat într-un mod atât de neîndemânatic? Cunoștea perfect bazinele și n-ar fi putut cădea niciodată în ele doar din greșeală!

– Este o acuzație foarte gravă, reflectă Aurelius. Ai vreo dovadă ca s-o susții?

– De ce ar trebui s-o fac? N-ar folosi la nimic. Toate femeile sunt la fel, chiar și cele mai bune, cele care sunt în afară de orice bănuieli: se grăbesc să-și bată joc de un bărbat și să-l amețească prin vicleniile lor.

– Spune-mi: durează de mult această relație?

– A început imediat când Lucius a venit prima dată în vizită aici. Nu i-a trebuit mult ca s-o seducă: este frumos, nobil și, în plus, beneficiază de faima unui războinic de neînvins... exact genul ăla de prostii care o face pe o femeie ca Elena să-și piardă capul! Fratele meu ar fi făcut mai bine s-o păstreze pe scorpia aia de Priscilla, în loc să se însoare cu smintita asta! Nu va fi ușor, pentru ea, să găsească un alt prost care s-o țină într-un astfel de lux. Dacă își face iluzii că frumosul patrician o va lua de nevastă...

– Pari foarte sigur că aici este vorba despre un adulter, îl zgândări senatorul: poate că Secundus vorbea doar dus de valul acelei violente antipatii pentru aristocraticul său frate vitreg.

– Când se lasă seara, primăvara, mai întârzii prin grădini ca să ascult glasul păsărilor de noapte. Trebuia s-o vezi cum se grăbea spre camerele în care era găzduit generalul! Și, când ieșea de la el, te asigur că pieptănătura ei nu mai era chiar așa de impecabilă!

Aurelius își luă o expresie de circumstanță. Necazurile conjugale ale lui Atticus aruncau o nouă

lumină asupra întregii afaceri: îi veni în minte cadavrul umflat, cu mâna retezată, și se înfioră de oroare.

– De ce nu o denunți, dacă într-adevăr crezi că l-a ucis pe fratele său?

– Nu este singurul scandal din familia asta. Ce să mai spui atunci despre Silvius, bastardul unei sclave, care este tratat în casă ca un adevărat prinț? Aș putea să-l mai înțeleg pe tatăl meu, dar Paulina... Când s-a născut eram un copil care se simțea foarte singur și-mi plăcea să stau cu mama mea vitregă: era severă, dar și dreaptă, iar eu îmi pierdusem mama, mă înțelegi? Aș fi vrut să rămână pentru totdeauna așa, dar trebuia crescut bastardul acela! Rodul spurcat al pântecelui unei barbare primea toate îngrijirile, toate mângâierile... Cine poate garanta că Atticus nu l-ar fi supărat cu ceva și nu s-ar pregăti să mă ucidă și pe mine, mai devreme sau mai târziu? strigă Secundus, îndepărtându-se în grabă în direcția vilei.

Bâtlanul Catilina se duse după el ca un câine credincios, clătinându-se pe picioarele lui lungi.

Aurelius lăsă să-i cadă brațele în jos, disperat. Era gata să plece și el, când pasărea pestriță cu ciocul încovoiat veni să i se așeze pe umăr și începu să-i ciugulească urechea. Patricianul se eliberă delicat de ea și închise portița volierei, în timp ce animalul nu înceta să lanseze strigătul său caraghios:

– *Caa... caaa... cave caneeem!*

VI

A patra zi înainte de Nonele lui noiembrie

A doua zi, Castor apăru vorbăreț și fericit:

– Am o știre care face doi sicli de argint, stăpâne!

– M-au numit, oare, proconsul al Ciliciei? îi luă peste picior senatorul.

– Nu te zgârci, *domine*, își spun eu că face!

După ce văzu sclipirea celor două monede, grecul lansă bomba:

– Silvius este fiul lui Plautius!

– Acum îmi explic eu multe lucruri! exclamă patricianul, agitat.

– Practic, toată lumea este la curent cu asta, chiar dacă n-o spune nimeni cu voce tare. Îți aduci aminte că Gnaeus avea o slăbiciune pentru sclave? Ei bine, băiatul este rodul unei astfel de iubiri: o germană, se pare.

– Patru! își aminti în clipa aceea Aurelius. Demetrius a spus: cei patru fii ai lui Plautius, iar Secundus a spus despre Silvius că este bastardul unei barbare. Acum și bunăvoința aceea atât de generoasă devine de înțeles! Sigur că da, bătrânul n-a recunoscut-o niciodată: mama era sclavă în momentul nașterii sale și cei născuți din părinți aflați în sclavie nu pot deveni cetățeni romani...

– Nu așa stau lucrurile, *domine*. Plautius o eliberase imediat pe mama băiatului care, prin urmare, s-a născut liber și ar putea deveni din punct de vedere legal fiul

său; bătrânul, însă, nu a considerat necesar să facă aceasta, dat fiind că avea deja doi moștenitori legitimi. Totuși, a demonstrat întotdeauna că ține mult la el, făcând în așa fel încât să fie crescut de soția lui.

– Iar Paulina s-a comportat ca Octavia care a crescut copiii pe care soțul său, Marcus Antonius, îi avusese cu regina Cleopatra, după sinuciderea acestora... Ce s-a întâmplat cu adevărata mamă a lui Silvius?

– A murit la nașterea lui: Plautius se afla în vremea aceea în Illiria. Paulina și cu o slujnică au ajutat-o să aducă pe lume copilul, știind foarte bine cine era tatăl lui.

– Când te gândești că Gnaeus mutase munții din loc numai să se însoare cu Paulina! se minună Aurelius.

– Așa este, dar, la scurt timp după căsătorie, a trebuit să plece undeva din ordinul lui Tiberius și s-a întors abia după cinci luni, aducând ca amintire proaspetei soții o sclavă însărcinată.

– Grozavă surpriză pentru o soție!

– Se spune că Paulina nici n-a clipit.

Solidaritatea familială înainte de toate: matroanele de altădată erau niște femei aprige. Și eroica Portia, soția vestitului Brutus, a suportat ani întregi să trăiască în aceeași casă cu adolescentul efeminat pentru care soțul ei făcuse o mică pasiune.

– Și mai spuneți de noi, grecii... îl întărâtă Castor, dar Aurelius, care deja se gândea la noua descoperire nici nu-l mai luă în seamă.

– Trebuie să admit că, la început, am bănuit că între Plautius și tânărul libert ar fi existat niște relații tulburi, chiar dacă nu prea îmi venea să cred, după felul plin de interes în care bătrânul își privea nora.

– Ah, Elena. Mulți ați vrea să-i intrați în grații...

– Sunt unii care mai obțin și rezultate! afirmă Aurelius, punându-l la curent pe credinciosul său secretar cu acuzațiile lui Secundus.

– Așa că, în timp ce tu pierzi vremea, generalul se bucură de favorurile fermecătoarei cucoane... În vremurile bune n-ai fi permis așa ceva.

Patricianul făcu un gest plictisit: bun, de acord, împlinise patruzeci de ani, dar nici vorbă să se simtă atât de prăpădit cum insinua Castor.

– Spune-mi, mai degrabă: băiatul își cunoaște adevărata origine?

– Nu văd cum ar putea să nu știe, afirmă secretarul, în timp ce o fată frumușică și cu privirea isteață apărea în prag.

– Hai, vino, Xenia!

– Castor! mârâi stăpânul, strângând amenințător pumnii. Te-ar deranja foarte tare dacă te-aș ruga să nu-ți mai aranjezi întâlnirile amoroase în camera mea?

– Oh, dar eu nu-l caut pe Castor, îl corectă imediat fata. Am venit pentru tine, nobile senator.

– Pentru mine? Aurelius se încruntă.

– Da. Trebuie să-ți transmit ceva din partea tinerei *kiria*.

– Cine? întrebă indiscretul Castor, luându-i-o înainte stăpânului său.

– *Kiria* Naevia te așteaptă la micul templu al Florei, de dincolo de lac, încheie slujnica făcând o strâmbătură de respectuoasă complicitate.

– Aha, deci așa stau lucrurile! spuse Castor, rânjind. Și eu, naivul de mine, care credeam că te interesează mama!

Aurelius ieși în peristil fără a-i mai răspunde.

Cu un gest vanitos își netezi cutele hlamidei și pipăi să simtă dacă barba nu-i crescuse prea mult.

Apoi, prefăcându-se că nu avea nici o grabă, luă calea spre grădini, urmat de comentariile răutăcioase ale lui Castor.

– *Ave*, nobile senator! îl întâmpină Naevia cu un surâs.

– Fetițo, crezi că este potrivit felul în care m-ai chemat? Cine știe ce și-ar putea închipui sclavii? o certă Aurelius, fără a reuși să-și ascundă cu totul plăcerea de a se afla acolo.

– Te deranjează? N-ar trebui să te plângi, contribui și eu la creșterea faimei tale! râse Naevia, legănându-se pe treptele templului, cu genunchii strânși între brațe, într-o atitudine specifică copiilor.

Patricianul se așeză lângă ea. De pe trepte se vedea o parte din lac și, în depărtare, turnulețul. În spate o pădurice deasă despărțea această ultimă porțiune a zonei stăpânilor de *ergastula*, locuințele sclavilor rurali.

– Ei, ce era atât de urgent?

– Mâine, servitorii îl cinstesc pe Faunus, cum se face în toți anii, în acest anotimp, și oferă un sacrificiu zeului Avernus care trăiește pe fundul lacului. Le era foarte teamă că moartea lui Atticus le-ar putea da peste cap sărbătoarea, dar s-a hotărât ca ea să aibă, totuși, loc: la urma urmelor, Avernus este un zeu al înfernurilor și Gnaeus trebuie, oricum, să aducă jertfe în memoria fiului său. Îi va invoca pe zeii infernali, sperând să capete vești bune, după o nenorocire atât de mare.

– Dar Faunus nu este grecescul Pan?

– Oarecum. În regiunea aceasta, cultul său este străvechi și datează din vremuri de dinaintea grecilor, când pădurea dădea tot ce era necesar pentru ca populația redusă de pe aici să poată trăi și era normal

să se onoreze un spirit al pădurii. Oricum, este prevăzut și un sacrificiu în onoarea lui Jupiter pentru ca vinul să nu se acrească.

– Nu știam că Jupiter are și o asemenea misiune! glumi Aurelius, al cărui respect față de zeii infernali cam lăsa de dorit.

– Nu ești deloc politicos, nobile senator! Fii atent să nu te audă sclavii spunând asta: sunt grozav de superstițioși! Sfârșitul lui Atticus i-a adus în stare de alarmă și s-ar putea isca nemulțumiri... Ei nu vor ca Secundus să se ocupe de moșie: le este teamă de el.

– Cred și eu, cu toate bufnițele și cucuvelele alea! comentă patricianul.

– Când îl văd, ei îl ocolesc. Sunt convinși că aduce nenorocire.

– De unde știi toate lucrurile astea?

– Am mereu urechea la pândă și știu să-mi țin gura. Știi cumva vreo metodă mai bună?

– Nu cred deloc că tu ai putea păstra un secret.

– Ba da. Totuși, pot să-ți încredințez unul, foarte personal... spuse Naevia pe un ton misterios.

– Aștept, râse patricianul care începea să se amuze.

– Mâine o să mă duc și eu la serbarea lui Faunus și nu singură!

– Te felicit, dar cine este fericitul?

– Oh, un om important: senatorul Publius Aurelius Statius! Mă însoțești? întrebă fetița fără să se sfiască.

– Ca să-mi confirmi reputația, nu-i așa? Dar ce se va întâmpla cu a ta? se îngrijoră patricianul.

– Am șaisprezece ani, sunt urâțică și încep să mă gândesc că virginitatea mea face ca bărbații să fugă de mine, în loc să se apropie...

Aurelius o privi nedumerit: nu putea, desigur, să-i permită acelei mici impertinente să-l depășească în privința lipsei de prejudecăți!

– Tu, de exemplu, nobile senator, preferi, cu siguranță, femeile mai mature, continuă ea fără nici o jenă.

– Da, admit că așa este, recunoscu senatorul, surprins, dar începu să se îndoiască de cuvintele sale chiar pe când le rostea. Isteața Naevia observă privirea destul de puțin părintească pe care el o ațintea asupra ei.

– De ce nu te însori cu mama? întrebă. Oh, gândește-te bine la asta, înainte de a îndepărta ideea: în primul rând, este o femeie foarte decorativă; apoi, dacă ai deveni tatăl meu vitreg, ne-am putea vedea în permanență.

Din ce în ce mai rău, observă Aurelius. Unde or fi dispărut tinerele modeste de altădată? Într-o vreme fetele măcar așteptau să fie măritate, ca să facă anumite propuneri bărbaților!

– În ce scop? întrebă totuși prelungind acest joc amăgitor.

– Pentru că ești un nobil patrician, cam bătrâior, dar, în orice caz, foarte atrăgător.

Bătrân la numai patruzeci de ani! Atins în plin, Aurelius deveni mai demn: cum își permitea așa ceva, nerușinata aia mică?

– Și-mi placi foarte tare, continuă pe un ton nevinovat Naevia. Fără a lua în seamă faima ta de om cunoscut, matur, cu o bogată experiență...

– Încă n-am plecat la vânătoare de copile! îi replică patricianul, cam înțepat.

– Totuși, știu că odată ai compromis o Fecioară Vestală... încheie teribila fetișcană.

Senatorul își puse mâinile în șolduri și o privi cu asprime, dar Naevia nu păru prea impresionată.

– Ai fost amantul Lolliei Antonina, al curtezanei Cintia și chiar al Plautillei noastre! În plus, ai o minunată sclavă egipteană pe care o pui să te maseze... le înșirui Naevia pe un ton impertinent.

– Acum chiar că exagerezi! tună Aurelius amenințător, decis să-i dea o lecție micii nerușinate.

Dar fetița deja fugea râzând în hohote către lac, cu părul despletit fluturându-i pe umeri.

Patricianul privi în jurul său, încremenit. O măgăriță încăpățânată, tânără și arogantă. Și, de altfel, fetișcanele nu-i plăcuseră niciodată, nici când era de vârsta lor! O șerpoaică mică, își spuse el convins, în timp ce aduna de pe jos panglica pe care ea o lăsase să cadă pe când fugea, păstrând încă parfumul părului ei.

– De azi-dimineață te caut. Am aflat niște chestii tari! anunță Pomponia când se întoarse. După care se așeză pe un scaun comod, gata să se dedice activității care îi era cea mai dragă: să trăncănească.

Aurelius aștepta răbdător. Știa că foarte bine informata sa prietenă, servind pe farfurii de aur bârfele cele mai șocante, avea grijă să stârnească interesul ascultătorilor prin anumite pauze care mai întârziau momentul dezvăluirilor.

– Silvius, libertul Silvius... începu Pomponia. Tânărul acela care a apărut pentru o clipă pe terasă, când a fost cina aceea cu bucluc...

–... Este fiul lui Plautius! continuă patricianul. Abia când văzu cumplita deziluzie de pe chipul femeii își dădu seama că ea se simțea foarte nedreptățită.

– Știai deja? întrebă Pomponia, derutată.

Senatorului îi părea nespus de rău. Cum putuse oare să-i răpească bunei sale prietene bucuria de a-i dărui o asemenea veste nemaipomenită? Pentru matroana din fața lui ar fi însemnat o adevărată decădere dacă și-ar fi dat seama că persoanele din jurul său puteau fi mai bine informate decât ea!

– Am auzit doar niște zvonuri... încercă el să se corecteze.

Femeia prinse din zbor ocazia de a recâștiga terenul pierdut. În sinea ei, însă, avea senzația că este ca atletul care, în întrecerile de la Olimpia, face tot ce poate ca să ajungă al doilea la sosire.

– Mama lui era o sclavă...

„Germană", gândi Aurelius, mușcându-și limba ca să nu mai vorbească.

–... germană. Lui Gnaeus i s-au aprins călcâiele după ea, chiar dacă se însurase de curând cu Paulina și doar zeii știu câte a făcut ca s-o aibă de soție!

– Doar zeii? Aș fi în stare să jur că știi și tu, Pomponia, o măguli patricianul.

– Mai am vreo câteva săgeți în arcul meu, răspunse femeia care încă nu-și pierduse elanul.

– Ei, și?

– I-a cerut-o lui Tiberius în schimbul unor servicii pe care i le făcuse cândva. Știi, el era acela care aproviziona bucătăria imperială, când bețivul ăla bătrân se ducea să chefuiască la Capri, lăsând Roma pe mâinile lui Seianus.

– Haide, Pomponia, ce încerci tu să mă faci să cred? Știm foarte bine că Tiberius era un mare netrebnic, dar să desfaci o căsătorie dintre doi patricieni de neam vechi pentru a-i face pe plac unui negustor de pește... sunt sigur că altceva a fost la mijloc!

– Nu există probe, dar unii sunt în stare să jure că Gnaeus a fost o iscoadă de-a împăratului. Ursul ăla jigărit de Tiberius avea o încredere oarbă în el, el care se temea și de propria lui umbră!

– În continuare mi se pare imposibil ca beţivanul acela de Biberius... îţi aduci aminte că-l porecliseră unii aşa? Nu înţeleg de ce ar fi făcut să divorţeze un personaj faimos şi iubit de toată lumea, ca Marcus Fabricius, spre folosul unui oarecare Gnaeus Plautius. Nu cumva pusese chiar el ochii pe Paulina? Ar fi fost în stare de asta. Adu-ţi aminte de săraca Mallonia care a preferat să-şi înfigă un pumnal în piept decât să ajungă în patul lui!

– Tu nu pui la socoteală faptul că împăratul avea mare pică pe Fabricius de când acesta fusese unul dintre cei mai înflăcăraţi susţinători ai taberei lui Germanicus şi a Agrippinei: spurcăciunea aia bătrână voia, desigur, să se răzbune. A-l obliga să divorţeze era o victorie politică; apoi, faptul că a dat-o de soţie pe rafinata Paulina unui negustor de peşte i s-a părut a fi cea mai potrivită manieră de a-i umili şi a-i ofensa pe cei din familia lui Fabricius. Ai uitat cât era de perfid moşneagul ăla?

– Aşa este: nici unul dintre noi nu am plâns când a fost sugrumat. Totuşi, încă nu ştiam că va fi şi mai rău cu Caligula. Să ni-l ţină zeii pe bunul nostru Claudius, cât o rezista şi ăsta! comentă Aurelius.

– Depinde de Messalina... începu matroana, gata să înceapă discuţie despre subiectul ei preferat: ultimele bârfe pe socoteala împărătesei.

– Mai spune-mi despre divorţ! se gândi imediat s-o oprească Aurelius.

– Pentru cei doi a fost o lovitură zdrobitoare, spuse femeia, ducându-şi mâinile la piept ca într-o scenă de

un dramatism sfâșietor. O adevărată tragedie! Dar au fost nevoiți să se supună. El a cerut să i se dea comanda trupelor de pe Rin și a murit după un an; ea a acceptat să se mărite cu Gnaeus.

– Care era văduv...

– Cu trei copii mari. Plautilla, după cum bine știi, nu s-a înțeles niciodată prea bine cu mama vitregă care încerca să-i mai domolească pornirile cam prea exuberante. Cât despre Atticus, el a urât-o pe Paulina încă din prima zi, încercând chiar s-o pună într-o lumină proastă în fața tatălui său. Singurul care s-a atașat de ea a fost Secundus.

– Ca un adevărat fiu al ei.

– Mă rog, nu chiar... dacă ar fi să ne luăm după limbuta aia de soră-sa.

– Un incest? se prefăcu revoltat Aurelius. Fiul vitreg care atentează la virtutea soției tatălui său, ca într-o tragedie greacă... Nu ți se pare că exagerezi?

– Sunt doar insinuări care pornesc de la Tertia Plautilla. Dar cum să le crezi? Aia vede niște târguieli carnale peste tot! Se pare că și aici, exilată la țară, nu stă chiar cu mâinile în sân: un sclav frumos la trup a fost vândut de curând în cea mai mare grabă...

Aurelius clătină din cap.

– Paulina este o femeie cu principii foarte ferme. Dacă melancolicul ăla de Secundus nu s-ar fi purtat cum trebuie cu ea, s-ar fi grăbit să-l reclame soțului său.

– Pe de altă parte, este posibil ca un băiat tânăr și retras ca el, fără a vedea alte femei în afară de sclave, să se fi îndrăgostit de ea. Era foarte frumoasă când era tânără, recunoscu Pomponia.

– Este și acum, în ciuda vârstei. Câți ani putea avea atunci?

– În jur de patruzeci: cu Marcus se căsătorise când era foarte tânără. Împăratul știa ce face când a luat-o de lângă Fabricius: fără Paulina, acesta n-a mai trăit mult.

– Ce poveste melancolică... comentă Aurelius, impresionat. Dar explică-mi acum ce-a fost între Tertia și sclavul acela.

Ochii femeii străluciră de bucuria unor noi dezvăluiri.

– Mi-a povestit chiar ea, desigur, din punctul ei de vedere. Cumpărase de la Capua un sclav calificat ca valet, care arăta foarte bine, plătind pe el o mică avere. Atticus, strâns la pungă cum era, n-a fost de acord cu aceasta și i-a făcut o adevărată scenă, depășind cam mult limitele de limbaj.

– Nu mai folosi eufemisme, Pomponia! o îndemnă senatorul.

– Pe scurt, i-a spus verde în față că, dacă avea anumite nevoi de satisfăcut, putea să și le satisfacă pe gratis chiar acolo la târgul de sclavi, nu să le plătească el din veniturile moșiei. Iar în ce privea zestrea, ar fi trebuit să și-o procure lucrând într-un bordel, pentru că el nu avea de gând să-i mai dea nici un sestert!

– Mă rog, cel puțin i-a spus-o limpede, comentă Aurelius.

– La puțin timp după aceea, sclavul a fost vândut. Plautilla nu i-a putu trece asta cu vederea: din ziua aceea, relațiile dintre ea și fratele ei au devenit cam reci, povesti matroana și era gata să mai adauge și altceva, dar un servitor o întrerupse, anunțând cina.

Pomponia scoase un strigăt disperat: luându-se cu vorba, uitase complet că trebuie să-și schimbe hainele! Printre vaiete și bombăneli, reuși să adune în cele din urmă în jurul ei trei slujnice și dispăru în fugă.

Aurelius nu se putea hotărî. Se gândea la o căsătorie fericită care nu rezistase la intervenția dușmănoasă a unui personaj atât de puternic, la un băiat prea singur care descoperă dragostea în persoana singurei femei la care nu avea acces, la un sclav care este nevoit să-i spună „stăpâne" propriului său tată...

– Ce bine că mai ești aici, am sosit la timp! exclamă Castor, întrerupându-i reflecțiile.

– De ce? întrebă senatorul, tresărind.

– Ca să-ți salvez viața, imprudentule! Nu știi că un blestem bântuie prin toată vila? Și tu mergi peste tot, așa, fără să fii apărat de nimic! Uite cornul ăsta din lemn care-l înfățișează pe Priapus: este un talisman foarte puternic care te poate apăra de influențele nefaste. Amuletele astea sunt foarte vechi, se pare că provin chiar din peșterile misterioșilor cimerieni. Costă cinci sesterți. Gândește-te, numai cinci sesterți ca să te scape de un asemenea pericol!

– Nu cred în amulete, Castor, nu mai mult decât cred în profeții... Totuși, mica ta negustorie s-ar putea să-mi folosească. Nu mă îndoiesc că o să reușești să vinzi talismanele tale chiar și sclavilor mai bătrâni și s-ar putea să fie printre ei destui care să-și amintească bine de adolescența lui Secundus. Încearcă să afli ceva mai interesant în ce privește relația lui cu Paulina.

– Da, *domine*!

– Așteaptă, mi-a venit o idee. Poate că este o neghiobie, dar este mai bine să controlăm. Slujnicelor nu le scapă nimic în privința hainelor pe care le poartă stăpânele lor: încearcă să afli care dintre femeile din casă are un inel dintr-o scoică roșie, cu două mâini împreunate.

– Nu mai ai nevoie de nimic altceva, *domine*? întrebă libertul. Nu te interesează cumva culoarea panglicii de

pe sânii Elenei sau cât de lung poate fi un *subligaculum* de-al lui Fabricius? Mai întâi sandalele, acum inelul: un secretar grec rafinat și cult să fie nevoit să caute asemenea nimicuri! Când m-ai cumpărat de la târgul din Alexandria, ca pe o marfă oarecare, răpindu-mă de pe pământul natal...

– Salvându-te de la furci, poate vrei să spui! urlă Aurelius scos din sărite: cum era posibil ca grecul ăsta să nu aibă măcar un dram de recunoștință pentru că-l scăpase de răzbunarea preoților lui Amon, pe seama cărora șmecherul sclav pusese la cale o colosală înșelătorie? Furios, ridică mâna dreaptă ca să-i ardă una cu centura de piele pe care tocmai și-o desfăcuse.

– Ești foarte drăguț, stăpâne! spuse grecul, luându-i-o din mână cu un zâmbet până la urechi. Chiar îmi trebuia una exact ca asta pentru tunica mea nouă!

VII

A treia zi înainte de Nonele lui noiembrie

Larga aripă a vilei din fața cămărușelor în care locuiau sclavii agricultori era împodobită cu frunze de gorun și de laur. Sclavi în straie mai îngrijite se învârteau în jurul teascului pentru zdrobitul măslinelor, în fața căruia fusese pregătit un altar din piatră: în pofida recentului doliu, capul familiei în persoană avea să fie prezent, așa cum se cuvenea, ca să oficieze sacrificiul.

Animalele, deja pregătite, așteptau legate ceva mai încolo: o căprioară mică și cu ochii triști, în onoarea lui Faunus; o capră neagră pentru Avernus și, rezervată lui Jupiter, vițica albă, de un an, care mugea disperată în țarc, ca și cum ar fi presimțit ce urma să se întâmple.

Servitorii se bucurau: avea să fie carne la prânz în ziua aceea! Nimic din animalele sacrificate nu se irosea și, din fericire, zeii nemuritori se mulțumeau doar cu fumul care urca spre cer și cu puținele măruntaie în care se aflau prevestirile despre bogăția familiei și a moșiei: restul ajungea în burțile lihnite de foame ale truditorilor pământului.

În așteptarea ceremoniei și, mai ales, a mâncării, sclavii se bucurau de mult dorita zi de odihnă, unii bând dintr-un vin prost lungit cu apă, alții încercând să dea viață unor instrumente primitive, ca să înveselească sărmana petrecere cu puțină muzică.

– Este oarecare diferență față de viața din vilă, nu? remarcă Naevia. Fata, care apăruse și ea pe neașteptate, nu reușea să-și ascundă satisfacția pentru că reușise să beneficieze de compania senatorului la această ceremonie și se împăuna veselă în preajma acestuia, cu un fel de mândrie copilărească.

Aurelius încuviință cele spuse de fată. Spre deosebire de Naevia, el nu se distra deloc: sclavii prost hrăniți, cu o înfățișare bolnăvicioasă, îi zâmbeau cu gurile lor știrbe larg căscate, surprinși de augusta sa prezență; copii murdari nu-i dădeau pace, alergând în jurul lui, curioși să vadă mai de aproape pulparele sale frumos împodobite. Fețișoarele acelea supte, încremenite într-o expresie de uimire gălăgioasă, îl puneau în încurcătură, provocându-i un sentiment de jenă cumplită.

Se surprinse gândindu-se la proprietățile sale de la țară, la câmpurile nesfârșite pe care nu le vizitase nici măcar o singură dată în viața sa: așa arătau oamenii care secerau ca el să aibă pâine, pregăteau vinul său, tundeau oile ca să-l îmbrace? Ce însemnau cei peste o sută de sclavi pe care-i avea în locuința sa din oraș, pe care era mândru să-i cunoască după nume pe fiecare, în comparație cu miile de amărâți care, zi de zi, își târau existența ca niște animale în *ergastula* din vilele sale.

– Stăpâne, stăpâne! îi ieși în întâmpinare Demetrius, agitat la culme. Libertul ieșea în evidență printre sclavi ca un mic rege, curat și îmbrăcat într-o tunică brodată, special purtată cu ocazia sărbătorii. Patricianul observă amuzat că la brâu îi atârna unul dintre miraculoasele talismane ale lui Castor: bravul piscicultor se temea, evident, de influența nefastă a lui Secundus, nu mai puțin decât plebea din jur, și se gândise să se apere de ea prin străvechea amuletă a cimerienilor.

– Ce onoare, *domine*! Și este aici și *kiria* Naevia! Vino să vezi unde locuim, nobile senator, dacă nu te temi să te murdărești prea tare.

Demetrius îi făcu loc să treacă prin mulțimea de zdrențăroși, cu mândria unui om sărac care le arată tuturor niște bunuri pe care le păstrează numai pentru el.

– Aduceți-i de băut nobilului Aurelius! porunci el. Am primit în dar patru ulcioare cu vin de la stăpânul nostru și azi este o sărbătoare importantă!

Patricianul acceptă cu un semn din cap cana de lut în care se vedea un amestec de o culoare nedefinită și cu un gust la fel de vag. Străduindu-se să-și ascundă scârba, el bău o înghițitură.

– Ospitalitatea voastră este generoasă și aș vrea să vă ofer și eu ceva: în carele mele, de pe latura opusă a vilei, este vinul pe care-l adusesem de la Roma. Cheamă-i pe servitori și poruncește-le să-l descarce ca să bea toată lumea.

Demetrius îl privi cu uimire și se grăbi să facă așa cum i se spusese, înainte ca acel ciudat aristocrat să-și ia cuvântul înapoi.

– Proculus, Modestus, dați fuga! Nobilul senator ne oferă o amforă cu vin. Duceți-vă s-o luați și s-o bem în sănătatea sa!

– O amforă n-o să ajungă pentru toată lumea asta. Spune-le mai bine să le ia pe toate! preciză patricianul, gândindu-se cu resemnare, nu departe de o oarecare bucurie răutăcioasă, la gusturile rafinate cărora le erau destinate vinuri prețioase ca Falernus vechi, Formianus și Calenus, un vin de douăzeci de ani. Dar când văzu privirea admirativă pe care i-o arunca Naevia, se simți dispus să toarne pe gâtlejurile uscate ale țăranilor toate vinurile din pivnițele sale atât de bine aprovizionate.

Fata, însă, nu era singura care rămăsese impresionată. Din ungherul unde era așezat fără a ieși în evidență, tânărul Silvius îl privea uimit.

– *Ave*, Naevia, *ave*, nobile senator! Nu credeam că o să te întâlnesc aici.

– Nici eu, dacă este să fiu sincer, îi răspunse Aurelius luând seama la straiele elegante pe care le purta libertul și la inelul destul de valoros de pe degetul arătător. „Într-o zi, băiatul ăsta va avea o jumătate de milion de sesterți", se gândea el, „și va domni peste tot personalul în calitate de intendent al moșiei. Și totuși, se poartă ca și cum locul său ar fi printre cei mai amărâți dintre sclavi..."

– De ce n-ar trebui să fiu aici? Fac parte dintre servitori, răspunse tânărul.

– Sunt servitori și servitori. Uită-te la Castor al meu: este mai bogat decât un cavaler și sunt sigur că nu are complexe în fața nobililor! glumi patricianul.

– Dar rămâne pentru totdeauna un simplu servitor, iar tu ești stăpânul căruia el îi datorează supunere.

– Tare aș vrea să știe și el asta, oftă Aurelius.

În clipa aceea, grecul, ca și cum i-ar fi citit gândurile, dădu năvală în micul grup, cuprins de o mare agitație.

– *Domine*, *domine*, ne fură vinul! strigă el, disperat. Uite-i, sunt ăia doi de acolo: au luat tot, chiar și Calenus de cincizeci de sesterți! Să punem mâna pe ei înainte să se facă nevăzuți

– Stai liniștit, Castor, eu le-am dat de băut!

– Tu ai... zece ulcioare întregi, cu vin de Bari, Falernus și Erbulus! bâigui el indignat, luându-se cu mâinile de cap. Ai dat toate vinurile alea sclavilor ăstora împuțiți, tu care nu vrei să-mi dai o picătură nici atunci când mor de sete!

– Castor, doar nu vrei să se spună că Publius Aurelius Statius, senator al Romei, oferă un vin de proastă calitate! Eu mă laud că ofer de băut nectar de cea mai bună calitate oricui îmi este oaspete, râse stăpânul, în timp ce Castor se grăbea să facă rost de o bâtă ca să încerce să mai reducă din pagubă.

– Îl cunosc pe Castor ăsta! interveni Demetrius. Este un tip cumsecade: gândește-te că mi-a vândut o amuletă foarte utilă cu numai doi sesterți!

– Mie mi s-a întâmplat să-l întâlnesc în camera unei slujnice, interveni și Silvius, cu o vădită dezaprobare.

– Încă e bine că nu l-ai găsit în camera stăpânei, încercă să glumească Aurelius.

Băiatul îl privi cu ochii holbați, de parcă nu-i venea să creadă că un aristocrat își permitea să glumească în asemenea privințe. Fără să mai spună nimic, luă două căni și le întinse oaspeților.

– Naevia, domnișoarele din familiile bune n-ar trebui să bea, îi făcu observație patricianul.

– În alte vremuri, îi șopti fata la ureche, femeile erau ținute departe de vin ca să nu fie supuse puterii lui afrodisiace.

Aurelius îl văzu pe Silvius albindu-se la față: cu siguranță, auzise fraza malițioasă a Naeviei și efectul pe care cuvintele ei îl avuseseră aceasta asupra lui nu putea fi dintre cele mai favorabile fetei.

– Cunoști pe cineva aici? îl întrebă senatorul doar ca să schimbe subiectul discuției.

– Pe toți, desigur. Proculus, cel pe care l-ai trimis ca să aducă vinul, este tatăl meu, afirmă Silvius, pe un ton calm, arătând către un bărbat încovoiat de spate care alerga șchiopătând cu o amforă în spinare.

– Dar cum... începu Aurelius, întrerupt imediat de strigătele sclavilor care-și aclamau stăpânul.

Este posibil ca Silvius să fie singurul care să nu-și cunoască adevăratele origini? se întrebă el, nedumerit.

Între timp, Gnaeus ieșise din pădure, însoțit de Paulina, Tertia și de mohorâtul Secundus, cu chipul său mereu încruntat. Văzându-l apărând pe cel de-al doilea fiu al familiei, Demetrius căută grăbit talismanul cu o mână tremurătoare și-l strânse cu putere, scuturându-l puțin pentru ca efectul să fie mai rapid..

Un semn scurt cu capul făcut de *paterfamilias* dădu de înțeles că bătrânul, încă în doliu, nu avea de gând să rămână prea mult timp acolo. Într-adevăr, îndată după aceea, porunci să-i fie adusă viția sortită lui Jupiter: de jertfele pentru Faunus și pentru Avernus urma să se ocupe mai târziu Demetrius. Nici urmă de Fabricius sau de Elena, observă senatorul: probabil că profitau de ritual ca să petreacă un scurt răgaz în vreun colțișor liniștit.

Altarul era pregătit și, cu mugete sfâșietoare, animalul, cu picioarele strâns legate, fu dus la locul în care urma să fie jertfit. Peste întreaga asistență se lăsă tăcerea.

Sclavii, cu figuri solemne, se așezară într-un cerc larg în jurul altarului, sub care adunaseră deja lemnele pentru foc. În clipa în care cuțitul bine ascuțit al lui Plautus coborî ca să reteze beregata animalului, Aurelius îl văzu pe Secundus întorcând capul cu repulsie.

Sângele țâșni la picioarele bătrânului și udă paiele puse dedesubt ca să se aprindă focul. Cu mișcări precise care se repetau de sute de ani, pântecele animalului fu deschis și ficatul fu scos afară de mâinile acum stacojii și lipicioase de sânge.

Chipul lui Gnaeus Plautius, până în clipa aceea sever și preocupat, deveni pământiu când măruntaiele în care

încă mai palpita viața îi alunecară din mână și se rostogoliră pe nisip.

Paulina veni imediat lângă el, în timp ce sclavii scoteau exclamații de teamă superstițioasă.

– Este putred! strigă Plautius vânăt la față.

Soția lui îi puse o mână pe umăr ca pentru a-l încuraja și-l duse în grabă de acolo, printre exclamațiile sclavilor.

– Nenorocire, nenorocire! urlau țăranii. Mânia zeilor cade asupra noastră!

– Urâtă prevestire, oftă Naevia. Cel puțin pentru cine crede în așa ceva.

Tertia Plautilla se întoarse către ea, înfuriată:

– Ai face bine să bagi de seamă și tu, măcar atât timp cât mănânci pâinea noastră! N-aș vrea, pentru că ai de-a face cu senatorii, să ți-o iei în cap! șuieră ea printre dinți, cu fața schimonosită de mânie.

– Ei, n-oi fi cumva geloasă? râse fetița, extaziată.

Dar Tertia îi întorsese deja spatele cu un fel de suspin, grăbindu-se să se îndrepte spre vilă, urmată de fratele său.

Când Secundus ajunse în preajma pădurii, degetele lui Demetrius, acum învinețite de forța disperată cu care strânsese falusul magic, se mai destinseră puțin.

– Haideți, sclavi ai lui Plautius, nu s-a rostit și ultimul cuvânt! spuse el, în încercarea de a mai potoli neliniștea mulțimii.

– Fraților, protectorul nostru este Faunus, prin urmare profeția nu este pentru noi, îl susținu Silvius. Pentru țap vom aștepta asfințitul: zeilor Infernului nu le place lumina. Între timp, lăsați-l pe Demetrius să celebreze sacrificiul pentru zeul pădurilor și vom vedea dacă Nemuritorii sunt supărați pe noi sau pe stăpânii noștri!

Piscicultorul care, după ce amenințarea din partea lui Secundus dispăruse, își recăpătase întreaga energie, se impuse în fața celorlalți și împinse înainte cea de-a doua victimă.

Oamenii scoaseră un lung suspin de ușurare: măruntaiele căprioarei erau frumoase și sănătoase. Sclavii, liniștiți acum, începură să petreacă. Naevia, cam mult stârnită de vin, schiță câțiva pași de dans și-l privi piezișe pe Aurelius.

– Ce zici, nobile senator? întrebă fata, învârtindu-se în jurul lui.

– Teribil de nepotrivit! comentă patricianul, dar privirea pe care i-o aruncă Silvius nu-i plăcu deloc. „Mâine s-ar putea să mă găsească țeapăn în camera mea" se gândi el. „Tânărul acela este respectat de toți sclavii: sunt gata să pariez că ar face orice pentru el!".

Dar, după aceea, văzu surâsul Neviei și hotărî că, una peste alta, merita să riște.

Silvius plecase de o bucată de vreme: era evident că spectacolul oferit de *kiria* Naevia însoțită de prezentabilul senator nu era pe gustul său. Pe de altă parte, nu avea nici un drept să acționeze în vreun fel. Nu era decât un servitor, chiar dacă în vinele lui curgea sângele stăpânilor.

Aurelius ridică din umeri; problemele băiatului nu-l priveau pe el și în clipa aceea se simțea mai degrabă luat de val: Naevia începea să-i placă mult, poate chiar prea mult.

„Zei ai Olimpului", își spuse în sinea sa, doar n-o să alerg după mucoasa aia mică!". Patruzeci de ani, având în spate o viață tumultuoasă, un fotoliu în Senat, dispunând de cele mai frumoase și rafinate femei din

Roma și dintr-o dată se lăsa vrăjit de o fetișcană urâțică și încrezută, abia ieșită dintr-o cocioabă din Neapolis?

– Nobile senator, îmi mai torni puțin vin? întrebă Naevia, râzând.

– Gata, ai băut destul! îi replică patricianul, luându-i cana din mână. E timpul să ne întoarcem.

– De acord, dar să ne mai plimbăm puțin.

– Am văzut totul pe aici, n-avea grijă, o liniști patricianul.

– N-ai văzut tot: vino! exclamă fata, conducându-l cu o mână sigură printre locuințele sclavilor. Privește un pic, nu ți se pare că le cunoști? spuse ea, ridicând o mână de paie sub care erau ascunse mai multe falusuri cioplite grosolan din lemn.

– Talismanele lui Castor! Aici este un adevărat depozit!

Un sclav osos, numai ochi și urechi, apăru pe neașteptate și, surprins, dădu să fugă.

– Spune-mi, ce știi de chestiile astea? îl întrebă senatorul, oprindu-l. Omul, care părea și el făcut din lemn, atât era de țeapăn și de uscat, părea înspăimântat. Pentru un sclav, întotdeauna era mai bine să nu știe nimic și să facă pe idiotul: câteodată, o asemenea comportare îl putea feri de bici, alteori chiar îi salva viața.

Cu vorba bună și cu răbdare, reuși să afle ceva despre ceea ce văzuse. În *ergastula* știau cu toții că se pricepea să cioplească scoarța copacilor și crengile căzute pe jos. Venise la el un bărbat politicos, cu un barbișon ascuțit și cu accent grecesc, și-i promisese doi sesterți, chiar doi sesterți, pentru zece din lucrările acelea foarte ușor de făcut, dar nimeni nu trebuia să știe de asta, altfel adio plată.

– Amuletele sacre ale cimerienilor, iată unde le găsea Castor! izbucni Aurelius, în timp ce o conducea pe Naevia către vilă.

Se afundară râzând în pădure, printre umbrele înserării. Pașii fetei deveneau tot mai rari, până când ea se opri de tot.

Aurelius o privi cu un aer întrebător. Pe neașteptate, i se păru că era mult mai mare decât vârsta pe care o avea, o femeie în toată firea.

– Nobile senator, se înserează, suntem printre copacii aceștia înmiresmați, înconjurați de cântecul păsărelelor...

– Da, și?

– Cum, nu mă săruți?

Aurelius își dădu capul pe spate și izbucni într-un hohot de râs.

Fata, care aștepta cu ochii închiși, rezemată de trunchiul unui copac, strânse pumnii într-un gest de furie oarbă.

– Jupiter să te trăsnească, pe tine și tot neamul tău nobil! strigă ea, fugind înlăcrimată printre copaci.

Aurelius o văzu dispărând, înghițită de vegetația deasă a pădurii și o luă la fugă după ea, necăjit că o jignise. De-acum n-o mai zărea, dar îi auzea suspinele înăbușite și foșnetul încălțărilor pe frunzele de sub copaci.

Continuă să alerge după ea, încercând s-o ajungă din urmă. Casa era aproape și, printre vârfurile pinilor se întrezărea profilul turnulețului și al volierei.

Deodată, un urlet disperat întrerupse tăcerea, ca strigătul unui animal lovit mortal.

– Zei Nemuritori, Naevia! exclamă patricianul, iuțindu-și fuga.

O găsi prăvălită la pământ, ghemuită alături de volieră, cu gura căscată din care ieșea un vaiet strident.

Portița era deschisă: două picioare nemișcate blocau trecerea și un corp era prăbușit pe jos, pe toată lungimea cuștii.

– *Caa... caaveee... caveee...* croncănea pasărea cu ciocul încovoiat, așezată pe spinarea mortului. Bâtlanul Catilina, cu ghearele bine înfipte în nisip, ciugulea cu ciocul său lung din țeasta sfărâmată a lui Secundus.

VIII

Ajunul Nonelor lui noiembrie

– Pe Hecate, iubitele lui păsări i-au sfărâmat țeasta! exclamă Pomponia, înfiorându-se de emoție.

– Sau un instrument ascuțit, replică Aurelius. Toată lumea dă acum vina pe soartă. După mine, însă, două asemenea morți una după alta, înseamnă prea mult. Castor, află dacă a fost văzut cineva îndreptându-se către volieră.

– Am făcut asta deja, *domine*, răspunse secretarul. N-am aflat mare lucru: a fost o forfotă continuă acolo din cauza sacrificiului și acum este greu să refacem separat mișcările membrilor familiei. Singurul lucru sigur este că, după terminarea ceremoniei, bătrânul Gnaeus s-a retras să se odihnească în camera sa, vegheat ca de obicei de Paulina.

– Nici un indiciu, așadar! făcu senatorul, dezamăgit.

– Am întrebat și de inelul făcut din scoică: cameristele nu l-au văzut niciodată. Mulți dintre servitorii mai bătrâni, însă, își aduc bine aminte de tinerețea lui Secundus. Se pare că relațiile cu mama sa vitregă în primul an de conviețuire au fost foarte bune: s-au răcit doar după nașterea lui Silvius.

– Ca și cum ar fi fost gelos pe copil... și totuși era un bărbat în toată firea în vremea aceea! consideră Aurelius.

– *Pești, păsări și insecte vor face să putrezească fructele*, interveni Pomponia, care își urmărea netulburată firul propriilor sale gânduri. Dar ce înseamnă?

– Pythia vorbește în mod intenționat neclar, observă Castor. Verdictele pe care le dau Sibilele sunt ambigue și pot fi interpretate în diferite feluri, altfel cum ar putea preoții să susțină că întotdeauna ei au prevăzut totul? Gândește-te la sărmanul Croesus care a întrebat oracolul ce se va întâmpla în cazul unui război cu persanii. I s-a răspuns că, dacă ar intra în luptă, un mare regat ar urma să se prăbușească. Și s-a prăbușit, într-adevăr, dar al său, nu cel al persanilor!

– *Ibis, redibis, non morieris in bello*! adăugă Aurelius. „Vei pleca, te vei întoarce, nu vei muri în luptă" i-a fost prezis unui amărât care și-a lăsat oasele pe câmpul de luptă. Rudelor furioase, oracolul le-a explicat că profeția trebuia citită schimbând locul virgulei: *Ibis, redibis non, morieris în bello*. Adică: „Vei pleca, nu te vei întoarce, vei muri în război!".

– Așa că, în cele din urmă, tot Sibylla are întotdeauna dreptate! trase concluzia Pomponia.

– Cred că știu cum se poate interpreta răspunsul acela, afirmă senatorul și, la puțin timp după aceea, chemat în apartamentul nefericiților părinți, avu confirmarea.

– Totul era prevăzut încă de atunci... murmura bătrânul Plautius, sprijinindu-se de soția sa, cu un aer de om distrus. Semnificația profeției este chiar prea clară, nobile senator: ia loc, am să-ți povestesc.

Și patricianul ascultă încă o dată istoria sclavei germane.

– Am plantat doi arbori în grădină, fiii mei legitimi, și s-au uscat. Dar sămânța mea a rodit în altă parte, în

locuințele sclavilor: prunul puternic din grădină este Silvius!

Paulina, întotdeauna foarte controlată, avu o reacție nervoasă.

– Aurelius, încearcă să-l faci să judece limpede: vrea să-l lase ca moștenitor! Este un băiat de treabă, dar de aici și până la a-i oferi nume și avere...

– Nu ne putem opune voinței Destinului, Paulina! recunoscu bătrânul, resemnat. Mi-ai stat întotdeauna alături; te rog să mă susții și acum. Ceea ce fac acum nu oglindește convingerile tale și știu că toată lumea mă va critica, dar Silvius este sânge din sângele meu, chiar dacă este născut de o barbară!

– O să-ți fie greu să recunoști asta, obiectă Aurelius.

– Nu. Mama sa era eliberată de mai mult timp, așa că, după lege, Silvius s-a născut liber. Nimic nu se poate opune recunoașterii sale, dacă eu doresc acest lucru! Intenționez să-i las tot ceea ce am: oracolul a prevăzut aceasta, încă înainte ca el să vină pe lume. Appiana l-a citit, dar nu-i putea înțelege semnificația.

– Prima ta soție ți-a vorbit vreodată despre această profeție?

– Nu. Appiana consulta câte un ghicitor în fiecare zi chiar și în vremea în care Tiberius interzisese total aceste obiceiuri. Era foarte influențabilă, sărmana femeie, și destul de ignorantă. Știa că eu nu sunt de acord cu maniile sale și s-a ferit cu strășnicie să-mi spună ceva despre asta. Dar greșeam fiind atât de neîncrezător. Stătea scris în destin ca fiii mei să moară înainte de vreme, iar Silvius să devină moștenitorul familiei mele

Paulina tăcea, nemișcată.

– Soția mea, ai fost cea mai bună dintre toate soțiile de pe lume, așa cum eu nu te meritam... de când mi-am

dat seama de acest lucru, nu am mai avut ochi pentru altă femeie. Ajută-mă și de data asta, te rog!

Matroana îl privi cu dragoste pe bătrân, apoi încuviință cu tristețe.

– Bine, Gnaeus: ai dreptul să lași cui vrei ceea ce este al tău. Dar promite-mi că nu o vei uita pe Plautilla și nici pe Fabricius al meu: proprietățile sale merg prost și el ar considera nedemn de numele lui să se coboare făcând tot felul de afaceri. Lasă-i ceva, suficient pentru a-și putea continua liniștit cariera militară.

– Voi fi generos cu el și la fel voi face și cu fiica mea. Dar casa aceasta pe care am construit-o cu atâta drag, câmpurile mele, bazinele mele... toate astea trebuie să-i revină lui Silvius, laolaltă cu numele familiei. Plautius Silvanus, așa se va numi, fiul și moștenitorul meu!

Paulina își plecă privirile, resemnată.

– Fie cum vrei tu, soțul meu. Dacă ești cu adevărat hotărât, eu mă angajez să-ți respect dorința, cu orice preț!

Cu toată răbdarea, Aurelius își adună *pugillares* și începu să întocmească un alt testament, ținând seamă de o mulțime de prevederi legale pentru a împiedica orice încercare de a se face vreun recurs: asupra acestui ultim aspect, Gnaeus Plautius, cunoscându-l bine pe fiul său vitreg, insistase cu strășnicie.

Sigiliile fură în cele din urmă puse pe tăblițe. Șarpele înaripat, simbol al familiei Plautius, confirmă ultimele dorința exprimate de *paterfamilias*; după aceea, bătrânul, obosit, se retrase în camera sa.

Senatorul, rămas singur cu Paulina, o privi neîncrezător.

– Nu ești convins, Aurelius, constată matroana.

– Hotărât lucru, nu. Nu am încredere în oracole, în prevestiri și în profeții. Și marele Epicur avertiza asupra ghicitului, declarând că această practică nu are nici un fundament real, ca și visele în sine pe care, însă, mulți le consideră a fi trimise din cer... Vorbind între noi, până și existența zeilor mi s-a părut din totdeauna destul de improbabilă, deși, ca bun roman, jur liniștit pe spiritul lui Augustus și respect ritualurile de îmbunare a zeilor prevăzute de *mos maiorum*. Dar aceste ceremonii privesc respectul față de stat și, desigur, nu credința cea mai intimă: din fericire, la Roma fiecare este liber să creadă în ce zeu vrea sau să nu venereze pe nici unul, cu condiția să nu încalce legea, declară senatorul.

– Nu crezi că ești chiar prea sceptic? îl întrebă Paulina. Viitorul stă pe genunchii zeilor care, desigur, îl cunosc...

– Dar nu-i interesează deloc că ni-l comunică prin poezioare ambigue. Sunt sigur, Paulina, că tu însăți ai niște îndoieli serioase asupra veridicității întregii povești, totuși preferi să te prefaci că o crezi, decât să încerci să dai o explicație mult mai neliniștitoare a acestor morți neașteptate.

– Care ar fi aceasta? întrebă femeia cu o voce ușor tremurătoare.

– Singura posibilitate este crima.

– Nu! strigă matroana, ducându-și mâinile la urechi. Nici nu trebuie să te gândești la așa ceva, Aurelius! Suntem o familie...

– Și atunci? răspunse cu cinism senatorul. Cea mai mare parte a crimelor se comite chiar în interiorul familiilor. Unde, dacă nu între zidurile unei case, printre oameni care trăiesc cot la cot, se dezlănțuie ura cea mai violentă, pasiunea cea mai arzătoare? Invidie, gelozie,

dorință, lăcomie... familia imperială oferă în această privință cel mai bun exemplu: câți între Iulius și Claudius au murit de bătrânețe sau de boală și câți de pumnal sau de otravă?

– Ajunge! Nu pot să concep...

– Nu, tu nu crezi în destin mai mult decât mine, Paulina, și nu aprobi nici hotărârile lui Plautius! afirmă cu asprime patricianul.

– Așa este, recunoscu matroana. Și totuși, asta dorește el. Poate că mentalitatea mea este depășită: sunt o patriciană bătrână, înclinată să creadă că strămoșii contează mai mult decât urmașii. Recunosc și că Silvius este un băiat de treabă dacă se iau în considerare originile lui. În plus, l-am educat eu însămi, îi apreciez inteligența și simțul de responsabilitate; în multe privințe, l-am preferat pe el celorlalți fii ai lui Gnaeus. Sunt, de asemenea, destul de sigură că se va achita foarte bine de noile sale responsabilități, administrând moșia mai bine decât ar fi făcut-o neputinciosul acela de Secundus sau chiar Fabricius al meu care nu vede în fața ochilor decât armata. Dar, cu toate acestea, nu mă pot abține să-mi amintesc că pe Silvius l-a născut o sclavă!

– Vremurile se schimbă, Paulina, o contrazise Aurelius. Eu însumi i-am desemnat ca moștenitori pe unii dintre liberții mei.

– Și nimic pentru fosta ta soție? vru să afle femeia, sperând că nu comite o indiscreție.

– Absolut nimic. Flaminia nu are, cu siguranță, nevoie de ajutor din partea mea. Lăsând la o parte faptul că n-am mai văzut-o de zece ani și nu i-am simțit niciodată lipsa.

– Cât de mult s-a schimbat lumea de când eram eu tânără! Pe vremea aceea oamenii se căsătoreau din dragoste...

– Te înșeli, Paulina, o contrazise Aurelius cu răceală. Toate căsătoriile erau încheiate pentru a servi unor alianțe între familii sau carierelor politice și, de obicei, durau atât timp cât durau și rațiunile pentru care fuseseră încheiate. Doar cu tine s-a întâmplat altfel.

– Noi, nobilii, nu mai contăm deloc, nu-i așa? Și totuși eram coloana vertebrală a Romei...

– Poate un om să fie mai înțelept decât altul pentru că un strămoș îndepărtat de-al său făcea parte din Senat? sau un soldat poate fi mult mai viteaz dacă are un bunic care a luptat cu Scipio la Zama? Sângele nu contează, Paulina, educația îl face pe om. Silvius, de exemplu, ar putea fi, într-adevăr, urmașul cel mai demn al lui Gnaeus, doar dacă n-a dat chiar el o mână de ajutor destinului ca să scape de ceilalți doi frați!

– Exclud o asemenea posibilitate. Băiatul ăsta nu poate fi violent, aprecie Paulina, clătinând din cap.

– Deseori, oamenii mai puțin agresivi sunt aceia care pot fi în stare să țină în ei nemulțumiri profunde și violente, gata să explodeze pe neașteptate din motive care, din exterior, pot părea nesemnificative. Silvius are un singur defect: este prea serios. Și eu n-am avut niciodată încredere în cei care nu știu să râdă. Știi că-i spune „tată" unui sclav din *ergastula*?

– Acela este Proculus, servitorul care s-a însurat cu mama lui după a doua plecare a lui Gnaeus. Pe vremuri, soțul meu era un bărbat foarte ușuratic, în stare să-și piardă capul pentru o femeie, plictisindu-se numaidecât de ea. Și pentru mine a făcut unele nebunii...

– Dar ar mai trebui să se și plictisească de tine, lucru pe care cred că nu-l va face niciodată.

– Sunt de acord cu ce spui. Gândește-te că, la început, îmi doream să facă așa ceva, adăugă matroana.

– Și Proculus acela?

– Băiatul s-a atașat de el. Dar acum, când Atticus și Secundus sunt morți, Gnaeus își va pune în Silvius toate speranțele și el va trebui să înceteze să-l mai considere o rudă de-a sa.

– Voiam să te întreb... mai era cineva la curent cu profeția, înainte de moartea lui Atticus? vru să știe senatorul, atent.

– Nu cred, dar, cu siguranță, Appiana ar fi putut spune cuiva.

– Acum douăzeci de ani, cuvintele acelea nu însemnau nimic pentru ea. Nu este ciudat că a păstrat cu atâta grijă răspunsul oracolului?

– Era superstițioasă, ți-am mai spus!

– Poate că i-a spus totul fiicei sale.

– Este puțin probabil. Tertia nu a avut niciodată altceva în minte decât gândul la bărbați. A trebuit să-mi dau toată osteneala ca să salvez măcar aparențele... tu ar trebui să știi ceva despre asta! trase ea concluzia, în timp ce Aurelius se prefăcea că nu înțelesese aluzia.

– Paulina, ai considerat că și Tertia Plautilla este unul dintre copacii din grădină și, ca atare, s-ar putea să fie și ea în pericol?

– Chiar crezi cu adevărat asta? întrebă femeia, descumpănită.

– De ce nu? Acum, ea este ultima dintre urmașii legitimi ai lui Gnaeus. Dacă este adevărat că dai crezare profeției, ar trebui să fii serios îngrijorată.

– Și Plautilla... șopti matroana, în timp ce senatorul ieșea în tăcere.

Dinspre portic se auzi râsul cristalin al Naeviei.

Patricianul se trezi zâmbind: fata își revenise foarte repede după șocul oribilei descoperiri! Grăbi pasul în

direcția vocii, gândindu-se la o vorbă de duh care s-o înveselească pe fată.

Ajuns în curte, se opri brusc.

Cuprinzând cu brațele un stâlp al porticului, Naevia, cu capul dat mult pe spate, se legăna râzând, cu părul despletit unduindu-se pe umeri.

La picioarele sale, Silvius o privea vrăjit și-i zâmbea și el.

– Castor! strigă dintr-o dată Aurelius cu un glas tunător.

– Aici sunt, *domine*!

Secretarul apăru bombănind. Judecând după expresia sa indispusă, activitatea de la care îl întrerupsese stăpânul său era dintre cele mai plăcute.

– Pune să ni se pregătească pentru mâine în zori caii: plecăm la Cumae, la Sibylla. De aici nu facem mai mult de o oră.

– Dar este o mare înșelătorie, stăpâne! Noi, grecii, am inventat drăcovenia aia și trebuie să spun că a mers grozav timp de câteva secole. Acum, însă, oamenii s-au făcut prea șireți ca să mai aibă încredere în Pythia!

– Vom căuta informații despre profeția aceea de demult. Este foarte probabil să fie un răspuns dat în secret, pentru că, la vremea aceea, Tiberius făcea zile grele ghicitorilor neautorizați.

– Probabil că Deifobe a murit de o bună bucată de vreme. Cine este acum clarvăzătoarea? vru să afle Castor.

– O oarecare Amaltea care și-a luat numele de la faimoasa profetesă a tarquinilor.

– Aha, da, cunosc povestea. Vrăjitoarea i-a oferit regelui nouă cărți cu oracole de-ale sale în schimbul a trei sute de

scuzi de aur, iar el a refuzat-o. Atunci, a ars trei dintre cărțile acelea și i le-a oferit din nou, așa incomplete, dar Tarquinius tot n-a vrut să audă de ele. După ce vrăjitoarea a mai ars trei, regele le-a cumpărat pe ultimele la prețul de nouă: sunt cele care au fost păstrate cu grijă în Capitoliu până la incendiul din timpul domniei lui Sulla. Strămoșii tăi le consultau înainte de a lua orice decizie... Întotdeauna am fost de părere că romanii sunt naivi!

– De ce spui asta, oare voi nu aveți sanctuarul din Delfi, Necromanteion și stejarii de la Dodona?

– Da, trebuie să recunosc că preoții conduceau toată Grecia, prin oracole și preziceri mincinoase. Pe de altă parte, și romanii au profitat de așa ceva: Catilina a pus-o pe Sibylla din Ancyra să răspândească zvonul că familia sa era sortită să guverneze republica, în timp ce el pregătea lovitura de stat...

– Tocmai pentru că este atât de ușor să dai un asemenea răspuns, am intenția să cercetez lucrurile mai în profunzime. Profeția noastră ar putea fi, foarte bine, un fals. Aici toți vorbesc despre voința destinului, dar eu văd doar două cadavre care, fără blestemata aia de profeție, nu s-ar putea explica decât printr-un omor!

– Și tu speri să găsești urma unui oracol de acum douăzeci de ani? Cruță-ți forțele, stăpâne! Călăritul slăbește mijlocul și șalele omului și n-aș vrea ca, așa istovit cum ești...

– Ai uitat cumva că vii și tu cu mine, Castor?

– Este o călătorie destul de grea, începu libertul.

Aurelius ridică din umeri:

– Dacă-i așa, poate că ar fi mai bine să-l iau cu mine pe Saturnius.

– Dar, stăpâne, nu poți trimite pe unul ca el care vine din munții Brutium printre toți grecii ăia dubioși:

s-ar întoarce și fără tunică pe el! Nu, văd că n-am ce face și trebuie să mă sacrific pentru binele tău. O să vin eu, dar vreau să-ți cer ceva în schimb.

– Te ascult.

– Aș avea nevoie să-mi faci un mic serviciu. Fata aia, Xenia, joacă tare; crede că ar putea să-mi vândă o brățară falsă, făcându-mă să cred că a furat-o de la stăpâna ei!

– Așa o servitoare de încredere, n-am ce zice!

– Uite, m-am gândit, stăpânul meu nu are prea multe femei la el în *domus*...

– Dar sunt aproape cincizeci! protestă Aurelius.

– De-acum sunt trecute și nici nu mai au grație în mișcări.

– Nu-i nici una trecută de treizeci de ani, îi aminti patricianul.

– Prin urmare, ar fi tare frumos dacă i-aș putea face rost de o slujnică nouă, continuă grecul fără să ia în seamă cuvintele stăpânului său. Cu principii morale sănătoase și destul de drăguță, printre altele!

– Doar nu vrei s-o cumpăr pe hoața aia? se scandalizâ Aurelius.

– Îți repet, este de mare încredere.

– Castor, după cum bine știi, eu am deja un delincvent printre servitorii mei.

– Tocmai: în doi s-ar controla unul pe alta! exclamă grecul cu logica lui de fier. Desigur, făceai aluzie la Paris. Îți aduce o mulțime de necazuri, nu-i așa? încheie Castor care nu putea să-l sufere pe atât de scrupulosul administrator al lui Aurelius.

– Dacă știi atât de mult, de ce n-o cumperi tu? Ești un om liber acum și, în plus, destul de bogat.

– Sclifosita aia de Elena refuză să mi-o cedeze!

– Aha, văd că te-ai informat deja... îl luă peste picior patricianul.

– Este o chestiune de potrivire, stăpâne. Dacă ai vedea cu câtă grație este în stare să-și vâre mânuța aia subțirică în desaga mea, fără să facă nici cel mai mic foșnet...

– Pare de-a dreptul născută pentru tine!

– Stăpâna ei n-ar putea spune nu unui senator. Dacă vin la Cumae, o să mă ajuți, nu? Mă duc imediat să pregătesc bagajele... Ei, dar unde o fi? O pusesem aici acum câteva clipe, când a venit Xenia... Ah, nenorocita! bombăni servitorul plecând în căutarea ei.

– Ți-ai găsit, în sfârșit, nașul, Castor! râse cu poftă Aurelius.

Pe terasă era aproape întuneric și nu se zărea nici țipenie de om. Cina fusese luată separat de fiecare în parte și Gnaeus cu soția sa nu ieșiseră din camerele lor. Aurelius, pregătit deja pentru călătoria de a doua zi, profită de un moment potrivit ca să vorbească, în sfârșit, cu frumoasa văduvă departe de urechi indiscrete.

În penumbra serii târzii, reuși cu greu s-o vadă, stând în picioare lângă balustrada dinspre lac. Ca la un semnal, doi sclavi se grăbiră să aprindă *funalia*, torțele groase făcute din ceară și smoală care dădeau lumină în orele nopții.

– Și așa, ai vrea să-mi cumperi sclava, Aurelius...

Elena se așeză încet pe un scaun, cu părul blond despletit în semn de doliu căzându-i pe umerii fără nici o podoabă. Fără nici o bijuterie și îmbrăcată în alb din cap până în picioare, părea fragilă și îndurerată. Totuși, Aurelius nu se lăsă impresionat: știa că pieptănătura aparent în dezordine o costaseră pe Xenia ceasuri

întregi de muncă și o mulțime de înțepături în brațe, acolo unde năzuroasa stăpână obișnuia s-o înțepe cu acul de păr când greșea aranjarea vreunei bucle. Ce mare actriță trebuia să fie femeia aceea pentru a părea că nu ia în seamă frigul serii, în timp ce vălul alb îi aluneca voit de pe umeri.

– Nu bănuiam că te interesează sclavele, Aurelius. Ești cunoscut ca un bărbat care preferă doamnele, îl ironiză Elena remarcând rapid privirea sa admirativă.

„Își poartă frumusețea ca un gladiator sabia, prefăcându-se că nici nu-i simte greutatea", reflectă Aurelius. „Este singura armă pe care știe s-o folosească: prada ei sunt bărbații, singurii în stare s-o scoată din umbră și din sărăcie... ".

– Îmi plac mult doamnele, într-adevăr, răspunse, aruncându-i o privire plină de subînțelesuri.

– Chiar așa? Personal, eu nu mă pot plânge că am fost abordată în vreun fel, nobile Aurelius,... gândindu-mă că mă pregătisem să mă apăr, cunoscându-ți faima!

– Sunt în vacanță, încântătoare doamnă, spuse ironic patricianul. Și marii seducători își mai permit și ei câteva clipe de repaus, din când în când.

– Sau poate că te gândești să-ți lași turma obosită să pască în altă parte, acolo unde iarba este mai proaspătă? întrebă femeia cu o voce melodioasă.

Senatorul o privi plin de curiozitate: așadar Elena nu era deloc o mamă atât de distrată încât să-i scape interesul pe care i-l trezise senatorului tânăra Naevia...

– Din turnuleț se poate admira o priveliște frumoasă, răspunse cu răceală. Mă mir că de acolo de sus n-ai putut vedea cum soțul tău cade în apă.

– Ce vrei să spui?

Între ochii acelei Venus ca de gheață apăruse o cută; pe fruntea sidefie a femeii străluceau acum broboane minuscule de sudoare.

– Ceea ce știm amândoi foarte bine, fermecătoare Elena. Un soț modest și o moșie întinsă și bogată la țară înseamnă întotdeauna mai mult decât o cămăruță la Neapolis; dar, dacă se profilează la orizont un patrician din Roma, bine situat în capitală, și, în plus, cu o prestanță incontestabilă, atunci gândurile merg mai sus. Și când obstacolul nu este decât un biet soț oarecare...

– Câine râios! șuieră femeia. Cum îndrăznești să insinuezi...

– Fii atentă cum vorbești! Când te înfurii, se vede de unde vii! râse Aurelius. Ai fost abilă, până acum, și ți-ai păstrat atitudinea distinsă a unei matroane. Nu strica acum totul!

– Stai departe de mine și de fiica mea! spuse ea, pe un ton amenințător.

– Ca să poți tu elimina toată familia și să pui mâna pe moștenire? Nu te baza pe asta, draga mea, nu ai dat naștere unui moștenitor în spatele căruia să te poți ascunde. Și te sfătuiesc să nu pui prea mare bază nici pe înfumuratul ăla de Fabricius: te va lăsa baltă ca pe o tunică veche, îndată ce se va sătura de tine!

Elena îl privea țintă, cu obidă, fără să poată scoate nici o vorbă. Senatorul se ridică, prefăcându-se că are de gând să plece.

– Așteaptă! îl făcu să se întoarcă femeie pe un ton aspru.

În sinea sa, Aurelius zâmbi: vipera era pe cale să se dea bătută.

– De unde știi de Fabricius?

– La el erai în noaptea aceea? întrebă senatorul în loc să-i răspundă.

– Da, recunoscu Elena după ce șovăi o clipă.

– Și soțul tău nu și-a dat seama?

– Nu, eram atentă să nu mă dau de gol. El era teribil de gelos.

– Și asta nu te-a împiedicat să te strecori pâș-pâș din patul lui ca să ajungi într-unul mai primitor, în turnuleț. Pun pariu că, în noaptea aceea, Atticus te-a urmărit.

– Dacă m-ar fi căutat pe mine, cu siguranță n-ar fi coborât până la bazine.

– Poate că se aștepta să te găsească tocmai acolo!

– Ți se pare un loc potrivit pentru o asemenea întâlnire de taină? făcu Elena iritată.

– Totuși, Atticus a ajuns până la bazin... și cineva l-a ajutat să cadă înăuntru. Și cine putea s-o facă mai bine decât soția necredincioasă sau vigurosul ei iubit?

– Fabricius era cu mine.

– Toată noaptea?

– Cât timp a ținut cea de-a doua veghe.

– Poate că a avut timpul necesar să-l omoare pe Atticus mai târziu... Soțul tău era în cameră când te-ai întors?

– Nu știu, dormeam separat.

Aurelius reflectă câteva clipe: ce putea câștiga femeia aceea nesățioasă de pe urma morții premature a soțului său legitim? Nu o căsătorie cu Fabricius: încrezutul ăla nu era tipul de bărbat care s-ar fi însurat cu o văduvă de origine modestă, oricât ar fi fost de frumoasă. Poate că Atticus, descoperind infidelitatea ei, intenționa să divorțeze. Sau...

– Ești însărcinată? o întrebă el pe neașteptate.

– Cum îți permiți? strigă femeia, ridicând mâna ca să-l lovească.

Aurelius îi opri brațul la jumătatea distanței și i-l răsuci puțin.

– Îmi pot permite orice! îi spuse, blocându-i orice mișcare. Femeia gâfâia, furioasă. Aurelius îi privi sânii ridicându-se și coborând în ritmul respirației sale agitate. Fără să vrea, simți un tremur de dorință. Ea își dădu seama și zâmbi cu subînțeles.

– Nobile senator, îi șopti la ureche, devenind dintr-o dată moale și ispititoare. Poate că ți-aș putea da ceea ce cauți...

– Așa este, într-adevăr, recunoscu patricianul.

– Atunci, nobile Aurelius? șopti Elena, îmbietor.

– Doresc, într-adevăr, să-ți cumpăr sclava. Numai tu poți să mi-o vinzi. Să-mi spui cât ceri, încheie patricianul discuția, râzând, în timp ce femeia se elibera dintr-o smucitură.

Expresia colorată cu care-l înjură nu mai lăsa nici o îndoială asupra originii sale plebee.

– Și stai departe de fiica mea! urlă în urma lui, alergând apoi către întunericul protector din camera de primire.

IX

Nonele lui noiembrie

– Luând-o pe aici, ajungem într-o clipă! spuse Aurelius, înaintând grăbit prin galeria lui Cocceius. Mai avem o milă și ajungem la Cumae!

– Asta-i o construcție foarte importantă, nu neg, și este și foarte folositoare, comentă Castor, privind cu o indiferență prefăcută enormul tunel. Și totuși, ca să respectăm adevărul, nu este prea artistic lucrată.

Aurelius pufni furios: nici măcar în fața unei lucrări ciclopice, de înaltă măiestrie inginerească ca aceea, libertul ăsta păcătos nu admitea că și romanii erau în stare să facă lucruri bune. În fața apeductelor mărețe, a bazinelor artificiale, a celor mai îndrăznețe poduri, reacția sa era întotdeauna aceeași: o ușoară ridicare a sprâncenei, câteva cuvinte de apreciere rostite în silă și o lungă poliloghie despre geniul grec imposibil de atins.

Fără a-l mai băga în seamă, senatorul ridică privirile ca să admire gurile de iluminare, strecurându-se printre carele încărcate mergând în ambele direcții, prin pântecele muntelui. Se simțea foarte mândru în clipele acela că este roman, mult mai mândru decât la aflarea veștii despre o nouă victorie a legiunilor: munți scobiți în interior, dealuri nivelate, câmpii roditoare în locul unor mlaștini infecte și peste tot șosele largi, comode,

frumoase șosele pavate care duceau peste tot în lume numele și civilizația Romei; și, în plus, apă curentă, case încălzite, ascensoare, macarale, mașini puternice de război, nave rapide, școli și băi pentru toată lumea... Progresul era, într-adevăr, imposibil de oprit, se gândi cu mândrie patricianul; mergând tot așa, cine știe ce alte minuni incredibile se vor putea vedea în secolele următoare!

– Voi, romanii, nu faceți nimic cu adevărat creator, minimaliză lucrurile grecul, retezând într-o clipă entuziasmul stăpânului său. Operele voastre sunt simple imitații ale unor proiecte grecești. De acum câteva secole, la Alexandria...

– Am ajuns! îl întrerupse patricianul, furios.

Marele pasaj subteran se apropia de capăt și afară se deschidea drumul care cobora către centrul orașului

Aurelius se opri câteva clipe ca să privească promontoriul cu o mulțime de temple care răsăreau din frunzișul verde al măslinilor și al laurilor.

– Probabil că, în alte vremuri, a fost un loc foarte frumos, spuse Castor, dând pinteni calului. Acum însă, uite ce a ajuns: Forul este înconjurat de fabrici puturoase și întregul oraș seamănă mai mult cu o fortificație militară decât cu străvechea reședință a Pythiei!

Aurelius fu nevoit să recunoască, spre nemulțumirea sa, că secretarul avea dreptate. De fiecare dată când ajungea la Cumae, vedea că atelierele meșterilor se împuținau și circulația era din ce în ce mai redusă. Apropierea de înfloritorul port Puteoli, devenit în scurt timp cel mai important oraș de pe coasta Campaniei, adusese de mai mult timp la ruină vechiul oraș grecesc pe care nici cultul sacru al Sibyllei nu mai reușea acum să-l readucă la viața de altădată.

– Iată și vizuina preotesei. Găsește-ți și tu ceva de făcut până întreb eu oracolul, porunci patricianul.

Rămas singur, senatorul privi în vestibulul întunecos din care se ajungea într-un lung coridor trapezoidal care servea drept cale de acces în peștera sacră.

Doar câțiva credincioși așteptau să intre, asaltați de o ceată de escroci insistenți gata să te îndrume pe loc către taverne și bordeluri, crâșme și hanuri, totul la prețuri de nimic, asigurându-te și de un răspuns binevoitor al preotesei. Dar, vai, afacerile nu mai erau la fel de prospere ca altădată, doar cu douăzeci de ani înainte, când oracolul mai reușea încă să atragă un număr destul de mare de creduli, gata la orice numai să primească promisiunea unui viitor fericit. În vremuri ca acelea Appiana primise faimoasa profeție despre umilul smochin din grădină...

Ciudat, gândi Aurelius: prima soție a lui Plautius pare să fi fost tipica ființă naivă, ușor de îmbrobodit; cum se făcea că i se dăduse o profeție atât de enigmatică, de pe urma căreia beneficia de o prea mică satisfacție? Prevestirea bogăției sau a unei sănătăți de fier ar fi făcut-o să deschidă punga cu dărnicie; profeția aceea, însă, avea în ea ceva neliniștitor, aproape autentic...

În timp ce gândea astfel, senatorul se așezase și el la coadă. Cu ani în urmă mai fusese aici, la oracol. Era tânăr pe atunci, dar nu mai puțin sceptic: își aducea aminte foarte bine ritualurile vechi, bine studiate ca să-i prindă în plasă pe neghiobi. Acum, însă, preoții erau mai grăbiți, fără să-și mai dea osteneala nici măcar să pregătească decorul pentru profeție. Vizuina Pythiei nu mai era decât un loc exotic, unde vilegiaturiștii bogați de pe coastă mergeau în grupuri, pentru a-și mai pierde timpul într-o excursie ceva mai diferită decât altele.

– Stăpâne, stăpâne! îl strigă un orb bătrân, trăgându-l de tunică. Nu mai pierde timpul pe aici: Sibylla este o nebună bătrână înconjurată de o grămadă de escroci!

– E frumos din partea ta că mă pui în gardă, se miră patricianul de vorbele lui.

– Apollo, Pythia, astea-s numai poveşti! Dacă vrei să-ţi afli destinul, trebuie să mergi la preoţii din Serapis, păstrători ai înţelepciunii vechilor egipteni!

– Nu-l lua în seamă! îl întrerupse o femeie bine făcută. Doar noi fenicienele, care credem în Astarte, putem să-ţi spunem ce te aşteaptă! În plus, preotesele noastre sunt toate tinere şi frumoase, ceea ce nu strică deloc pentru un om tânăr ca dumneata!

– Ce treabă ai cu Astarte, vino mai bine la Isis şi o să ai parte de viaţa veşnică! interveni un vânzător de amulete.

– Veşnicia este prea lungă: o să ajung să mă plictisesc de ea, răspunse râzând Aurelius.

– Adevărata, singura voce este a zeiţei Muth! recomanda tuturor un băieţaş, încercând să atragă atenţia celor din jur.

– A sosit vremea şi Împărăţia Lui este pe cale să vină pe pământ... predica puţin mai departe un bătrân în straie evreieşti.

– Pocăiţi-vă, pocăiţi-vă, rătăciţilor! îl asaltă un grup de tineri raşi în cap care mergeau în ritmul dat de nişte tamburine, rostind fără încetare rugăciuni pe un ton poruncitor. Purificaţi-vă şi o să renaşteţi în împărăţia lui Mithra, Mântuitorul!

Împins dintr-o parte în alta, tras de mână de adepţii celor mai ciudate culte, senatorul începea să se enerveze. Era clar că, datorită scăderii numărului de vizitatori, concurenţa devenise nemiloasă şi susţinătorii

diferitelor secte îl atacau pe rând pe omul simplu și și-l disputau cu înverșunare.

În clipa aceea, paznicul îi făcu semn că-i venise rândul să intre în peștera sacră.

Vechiul ritual spunea că, înainte de a veni în fața Pythiei, credinciosul trebuia să postească mult timp și să-i jertfească un taur lui Apollo și o capră lui Artemis; dar preoții, destul de ingenioși, simplificaseră de mult timp procedura și cereau contravaloarea celor două animale, chipurile pentru ca, pe urmă, să le jertfească ei.

Aurelius înaintă pe coridorul întunecos, cu oarecare emoție. Printre atâția magi care răsăriseră peste tot, până și peștera Sibyllei avea o fascinație a ei, poate ca ecou al miilor de credincioși care trecuseră emoționați pe acolo, cu pas șovăitor.

Grota era cufundată în întuneric și intenția preoților era ca ea să trezească în sufletele vizitatorilor o teamă respectuoasă. Pe neașteptate, bezna fu risipită de o rază care venea de sus, luminând o cușcă atârnată în gol în care rânjea îngrozitor cadavrul mumificat al unei bătrâne fără nici un dinte.

Trucuri de bâlci, își spuse Aurelius; și totuși, fără să vrea, se dădu cu un pas înapoi. Apoi, își aminti: Sibylla care oficia, își făcea profețiile în prezența corpului îmbălsămat al predecesoarei sale.

Cadavrul uscat dispăru cu un șuierat sinistru și apăru clarvăzătoarea.

Văzând-o pe nebuna aceea care râdea ghemuită pe trepiedul său de bronz, lui Aurelius îi zburară din minte întrebările clare și fără echivoc pe care și le pregătise și întrebă pe neașteptate:

– Cine i-a ucis pe Atticus și pe Secundus?

Din gura deschisă și îmbăloșată a nebunei ieși un urlet, apoi un murmur surd și nearticulat.

Aurelius aștepta calm. De două ori, dementa șopti ceva, morfolindu-și îngrozitor buzele descărnate, apoi tăcu și mai dădu nici un semn că ar mai vrea să continue.

Patricianul dădu să plece, când simți o atingere ușoară pe umăr și tresări. Un bărbat înalt și uscățiv, cu o tunică albă lungă până la călcâie, îi arătă drumul către ieșire, fără a scoate nici o vorbă. Mergând în urma acelei umbre albe, Aurelius coti înspre un spațiu închis, scobit în piatră.

– Ai înțeles răspunsul sacrei Pythia, romanule?

– De auzit l-am auzit, dar înțelesul lui nu mi s-a părut prea limpede.

– Doar preoții lui Apollo pot descifra cuvântul înțelept al zeului.

– Și tu, desigur, ești unul dintre aceștia, constată patricianul

– Chiar așa, romanule. Doar eu sunt în stare să-ți deslușesc ceea ce ți-a prezis zeul.

– Dar, îmi imaginez că, pentru a face acest lucru, ai avea nevoie de o mică sumă...

– Este un obicei străvechi acela al unei ofrande pentru acest locaș.

– Cât? i-o reteză senatorul.

– Nimeni nu poate oferi divinului Febus mai puțin de trei monede de aur. Zeul s-ar putea supăra și l-ar lovi în cele mai scumpe sentimente ale sale.

– Îmi asum riscul. Ca să aud ce ești în stare să scornești, sunt dispus să scot o monedă de aur, nu mai mult.

– Ah, ce sacrilegiu! Un general s-a tocmit la preț și fiul lui cel mare a fost atins de o boală...

– N-am copii.

– Un bancher bogat a încheiat o afacere și soția sa...

– Nu sunt însurat. Și ofer un ban de aur, spuse Aurelius, arătându-i moneda din palmă. Hai, acceptă. Este mai mult decât nimic și sunt sigur că tot ce o să-mi spui nu face atâta.

– Rău faci că mă iei în râs, roman arogant! Preoteasa lui Apollo vede trecutul, prezentul și viitorul și știe totul! A spus că te temi pentru viața unei persoane.

– Și cine ar putea fi această persoană? Ți-a spus și numele ei?

– Necredincios nebun: zeul a vorbit despre un al treilea copil.

Aurelius îngheță și tonul său deveni mai prudent.

– Continuă...

– Nerușinatule, vii în peștera sacră, refuzi să-ți aduci obolul și acum ai pretenția să afli profețiile zeului!

– Bine, cedă în cele din urmă senatorul. O să-ți dau cele trei monede de aur.

– Șase, acum! Zeul cu săgeata care nu dă greș disprețuiește zgârcenia ta și acum vrea dublul.

Patricianul fierbea de furie: cum de căzuse pradă acestui truc pentru fraieri, tocmai el, nobil, cult, epicurean...

– Sibylla a mai văzut și o altă femeie, roman neîncrezător: sprintenă, albă, proaspătă ca neaua... insinuă preotul lui Apollo.

Naevia! Cum se poate așa ceva? Aurelius se lupta cu blestemata lui curiozitate, simțindu-se ca regele Tarquinius în fața faimoasei Amaltea care ardea cărțile de profeții ale Sibyllei. Murea de dorința de a afla totul. În fond, fiind așa de bogat, ce contau pentru el șase monede de aur?

– Pleacă, Zeul este supărat pe tine! îl expedie fără menajamente preotul și-i întoarse spatele.

„Acum așteaptă să-l chem înapoi", bănui patricianul. Era o prostie... dar nu putu să reziste.

– Uite, ia de aici! strigă și, pe când scotea monedele, se întrebă dacă, pe măsură ce îmbătrânea, nu se prostea de tot.

Lacomul preot vârî iute banii într-un buzunar.

– Trebuie să te ții departe de zăpada înghețată: în scurtă vreme te va ruina!

Naevia, cea cu pletele în vânt, naivă și periculoasă...

– Ce a răspuns Pythia la întrebarea mea? îl întrebă nerăbdător Aurelius.

– Este o nebunie să mai cercetezi acolo unde destinul a hotărât deja: aceasta este profeția oracolului!

– Ah, prea ușor, dă-mi înapoi banii, escrocule! urlă patricianul, furios la culme; dar preotul dispăruse deja în capătul coridorului, lăsându-l să înjure pe întuneric.

Aurelius se trezi afară din peșteră, furios pe el însuși pentru că se lăsase îmbrobodit într-un asemenea hal.

– Cam pleoștit, nu, stăpâne? Te-am avertizat că ăștia o să te tragă pe sfoară! îl consolă urmașa Astarteei.

– Dar fenicienii sunt, oare, mai cinstiți? întrebă patricianul, sarcastic.

– La noi, cel puțin ne distrăm, stăpâne! Oferim profeții, da, dar și cel mai bun vin și cele mai frumoase fete! Pun pariu că n-ai mâncat și cauți o cârciumă ca lumea. Chiar în fața capelei zeiței este una tocmai bună; dacă vrei, te însoțesc eu și îmi dai, în schimb, un ulcior mic de vin de Ulbanus că-i mai ușor; cel de pe la noi, îți dă ameteli, ți se învârte capul și nu se știe ce se mai poate întâmpla până la urmă...

– Mergem la cârciumă, acceptă Aurelius. Dacă-l îmbogățise cu încă șase monede de aur pe escrocul ăla, mai putea cheltui ceva bani și la cârciumă: cartagineza aceea îmbietoare, altfel foarte curată, era, oricum, de preferat celorlalți ghicitori împuțiți care foiau în jurul lui.

Femeia nu se lăsă rugată de două ori și, gonindu-și concurenții cu urlete și șuturi, își luă în grabă de acolo mult râvnita pradă. După ce traversară Forul, lăsară în stânga Acropolea, intrând într-un labirint de ulicioare peste care plutea un miros greu.

– Dar unde-i *caupona* asta? întrebă după o vreme Aurelius care începuse să creadă că era din nou tras pe sfoară.

– Uite-o aici! exclamă femeia, arătând înspre firma pictată pe care se putea citi: *LA GRĂDINA ASTARTEEI.*

„Să sperăm că nu servesc doar cârnați prăjiți" își dori rafinatul amator de bucate alese, pe când intra în subsolul din care se auzea muzică și chicoteli.

– Ți-am adus un client, Carina!

Cârciumăreasa aruncă o ocheadă la noul venit și avu o privire de apreciere pentru mantia foarte fină, împodobită cu agrafe de preț.

– Într-adevăr, un tânăr frumos! începu ea să-l complimenteze pe senator, apreciind între timp, cu mare aproximație, cam cât putea valora inelul de pe arătătorul oaspetelui, gândindu-se la cât putea scoate de la acel client bogat pentru un prânz într-o companie plăcută.

– Este ziua noastră norocoasă! Abia a sosit și un alt mare nobil și a cerut vin și dansatoare pe gustul lui. Fetele dau buzna peste el: e vesel, petrecăreț și plătește în aur!

O bănuială teribilă își făcu loc de îndată în mintea patricianului. Nu, n-ar fi îndrăznit niciodată să facă așa

ceva: era servitorul lui credincios și n-ar fi ajuns într-un asemenea hal încât să vândă secretele stăpânului său primului preot pungaș care-i apărea în fața ochilor, în schimbul unor bani murdari...

Din două sărituri, Aurelius fu în pragul unei săli mai izolate unde, judecând după cântecele și hohotele de râs care se auzeau, se petrecea în stil mare. Cu un gest mânios trase într-o parte perdeaua, tocmai la timp ca să asiste la un spectacol neașteptat.

Aproape sufocat de trei fetișcane zdravene care i se urcaseră pe genunchi, Castor, beat criță deja, se lăsa mângâiat și mușcat de urechi, în timp ce într-o mână ținea cupa cu vin, iar cu cealaltă mângâia sânii unei fete ademenitoare, strigând un toast:

– Să-i dea Apollo viață lungă stăpânului meu!

– Aproape că m-ai înecat, stăpâne! protestă Castor în timp ce, cu apa încă șiroind pe el, se căznea să încalece.

– Era nevoie de puțină apă rece ca să te fac să ieși din ceșturile vinului, spuse Aurelius, afișând un calm olimpian. Nu fusese la fel de blând cu puțin timp înainte, când îl târâse pe servitor până la adăpătoarea de vite și-l ținuse o vreme cu capul sub apă, spre amuzamentul fetelor din cârciumă, după care îl urcase de-a curmezișul pe cal, ca pe un sac de grăunțe.

Ajunseseră deja pe deal, când grecul își recăpătase suflul și începuse să protesteze, chemând în ajutor, prin gesturi și cuvinte de-a dreptul vulgare, întregul Olimp și o mulțime dintre zeitățile marine și fluviale.

– Să fie foarte clar că o să scad din salariul tău, și așa prea mare, cei șase galbeni pe care m-ai făcut să-i pierd, îi replică Aurelius, distrându-se copios pe seama protestelor grecului.

Merita să cheltuiască banii aceia ca să-i dea o lecție secretarului său. Dacă servitorul său nu i-ar fi fost de mare ajutor în multe împrejurări, ar fi pus să fie biciuit sau chiar întemnițat pentru înșelătoria aceea. În schimb, auzindu-l cum bolborosește numele lui Spartacus, îi zâmbi politicos:

– Nu am auzit ce ai spus, Castor.

– Nimic, *domine*, mă gândeam la soarta amară a unui mare erou, învins de forțe care l-au strivit...

– De când îl admiri pe gladiatorul acela necioplit? Ai susținut întotdeauna că Spartacus a acționat prostește, înfruntând legiunile, în loc s-o șteargă în Gallia cât timp ar mai fi avut timp!

– După baia rece pe care mi-ai făcut-o, văd lucrurile dintr-o altă perspectivă: dacă viteazul trac ar fi învins legiunile, adineauri capul tău s-ar fi aflat în adăpătoarea aceea și nu al meu!

– Cu toate astea, am făcut totul pentru binele tău, ca să devii din nou omul de nădejde pe care-l știam eu din totdeauna...

– Și ai obținut un rezultat bun, chiar prea bun! Dușul acela rece m-a făcu să-mi pierd complet memoria, și totuși, sunt sigur că aveam ceva să-ți spun...

Era o capcană, o capcană perversă pentru a-l convinge să-l ierte de datorie, în schimbul cine știe cărei bazaconii, gândi Aurelius. hotărât să nu se mai lase dus de nas.

– Dacă te-aș vârî din nou cu capul în apă, ți s-ar mai limpezi ideile? întrebă el arătându-i o baltă împuțită de la marginea drumului.

– Uite, stăpâne... după ce mi-am forțat memoria, parcă-mi amintesc ceva: proprietara acelei cârciumi feniciene, în care mă aflam pentru a face niște cercetări amănunțite înainte ca tu să năvălești peste mine, s-a

mutat în Cumae de puțin timp. Până nu demult locuia la Neapolis și, printre cei care frecventau de obicei *caupona* sa, se afla și unul, Naevius: un client cam dubios, nu prea punctual cu plățile. Totuși, ultima dată când s-a dus la Neapolis, cârciumăreasa a avut ocazia să-l întâlnească... și de data asta părea să aibă o mulțime de sesterți. El a explicat această schimbare în bine făcând aluzie la o vacă, despre care spunea că a început să dea lapte!

– Minunat, Castor! se dădu de gol patricianul.

– Sunt iertat, atunci? zâmbi grecul, mai liniștit acum. La urma urmelor, nu este vina mea că te-ai lăsat păcălit de escrocul ăla!

– Vrei să spui, levantin păcătos, că n-ai avut absolut nici un amestec? întrebă patronul, privindu-l cu asprime.

– Gura mea este cusută, *domine*, și mai degrabă m-aș alege cu beregata tăiată decât să trădez vreunul din secretele tale. Totuși...

– Totuși? mârâi Aurelius așteptând ca trădătorul să mărturisească totul.

– Poftim... eram îngrijorat pentru tine și, în fața peșterii Sibyllei, am adresat în numele tău o rugăminte lui Apollo, patronul profeției.

– Spune mai departe!

– În timp ce mă rugam, se poate să-mi fi scăpat ceva cu voce tare și, s-ar putea, chiar în clipa aceea, să fi trecut careva pe acolo... ba chiar, cred că-mi amintesc de un bătrân înalt, îmbrăcat în alb, care se îndepărta în grabă. Dar te asigur că nu i-am spus nici măcar o vorbuliță!

– Cine ți-a dat, atunci, banii aceia? vru să afle senatorul.

– Sunt bani câștigați cinstit, *domine*! I-am primit în schimbul unui sfat pe care l-am dat cu privire la unele

îmbunătățiri care se puteau aduce oracolului: este un sistem foarte simplu pentru a ridica trepiedul Pythiei printr-un mic mecanism ascuns, astfel încât el să apară de departe ca și cum ar pluti. Preoții lui Amon sunt mari specialiști în asemenea trucuri...

– Isteți, n-am ce spune.

– Pe cât de isteți, pe atât de răzbunători, stăpâne. N-o să uit niciodată că m-ai salvat din ghearele lor... Deci, prieteni ca înainte? zâmbi libertul cu un aer cuceritor.

– Doar dacă mi-ai spus totul. Sigur, dacă reușești să-ți mai aduci aminte de ceva, s-ar putea să te răsplătesc, măcar ștergându-ți jumătate din suma pe care imprudentele tale rugăminți m-au făcut s-o pierd, sau gândindu-mă să-ți fac un mic dar... promise stăpânul.

– Bine, atunci ascultă-mă: în cărțile cu oracole ale Sibyllei nu există nici o urmă a acelui răspuns!

– Ce? De unde ai aflat asta?

– De la preotul îmbrăcat în alb.

– Cu care n-ai vorbit niciodată, nu? tună vocea patricianului, privindu-l pieziș.

– *Domine*... încercă să-i explice Castor, întinzând brațele în lături și cu durere în glas. Când este imposibil să cumperi o informație, încerci întotdeauna s-o obții în schimbul alteia! Rezultatul este acela care contează!

– Atunci, profeția oracolului este falsă, reflectă Aurelius.

– Nu neapărat: în craterul Avernului există mai multe peșteri și în una dintre acestea a locuit mulți ani o bătrână sălbatică, moartă de câtva timp, care era considerată de localnici ca având darul ghicitului. Se pare că Appiana ar fi avut mai mare încredere în vrăjitoarea aceea decât în faimoasa Pythia: s-ar putea

ca profeția s-o fi făcut ea. O să trecem imediat de munte și o să-ți arăt unde își avea sălașul.

– Nu ne întoarcem la Avernus, Castor, îl anunță stăpânul. său. Dat fiind că ne aflăm deja pe drum, aș vrea să-l caut și pe Naevius. Tare sunt curios să văd cum se descurcă sărmanul divorțat.

– Dar este la Neapolis! gemu Castor.

– Tocmai, întoarce calul!

– Chiar trebuie să facem asta? încercă servitorul să-l facă să renunțe. Pe aici sunt mereu cutremure și orașul este amenințat de un vulcan foarte periculos.

– Stins de mulți ani! i-o reteză scurt stăpânul.

– S-ar putea trezi din nou, într-o bună zi. Și atunci, cine știe ce s-ar putea întâmpla.

– Prostii, nu este nici un pericol. Sunt mai multe orașe la poalele Vezuviului, înțesate de oameni și toate sunt absolut sigure: Herculaneum, Stabiae, Pompei... Hai, lasă văicăreala și călărește mai departe; mâine dimineață vreau să ajungem la destinație! îl îndemnă Aurelius pornind la galop.

X

A opta zi înainte de Idele lui noiembrie

Pe Hercule, cât nămol! Nu ți-a fost de ajuns că m-ai făcut să înnoptez într-un han împuțit, cu scuza că m-aș fi bucurat de o vedere frumoasă înspre insula Nisida...

– Hai, Castor, nu era chiar atât de rău acolo! încercă să-l consoleze Aurelius.

– Problema, stăpâne, este că nu ții la rangul tău. Ești, totuși, obișnuit să ai la dispoziție toate comoditățile... Ceilalți nobili romani nu se opresc să doarmă în hanuri păduchioase: și-au construit vile de-a lungul drumului din capitală până în locul în care-și petrec vacanțele, ca să fie siguri că sunt găzduiți întotdeauna în propriile lor case!

– Pun pariu, însă, că viața lor este mai puțin interesantă decât a mea. Și nu te mai văicări atât, uite acolo Pausilypon, vila care a aparținut lui Vedius Pollio.

– Pare nelocuită, nu văd decât niște peșteri săpate în stânca de tuf.

– Până în secolul trecut, Neapolis era un oraș înfloritor și plin de viață, dar, din păcate, orașul ăsta avea un dar nemaipomenit să se alăture mereu unora care pierdeau: a fost de partea lui Marius în timp ce Sulla ieșea învingător, l-a sprijinit pe Pompeius împotriva lui Caesar, i-a susținut pe Brutus și pe Cassius când Augustus era deja, practic, învingător. Și, după

cum vezi, mai plătește și acum prețul unor opțiuni nefericite.

– Păcat, era o bijuterie a civilizației helenice, își arătă regretul Castor.

– Greci acum au rămas puțini. Cine a avut posibilitatea, a plecat de multă vreme. În locul vechilor locuitori a imigrat de la sate populația sărăcită.

– Totuși, mai există gimnaziile, marile școli. Personaje dintre cele mai importante ale Romei își trimit aici odraslele ca să-și facă studiile...

– Școlile sunt grecești, mai ales cu numele. Este suficient să te îmbraci cu o tunică de croială mai exotică și să ai puțin habar de clasici. Frumusețea acestor locuri face restul.

– M-aș putea îmbogăți, dacă m-aș stabili aici! La urma urmelor, sunt un locuitor autentic al Alexandriei... plănui Castor.

– Uite, acolo este teatrul în care sunt prezentate piesele împăratului Claudius: nu departe de teatru locuiește Naevius. Caută să afli cât mai multe despre el, în timp ce eu mă duc să-i fac o vizită.

– *Domine*, n-aș vrea să te supăr, dar cum crezi că aș putea face ciocârliile să cânte? Știi bine că oamenii nu vorbesc cu gâtlejul uscat!

Oftând, Aurelius îi dădu lui Castor o pungă cu bani, sigur că nu va mai vedea nimic înapoi. Apoi, descălecând, porni pe jos către casa în care, după spusele cârciumăresei Carina, se mutase de curând Naevius, omul de care, într-o vreme, Elena divorțase, ca să se mărite cu Atticus.

Pe măsură ce înainta, senatorul era tot mai surprins: casele, reparate de curând, aveau un aspect nou și bine întreținut; unele chiar erau foarte frumoase, de parcă

nici n-ar fi existat vreodată mișcările telurice care făceau în ultimii ani o mulțime de surpări și de alunecări de teren. Vrednicii locuitori ai acestei regiuni se pricepeau să construiască: și când te gândești că Horațiu vorbea despre oraș ca fiind *„leneșa Neapolis"*!

Câteva întrebări, însoțite de ceva bănuți, și patricianul descoperi casa, chiar lângă un portic larg amenajat ca școală, una dintre acela în care romanii cu unele pretenții își trimiteau copiii ca să fie educați în maniera grecească. Greaca era și limba care se auzea din stradă, ca și întreaga îmbrăcăminte, de la pieptănătură până la încălțări, a elevilor aplecați peste tăblițele de ceară care îi ascultau pe învățători, căznindu-se să adopte cu toții o expresie cât mai interesată.

Pentru ochiul ager al lui Aurelius fu de ajuns doar o clipă ca să-și dea seama că multe chitoane elenice, cizmulițe ionice și pantofi argosieni erau în realitate lucrate de îndemânaticii meșteri iberici care scoteau pe piață, la prețuri scăzute, tot felul de imitații. Și, din accentul vag celtic al severilor pedagogi care fluturau amenințător prin aer *ferula* pe deasupra capetelor micilor elevi, patricianul ar fi putut jura că veneau mai degrabă din Nemasus, Alestum sau din vreun alt oraș al Galliei romanizate, decât din Attica. Cu toate acestea, ambițioșii negustori ai Romei care erau gata să sărăcească numai să-și trimită la studii vlăstarele, nu priveau lucrurile prea profund: orgoliul de a declara în public că fiul lor era educat la Neapolis, străvechea și ilustra Neapolis, compensa cu vârf și îndesat cheltuielile făcute pentru aceasta.

Să fi fost Elena grecoaică doar cu numele? începu să se îndoiască Aurelius. În favoarea sa pledau vorbirea

cursivă și părul blond, dar un asemenea păr putea fi moștenit de la vreun barbar din nord, unul dintre aceia care hălăduiau prin mahalalele sordide ale portului cosmopolit de la Puteoli...

Cufundat în asemenea gânduri, patricianul bătu în ușă cu un leu mare cu gura căscată care servea drept ciocan și care spunea multe despre gusturile costisitoare, dar de duzină ale stăpânului casei.

Naevius, un bărbat solid și bine înfipt pe picioare, îl primi politicos, afișând fără rușine expresia șireată și satisfăcută a omului care, propunându-și să trăiască din expediente și evitând cu grijă tot ce l-ar fi putu face să muncească din greu, a reușit în cele din urmă să facă tot ceea ce și-a pus în gând.

– Cum se face că dorești să vorbești cu mine? întrebă el, făcând să foșnească tunica nou-nouță cu frumoase cusături corintiene.

– Vin de la vila familiei lui Plautius, de pe malul Avernului.

– Ah, Elena! oftă omul, cuprins de nostalgie. Îi simt lipsa atât de mult... n-ar fi trebuit niciodată s-o las să plece!

– Bucură-te, atunci. A rămas văduvă și o poți avea din nou alături, îl anunță Aurelius, îndoindu-se în sinea sa de autenticitatea acelui regret.

– Atticus a murit? Oh, îmi pare rău...

Naevius pălise cu un regret sincer. Probabil că Atticus îi plătea o rentă viageră, deduse Aurelius.

– Cum de ai acceptat atât de ușor să divorțezi? întrebă patricianul, știind prea bine că desfacerea acelei căsătorii îl costase pe Gnaeus Plautius o groază de bani

– O iubeam, dar nu eram omul potrivit pentru ea, răspunse Naevius cu o falsă modestie. Elena, așa

frumoasă cum este, avea dreptul să posede cu totul altceva decât îi putea oferi biata mea persoană...

– Cât ți-a oferit Atticus ca să-și compenseze suferința? întrebă ironic patricianul.

– Dar ce, crezi că mi-am vândut soția? protestă violent omul, jignit în sentimentele sale cele mai adânci. Dacă Plautius a considerat că trebuie să mă despăgubească, trebuia să refuz? Îmi pierdusem întreaga familie, voiai să mor și de foame?

– Sigur că trebuie să fi fost o treabă foarte grea să renunți la un asemenea giuvaier de soție... Îmi închipui că era devotată casei și credincioasă soțului ei!

– Cum să nu! Se mai bârfea pe seama ei, este adevărat, dar știi cât de răutăcioși sunt oamenii, lungi vorba Naevius. Eu, în orice caz, niciodată nu m-am coborât într-atâta încât să dau ascultare unor asemenea răutăți. Aveam încredere în soția mea, nu în ce spuneau clevetitorii!

– De altfel, erai mereu aici și puteai controla totul... insinuă senatorul.

– Mereu? Chiar mereu, este adevărat că nu. Plecam și veneam, probleme de muncă, își dai seama. Îți repet, însă: aveam în Elena o încredere totală.

– Cine știe cum s-a făcut, atunci, că l-a cunoscut pe Atticus...

– Gândește-te că eu însumi i l-am prezentat! Cine și-ar fi putut închipui... un bărbat între două vârste, atât de șters, fără să fie deloc atrăgător! Nu mi-a convenit, într-adevăr, când Elena a acceptat propunerea lui; credeam că-i sunt superior acelui bărbat. Dar banii, vai de păcatele mele, au întotdeauna vraja lor.

– Și fata ta?

– Aș fi ținut-o cu mare plăcere la mine, dar Elena insista că n-aș fi avut suficiente posibilități ca să-i asigur

o educație ca lumea. Scumpa, micuța Naevia, câte de mult îi seamănă ea lui *tata*! Seamănă destul de puțin cu mama ei...

– Am observat, fu de acord patricianul, privind în jurul său cu o oarecare curiozitate: tencuieli proaspete, țesături abia ieșite din război, mobile noi, cam mitocănești, dar, fără îndoială, destul de scumpe.

– Văd că te descurci binișor, după toate câte ți s-au întâmplat, remarcă Aurelius.

– Cu cei patru sesterți pe care mi i-au dat cei doi Plautius mi-am cumpărat căsuța asta și acum am de gând să intru în afaceri. Simt că, de data asta, norocul îmi dă târcoale, răspunse Naevius fără să dea mai multe amănunte.

Totuși, din zâmbetele îmbietoare ale slujnicelor care se mai zăreau pe după perdele, lui Aurelius nu-i fu greu să-și dea seama în ce activitate urma să se implice omul acela.

– Mai mult, spune-i Elenei că se poate întoarce oricând vrea, încheie Naevius întinzându-și brațele în lături, într-un gest de generoasă invitație.

O călătorie inutilă, gândi Aurelius, pe când se întorcea de unde plecase. Un rezultat ar fi fost, poate, că excludea posibilitatea ca napolitanul să fi fost ucigașul lui Atticus. La întrebarea crucială, unde fusese în noaptea în care sărmanul om căzuse în bazinul cu mrene, Naevius, vai, dăduse un răspuns cu totul satisfăcător: douăzeci de oameni îl văzuseră jucând zaruri până dimineața într-o *caupona* rău famată din apropierea portului.

Decepționat, senatorul mai zăbovi în cartierul popular în care trebuia să-l întâlnească pe Castor, același în care Naevius trăise până când intervenise recenta prosperitate.

Aici, atmosfera era mult diferită: din cocioabele cu pereții crăpați, susținute de bine de rău cu niște grinzi putrede din lemn, ieșeau cete de copii buboși, în timp ce femei în zdrențe găteau prin curți pe vetre improvizate din câteva pietre. La numai câțiva pași de aceste bucătării improvizate sub cerul liber, canale pline de mâl, grămezi de gunoaie și canale deschise umpleau de mirosuri fetide ulițele din pământ bătătorit pe care forfoteau carele de tot felul.

Aurelius încercă să și-o imagineze pe frumoasa Elena, cu aerele ei înfumurate, de zeiță, mergând pe străduțele acelea către cișmeaua publică, umblând cu picioarele ei delicate afundate până la gleznă în noroaie, ducând cu mâinile ei atât de albe un coș cu rufărie murdară.

Se opri în fața unui *thermopolium* aglomerat de la colțul unei străzi. Era oră de vârf și cârciumarul, un bărbat scund și asudat, cu țeasta cheală ca un ou, se agita printre căni, amfore și castroane, încercând să-și satisfacă numeroșii clienți care voiau ceva de mâncare și de băut.

– Cunoașteți pe un oarecare Naevius? întrebă, bine crescut, Aurelius făcându-și loc cu coatele prin mulțimea clienților.

Cârciumarul nu-l învrednici nici măcar cu o privire.

– Popia, ce ai, ești oloagă? strigă, însă, la o servitoare cu picioarele umflate. Du două castroane cu mâncare de bob la zidarii ăia și pregătește vinul fiert! comandă el, răstit, în timp ce își sălta pe umăr un vas plin cu borș fierbinte ca să-l deșerte într-un *dolium* zidit în interiorul tejghelei de piatră.

Ajungând la tejghea, patricianul încercă să-i atragă atenția:

– Vreau să știu dacă-l cunoașteți...

– Popia, cârnații! Vino să-i iei sau aștepți calendele grecești? striga cârciumarul cu o voce tunătoare fără să ia în seamă pe nimeni.

Aurelius se hotărî să-l tragă de tunică:

– Măi omule, am nevoie să aflu ceva despre un oarecare Naevius care...

– Bob, cârnați și plăcintă. N-avem fasole, astăzi, îi răspunse pe un ton răstit omul din spatele tejghelei.

– Eu caut de fapt...

– Hei, consumi ceva sau nu? Dacă nu, dă-te la o parte, trebuie să lucrez aici!

– Ascultă-mă puțin, cârciumarule, gata de-acum! Sunt un senator roman și... încercă să se facă auzit Aurelius, ajuns în culmea enervării.

– Plăcintele sunt gata, mișcă-te Popia! îl întrerupse cârciumarul, evident, cu nimic impresionat de insistența patricianului.

Acesta făcu un gest de lehamite și dădu să plece. Dacă ar fi fost Castor aici, se surprinse el gândindu-se...

– Patruzeci și șapte de plăcinte cu verdeață și două carafe mari de vin! strigă cineva din prag și, dintr-o dată, în local se așternu o liniște respectuoasă.

Castor își făcu loc printre clienți, arborând cel mai amabil zâmbet al său.

– Cum ai spus? întrebă cârciumarul, neîncrezător.

– Patruzeci și șapte... fă vreo cincizeci și du-le în fosta cazarmă a gladiatorilor de după colț.

– Dar acolo stau cei fără adăpost...

– Tocmai: senatorul Publius Aurelius Statius, abia sosit de la Roma, oferă un prânz nenorociților de acolo! exclamă solemn grecul, prezentându-l tuturor, cu un gest larg, pe stăpânul său.

– Ah, luminate senator, de unde să știu... se scuză cârciumarul, repezindu-se să șteargă o bancă pentru ilustrul oaspete. Acum, după zece ani, nici unul dintre noi nu mai speram să vină vreo comisie imperială de anchetă.

Patricianul îl privi fără să înțeleagă.

– Eu am înlocuit acoperișul, la cutremur. Nu la ultimul, este adevărat, ci în celălalt, de pe vremea lui Tiberius... De cincisprezece ani tot făceam petiții, fără să primesc nici un răspuns. În sfârșit, Caesar și-a amintit și de mine!

Imediat, o mulțime de alți nemulțumiți se adună în jurul lui Aurelius, înconjurându-l.

– Nobile senator, de cincisprezece ani dorm pe sub porticuri! reclamă un bătrân.

– Mie mi s-a prăbușit casa! gemu o femeie slabă ca un țâr.

– Mie mi s-a prăbușit depozitul și toate chiupurile de ulei mi s-au spart!

– Ce chiupuri, pe soacră-mea au lăsat-o picioarele!

– Trebuie să-i spui lui Caesar cât de săraci am ajuns. Cei de la municipalitate și-au făcut ei casele cu banii trimiși de împărat și la noi n-a mai ajuns nimic!

Aurelius, înghesuit din toate părțile, se simțea stânjenit.

– Calmați-vă, oameni buni, fiți liniștiți! îi opri Castor. Înainte de a aduna cererile voastre de ajutor, stăpânul meu trebuie să vorbească urgent cu o persoană. Este vorba despre un oarecare Naevius, vă spune ceva numele ăsta?

– Cum să nu, este un client! Cândva, venea deseori pe aici., dar, de la o vreme, nu l-am mai văzut... totuși, dacă vreți să faceți imediat expertiza pagubelor, mergem să vă arăt acoperișul.

– O să vină tehnicienii mai târziu, mai spune ceva despre Naevius, i-o reteză scurt Castor.

– Ah, un om simpatic: îi plăcea să se dea pe lângă străini, mai ales pe lângă aceia care păreau să aibă punga plină și gata s-o deschidă... afaceri, spunea el.

– Ai aflat vreodată despre ce era vorba?

– Nu mă amestec în treburile clienților mei! se burzului crâșmarul.

Aurelius se gândi că ar fi bine să scoată ceva bănuți.

– Mă rog, poftim, nobile senator, fu răspunsul, dacă un străin aflat în trecere pe aici căuta tovărășie, el îi făcea rost...

– Aici, în cârciuma ta?

– Nu știi că proxenetismul neautorizat este pedepsit de lege? După câte știu eu, Naevius o făcea numai ca un serviciu pentru prieteni.

– Înțeleg, spuse Aurelius îndreptându-se către ușă.

– *Domine*, îl reținu grecul, ar trebui plătite plăcintele...

– Și vinul! adăugă cârciumarul. Totuși, va fi o plăcere pentru mine să-l ofer acestui nobil magistrat care...

– Nici vorbă! sări Castor, neobișnuit de mărinimos. Merge totul în cont! și întinse mâna ostentaiv către Aurelius, cerându-i punga. Asta-i pentru tine, scumpo! îi spuse lui Popia, dându-i un bacșiș gras.

Servitoarea numără monedele și nu putu să-și creadă ochilor: grecul acela cu bărbuța ascuțită și cu vorbe meșteșugite o fi fost chiar Hermes în straie omenești, coborât din Olimp ca să-i vină în ajutor? Poate că mai putea scoate și altceva... Privi în jur cu teamă, apoi alergă după cei doi care tocmai de îndepărtau, însoțiți de mulțumiri și de plecăciuni.

– Nobili stăpâni, nobili stăpâni! Ascultați! Naevius ăla făcea negoț cu femei: a încercat și cu nepoata mea! Și-l cunoștea și pe individul ăla care mai târziu i-a luat nevasta, ăla care vinde pește cu toptanul: l-am văzut de mai multe ori cu el; discutau aprins, ca și cum ar fi trebuit să încheie vreun contract! spuse ea dintr-o suflare. Apoi, privi în jur, prudentă, adăugând: Eu nu v-am spus nimic, ne-am înțeles? și se grăbi să dispară, după ce mai primise un supliment la bacșiș.

– Aș putea să știu și eu ce ți-a venit? protestă Aurelius după ce se îndepărtară de cârciumă. Am lăsat o avere în cârciuma aia!

– Nu-ți face probleme, *domine*, a fost o adevărată investiție! Amărâții ăia din cazarma gladiatorilor știau multe despre porumbeii noștri: cel mai mic lucru pe care-l puteam face pentru ei era să le ofer o plăcintă mizerabilă!

– La toți patruzeci și șapte? obiectă Aurelius.

– Puteam să fac vreo discriminare? Sărmanii oameni trăiesc în curtea aceea, așteptând ajutoare și măsuri legale care nu vor veni niciodată, pentru că notabiliotățile orașului le-au oprit pentru ei! N-aș fi putut răsplăti doar pe unii dintre ei, pentru că informația mi-au dat-o în cor. După cum știi, stăpâne, *vox populi, vox dei.*

– Ei bine, despre ce este vorba? se opri în loc patricianul, renunțând la orice protest.

– Naevius își ducea zilele închiriindu-și soția!

– Vrei să spui că, practic, făcea pe codoșul? se miră Aurelius.

– Nu oficial. Totuși, se întâmpla ca, stând la palavre cu vreun individ cu punga bine garnisită, să scape câteva amănunte picante despre prea frumoasa și prea virtuoasa sa nevastă, după care strecura ca din greșeală și informația că el nu va fi acasă în seara aceea...

– Așa că, datorită acestei înșelătorii, nimeni nu l-ar fi putut acuza de proxenetism, trase concluzia Aurelius.

– Exact așa! Legea romană nu este deloc indulgentă cu soții care-și scot la mezat nevestele! Și uite că s-a aranjat și nobilul părinte care renunță la soție și la fiică pentru a le asigura un viitor luminos... În realitate, lucrurile stăteau cu totul altfel: Elena era o prostituată și Naevius codoșul ei.

Ce exemplu pentru sărmana fetiță, suspină Aurelius întorcându-se la calul pe care-l lăsase în piața teatrului.

După câteva clipe, însoțit de Castor, patricianul ajungea la intrarea în *crypta neapolitana* luând apoi drumul spre Puteoli.

XI

A șaptea zi înainte de Idele lui noiembrie

A doua zi, în timp ce se învârtea prin grădina cu plante aromatice alături de Pomponia și Plautilla, Aurelius era foarte prost dispus.

Călătoria la Cumae și la Neapolis nu dăduse rezultate deosebite, ducând doar, ca unic folos, la descoperirea personalității destul de ambigue a lui Naevius și a rolului nu prea curat pe care-l jucase el în căsătoria fostei sale soții cu bogatul Atticus. Altfel, despre misterioasa profeție care părea să fi anunțat moartea celor doi bărbați, Aurelius nu știa mai mult decât înainte.

După întoarcerea din această călătorie, atitudinea patricianului față de personajele principale ale acelei povești era destul de mult schimbată. Elena îi apărea acum într-o lumină diferită de aceea a femeii frumoase și egoiste în fața căreia crezuse că se afla până atunci: probabil că era foarte tânără, cam de vârsta de acum a fiicei sale, sau chiar mai puțin, când se măritase cu Naevius. Senatorul și-o imagină, adolescentă, arborând ca pe un drapel o delicată frumusețe, singura sa avere, în mizerabilul cartier în care crescuse. Desigur, nu-i lipsise posibilitatea de a face unele lucruri bune la vremea aceea, având și alternativa unei cariere galante, dacă ar fi vrut. S-a îndrăgostit, însă, preferând să-și lege viața de aceea a unui flecar neserios ca Naevius, generos doar cu promisiunile.

Apoi, veniseră deziluziile: urcușurile și coborâșurile unei vieți de expediente, mizeria, amărăciunea de a descoperi, în spatele chipului vesel și de o falsă sinceritate a soțului ei, masca unui codoș. Parcă-l auzea spunând: „Doar de data asta... Fă-o pentru fată... Atticus ăla are o grămadă de bani, este singura noastră ocazie s-o ducem mai bine."

Și totuși, își spuse senatorul, de ce să presupunem că lucrurile au stat chiar așa? Elena putea fi foarte bine o târfă ca altele, gata să se ofere primului venit, care nu stătuse la îndoială să scape de un soț incomod, auzind sunetul sesterților...

Vocea agitată a Tertiei Plautilla îl făcu dintr-o dată să-și întrerupă reflecțiile.

– Din păcate, Pomponia, produsele astea sunt foarte perisabile; este necazul cu parfumurile, chiar și cele mai bune își pierd rapid efectul, explica femeia, mult mai interesată de comerțul pe care voia să-l înceapă, decât de moartea fraților săi: insistase mult ca, în ciuda doliului, oaspeții să-i viziteze laboratorul și acum se tot lungea în descrierea efectelor uneia sau alteia dintre plante, fără a se gândi nici o clipă la durerea tatălui său ori la viitorul moșiei.

Zestrea, intrarea în lumea bună, negoțul cu cosmetice, tinereii chipeși pe care avea să-i întâlnească în capitală: acestea și numai acestea erau lucrurile care o interesau cu adevărat pe Tertia Plautilla.

– Pulberea pe bază de coral pentru curățarea dinților are un gust aspru, dar se poate lesne confunda cu extractul de mentă, îi explica pe un ton savant prietenei sale. Noroaiele vulcanice, de asemenea, sunt minunate pentru piele: este suficient să le aromatizezi puțin cu câteva picături de ulei de ienupăr, astfel încât să miroasă

plăcut. Materia primă nu costă nimic și produsul finit se poate vinde cu un preț excelent!

– Dă poruncă să mi se pregătească baia, vreau să le încerc imediat! chițăi Pomponia, în culmea fericirii.

Aurelius intră în micul laborator și fu imediat izbit de un vârtej de mirosuri amestecate și pătrunzătoare. Captivat de priveliște, privirea îi alunecă peste mulțimea de trucuri femeiești, produse destinate acestora, procedee subtile și fascinante, capabile să doboare chiar bărbați dintre cei mai experimentați.

Îi plăcuse din totdeauna să pătrundă în secretele gineceelor și să arunce o privire asupra intimității femeilor; se bucura atunci când i se dădea voie să privească femeile care își masau pielea până când o făceau catifelată, își retușau genele și sprâncenele, apreciau efectul unei țesături noi apropiind-o de față și privindu-se în oglindă.

Lui Aurelius îi plăceau femeile, toate: când descoperea lumea lor secretă, secretele frumuseții, ale fertilității, ale procreației era fericit și tulburat în același timp. Se simți încurcat și, timp de o clipă, se îndoi dacă nu cumva pasiunea sa pentru femei, dorința de a le plăcea, de a le seduce, de a le poseda, nu era decât latura vizibilă a regretului niciodată mărturisit că nu aparținea el însuși sexului frumos. Dar, după aceea, o privi pe Plautilla, pasionată de descrierea unei noi creme miraculoase, și roșul aprins al obrajilor ei îi aminti de fata de acum zece ani, în patul său, în vremea când erau amanți...

Îndoiala aceea, dacă existase vreodată, dispăru pe dată și Aurelius se simți eliberat, liniștit.

În vremea aceasta, Pomponia se învârtea extaziată printre sticluțele cu cosmetice, ca un legionar într-o armurărie cu tot felul de arme.

– O să facem bani cu nemiluita! se bucura ea, văzându-se deja nevoită să inventeze noi și cât mai ingenioase moduri de a-i cheltui.

Patricianul, puțin ametit de toate acele aiureli, ieși la aer. Ziua era mohorâtă și nici măcar tunica largă, cu mâneci lungi, nu-l apăra de rafalele de vânt.

Lacul Infernului avea niște neliniștitoare sclipiri metalice, ca și cum sufletele morților ar fi fost gata să iasă în stoluri din apele sale mocirloase. Grădina cu ierburi aromatice răspândea în jur valuri de miresme pătrunzătoare, acolo unde albinele și bondarii mai zăboveau pe ultimele corole ofilite. Câteva păsări, gata să se arunce în zbor din vârful tufelor asupra prăzilor somnoroase, îi amintiră lui Aurelius de sărmanul bâtlan Catilina, ucis fără milă a doua zi după moartea lui Secundus. Și totuși, nici un cocor, nici o barză și cu atât mai puțin un bâtlan prăpădit n-ar fi putut sfărâma oasele unui craniu omenesc, făcând o gaură atât de mică și de regulată...

Îi veni în minte ceva ce auzise despre atrocitățile comise de barbari, atunci când se dusese în Germania ca tribun militar: o formă de sacrificiu uman, poate, sau o condamnare la moarte, dusă la îndeplinire în nord, cu un ciocan mare și cu o daltă. Să fi fost Secundus executat pentru o vină de care nimeni nu avea habar? Dar, atunci, și Atticus? Marginile ciotului de mână, ros de mrene, nu erau suficiente ca să mascheze o încheietură făcută bucățele, retezată de tot, desigur nu cu dinții unui pește, ci, mai degrabă, cu o lamă puternică și ascuțită perfect...

Toată întâmplarea aceea, cu misterele ei, reflectă el, era plină de animale: erau păsări de pradă care țipau noaptea, insecte care bâzâiau, pești lacomi, câini care mârâie... *Cave canem.*

Animalele nu sunt asasine, spunea Secundus: scena aceea macabră cu bâtlanul fusese, într-adevăr, o batjocură la adresa nefericitului ornitolog! A fost luat, probabil, prin surprindere, sărmanul, ca să sfârșească într-un asemenea mod: dacă ar fi avut cea mai mică bănuială în privința celui care-l ataca, ar fi încercat măcar să se apere.

Și Atticus, la urma urmelor, era un bărbat zdravăn. Fără nici o îndoială, fusese necesar mai întâi să fie amețit, înainte de a fi aruncat în bazin, și totuși pe corpul său nu se găsise nici un semn: poate că se afla sub efectul vreunei licori.

Aurelius revăzu în minte miile de sticluțe multicolore din laboratorul Tertiei și-l trecu un fior: femeia, ca botanistă, pricepută și la distilarea materiilor vegetale, știa, cu siguranță, multe despre calmante, poțiuni și otrăvuri...

Cu precauție, senatorul zăbovi printre șirurile de plante din grădină, în căutarea vreunei plante otrăvitoare: cucută, măselariță sau o specie rară de ciuperci, ascunse poate pe sub o tufă nevinovată de cimbrișor.

Cele două femei îl găsiră ghemuit în plină căutare, cu nasul într-o tufă de virnanț.

– Îți place? O folosim ca să aromatizăm vinul. Unii cred că ar fi afrodisiacă; în realitate, consumată în doze mari, este toxică, îl informă Plautilla, în timp ce Pomponia mirosea alte ierburi, una câte una: Aurelius era sigur că, de fapt, simțea aroma sesterților în care voia să transforme toate acele plante.

Îndată după aceea, vesela matroană porni spre terme, nerăbdătoare să probeze minunatele noroaie în stare să elimine dintr-o dată zece ani din înfățișarea unei femei.

– Hai acum să vorbim despre zestre: într-un asemenea moment va fi ajuns destul de însemnată! exclamă Tertia cu un entuziasm cam deplasat.

– Nu te temi că ai putea sfârși la fel ca frații tăi? o întrebă patricianul, surprins și el de indiferența tonului său.

Tertia păli ca un veșmânt de doliu:

– Ce vrei să spui cu asta?

– Ești și tu unul dintre copacii din grădină. Dacă este ceva adevărat în profeția aceea... insinuă Aurelius.

– Oh, zei, ar putea să mă omoare și pe mine, nu m-am gândit la așa ceva! Oh, Aurelius, mi-e frică! strigă, înconjurându-i gâtul cu brațele.

Senatorul o mângâie pe păr, răbdător, încercând s-o liniștească.

– Aurelius, gemu Plautilla. Aș vrea atât de mult să mă întorc în urmă cu zece ani!

– N-ai de ce să faci asta, îi răspunse cu delicatețe patricianul. Îl ai pe Sempronius Priscus, acum, și ești pe cale să intri în lumea bună a capitalei...

– Da, voi fi soția unui patrician și copiii mei vor face parte din Curie. Nu mă interesează dacă el mă ia de nevastă pentru bani, o să-mi dau toată silința ca să devin o matroană adevărată.

– Nu mă îndoiesc că vei face tot ce poți, comentă sceptic senatorul.

– Aurelius, ajută-mă: nu mai sunt chiar așa de tânără și am în spate două căsnicii ratate. M-am bucurat de viață, fără să mă gândesc la ziua de mâine, dar nu-mi pare rău; dar, de la o vreme, lucrurile nu-mi mai merg la fel de bine ca înainte. Îți aduci aminte cât îmi era de ușor să prind în plasă bărbații? Pentru o perioadă ai căzut și tu în mrejele mele. Acum, de fiecare dată când mă privesc în oglindă, mă tem că o să văd vreo cută

nouă pe sub stratul de pudră și-mi examinez îngrijorată obrajii, cu teama că se vor fleșcăi. Peste câțiva ani voi fi bătrână și singură: mă surprind invidiindu-mi prietenele, cele pe care le-am luat în râs până acum, soții devotate fără gărgăuni în cap, preocupate doar de viitorul copiilor... Dar mai am timp să schimb ceva și să mă port în cu totul alt mod: nu pot să mor chiar acum, când sunt pe cale să am o familie, copii, poate...

– Nu trebuie să te temi, Tertia, eu sunt aici ca să te ajut. Nu vei păți nimic, o să am eu grijă să te apăr! încercă s-o liniștească Aurelius, dar asigurările verbale nu-i erau suficiente Plautillei.

– Oh, Aurelius, nu pleca: rămâi cu mine în noaptea asta! îl rugă ea, extrem de speriată.

– Ce-ar zice Sempronius? îi reaminti senatorul. Nu mi se pare că ar cel mai potrivit mod de a-ți începe viața conjugală.

– Poate că ai dreptate, totuși... Totuși, ce să mai fac cu un soț, dacă o să fiu omorâtă? întrebă ea trăgându-și nasul.

Patricianul, știind prea bine din proprie experiență cât de ușor era pentru Plautilla să treacă de la gesturi pur consolatoare la altele mai compromițătoare, i-o reteză scurt.

– O să facem în așa fel încât să nu se întâmple nimic! Să plecăm acum!

La scurt timp după aceea, Aurelius intră în bibliotecă. Latura cea mai lungă a sălii era ocupată în întregime de largi paturi pe care cititorii se puteau întinde ca să citească; *armaria* mari din lemn prețios, împărțite în zeci și zeci de compartimente, conținând fiecare câte un volum, acopereau pereții care se distanțau în marea verandă emisferică.

Bastonașele de fildeș împodobite cu carapace de broască țestoasă, în jurul cărora erau înfășurate sulurile de pergament, ieșeau puțin în afara rafturilor, la îndemâna cititorului, și lungul șir de volume era întrerupt, din loc în loc, de câte o statuetă sau un vas de preț. Aurelius, un pasionat colecționar, observă imediat porumbița veche din sticlă suflată care ieșea în evidență prin fragilitatea ei alături de un scarabeu masiv din porfir. O sală de lectură bine amenajată, construită la dorința unui stăpân pretențios: senatorul, puțin sceptic, se întrebă dacă acele prețioase papirusuri fuseseră cu adevărat citite vreodată, sau fuseseră așezate cu atâta grijă doar ca să satisfacă toate cerințele unei adevărate biblioteci.

În orice caz, biblioteca putea conta pe cel puțin un cititor pasionat, atât de cufundat în examinarea unui manuscris încât nici nu-și dăduse seama de prezența senatorului.

Când Aurelius se hotărî să-și facă simțită prezența, tușind ușor, băiatul își ridică ochii de pe manuscris și imediat îl înfășură la loc cu un gest nervos.

– Ce citești interesant, Silvius? întrebă patricianul, curios, în timp ce, cu coada ochiului, încerca să vadă ce conținea papirusul.

– Stăpânul mi-a dat voie să vin aici când nu este nimeni altcineva, se justifică tânărul, stânjenit, pipăind în jur ca să-și adune lucrurile, cu stângăcia grăbită a unui copil surprins pe când dădea iama prin cămara cu dulciuri. Din grabă, pana de scris îi căzu din mână și se rostogoli pe pardoseală, lângă picioarele magistratului. Zâmbind, Aurelius o luă de pe jos și-i examină, ca un cunoscător ce era, capătul ascuțit.

Silvius îl privi cu o expresie bănuitoare: de când un senator roman de neam se apleca pentru a culege de pe

jos pana căzută din mâinile neîndemânatice ale unui servitor?

– Nu te teme, poți s-o ascuți din nou, îl asigură Aurelius. Ah, Heron, interesant! Te pasionează mecanica, după câte văd... După graba cu care-ți strângeai lucrurile, aș fi putut jura că aveai în mână un poem erotic! glumi senatorul care făcuse niște mișcări anume ca să poată arunca o privire pe foaia de pergament aflată pe masă. Frumoasă mașinărie, am văzut una ca asta în Egipt...

– Preoții se folosesc de asemenea instalații pentru a-i face pe ignoranți să creadă că au puteri supranaturale, începu să spună băiatul.

– Chiar așa! Zeule Amon, se roagă ei, arată-ne puterea ta magică deschizând ușile templului! Și, în timpul acesta, sclavii ațâță focul sub un cazan plin cu apă, ascuns sub pardoseală, îi explică Aurelius arătându-i schița. Presiunea aburului pune în mișcare un sistem complex de scripeți care face ca ușile să se învârtească în țâțâni; ușa cea mare și grea se deschide singură și credincioșii dau buzna să ofere cât mai multe pomeni, strigând în gura mare că au văzut o minune.

– Șmecherii aceia îi speriau pe bieții oameni cu prezicerea eclipselor, pe vremea faraonilor, zâmbi Silvius.

– Știi multe lucruri pentru vârsta ta, constată Aurelius, mirat. Cunoști cumva și ce a scris Heron despre automate?

– Nu, dar aș dori mult să citesc cartea aceea! Tânărului îi străluceau ochii de entuziasm. Nimeni n-a mai cercetat până la capăt capacitatea instalațiilor mecanice de a ușura truda ființelor omenești...

De fapt, este vorba despre glume, bune să apară ca o surpriză pe scenele teatrelor, aprecie Aurelius. Eu

însumi am un minunat ceas cu apă care scoate melodii diferite atunci când se împlinește fiecare oră.

– Nu-i adevărat, nu sunt doar niște jocuri! protestă Silvius, luându-și inima în dinți ca să-l întrerupă. Dacă un mecanism ca acesta ar fi combinat cu piatra unei mori sau cu teasc...

Patricianul clătină din cap:

– Sunt de ajuns câțiva sclavi sau o pereche de măgari ca să le învârtă. Cine ar fi atât de neghiob să-și risipească banii pe un asemenea aparat, când munca omului costă atât de puțin?

– Dar în felul acesta n-ar mai fi nevoie de sclavi! strigă pe neașteptate tânărul și imediat își dădu seama că spusese prea multe și într-un mod prea direct.

Senatorul îl privi lung, interesat de ceea ce auzise.

– Explică-mi mai bine.

– Nimic, eu... șovăi Silvius, încurcat.

– Ce reprezintă desenul pe care-l făceai? insistă Aurelius, cuprins de curiozitate.

Fiul barbarei respiră adânc și, prinzând curaj, bâigui:

– Este proiectul unei mori de apă; l-am făcut urmând indicațiile lui Vitruvius. Elenii sunt, desigur, mai pricepuți în științe, dar, ca ingineri, romanii îi întrec pe toată linia. Observă ce este aici: această combinație mărește forța mașinii care reușește să macine o sută cincizeci de măsuri de grâu, în același timp în care doi sclavi puternici ar putea măcina doar douăzeci.

Aurelius își aruncă privirea peste papirus, studiindu-l cu atenție.

– Înțeleg ce voiai să spui mai devreme: dacă ar fi mai multe asemenea dispozitive... murmură senatorul.

„Da, Silvius, pricep", ar fi vrut să adauge, „și mai știu și cât de mult te apasă condiția ta de servitor: visezi

la o lume fără sclavi și la niște mașini care să le poată lua locul... ".

Dar nu spuse nimic. Rămânea faptul că sclavii existau și încă mulți, atâția încât prețul lor era derizoriu. Legiunile Romei înaintau tot mai departe și de fiecare dată se întorceau în triumf, târând în urma lor milioane de oameni în lanțuri. Silvius era un naiv, un visător... sau un nebub care ucisese de două ca să-și aducă la îndeplinire planurile?

– Ai vrea să desființezi sclavia, nu-i așa? îl întrebă pe neașteptate, dând la iveală miezul discuției.

Într-adevăr, subiectul era de așa natură încât numai cei care erau liberi de mai multe generații îndrăzneau să-l discute cu voce tare.

Băiatul șovăi, intimidat.

– M-a născut o sclavă, dar am avut noroc: *kiria* Paulina mi-a oferit dragostea unei mame, iar stăpânul a dorit ca eu să primesc o educație bună. Totuși, eu nu-mi uit rădăcinile și-i sunt credincios tatălui meu, Proculus, răspunse el, negându-și în continuare adevăratele origini.

– L-am cunoscut: mi se pare un om cumsecade. Și nu pare să aibă o sănătate prea bună, cugetă senatorul, întrebându-se dacă bătrânul, chiar împins de la spate de presupusul său fiu, i-ar fi putut dovedi pe cei doi bărbați morți.

– Abia se ține pe picioare! Acum câțiva ani, da, mai era încă în putere: deși am fost crescut în vilă, am petrecut mult timp alături de el în *ergastula*.

– Acum însă, vei fi intendentul moșiei.

– Încă mai trebuie să capăt experiență. Nu este ușor, mai ales atunci când nu vrei să recurgi la anumite mijloace.

– Ca biciul?

– Da, ca biciul, celula, foamea! se înfierbântă Silvius. Aici, şi pe orice altă moşie, oamenii mor ca muştele de muncă, de foame, din cauza pedepselor prea brutale. Cea mai uşoară boală îi omoară în scurt timp. Dar ce importanţă are? Ai admis şi tu însuţi că este vorba despre o marfă de o valoare foarte mică!

– Pentru mine, omul are întotdeauna o valoare a sa, îi replică patricianul. Asta mai lipsea, ca un băieţaş atotştiutor să-i facă morală, lui, care îi tratase întotdeauna pe sclavi foarte bine şi, uneori, chiar prea bine, îşi spuse Aurelius, gândindu-se la profitorul acela nerușinat de Castor.

– Nu uita că acela pe care-l numeşti sclav... începu să spună Silvius.

– Respiră acelaşi aer, are aceleaşi suferinţe, etcetera, etcetera, continuă Aurelius, făcând un gest de plictiseală. Da, stoicii ştiu să predice foarte bine.

– Nu eşti de acord cu ideile pe care le susţin ei? întrebă decepţionat băiatul.

– Oh, îmi place foarte mult ceea ce spun; foarte puţin ceea ce fac. Un moralist ca Seneca, de exemplu, avea sute de sclavi, înainte de a fi trimis în exil şi, mai mult, înfometa oamenii sărmani dând bani cu camătă...

Tânărul îl privi nedumerit şi Aurelius se hotărî să-l pună la încercare.

– Problema te priveşte şi pe tine, Silvius: ce ai face dacă, într-o zi, ar trebui, spun aşa, ca simplă ipoteză, să te transformi într-un stăpân? întrebă, gândindu-se la testament.

– Este imposibil, excluse băiatul o asemenea ipoteză, ridicând din umeri într-un gest foarte elocvent.

– Atunci, roagă-te la zei să nu fii niciodată obligat să devii stăpân! izbucni Aurelius.

– Din ce cauză? Este atât de greu să fim liberi, romani și stăpâni? Privindu-te, nu s-ar zice! răspunse tânărul cu îndrăzneală.

Senatorul vru să-i răspundă cu niște cuvinte aspre, dar văzu expresia de spaimă de pe fața lui Silvius, deja regretând că jignise, cu fraza aceea gratuită și obraznică, un personaj atât de puternic. Atunci mai îndulci tonul și-i puse o mână pe umăr.

– Studiază-ți mașinăriile, Silvius. Cine știe dacă într-o zi nu vei putea să le construiești și tu, spuse cu blândețe și se îndreptă spre ieșire, însoțit de privirea nedumerită a tânărului.

XII

A șasea zi înainte de Idele lui noiembrie

În lumina cenușie din primele ore ale după-amiezii, Aurelius porni prin portic, având cu el cearceaful pentru *sudatorium*.

Cerul plumburiu și amintirea tragicelor întâmplări din vilă îi aduseseră o stare de plictiseală și nu exista nimic mai bun decât o baie bună de aburi pentru a alunga din minte fantomele tristeții.

„Poate că ar fi cazul să mă întorc în capitală", își spunea, îndreptându-se către terme. „În fond, nu mă interesează ce face familia Plautius". Se gândea cu nostalgie la marea sa *domus*, la slujnicele sale, la *cervesia* sa, și chiar la plictisitoarele rapoarte ale lui Paris despre contabilitatea casei...

În timp ce traversa porticul, vântul îi aduse în urechi un murmur nedeslușit, frânturi de cuvinte întrerupte de foșnetul frunzelor uscate

–... Mama mea! auzi patricianul cu auzul său ager, recunoscând-o imediat pe Naevia.

Aurelius își impuse să nu se amestece, dar această hotărâre nu avu nici un efect. Ca întotdeauna, curiozitatea birui și senatorul se trezi, mai repede decât ar fi crezut, pitit printre tufele de laur, într-o ipostază destul de puțin conformă cu demnitatea sa de senator al curiei imperiale.

– Îl preferi pe amorezul ăla copt sau te întinzi chiar și cu micul sclav? zbiera Fabricius, mai disprețuitor decât oricând.

– Aurelius este un adevărat nobil, tu nu ești decât un îngâmfat!

– I-auzi la ea, provinciala asta mucoasă, ieșită ieri de prin cocioabele din Neapolis! Nici nu ți se văd sânii și deja faci ochi dulci tuturor bărbaților care îți apar în cale, ca să te porți după aia ca o fată mare ofensată. Ești mai curvă decât maică-ta!

Sunetul sec al unei palme zdravene răsună în urechile lui Aurelius ca un acord de țiteră.

– Curvă împuțită! tună generalul, ridicând mâna. Ai nevoie de o lecție!

– *Ave*, Lucius Fabricius! interveni patricianul în grabă, ieșind din tufiș. Și *ave* și ție, *kiria* Naevia! exclamă el cu un zâmbet cam amenințător, strecurându-se între cei doi.

Frumosul general, cu brațul pe jumătate ridicat amenințător, își masa cu degetele celeilalte mâini obrazul roșu, acolo unde ieșea în evidență, mărturie clară a afrontului pe care-l suferise, amprenta clară a unei palme. Coborî încet mâna cu care era gata să lovească, aruncându-i inoportunei apariții o privire grăitoare.

– Sclavul meu de la ușă este mai discret decât tine, Aurelius! bombăni el. Ești prea curios ca să pui un sclav să mă spioneze, preferi s-o faci de unul singur! Dacă ai fi un soldat de-al meu...

– Vai de mine, nobile Fabricius, nu sunt un legionar și nici măcar vreunul dintre servitorii tăi, slavă zeilor! Din nefericire pentru tine, sunt un patrician roman pe care nu-ți este îngăduit să-l bați așa cum ai vrea. Așa că, potolește-ți furia și vino la baie cu mine: s-o lăsăm

singură pe frumoasa noastră Naevia ca să hotărască ea pe cine preferă dintre noi doi.

Fabricius șovăia, încă verde de furie. Senatorul îl luă de braț protector, șoptindu-i pe un ton glumeț și vag provocator:

– Haide, te pierzi în fața fetișcanei aceleia? Ține-ți firea!

Generalul, oarecum îmbunat îl urmă cu oarecare ezitare în *sudatorium*, unde cei doi bărbați se dezbrăcară complet, lăsând hainele în grija unui sclav băieș.

Așezați unul lângă celălalt pe bancă, așteptară tăcuți, printre norii de abur, ca aerul să devină fierbinte și sudoarea să li se scurgă pe trupurile musculoase. Atmosfera pașnică a băii făcuse ca asprimea primitivă a legionarului să se mai domolească și el fu acela care rupse tăcerea apăsătoare:

– Nu te înțeleg, Aurelius. Ești un nobil de viță veche, dar se pare că te simți în largul tău în mijlocul plebeilor ăstora. Eu îi suport doar pentru că sunt rude de-ale mamei mele; n-a cerut ea să fie măritată cu un negustor de pește, sărmana femeie! Îți spun, însă, deschis că prezența lor mă dezgustă și aș minți dacă ți-aș spune că sunt peste măsură de îndurerat de moartea fraților mei vitregi...

Ai fi și mai puțin îndurerat dacă ai ști ce grămadă de bani ți-au lăsat morții aceia, gândi Aurelius. Cine putea ști dacă bătăiosul general avea cunoștință de noul testament sau dacă nu cumva spera, după eliminarea celor doi, că o să capete, prin intermediul Paulinei, drepturi asupra întregii moșteniri...

– Secundus ăla era un ramolit, continua în timpul acesta Fabricius. O creatură în stare de obiceiuri contra naturii, fără nici o îndoială. Cine a mai auzit vreodată

de un bărbat care să nu mănânce carne? aduse el o dovadă în sprijinul concluziilor sale.

– Oh, da, cu siguranță, răspunse Aurelius, prefăcându-se că ia întrebarea ca atare. Pitagora, de exemplu, Epicur și mulți alți iluștri filosofi...

– Or fi și ei niște femeiuști ca ăla! Și, apoi, nu este vorba doar de mâncare: l-ai văzut vreodată pe papă-lapte ăla să dea târcoale unei femei? Nici cu servitoarele nu o făcea, iar de vânătoare nici nu voia să audă. Să fi avut eu, în legiunea mea, o asemenea floricică... în două luni aș fi făcut bărbat din el! Și Atticus? continuă generalul. Un negustor zgârcit și meschin ca toți cei de teapa sa: o viață petrecută doar ca să-și numere banii!

– Nu mă miră că nevastă-sa se mai distrează și ea, insinuă Aurelius, zâmbind.

– Ah, deci ai aflat și tu, răspunse Fabricius cu indiferență. Se pare că nu mai este un secret pentru nimeni. Dar ce importanță mai are acum? El este mort, îngropat, și femeia aia mă plictisește cu mofturile ei. Dacă ea crede că doar pentru un chip frumos eu o să-mi pierd capul... Iar fata e mai rea decât maică-sa.

– Adineauri, nu-mi făcea impresia că o disprețuiești! arătând înspre obrazul încă roșu al generalului.

– Ce curvištină! Ar fi trebuit să fie încântată că mi-a trezit interesul! Dar toate sunt la fel, plebeele astea încrezute. Ce speră să găsească fata aia, un soț senator? spuse el privindu-l pieziș pe Aurelius. Îți spun eu cum va sfârși: va fi prinsă în lat de vreun amorez tare în vorbe dulci, gata s-o ducă la Roma și s-o lase în poarta unui bordel!

– Apropo... îl întrerupse Aurelius pe un ton mieros. Erai în pat cu Elena când soțul ei a fost ucis?

– Ucis? repetă generalul, făcându-se alb la față.

– De mrene, desigur! precizã patricianul cu un surâs rãutãcios.

– Da. Eram cu ea, rãspunse Fabricius fãrã nici o ezitare.

– La ce orã a plecat Elena din camera ta?

– De unde vrei sã ştiu? Dormeam tun!

– Nimic extraordinar: obiceiuri soldãţeşti, îmi închipui, comentã sarcastic senatorul.

– Chiar aşa, filfizon spilcuit ce eşti. Sunt un soldãţoi şi nu numai în pat... Şi sunt gata sã ţi-o demonstrez, spuse generalul, ridicându-se brusc în picioare şi lãsând sã iasã la suprafaţã tot veninul din el.

Se ridicase şi Aurelius şi-l privea ţintã cu o expresie durã. În tãcere, se duse în mijlocul covorului. Aveau sã rezolve chiar acolo chestiunile personale, departe de priviri indiscrete, ca nişte adevãraţi patricieni romani.

Dând, în sfârşit, frâu liber agresivitãţii pe care şi-o ţinuserã ascunsã pânã atunci, cei doi bãrbaţi se aruncarã unul asupra altuia. Goi puşcã şi strâns înlãnţuiţi, cãzurã gâfâind pe rogojinã, în tãcerea întreruptã doar de rare exclamaţii înãbuşite. De la ferestruica de sub tavan, urcatã într-un echilibru nesigur pe ramurile unui arbust agãţãtor, Naevia îi privea cum se luptã, zâmbind excitatã.

XIII

A cincea zi înainte de Idele lui noiembrie

Senatorul Publius Aurelius Statius traversă bătătura plină de praf, alunecând pe excrementele găinilor. În curte erau numai bătrâni și copii. Toți cei care erau în stare să țină în mână o sapă se aflau pe câmp dinainte de ivirea zorilor.

În jur nu se vedea decât murdărie și gunoaie și nici cocioabele țăranilor nu păreau diferite de cotețele câinilor în care animalele scheunau neliniștite. Sclava osoasă care mergea în fața lui pășea legănându-și fără grație șoldurile, ca o parodie sinistră a mersului provocator admirat fără rezerve de patrician la rafinatele matroane din Urbe. Făcându-i-se milă de ea, îi întinse o monedă, fără s-o mai privească pe când îi zâmbea slugarnic cu gura ei știrbă.

Cocioaba pe care i-o arătară părea mai degrabă vizuina unui animal sălbatic decât locuința unei ființe omenești: șase sau șapte picioare pe patru, ocupate în întregime de o saltea de paie pe care ședea bătrânul, ocupat cu împletirea coșurilor de nuiele. La picioarele sale, un câine bătrân și jigărit, un dulău aflat la capătul zilelor.

– Tu ești tatăl lui Silvius? întrebă Aurelius.

Bătrânul îl privi cu o expresie puțin speriată.

– Am luat-o pe mama lui ca femeia mea, când *dominus* a adus-o aici, răspunse el.

– Era însărcinată?

Bătrânul lăsă ochii în jos într-un gest care însemna o confirmare mută:

– Mi-a fost o tovarășă de viață bună, timp de câteva luni.

– Cum a murit?

– Copilul nu era în poziție normală. Stăpâna a poruncit să fie dusă în vilă, voia să cheme o moașă de la Cumae. Dar au apucat-o pe neașteptate durerile și n-am mai văzut-o după aceea.

– Ți-o amintești bine?

Ochii apoși ai bătrânului se încețoșară de emoție.

– Dacă mi-o amintesc! Ochii aceia albaștri care parcă zâmbeau mereu... vorbea mereu în limba ei pe care eu nu o înțelegeam. Era frumoasă... cel mai frumos lucru pe care l-am avut vreodată.

– Paulina nu era geloasă?

– N-a fost frumos din partea stăpânului s-o trateze astfel pe noua sa soție: alta în locul ei cine știe ce ar fi făcut. În schimb, *kiria*, nu, era o femeie bună, politicoasă și darnică. Ne trimitea lucruri bune de mâncare, pentru ca băiatul să crească sănătos.

– Te-ai născut sclav, Proculus?

– Da, la fel ca mama și ca mama mamei mele care fusese cumpărată la Capua: ea m-a crescut.

– Toți cei din familia ta au fost întotdeauna sclavi?

Bătrânul tresări și dădu să spună ceva. Apoi se răzgândi și-și luă aerul acela de pasivitate tâmpă pe care se cuvenea să-l aibă un sclav.

– Ce voiai să-mi spui, Proculus? întrebă cu blândețe senatorul căruia nu-i scăpase ușoara ezitare a bătrânului sclav.

– Nimic, stăpâne.

Aurelius duse mâna la punga cu bani, dar Proculus îl opri cu un gest hotărât. Patricianul deveni atent: de când un sclav prăpădit refuza o monedă?

– Nu toți erau sclavi, declară servitorul, înălțând fruntea. Bunicul meu a murit liber!

– A fost eliberat? întrebă Aurelius, știind bine că mulți sclavi reușeau, după multe sacrificii, să-și cumpere eliberarea.

– Nu, a murit pe cruce, spuse omul cu mândrie. În vremea în care sclavii fugeau și se răsculau împotriva stăpânilor...

Capua! De acolo, cu mai mult de un secol înainte, pornise revolta care pusese pe jar întreaga peninsulă, făcând să pălească până și Roma. Oh, da: Roma, nemuritoarea, invincibila, tremurase, atunci, cum n-o făcuse niciodată, chiar și în fața cartaginezilor, a macedonenilor, a galilor!

– Bunicul tău i s-a alăturat lui Spartacus? întrebă Aurelius, rostind clar acel nume care unui sclav îi era interzis să-l rostească.

– A fost crucificat, împreună cu alți șase mii. N-a scăpat nimeni cu viață, după cum bine știi.

Aurelius dădu din cap în semn de aducere aminte. Nici măcar valoarea comercială ridicată a acestor oameni puternici și bine antrenați, în plus și gladiatori, nu-i salvase de la supliciu: ca veșnic avertisment pentru toți răsculații, crucile fuseseră înălțate zile întregi, având atârnate pe ele cadavre care deja putrezeau, pentru ca aceste îngrozitoare simboluri ale morții să comunice lumii întregi nemiloasa răzbunare a Romei.

Ce însemna, de fapt, pericolul barbarilor la frontiere în comparație cu acea armată din interior, ascunsă și ucigătoare, care trăia sub același acoperiș cu dușmanul, îi

pregătea de mâncare și-i veghea somnul? Ca s-o extermine, fusese nevoie de legiunile lui Pompeius, ale lui Crassus și ale lui Lucullus, laolaltă, cea mai mare desfășurare de forțe pe care Urbs o trimisese vreodată în luptă.

Din ziua aceea, un control sever împiedicase alte răscoale. Dacă doar unul dintre sclavi ar fi îndrăznit să ridice o mână ucigașă asupra stăpânului, toți ceilalți sclavi ai casei, fără nici o excepție, ar fi fost condamnați la moarte împreună cu el...

Da, pentru prima dată, în fața gladiatorului trac, Roma cunoscuse frica. Acum, bătrânul era acolo și-și amintea de acele zile cu o mândrie în priviri pe care trei generații de sclavie nu reușiseră s-o șteargă. Și iată-l pe Silvius, fiul unei sclave, hrănit cu povestirile transmise din generație în generație, rușinându-se de sămânța tatălui său, asupritorul, și visând să ofere libertate adevăraților săi frați...

– Copilul era sănătos?

– Da, dar foarte slab. Se născuse înainte de soroc și n-ar fi rezistat fără îngrijirea pe care i-a dat-o *kiria*.

– Poți fi mândru de bunicul tău, spuse Aurelius, ridicându-se să plece. În locul lui, și eu aș fi făcut la fel.

– Ceea ce este drept pentru un om liber, pentru noi este o crimă, nobile senator. Un sclav nu are onoare, nici orgoliu; noi vom muri în lanțuri.

– Căile destinului sunt necunoscute, chiar și zeilor. Moirele hotărăsc soarta, țesând firul vieții fără să se ia în seamă nimic. Și când scurta noastră viață se încheie, îl retează. Nici o voință nu le călăuzește, nici o preocupare pentru dreptate, doar întâmplarea... murmură Aurelius.

Bătrânul, însă, nu-l mai asculta. Învins de oboseală și de emoție, ațipise cu capul pe coșurile la care lucra.

– Iată cadoul pe care ți-l promisesem, îl anunță Aurelius, puțin după aceea, pe Castor care îl ajuta să se îmbrace.

– *Domine*, nu trebuia să te deranjezi... începu libertul, impresionat, dar tonul i se schimbă de îndată ce văzu darul. Așa deci, asta este răsplata pentru eforturile mele! exclamă el, agitând în mână falusul talisman.

– Cum, nu-mi mulțumești? Tu însuți ai spus că era vorba despre un vechi și foarte rar obiect al cimerienilor, rânji Aurelius, mulțumit că, măcar da data aceasta, îi dăduse peste nas vicleanului grec. În orice caz, dacă vrei, poți oricând să-l vinzi vreunui sclav superstițios.

– Vai de mine, moartea prematură a lui Secundus a dus la ruină comerțul meu, se plânse secretarul. Poate că am să mai încerc cu Demetrius, are deja o colecție... Ia spune, te-ai gândit că libertul acela va moșteni o grămadă de sesterți la moartea stăpânului său? Apropo, am aflat cum a intrat el în grațiile lui Plautius: cu mulți ani în urmă, grăsana aia care acum este soția sa, era o femeiușcă destul de apetisantă. Gnaeus nu era bătrân pe atunci și, așa cum se știe, avea o slăbiciune pentru amorurile cu sclavele. În orice caz, ca un adevărat sclav devotat, crescătorul nostru de mrene s-a prefăcut că nu vede, astfel încât și-a obținut libertatea și o situație de invidiat.

– Demetrius este un bărbat zdravăn și nimeni nu cunoștea bazinele mai bine decât el: i-ar fi fost ușor să-l împingă pe Atticus de pe malul bazinului, după ce-l atrăsese acolo sub un pretext oarecare. Dacă victima ar fi fost Gnaeus, l-aș fi suspectat imediat pe el. Totuși, prevederea testamentară în favoarea lui a rămas neatinsă după moartea celor doi, consideră Aurelius. Inutil, nu

reușesc să găsesc un mobil credibil pentru moartea fiilor lui Plautius!

– Îl ai sub nas, stăpâne: o nevastă adulteră, un soț înșelat și martorul incomod al întregii tărășenii. Dar poate că eziți s-o acuzi pe Elena, dacă alergi după fiica ei...

– Termină cu insinuările astea prostești!

– Eu nu insinuez, *domine*, constat. Te-ai bărbierit cu grijă, te-ai îmbrăcat foarte îngrijit, punându-ți în mod special cea mai tinerească hlamidă din garderoba ta și de o jumătate de oră nu reușești să te hotărăști care ar fi cea mai potrivită agrafă: toate astea sunt semne neîndoielnice ale unei întâlniri.

Patricianul, surprins asupra faptului, făcu un gest iritat.

– Nu ți-ar strica puțină discreție, Castor. Ce spui de jadul ăsta?

– Modest.

– Broșa cu heliotrop este prea țipătoare și tot așa este și smaraldul. Poate că ar merge mai bine agrafa din onix... dar pe unde o fi?

– Cred că, în grabă, ai uitat-o la Roma, *domine*, tuși libertul, cam încurcat.

– Dar am purtat-o chiar alaltăieri!

– Atunci apare ea, când nici nu te aștepți. Totuși nu mă privi atât de urât, stăpâne, n-am luat-o eu, ți-o jur pe Hermes...

– Chiar zeul tâlharilor!

– Bănuielile tale neîntemeiate rănesc sensibilitatea mea, *domine*. În ultima vreme, te-ai făcut atât de imprudent... și, apoi, știi că nu poți avea încredere în servitori.

– În mod special în unul anume!

– Să mă trăsnească Jupiter, aici și acum, dacă am luat eu broșa aia. Hades să mă trimită în Tartar, Marte să mă...

„Nu l-aș crede nici dacă s-ar jura pe iubita lui Xenia", se gândi Aurelius, ieșind în peristil ca s-o întâlnească pe Naevia.

Fata îl aștepta, cu zâmbetul pe buze:

– Ei, cum a fost, ai ieșit învingător?

– Indiscretă mică, de unde știi? întrebă patricianul, surprins.

– Nici nu-ți trebuie mult ca să înțelegi asta: ați ieșit amândoi din terme cu vânătăi și cu părul vâlvoi! îi răspunse fata, cu un surâs șiret.

– De aici poți să deduci că întâlnirea s-a terminat nedecis, afirmă Aurelius, întinzându-se pe iarbă sub ultimele raze ale soarelui de toamnă.

– Știi, când eram mică, începu să povestească fata, o ghicitoare mi-a prezis că mă voi mărita cu un bărbat bogat și cu sânge nobil. Mereu mă gândesc la asta și-mi închipui cât de frumos ar fi să trăiesc la Roma, printre toate minunile acelea... Tu visezi vreodată cu ochii deschiși, sau viața ți-a dat deja tot ce voiai, până la plictiseală?

– Nu, dar mă plictisesc rar. Lumea este plină de oameni interesanți.

– Ca mama mea? întrebă fata. Nu vezi că nu-i decât o prostituată?

– Cum de îți permiți s-o judeci? Faci pe femeia fără prejudecăți, dar nu ești decât o mică moralistă! comentă senatorul, cam supărat.

– Nu mi-ai răspuns! protestă Naevia. Nu-ți dorești nimic?

– Ba da: să văd țara, de dincolo de Indii, de unde vine mătasea. Nimeni nu a fost acolo, dar unii spun că este mai mare și mai bogată decât Roma. Se spune că poporul acela posedă secretul fulgerului lui Jupiter... Cândva, la un târg de sclavi în Anatolia, am cunoscut un bătrân care venea de acolo. Era alb ca fildeșul și ochii păreau două crăpături înguste. Nimeni nu voia să-l cumpere, se spunea că aduce nenorocire...

– Și tu, evident, l-ai cumpărat imediat.

– Nu mi-a părut rău: m-a învățat câteva lovituri de luptă extraordinare. I-am dat libertate și bani, apoi l-am privit plecând, cu toiagul și cu desaga, ca să se întoarcă acasă la el. Nu cred că a mai ajuns vreodată: avea deja optzeci de ani!

– Oh, speram să ai niște visuri mai deosebite, spuse Naevia, decepționată; apoi, continuă cu voce scăzută. Ești pe cale să pleci, știu. Cine știe dacă o să ne mai vedem...

Aurelius privi chipul ei posomorât și-și înfrână dorința de a o mângâia. De ce n-ar fi putut deveni Naevia visul lui secret? Un vis care se afla aproape, concret, pe deplin realizabil... Dorința de a pleca dispăru într-o clipă, ca mulțimea în fața unei cete de cerșetori.

În aceeași seară, senatorul, însoțit de Tertia, făcea o percheziție amănunțită.

– Am mutat din loc mobilele, am bătut covoarele, am deschis toate cuferele... se plângeau servitorii, arătând tristul rezultat al acelei căutări înverșunate: o ploșniță uscată.

Aurelius privi în jur. Camera Tertiei era dată peste cap, patul de lemn era răsturnat, scaunele din lemn de abanos puse pe mese, hainele împrăștiate peste tot. Pe

masa frumos încrustată, cutiile cu bijuterii își dezvăluiau impudice comorile: brățări, cercei, agrafe, broșe, inele.

Ochiul atent al patricianului scotoci printre toate fleacurile, oprindu-se la o verigă pentru degetul inelar de forma a două mâini înlănțuite. Bijuteria dispărută era, prin urmare, în posesia Plautillei: poate că Appiana i-o dăruise ei, înainte de a muri. Dar, în cazul acesta, cum ar fi putut Paulina să-i observe dispariția? Probabil că fiica însăși o furase din borcănașul în care era păstrată și profeția...

– Nu-i nici urmă de insecte, stăpână, poți să te culci liniștită, șopti Xenia, istovită.

– Eu nu mai stau aici! strigă Tertia, exasperată. Convinsă că avea să fie viitoarea victimă aleasă de nefericitul oracol, femeia nu vru să audă de nimic. Nici măcar faptul că primise zestrea princiară nu putuse s-o convingă să doarmă singură în camera sa și refuzase chiar și propunerea generoasă a Pomponiei de a dormi în același pat, sigură fiind că soarta ar fi ales corpul uriaș al matroanei pentru a o sufoca accidental în timpul somnului.

În clipa aceea, privea îmbufnată către Aurelius, hotărât să nu o vegheze el în persoană pe timpul nopții.

– Castor! strigă senatorul.

– Da, *stăpâne*.

– O să blocăm obloanele și tu te vei așeza în fața ușii, rămânând aici toată noaptea ca să faci de pază, îi porunci senatorul, pe un ton care nu admitea replică.

– *Domine*, ar exista un sistem mai simplu ca să asigurăm siguranța fetei. Dacă tu...

– Nici prin gând nu-mi trece!

– Atitudinea ta față de nefericita asta mi se pare meschină: sarcina pe care nu vrei să ți-o asumi nu este nici neplăcută, nici rușinoasă.

– Termină! Am mai spus că n-am de gând să-mi petrec noaptea cu ea! i-o reteză scurt patricianul.

– Parcă nu mai ești tu însuți, *domine*, cândva ți-ai fi făcut datoria fără să stai mult pe gânduri, încercă să-i zgândărească grecul. Dar Aurelius rămase de neînduplecat și, după ce-l puse pe servitorul nesupus în fața ușii Plautillei, se îndepărtă.

Totuși nu se limitase doar la garantarea siguranței prietenei sale: luând în seamă spusele profeției, adevărate sau nu cum erau, încredințase supravegherea stupilor unui grup numeros de sclavi care, sub conducerea vrednicului Demetrius, erau gata de acțiune, în cazul unui improbabil atac din partea insectelor.

Silvius, în schimb, pentru că nu se simțea făcând parte din familia stăpânului, refuza categoric să participe la acele măsuri de protecție; oricum, la rugămintea Paulinei, Aurelius avusese grijă să-i posteze în apropiere, fără știrea ei, pe tăcuții nubieni din propria sa escortă.

În cele din urmă, senatorul, respirând ușurat, aprecie că venise vremea să se retragă la culcare. După atâta încordare, însă, nu reușea să adoarmă și se gândi să iasă în peristilul casei adormite, ca să se liniștească puțin.

Cerul era deja întunecat, deși nu era târziu, și pânzele de la schele se agitau ritmic, umflate de rafalele vântului dinspre lac. În lumina slabă a torțelor, pânzele acelea în continuă mișcare păreau giulgiuri ale unor condamnați la moarte, fantome ale răsculaților crucificați pe drumul spre Capua.

La un moment dat, o pală de vânt făcu să fluture pânza care acoperea ultima frescă și, timp de o clipă, figurile pictate părură puse în mișcare de o adiere de

viață: capul himerei păru să se ghemuiască, iar limba de foc ieșită din gura ca de leu deveni de o culoare roșietică.

Aurelius se înfioră: i se păruse că distingea, printre cutele albe ale pânzei, o siluetă stând ca într-o poziție de atac, semănând cu un câine uriaș ieșit din Hades pentru a-i răzbuna pe cei doi Plautius care muriseră.

Fără să vrea, se dădu înapoi, întrebându-se prin ce fenomen ciudat bărbații, chiar și cei obișnuiți cu pericolul luptelor, tremurau de frică la vederea unei umbre.

Simțurile sale erau la pândă și gata să intre în acțiune: acolo se afla cineva, ținându-se în întuneric, la adăpostul perdelei albe... Se lipi de perete și strânse pleoapele ca să vadă mai bine prin întuneric. Nu se înșelase. În spatele cortinei, umbra se distingea acum cu un profil bine conturat, cu o mână care ținea un obiect ascuțit și subțire, cu siguranță un pumnal...

Mișcându-se rapid, Aurelius ajunse în spatele agresorului și, cu un gest hotărât dădu în lături pânza, gata să lovească, la nevoie chiar și cu mâinile goale. Brațul drept se mișcă fulgerător și înșfăcă încheietura groasă a unei mâini, în timp ce degetele de la stânga se înfigeau într-o chică de păr zburlit.

– Ei, ce se întâmplă? protestă Pallas, în timp ce pensula pe care o curăța se rostogolea pe pardoseală.

– Ce faci aici? Te-am luat drept un ucigaș plătit! exclamă Aurelius.

– Am uitat să-mi curăț pensulele. Dacă nu le șterg în fiecare seară, a doua zi nu mai pot lucra cu ele, îi explică artistul.

– Dacă mergi deseori noaptea pe aici, cred că vezi multe lucruri...

– Văd ce-mi convine, nobile senator: oamenii ăștia mă plătesc tare bine!

– Cât timp o să mai poată plăti, cu toate nenorocirile astea? insinuă patricianul. În schimb, eu construiesc o vilă la Pithecusa și am o sclavă britannă cu părul ca spicul de grâu, o berberă cu pielea măslinie, o barbară lungană care...

– Ai zis lungană? se extazie Pallas.

– Un stâlp, o coloană dorică! exageră Aurelius.

Pallas încă mai stătea pe gânduri.

– Ei, cum e? Doar nu vrei să te trezești fără lucru în plină iarnă, când lucrările edilitare sunt oprite. Atunci, ar trebui să te adaptezi și să faci pe bufonul...

– Pe bufonul, eu? Niciodată! se scandalizâ pictorul. Am demnitatea mea și pentru nimic în lume n-aș dori să ajung să povestesc tot felul de caraghioslâcuri, distrând niște musafiri care râd de înfățișarea mea diformă!

– Ce zici de un loc pe șantierul meu de pe insulă? îi propuse senatorul.

– Dar sclava aia e chiar atât de înaltă?

– De jos nici nu i se vede capul! Înainte de a te angaja, însă, vreau să văd dacă ai memorie bună.

– Te interesează tărășenia din turnuleț?

– E veche, altceva.

– Și o matroană care este îngrijorată pentru fiul ei vitreg care a fost trădat? închise Pallas dintr-un ochi.

– Deja este mai bine.

– În noaptea în care a murit Atticus, o cucoană frumoasă foc se întorcea pe deplin mulțumită din camera ibovnicului ei, dar uite că apare soacra, furioasă, și o ia la palme. Nu mai auzisem niciodată până atunci atâtea moduri de a descrie o târfă! Mâine, o amenința bătrâna, Atticus, soțul înșelat, avea să afle totul despre trădare.

– N-a mai avut timp, spuse Aurelius, gânditor.

– Și Secundus ăla care tot umbla noaptea ca un strigoi... dar întotdeauna singur. Ăluia îi lipsea sigur ceva dintre picioare, zic eu. Apoi mai era și fetișcana. Înțelegi, sângele apă nu se face și cu așa o mamă; am văzut-o de mai multe ori ciripind cu sclavul ăla de-și zice intendent.

Naevia și Silvius, medită patricianul. Poate că Fabricius avea pe undeva dreptate. Dar de ce oare toată treaba asta nu-l amuza deloc, ba chiar îl neliniștea?

– Ține ochii larg deschiși, Pallas! spuse el pe un ton complice și-i mai strecură în mână două monede.

– N-o să-mi fie prea greu să stau treaz, dacă javra aia afurisită o să latre și în noaptea asta, promise satisfăcut pictorul și se întoarse în camera sa, boscorodind-o pe bucătăreasa aia bătrână care, peste toate, mai și sforăia.

Îndată ce micul artist dispăru, Aurelius începu să scotocească în grabă printre uneltele cu care acesta lucra.

În scurt timp, descoperi ceea ce căuta: dalta lungă, ascuțită, de folosit cu ciocanul pe care-l descoperise cu puțin timp înainte. Asasinul găurise țeasta lui Secundus cu o armă asemănătoare. Unii barbari o foloseau și Fabricius, comandantul unei legiuni de pe Rin, probabil că știa bine asta...

Senatorul trecu de arcul din marmură, luând-o pe aleea acoperită care ducea la turnuleț și se afundă în grădină, absorbit de gânduri. Deci, Paulina avea cunoștință de adulter. Lucru greu de acceptat, pentru o femeie de calitatea ei: de ce oare n-o demascase imediat pe Elena? Motivul nu putea fi decât unul singur: se temea că fiul ei, adică Fabricius, putea fi acuzat de crimă.

Un fulger orbitor lumină pentru o clipă vila adormită. Răpăitul ploii îl surprinse în clipa următoare, în timp ce bubuitul tunetului îi răsuna în urechi. Cu mantia deja udă, patricianul alergă să se adăpostească sub umbrar, acoperindu-şi capul cu gluga tunicii ca să se mai apere cumva de ploaia torenţială.

Dar micul portic deschis nu oferea decât o slabă apărare în faţa furtunii violente de toamnă; aşa încât, alunecând la fiecare pas făcut pe mozaicul lustruit, Aurelius se hotărî să se întoarcă în camera sa ca să scape de hainele ude.

În cele din urmă, ştergându-se bine, se strecură gol în aşternut, fără să se mai gândească la nimic: se putea lăsa acum în voia somnului: în noaptea aceea nu mai puteau fi surprize neplăcute.

XIV

A patra zi înainte de Idele lui noiembrie

–Aurelius, hai, trezește-te: Gnaeus a dispărut! îl scutura Pomponia, agitată.

Patricianul sări în picioare, acoperindu-și cum putu goliciunea, și trase repede pe el o haină din lână.

– Când s-a trezit, Paulina a găsit patul făcut: de Plautius nici urmă!

– Vila este mare, dar o să-l găsim, încercă s-o liniștească prietenul ei, ascunzându-și propria lui tulburare.

În vremea aceasta, venea și Castor din grădină:

– La stupi, totul este în ordine, stăpâne. Demetrius a făcut bine de pază!

În agitația continuă a servitorilor, Tertia Plautilla își trecea degetele prin părul despletit, șoptind:

– Mânia zeilor a lovit familia noastră...

În clipa aceea, Silvius ieși din camera de primire, profund șocat.

– Stăpânul este în bibliotecă, anunță el, alb la față. Mort.

Pe când Aurelius se repezea pe urmele băiatului, Tertia se clătină, suspinând și căutând un refugiu în brațele primitoare ale maternei Pomponia.

Ușa sălii de lectură era dată la perete și briza dimineții mișca ușor foile împrăștiate pe masă; pe rafturi, cărțile

erau de-a valma, ca și cum cineva ar fi căutat ceva în mare grabă.

Paulina, albă ca ceara, semăna cu o statuie a lui Niobe, nemișcată lângă jilț, cu chipul împietrit de durere. La picioarele sale, printre o mulțime de suluri de pergament, cu brațele și cu picioarele îndoite ciudat, ca un făt în pântecele mamei, zăcea corpul lui Gnaeus, cu țeasta sfărâmată de opritorul de pagini din jad.

Patricianul își ațintì privirea nedumerită asupra bibeloului mânjit de sânge, purtând gravate pe el hieroglife roase de vremuri: zeul egiptean cu elitrele în culorile curcubeului, scarabeul divin al faraonilor: *Pești, păsări, insecte...*

Privirea senatorului se mută în grabă la raftul pe care văzuse, ultima oară, blocul de porfir: delicata porumbiță din sticlă suflată era la locul ei, intactă.

– Profeția! exclamă Paulina incapabilă să se țină pe picioare.

Senatorul se repezi s-o sprijine și matroana se așeză, tremurând, pe un scaun.

În cele din urmă, nervii răbdătoarei stăpâne a casei cedaseră. Educată să aibă o ținută fermă si impasibilă și să suporte cu seninătate durerea, rezistase mult timp, cu un efort supraomenesc. Acum bâiguia ceva, gemea ca un sugar, cu o figură răvășită pe care se putea descifra întreaga povară a anilor și a încercărilor, un chip lipsit acum de acel autocontrol țeapăn cu care înfruntase moartea celor doi fii vitregi: de data aceasta era vorba despre bărbatul ei, despre acela care, ca s-o aibă lângă el, trecuse peste legi și convenții... Acum, de două ori văduvă, lipsită de sentimentele cele mai calde, austera matroană lăsa locul unei sărmane femei înfrânte, nu mai puțin disperată decât sclava care-și vede soțul căzând sub loviturile de bici.

– Cel puțin, Marcus Fabricius a murit de sabie... șopti ea, în timp ce Silvius apărea în prag, pământiu la față.

Femeia respiră adânc și-și îndreptă umerii:

– Silvius, îndreaptă corpul tatălui tău! îi porunci. Ție îți revine această îndatorire!

Tânărul se supuse, plecând capul.

– Foarte nimerit pentru soartă să găsească la îndemână tocmai un scarabeu de piatră, insinuă Castor.

– Da de unde soarta! Totul a fost înscenat ca noi să credem că moartea a fost accidentală: Gnaeus care trage singur asupra lui obiectul acela masiv, pe când încerca să apuce o carte și târâște după el, în cădere, sulurile de papirus... dar, dacă statueta de porfir ar fi căzut din întâmplare, și celălalt bibelou, porumbița, ar fi trebuie să se facă praf! În schimb, nu numai că încă este întreagă, dar pe raft nu este nici urmă de praf, așa că este imposibil de reconstituit poziția celor două obiecte, unul în raport cu celălalt. Aceasta este prima, poate singura greșeală, pe care asasinul a comis-o: până acum, toată lumea era atât de influențată de profeție, încât excludea ipoteza crimei.

– Ai impresia că ei cred cu adevărat în profeție? întrebă grecul.

– Nu știu ce să zic. Paulina este foarte sceptică, dar tace, poate pentru a-l proteja pe fiul său.

– Și totuși, Silvius, nu Fabricius, este acela care moștenește averea! Și când te gândești că nu era decât un bastard oarecare...

– Nu putea să acționeze singur: nubienii din escorta mea l-au ținut sub supraveghera toată noaptea. Ar fi avut nevoie de un complice, Demetrius, poate; sau, mai probabil, acel presupus tată, Proculus: bătrânul s-a

născut aici, cunoaște toate cotloanele casei și ale grădinii... iar dulăul se afla în camera sa.

– Ce are a face câinele aici, *domine*?

– Seara, animalele sunt legate la intrare și oricine este liber să se poată plimba înspre lac, cu excepția câinelui bătrân care mai rămâne în spate și pe care Pallas îl aude câteodată lătrând. În nopțile în care au fost comise primele două crime, însă, era liniște. Dulăul îl cunoștea pe Proculus și nu ar fi dat alarma, dacă l-ar fi văzut apropiindu-se de bazine sau de volieră. Caută informații în privința asta, dar cu discreție totală.

– Nu-ți face griji: știu că este în joc viața unui om.

– Nu a unuia singur, ci a câteva sute!

Grecul îl privi uimit, cu un aer întrebător.

– Proculus este un sclav, îi explică Aurelius, mohorât la față. Știi ce s-ar întâmpla dacă s-ar descoperi că el este autorul crimelor?

– Zei nemuritori! se lumină la față Castor. Toți sclavii...

– Toți, fără excepție, vor fi omorâți!

– Xenia! șopti libertul. Trebuie să facem ceva, nu putem pierde nici o clipă!

În largul atrium, mama și fiul discutau aprins între ele.

– L-am văzut, îți spun! Era acolo, chiar sub fereastra bibliotecii! susținea Fabricius.

– Dragă fiule, noaptea era întunecoasă și furtuna... obiectă Paulina, îngrijorată de consecințele unei afirmații atât de grave.

– A fost un fulger, insistă generalul. Avea gluga ridicată și privea către vilă. L-aș recunoaște dintr-o mie: privirea aceea goală, mersul acela greoi... este șchiop, ai uitat?

– Dar cum poți fi atât de sigur că Gnaeus a fost ucis? Încerca doar să apuce un volum de pe un raft...

– Uiți că soțul tău a pus să i se construiască niște rafturi joase, tocmai ca să aibă sulurile de papirus la îndemână. Nu, nu cred în ideea unei simple nenorociri: trebuie să-l cercetez imediat pe bătrân, chiar și sub tortură: poruncește să fie adus aici!

– Oh, Aurelius, în sfârșit! suspină Paulina, agitată. Fabricius l-a zărit pe Proculus astă-noapte în grădină și vrea să-l acuze de omor. Servitorii sunt deja speriați la culme. Știu cu toții ce s-ar întâmpla dacă un sclav și-a ucis stăpânul: vor fi omorâți cu toții!

– Mă duc chiar eu să-l aduc! amenință generalul.

– Nu, așteaptă! strigă Aurelius și, fără să mai aștepte vreun răspuns, alergă înspre *ergastula*: știa din experiență că sclavii sunt întotdeauna primii care află noutățile și voia să vorbească el cu Proculus, înainte ca Fabricius să ajungă acolo.

Bătătura era aproape pustie. Nici doliul nu schimba nimic în scurgerea monotonă a zilei unui sclav de la țară: trezirea înainte de a se lumina de ziuă, la sunetul unui clopot dogit, adunarea uneltelor și mersul îndelungat pe jos pe drumurile desfundate; apoi, lupta înverșunată cu brazdele de pe plantație, tari ca piatra. Aceleași gesturi, pe soare sau pe ploaie, repetate din generație în generație, și, în sfârșit, întoarcerea, cu un singur gând în minte: fiertura de seară.

În luminișul dintre copaci, printre găini, se învârteau două sau trei femei bătrâne. Câinii lătrau lugubru, fără încetare.

O țărancă adusă de spate observă:

– Așa fac întotdeauna, când moare cineva. Uite că vine și bătrânul Argus.

Un dulău jigărit venea dinspre copaci, înaintând cu greu. Aurelius îl strigă prietenos, dar animalul îi răspunse mârâind dușmănos.

– N-are rost, *domine*, e prea speriat: mârâie la toată lumea. Este vechiul câine al stăpânilor. Cu ani în urmă, dacă un sclav ar fi îndrăznit să iasă din casă noaptea, ar fi avut de-a face cu el. Acum, însă, uite cum a ajuns.

Patricianul și-l închipui pe Proculus, întinzând mâna către botul acum fără dinți, ca să-i dea ceva de mâncare: pe el, cu siguranță, dulăul nu-l lătra...

Aurelius se îndreptă în tăcere către camerele sclavilor, intrând adânc cu picioarele în murdăria de pe jos.

– S-a întins pe saltea și nu s-a mai mișcat de acolo, povestea Aurelius, de-a dreptul stupefiat.

– Doar n-o fi fost ucis? întrebă Castor.

– Se poate, dar avea mai mult de șaptezeci de ani și este o adevărată minune ca un sclav de la țară să ajungă chiar la jumătatea acestei vârste. Poate că Proculus avea vreo legătură cu moartea stăpânilor și a preferat să-și pună capăt zilelor el însuși, decât să fie torturat... oricum, dacă am văzut că nu mai era nimic de făcut, am acoperit corpul bătrânului cu mantia mea, i-am pus în palmă un ban ca să-i plătească lui Charon trecerea cu barca și am plecat.

– Mantia? tresări Castor. Care mantie?

– Aceea cu care eram îmbrăcat azi-dimineață.

– Vrei să spui mantia aceea de preț, brodată, pe care mi-o promiseseși mie? se văită grecul cu ochii scânteind.

– Când? Habar n-am să-ți fi promis eu așa ceva.

– Practic, de fiecare dată când ți-o aranjam pe umeri! pufni supărat servitorul. Aveam atâta grijă de ea,

așteptând să te hotărăști să mi-o dai... și tu ai pus-o peste stârvul unui sclav, ca și cum un mort ar mai fi avut nevoie de o asemenea minunăție!

„Toată lumea o să creadă acum că Proculus era vinovatul", reflecta Aurelius fără să-l ia în seamă pe Castor. „Și, mai mult, dacă s-ar putea dovedi că era complice cu Silvius, adio moștenire; totul ar fi rămas văduvei și, la moartea acesteia, fiului ei... Iată de ce Fabricius îl tot acuza! Dar minte, eu eram acolo, chiar înainte de a se porni furtuna, și n-am văzut pe nimeni... Doar dacă... ".

Pe neașteptate, patricianul tresări.

– Repede, nu este nici o clipă de pierdut! spuse el cu voce tare. Cred că știu cum s-au petrecut lucrurile!

– Aurelius, vino repede! Fabricius a dat ordin ca toți sclavii noștri să fie însemnați cu vopsea roșie ca să nu mai poată fugi! Fă ceva, te rog! îl rugă cu lacrimi Naevia.

– O să-l oprim. N-are nici o dovadă.

– Nu-i chiar așa, gemu fata. Silvius a mărturisit că el a fost!

– Cum? strigă patricianul, alergând către sufragerie.

În marea sală de primire se reunise întreaga familie sau, măcar, ceea ce mai rămăsese din ea: tânărul moștenitor, alb la față, stătea cu capul plecat în fața lui Fabricius care-și vărsa focul pe el, înjurându-l neîncetat; Naevia, sosită împreună cu Aurelius, se rezemase de perete și acum își rodea nervoasă unghiile, încercând să protesteze în șoaptă, dar nimeni nu o asculta; Tertia Plautilla căzuse pradă unei crize de isterie și, în fine, Elena lăcrima într-un colț, mai puțin frumoasă, dar parcă mai sinceră ca de obicei.

Doar Paulina rămânea tăcută și țeapănă ca o statuie de marmură, incapabilă să accepte, chiar și în fața unei

asemenea mărturisiri, că tânărul crescut de ea cu atâta grijă putea fi vinovat de cea mai îngrozitoare crimă pe care mintea omenească o putea concepe: paricidul.

– Asasinule! urla generalul, vână la față de furie. Barbar spurcat... Bastardul ăsta l-a ucis pe stăpânul, tatăl și binefăcătorul său! Îl ura...

– Și zi așa, tu ai fost, Silvius. Singur, normal! îi spuse Aurelius, pe un ton batjocoritor.

– Da, nobile senator, recunoscu tânărul aproape în șoaptă.

– Hai, să auzim. Cum ai făcut?

– Gnaeus m-a chemat în bibliotecă pentru ca să-mi vorbească despre moștenire. Am aflat astfel că la moartea lui deveneam bogat. Atunci, am luat obiectul acela greu și l-am lovit. Asta-i tot.

– Fără să dai jos porumbița aceea de sticlă! Și Proculus nu este cu nimic amestecat, nu-i așa? Așa este, cu Proculus vinovat, toți sclavii acestei case riscă o moarte îngrozitoare. În schimb, dacă omorul a fost comis de un om liber, nu plătește decât el și sclavii sunt salvați, explică Aurelius. Un gest emoționant, tinere erou, dar nu prea inteligent.

Toate privirile se ațintiră asupra senatorului.

– Înainte de toate, ca urmare a morții lui Plautius, Silvius nu obține doar o parte din avere, ci pe toată.

– Cu atât mai mult! strigă Fabricius, fără să se arate mirat de aceste cuvinte.

– Totuși, el nu avea de unde să știe asta, continuă Aurelius. În plus, astă-noapte i-am pus pe sclavii mei nubieni să-l supravegheze și vă pot asigura că nu s-a mișcat din camera lui.

– Sclavi! exclamă generalul. Cuvântul lor nu are nici o valoare!

– Spune-mi, Fabricius, de unde poți fi sigur că l-ai recunoscut pe Proculus, ieri noapte? Era aproape imposibil să recunoști pe cineva pe ploaia aceea torențială.

– Asta s-a întâmplat înainte de a începe ploaia. Un fulger a făcut lumină și...

Aurelius izbucni în râs, clătinând din cap.

– Eu eram, generale! Nu-mi face nici o plăcere că am fost confundat cu un bătrân hodorogit, dar tu ai văzut doar ce doreai să vezi: omul a cărui vinovăție te-ar fi ajutat să scapi de Silvius, chiar și cu prețul sutelor de vieți nevinovate. Mersul meu anevoios, din cauză că alunecam pe mozaic, în timp ce încercam să ajung la adăpost, a făcut restul. Mai lipsea doar tânărul ăsta naiv, gata să se sacrifice, ca să te convingă!

Fabricius clătina nervos din cap, deloc convins.

– Nu te cred!

– Ai cuvântul meu, Lucius. Este cuvântul unui senator roman care, pentru unul ca tine, mai valorează ceva. Încearcă să-ți amintești mai bine totul!

Generalul se încruntă și-l privi țintă pe patrician cu o expresie indignată. Sub privirea aceea, un amestec de îndoială și furie, Aurelius se simți ca elevul pus pe șotii care, cu o singură întrebare, năruie demonstrația amănunțită a unei teoreme de geometrie, rodul unor lungi nopți de nesomn ale profesorului său de matematică, atrăgându-și astfel dușmănia lui veșnică.

– S-ar fi putut să fie și altcineva, admise în cele din urmă Fabricius cu mare greutate. Și totuși, mi se părea cu adevărat că era chiar Proculus...

– Tot mai insiști să te declari vinovat, Silvius? vru să afle senatorul.

Băiatul plecă fruntea, roșu la față de rușine.

– Am mințit, murmură el. Nu voiam să fie răstigniți cu toții...

– O faptă de admirat, n-am ce zice! Data viitoare când mai vrei să faci pe eroul, încearcă să inventezi ceva mai credibil sau, măcar, mai inteligent: sacrificiile gratuite rareori îi folosesc celui pe care vor să-l ajute și, deseori, cu o fărâmă de șiretenie se pot obține rezultate mult mai bune decât prin gesturi mărinimoase, spuse pe un ton sever patricianul, în timp ce tânărul ținea privirile în pământ, ascultând cu smerenie mustrarea.

– Oh, Aurelius! ciripi fericită Naevia. L-ai salvat! și, în fața tuturor, îl sărută din toată inima pe obraz, fără să se gândească la posibilele comentarii...

– Uite că te-ai compromis de tot! îi șopti Castor de acolo de unde se retrăsese, în vecinătatea carafei cu vin. Paulina o să te oblige s-o iei chiar mâine de nevastă pe fata asta!

Dar matroana își ridică obosită fruntea, ca și cum și-ar fi ținut mult timp răsuflarea și zâmbi.

XV

A treia zi înainte de Idele lui noiembrie

Pomponia își făcea în grabă bagajele, dădăcindu-le pe slujnice:

– Fiți atente la peruci să nu se strice buclele!

– Văd că te grăbești să pleci, observă Aurelius.

– Dacă n-o iau repede la fugă, îmi las pielea pe aici. Sunt convinsă că zeul Avernus are ceva cu familia asta; așa că abia aștept să mă văd la Roma: dacă nu iei în seamă pumnalele și otrăvurile, este un loc mai sigur!

– Ah, nu mă păcălești tu pe mine! Știu eu care sunt adevăratele motive ale plecării tale: nu poți să faci abstracție de ultimele bârfe pe seama împărătesei!

– Oh, câteva nume le-am auzit și de pe aici, așa, ca să mă mențin în formă: Messalina trăiește cu Urbicus, Trogus, cu medicul Valens... și chiar cu Lateranus!

– Aș fi tare curios să știu cine te informează atât de bine...

– Generalul, desigur. Cine altcineva?

– Priceperea ta în astfel de lucruri nu încetează să mă uimească, Pomponia. Cum de l-ai făcut pe unul ca Lucius Fabricius să umble cu asemenea confidențe șoptite la ureche?

– Gâdilându-i orgoliul. M-am prefăcut că-l bănuiesc și pe el că este unul dintre favoriții Messalinei, dată fiind faima sa.

– Pe toți zeii, dar ăsta-i sistemul pe care-l folosești și cu mine! făcu alarmat patricianul.

– Merge întotdeauna! Abia aștept să ajung la Roma și să povestesc totul! Cu atât mai bine, te-ai hotărât să pleci și tu; mă temeam că ai vrea să mai zăbovești pe aici din cauza poveștii aceleia cu testamentul.

– Am impresia că totul este în regulă.

– Sigur că da. În afară de faptul că testamentul a dispărut, spuse matroana liniștită, ca și cum ar fi fost vorba despre un amănunt nesemnificativ.

– Ce vrea să însemne asta? tresări Aurelius. Eu nu știu nimic despre așa ceva!

– Păi da, ai dormit până acum ca un bursuc! Ajută-mă, mai degrabă, să aranjez astea...

Dar senatorul n-o mai auzi. Lăsând-o pe Pomponia cu bagajele ei, se îndrepta cu pași rari către camera sa, prea amărât ca să poată protesta atunci când Xenia îi trecu în fugă prin față, purtând la vedere agrafa lui de onix.

Ce prost fusese, gândea el. Cu Silvius scos din joc și cu Tertia lipsită de alte drepturi în afara zestrei, Paulina rămânea singura moștenitoare a lui Plautius. Paulina care nu-l iubise niciodată pe Gnaeus, nici pe fiii săi vitregi, și avusese posibilitatea atât să comită cele trei omoruri, cât și să facă să dispară testamentul...

– Uiți că se afla în cameră cu soțul ei când Secundus a fost ucis, obiectă Castor, care mergea acum alături de el și-i ghicise gândurile.

– Păcat că Gnaeus nu mai este aici ca să ne-o confirme, răspunse Aurelius.

– Și totuși, dacă vorbim de suspecți, nu-i poți exclude pe Elena și pe generalul Lucius Fabricius: există doar cuvântul lor în privința faptului că erau împreună în timp ce se comiteau crimele.

– În cazul acesta, de ce să declare că s-au despărțit în toiul nopții? se întrebă Aurelius. Dacă s-ar fi străduit să-și construiască un alibi, n-ar fi lăsat lucrurile la jumătate.

– Au fost nevoiți să facă asta. Înainte de revărsatul zorilor, Elena a fost surprinsă de soacră în peristil.

– Ceea ce înseamnă că nici Paulina nu dormea.

– Nimeni nu a observat, însă, acest lucru! Ar fi fost o prostie să se dea de gol făcându-i o scenă nurorii, tocmai când se întorcea de la o crimă! trase concluzia Castor.

– Sau era incredibil de șireată, dacă și-ar fi dat seama că fusese văzută de Pallas... murmură patricianul. Cine altcineva ne mai rămâne ca fiind posibil vinovat? Doar Fabricius și Elena, dacă, bineînțeles, tu ai supravegheat-o cum trebuia pe Tertia Plautilla. Ești sigur că n-ai pierdut-o deloc din ochi?

– Să mă trăsnească Hermes dacă am lăsat-o nepăzită chiar și o singură clipă! garantă secretarul.

Aurelius îl privi insistent, încruntând din sprâncene.

– Castor, aș vrea să renunți la obiceiul ăsta blestemat de a jura pe zeul tâlharilor: nu face o impresie prea bună.

– Este un zeu cumsecade și m-a apărat întotdeauna! protestă servitorul. În ceea ce o privește pe Paulina, îți amintești cât era de contrariată atunci când Gnaeus a hotărât să lase bastardului toată averea, în timp ce prețiosul său fiu nu are din ce să-și plătească soldații? Generalul, prin urmare, se prea poate să se fi pus de acord cu amanta sa... apropo, cum e la pat? întrebă, indiscret, levantinul.

– N-am nici cea mai mică idee! răbufni patricianul.

– Stăpâne, nu te simți bine? Sau ai jurat abstinență fecioarei Artemis?

– Castor, de ce vrei cu tot dinadinsul s-o pui într-o lumină proastă pe Elena? Te temi cumva că am s-o iau cu mine la Roma?

– Nu, stăpâne, sper că nu! precizează grecul cu toată sinceritatea. Aia nu-i femeia ca s-o frecventezi prea mult timp; mai mult mă îngrijorează fiică-sa! Când un bărbat de patruzeci de ani începe să se uite după fetișcane... Ascultă-mă, te rog: fă-ți pofta cu fata, după aceea poți să i-o lași lui Silvius. Dacă ai lua-o cu tine, numai zeii mai pot ști ce-i poate pielea!

Aurelius nu răspunse. În cazul în care testamentul s-ar găsi și Naevia s-ar mărita cu Silvius... Cum de nu se gândise la asta mai demult?

Din ce cauză nimeni, nici măcar cinicul său servitor, nu luaseră în considerare posibilitatea ca isteața fată să fie posibila asasină?

Aurelius se opri în fața lui Silvius care tremura de emoție.

– Stăpânul îmi spusese că mă trece în testament, dar nu știam că sunt singurul moștenitor, spuse tânărul.

– Era tatăl tău, îi replică senatorul. Înainte de a muri te-a recunoscut.

Silvius ridică privirea în tavan și se strâmbă abia vizibil:

– Se hotărâse, în sfârșit... Trebuia să piardă doi fii, ca să-și aducă aminte că mai avea și un al treilea!

– Fabricius are dreptate: îl urai, constată Aurelius.

– Da, recunoscu Silvius cu jumătate de gură.

– Dar nu s-a purtat rău cu tine, susținu Aurelius.

Și așa era: câți sclavi aveau același sânge cu stăpânul, fără ca vreunul să îndrăznească să spună cu voce tare acest lucru? Câți dintre descendenții unor familii ca

Marius, Iulius și Antonius trăiau în lanțuri și tremurau sub plesnitura biciului, în fiecare *domus* romană? Câte incesturi erau comise zilnic de frați care nu se cunoșteau între ei sau, pur și simplu, nu luau în seamă legături de rudenie care puteau exista între ei și servitoarele din casă?

Gnaeus, în schimb, avusese în permanență grijă de Silvius, asigurându-i o instruire și un viitor sigur, chiar și înainte de a rămâne fără alți moștenitori. Și totuși, patricianul intuia că, departe de a-i fi recunoscător, băiatul acela ar fi fost mult mai mândru să se tragă din unul ca Spartacus decât din bogatul Plautius.

– Se auzeau despre el zvonuri neliniștitoare, continuă Silvius. O dată mi s-a întâmplat să aud, fără să vreau, cum doi musafiri vorbeau despre ceea ce făcuse în timpul domniei lui Tiberius. Activități nu prea clare, se părea, care cu greu i-ar fi permis să apară cu fruntea sus la Roma: acesta, și nu pasiunea pentru viața la țară, era adevăratul motiv al retragerii lui aici, pe malul lacului Avernus.

– Tu crezi în bârfe, Silvius? întrebă Aurelius pe un ton blând.

– De fapt, în perioada aceea a făcut Gnaeus avere, când o mulțime de vieți erau retezate de securea călăului.

– Și eu i-am supraviețuit lui Seianus, lui Tiberius și nebunului de Caligula, cu ajutorul unor trucuri, recunosc. Alții, mai puțin atenți decât mine, sau poate mai curați și mai puțin dispuși să facă niște compromisuri, au ajuns pe străzi. Ei au ales, lucru, fără îndoială, lăudabil; dar, după cum ți-am mai spus, nu întotdeauna un sacrificiu eroic sau o moarte frumoasă, ca acelea pe care retorii le aduc ca exemplu în cărțile de istorie, ajută la rezolvarea unor probleme. Prin urmare, cercetând ce

a făcut în trecut Gnaeus nu se schimbă faptele: de bine de rău, omul acela era tatăl tău.

– Acum nu-l mai urăsc: acum se află, gol, în barca lui Caron, acolo unde un sclav nu se poate deosebi de un rege.

– Și tu vei deveni *paterfamilias*, stăpân absolut al acestei proprietăți, cetățean roman cu toate drepturile...

– N-o să accept niciodată! declară Silvius, cu o expresie neînduplecată.

Aurelius zâmbi, cu o umbră de batjocură în priviri.

– Oh, da, vei accepta, băiete... măcar după ce te vei lăsa rugat o vreme, ca să dai satisfacție nemăsuratului tău orgoliu.

– Orgoliu? La un sclav? exclamă libertul cu ură.

– Mai mult decât ar reuși să afișeze nobilul Lucius cu toată îngâmfarea sa, tinere Silvius! Și, apropo de general, trebuie să ai în vedere că, în lipsa testamentului, el va fi acela care va administra averea lui Gnaeus, cu metodele sale brutale: înfometându-i pe sclavi, istovindu-i cu munci grele, ucigându-i sub lovituri de bici. Vezi, așadar, că este mai bine pentru toți, inclusiv pentru sclavi, ca moștenirea să ajungă în mâinile tale.

– Nu pot, șovăi tânărul.

– Trebuie! Nu ai dreptul să lași oameni ca tine în mâinile măcelarului aceluia, doar pentru a face un gest nobil cu care să te împăunezi în fața oglinzii! spuse senatorul, apucându-l pe Silvius de încheieturile mâinilor și scuturându-l cu putere. Îți repugnă, știu asta; i-ai disprețuit întotdeauna pe stăpâni și acum soarta te obligă să fii unul dintre ei!

– E prea mult pentru mine, șopti băiatul, ridicând spre patrician o față brăzdată de lacrimi. Privindu-l, Aurelius crezu că surprinde ceva în ochii săi negri. O amintire, poate; amintirea fragilă a unui alte fețe...

– Șterge-ți lacrimile acelea de domnișoară, Silvius Plautius! Ești bărbat acum, și roman, în fruntea unei familii importante: nu-ți mai poți permite slăbiciuni! Vei porunci sclavilor, vei face dreptate, vei conduce moșia. În picioare, acum, și privește-mă drept în ochi!

Băiatul își reveni, încercând să-și compună o expresie hotărâtă. „O să se obișnuiască" aprecie Aurelius, în sinea sa. „Și, de altfel nici nu este atât de greu să fii stăpân".

Senatorul îl ținu mai mult timp sub privirea sa severă, până când îl văzu recăpătându-și controlul.

– *Ave atque vale*, Silvanus Plautius! îl salută atunci, despărțindu-se de el. „Zei, apărați-l", se rugă el în adâncul sufletului. „Calea aceasta nu este prea lesnicioasă pentru picioarele sale încă nedeprinse cu asta. Faceți în așa fel încât să nu se prăbușească după primii pași... ".

Pomponia îl privi sever:

– Ești un om fără inimă, Aurelius, și m-ai dezamăgit.

– Nu mă poți face să am mustrări de conștiință, dragă prietenă. Tertia este prea slabă în fața consolatorilor de sex masculin, iar eu nu sunt chiar o Fecioară Vestală. Știi bine cum s-ar fi terminat totul dacă aș fi rămas cu ea, replică senatorul, clătinând din cap.

– Ai lăsat-o pe mâna asasinilor, continuă Pomponia pe tonul ei de reproș.

– Dar, în noaptea aceea, Castor a supravegheat-o în permanență.

– Tu ai încredere în levantinul ăla neserios? O cameristă mi-a spus că a trecut pe coridor fără să vadă pe nimeni. În loc să facă de pază, așa cum avea ordin

de la tine, secretarul tău trăgea la aghioase în vreun colțișor comod...

– Pe toți zeii! Dacă lucrurile stau așa, se schimbă totul! strigă Aurelius, furios la culme, năpustindu-se către camera grecului și, în timpul acesta, o groază de întrebări i se învârtejeau prin cap: unde se afla Plautilla când era ucis Atticus? Era adevărat că fratele ei nu fusese de acord să-i fie dată zestrea? Și ce căuta inelul de coral printre bijuteriile femeii?

Prin fața patricianului trecură fulgerător mai multe imagini: o tânără bogată și vicioasă, rămasă de puțin timp orfană, află că tatăl ei se recăsătorește; o vede pe noua soție punând mâna pe comorile Appianei care ar fi trebuit să-i revină ei; deschide pe furiș cufărul, scotocește printre bijuterii și nu rezistă să nu-și pună pe deget un ineluș: nu are valoare mare și mama vitregă nu-și va da seama că lipsește. O atrage din întâmplare un ciudat medalion frumos colorat, îl atinge și cameea îi dezvăluie secretul misterioasei profeții. După mulți ani, i se oferă ocazia potrivită pentru a profita de profeția aceea cam neclară și, astfel, se hotărăște să profite de ea. Urmând indicațiile oracolului, îi elimină pe frați ca să pună mâna pe întreaga avere, sigură că nimeni nu o va putea bănui...

– Unde este? urlă Aurelius, intrând cu o expresie amenințătoare în cămăruța Xeniei. Scoate-l de acolo!

O unduire ușoară a plăpumii îi indică repede unde se ascundea Castor.

– O să-mi explici acum! tună stăpânul, luându-l de păr.

– Nu aici, *domine*, te rog! îl rugă fierbinte libertul. Vorbim între patru ochi...

Înșfăcându-l pe grec de tunică, Aurelius îl duse târâș până în camera sa, trântindu-l, în final, ca pe un sac cu orz, pe elegantul mozaic al pardoselii.

– Așa ai făcut ce ți-am poruncit eu, s-o ții sub observație pe Plautilla toată noaptea?

– Cum să nu, *domine*, dar lasă-mă să-ți explic...

– Mincinos împuțit! Nu era nimeni pe coridor!

– Asta așa este, recunoscu secretarul. În ciuda acestui lucru...

– Vorbește o dată, sclav mincinos, înainte să-ți sucesc gâtul! strigă Aurelius în culmea furiei.

– Așa cum suna porunca ta de netăgăduit, am supravegheat-o pe fată îndeaproape...

– Da unde erai, câine levantin? Cu siguranță nu în fața ușii!

– Tocmai. Nu în fața, *domine*, ci îndărătul ei!

Aurelius nu înțelese sensul cuvintelor lui Castor, cel puțin nu pe moment...

– Eu nu am inimă de piatră ca tine și, pentru că tu te-ai sustras într-un mod nedemn de la datoriile tale, a trebuit să fac eu față situației. Așa cum mi-o amintești deseori, sunt doar un servitor și un bun servitor trebuie să facă tot ce poate pentru bunăstarea și securitatea stăpânilor.

– Vrei să spui că ai petrecut noaptea în patul Plautillei?

– Nu în pat, *domine*, pe covor, precizează grecul pentru o mai mare exactitate.

– Nenorocitule! Nici măcar eu, un patrician roman, nu mi-am permis să profit...

– Tocmai, tu ești un nobil, trebuie să salvezi aparențele ca să-ți păstrezi nepătată reputația. Eu nu am răspunderile tale. Ca un umil angajat, caut doar să mă fac util, făcând tot ce pot, de fiecare dată când este nevoie de modestele mele servicii.

Asta era prea de tot! Sclavul acela nerușinat îndrăznise să atingă o femeie liberă, fără nici cel mai

mic respect pentru nobilul Sempronius care aştepta răbdător să-şi mângâie logodnica! Aurelius îl privi şi nu mai scoase nici un cuvânt, nefiind hotărât dacă să pună să fie biciuit sau să-l felicite.

– *Domine*, o fată fără apărare era într-un pericol serios... încercă să se justifice Castor.

Aurelius izbucni în râs:

– Fata în cauză se apropie triumfal de patruzeci de ani, lăsând în urmă doi soţi şi nu se mai ştie câţi iubiţi!

– Printre care chiar şi tu, stăpâne, îi aminti fără milă Castor.

– Aşadar, luând de bune spusele tale, Tertia nu are nici o legătură cu moartea tatălui ei...

– În momentul tristei dispariţii a lui Plautius, fata avea cu totul altceva în minte, garantă libertul. Apoi, aranjându-şi hainele cam şifonate mai devreme, murmură:

– Pot conta pe discreţia ta, *domine*?

– Sigur că da. Dacă tărăşenia asta ar fi ajuns la urechile lui Sempronius Priscus... consimţi Aurelius.

– Nu de Sempronius mă tem eu, stăpâne, ci de Xenia, îl corectă Castor. Aia nu se uită unde dă!

– Xenia! Adu-o aici, repede! îi porunci patricianul.

După câteva clipe, fata intra, cu privirile aţintite în pământ.

– Ştii că pentru hoaţe există biciul? spuse cu glas tunător senatorul, încercând să adopte cel mai ameninţător ton.

– *Domine*, agrafa ta am găsit-o pe jos, pe coridor... minţi fără ruşine sclava.

– Da, ca şi inelul cu coral! mârâi Aurelius mângâind distrat mânerul cravaşei.

– Nu l-am văzut niciodată, stăpâne, îţi jur pe viaţa fratelui meu! se apără ea. Caută dacă vrei şi prin lucrurile mele, dacă nu mă crezi!

– Ar fi o pierdere de vreme. Ai scăpat de el, ascunzându-l printre bijuteriile Tertiei, în ziua percheziției... te temeai să nu fie găsit în camera ta. Nu cred că o să mă mulțumesc doar să-ți trag o bătaie: o să fii vândută!

– Fie-ți milă, *domine*! se aruncă în genunchi Xenia, în timp ce, cu coada ochiului încerca să vadă ce reacție avea nobilul senator. Nu mai am pe nimeni pe lume...

– Nici măcar un frate, nu, șerpoaică mincinoasă! se înfurie și mai tare Aurelius, apucând de data asta mânerul cravașei.

– Iartă-mă, te rog, o să fac tot ce dorești! îl imploră ea, lăsându-se în jos astfel încât tunica desfăcută să lase la vedere picioarele frumos desenate.

– Spune-mi despre inel: adevărul, de data asta, sau... și Aurelius nu mai continuă amenințarea, sperând să-i mărească eficacitatea.

– L-am furat, *domine*, dar a fost chiar singura dată... gândește-te că erau acolo multe bijuterii mai prețioase și eu am luat obiectul cel mai micuț... Apoi, când ai poruncit să fie întoarsă toată casa pe dos, în căutarea insectelor, m-am temut să nu fie găsit la mine. Te rog din suflet, stăpâne, bate-mă te rog, dar nu mă trimite la târgul de sclavi: cine știe pe unde aș ajunge!

Senatorul se feri totuși să-i promită ceva. Nerușinatei îi trebuia o lecție; nu era rău să-i mai lase în suflet un pic de teamă, înainte s-o cumpere!

În timp ce grecul o lua în primire pe slujnică, Aurelius se așeză oftând în fața unei cupe cu vin. Îi era dor de *cervesia* sa, cea cu gust amar, îi era dor de Roma. Măcar de-ar fi reușit să dezlege acel mister...

Paulina era trasă la față și avea ochii umflați de plâns.

– Ceea ce trebuie să-ți spun e foarte greu de spus, Aurelius.

– Este vorba despre dispariția testamentului, nu?

Nobila dădu aprobator din cap, cu o expresie tristă.

– Ne gândim la același lucru? șopti senatorul, temându-se ca vorbele lui să n-o rănească.

– Fabricius este un om de onoare: dacă ar fi să mă înșel, nu voi recunoaște în fața nimănui că l-am crezut vinovat. Totuși, i-am dat cuvântul meu lui Gnaeus că îi voi respecta ultimele dorințe și, oricât de dificil ar fi, intenționez să mi-l țin.

– Poate că ai niște motive întemeiate să bănuiești că fiul tău este acela care a sustras documentul.

– Da. Eu însămi îi spusesem de acest testament, chiar înainte de moartea soțului meu. Voiam ca el să afle că era prevăzut și el în ultimele dorințe ale lui Gnaeus, dar fără să-și facă iluzii în privința restului averii. S-a înfuriat și a fost nevoie de toată răbdarea mea pentru a-l calma.

– Și totuși, pretinde că are un dispreț total față de bani... își aminti patricianul.

– Într-adevăr, nu dorința de a se îmbogăți l-a făcut să se înfurie, confirmă Paulina. Fabricius nu este câtuși de puțin lacom, dar găsește că este inadmisibil ca Gnaeus Plautius să pună înaintea lui un bastard. În ochii lui, un document care face din fiul unei barbare germane un moștenitor și un *paterfamilias* nu are nici o valoare.

– De ce îmi ceri, atunci, ajutorul? Lucius Fabricius te respectă foarte mult și autoritatea ta de mamă a lui este suficientă pentru a-l face să-ți înapoieze documentul sustras..

– Altceva este la mijloc: Elena este încurcată cu el. Nu sunt nici oarbă, nici proastă și am priceput de mai

mult timp... totuși m-am prefăcut că nu știu nimic. Era soția lui Atticus și el ar fi trebuit să stea cu ochii pe ea. Totuși, chiar și nerușinarea poate avea niște limite așa că, într-o noapte, când am văzut-o ieșind din turnuleț, cu părul despletit, nemachiată și cu o expresie sfidătoare în privire, nu am mai rezistat și am luat-o la palme. În clipa aceea, eram hotărâtă să dau lucrurile în vileag, vorbind cu soțul meu și cu fiul meu vitreg, ca ei să pună capăt unui scandal care risca să împroaște cu noroi reputația familiei. Dar chiar în dimineața următoare, a fost găsit corpul lui Atticus, în bazinul cu mrene. Atunci m-am hotărât să țin lucrurile pentru mine, de frică să nu-l compromit prea tare pe Fabricius care, ca amant al soției victimei, ar fi fost primul suspect.

– Fiul tău, totuși, a făcut ceva mai rău...

– Da, a făcut o mare prostie și riscă s-o plătească scump. Acum, Aurelius, el este în mare pericol; pentru asta am nevoie de tine.

– Ești, într-adevăr, hotărâtă să impui respectarea voinței lui Gnaeus, chiar și împotriva intereselor tale?

– Nu am nici o îndoială, îl asigură matroana, cu o expresie de mândrie în priviri. Găsește testamentul acela, Aurelius, cu orice preț!

XVI

Ajunul Idelor lui noiembrie

– Castor, am intrat într-o belea: cum îl pot face pe Fabricius să scoată tăbliţele acelea? S-ar putea să le fi distrus deja, se plânse Aurelius, amărât.

Grecul nu se pierdu cu firea.

– Dacă aş fi în locul tău, le-aş găsi eu însumi, *domine*, îi sugeră el cu jumătate de glas.

– Ca şi cum ar fi uşor... doar n-o să le pot fabrica eu! spuse senatorul, înainte de a se opri brusc. O clipă... Castor!

– Da, *domine*. Grecul ţinea privirile în pământ, cu un aer şiret.

– Cu ce te ocupai la Alexandria?

– Munceam în domeniul artelor minore, stăpâne: pietre semipreţioase, intarsii, sigilii... răspunse cu modestie grecul. Gurile rele susţineau că, străduindu-mă să îmbunătăţesc producţia artistică, aş fi imitat fără permisiune sigiliile unor mari bancheri... Aşa că, spre nenorocul meu, am fost nevoit să părăsesc această muncă. Acuzaţia era, evident, fără nici un temei, *domine*, îl asigură libertul. Totuşi, priceperea mea de atunci s-ar putea dovedi utilă în situaţia actuală. Din păcate, legi crude ar considera fapta asta a mea drept ilegală: am mai riscat o dată să ajung la spânzurătoare ca falsificator. Ca să fac din nou aşa ceva, mi-ar trebuie o motivaţie corespunzătoare...

Aurelius suspină:

– Cât?

– Cum poți să crezi că pentru bani eu îmi pot păta conștiința? se revoltă Castor. Mă gândeam la o fată care geme în lanțuri...

– Îmi propui s-o cumpăr pe Xenia? S-a făcut! acceptă cu ușurare stăpânul. care deja hotărâse de unul singur să facă o asemenea investiție riscantă.

– Xenia și cinci sute de sesterți. Nu că m-ar interesa banii sau bunurile materiale, dar pentru fata aia trebuie să fac niște cumpărături.

– Crezi că poți să reproduci exact documentul pierdut? întrebă, precaut, Aurelius.

– De ce vrei o copie identică, stăpâne? Dacă-mi dai voie, am o soluție mai bună.

„Nepreţuit Castor ăsta", gândea Aurelius, în timp ce grecul îi explica planul său. „Face toți banii pe care i-i dau și chiar și aceia pe care mi-i fură!".

Fabricius măsura cu pași nervoși camera micuță din turnuleț, apoi se întoarse furios către Aurelius.

– Sunt false! strigă generalul ca ieșit din minți, aruncând cât-colo tăbliţele din lemn pregătite de Castor.

– Cum de poți fi așa sigur de asta? replică senatorul. Paulina și cu mine am semnat ca martori. Iată sigiliile noastre și dedesubt este cel al tatălui tău vitreg.

– Nu mă poți păcăli, Aurelius. Ai contrafăcut aceste tăbliţe pentru a-l ajuta pe prietenul tău, Silvius. Ce ți-a promis în schimb? Bănuiesc că o vrei pe intriganta aia mică de Naevia...

– Documentul este autentic, Lucius: mama ta era de față când a fost întocmit.

– Minți! urlă generalul, palid de furie.

– Nu, acesta este adevărul, fiul meu, confirmă Paulina care intrase neauzită în cameră.

Fabricius o privi descumpănit:

– Ai trecut și tu de partea lui, tu care a trebuit să-l suporți atâția ani pe vânzătorul ăla de pește...

– Gata acum, Lucius Fabricius! îl opri matroana cu un glas poruncitor. Dacă ai vreo dovadă că acest document este fals, s-o văd, altfel trebuie să termini cu protestele astea absurde!

– Da, am dovada! strigă Fabricius, triumfător. Uitați-vă la sigiliu: aici se vede un șarpe înaripat care scoate foc pe gură, cu coada încolăcită spre stânga. În adevăratul sigiliu, însă, era spre dreapta!

– De unde știi, generale? întrebă, insistent, Aurelius.

– Am fost aici de mii de ori și mi-l amintesc perfect. Probabil că există mai multe hârtii de-ale lui Plautius pentru a compara sigiliul de acolo cu acesta!

– Limba șarpelui în ce parte era îndreptată, fiul meu? întrebă Paulina cu o voce neutră.

– La dreapta și aceea și, într-adevăr, a fost reprodusă fidel, lungă și despicată ca în original!

Matroana se lăsă să cadă pe un scaun, acoperindu-și fața cu mâinile.

– Ce s-a întâmplat, mamă? se apropie de ea generalul, grijuliu. Paulina zăbovi o clipă înainte de a răspunde. Când începu să vorbească, vocea ei era plină de amărăciune.

– Îți amintești bine de sigiliul lui Gnaeus, fiul meu. Doar că, n-aveai de unde să-l cunoști: soțul meu comandase să i se facă altul, cu numai o lună înainte de a muri, în locul celuilalt care se uzase. Și, în cel vechi, șarpele avea gura închisă!

Fabricius rămase împietrit, incapabil să mai spună ceva.

– Atunci, unde ai văzut limba aceea despicată, generale? întrebă Aurelius cu un surâs plin de scârbă.

– Mamă... făcu bărbatul, pălind.

Matroana se ridică pe neașteptate și, cu o mișcare rapidă puse mâna pe tăblițele falsificate, ascunzându-le sub stolă.

– Probabil că te-ai înșelat, fiule, asupra cozii șarpelui, ca și asupra umbrei lui Proculus. Acum îmi vei da tu însuți testamentul autentic, acela în care coada este încolăcită așa cum trebuie.

Gemând înăbușit, generalul se apropie de un dulăpior și scoase un pachet din stofă purpurie, dându-l mamei sale fără să scoată nici un cuvânt.

– Acum, totul este în regulă, Aurelius, spuse Paulina, strângând la piept pachetul. A fost vorba doar despre o neînțelegere pe care ar trebui s-o dăm uitării cât mai repede. Celorlalți le voi spune că am regăsit tăblițele printre lucrurile lui Gnaeus...

O neînțelegere, se gândi senatorul, cu trei oameni uciși?

– Asta vrei, într-adevăr, mamă? murmură generalul.

– Ceea ce doresc eu nu contează: nu putem merge împotriva destinului.

– Mamă, am făcut-o pentru tine, ca să-ți compensez toți acești ani și povara lor atât de grea...

Fabricius își mușcă buzele. Umilința pe care o îndurase în fața lui Aurelius îl rodea ca un acid turnat peste o rană, dar și mai mult îl chinuia bănuiala că acel furt îi răpise pentru totdeauna prețuirea din partea mult iubitei sale mame.

– Nu s-a întâmplat nimic, Lucius. Peste puțin timp, te vei întoarce la legiunea ta, în locul acela care este al

tău, așa cum a fost cândva și al tatălui tău. Tu nu ești născut ca să fii țăran, îi spuse Paulina, punându-i o mână pe umăr într-un gest de îmbărbătare.

– Mă supun voinței tale, încuviință soldatul, coborând privirea cu respect.

Dându-și seama că prezența sa acolo era inutilă, Aurelius ieși în tăcere din cameră.

Patricianul stătea culcat în camera lui, abătut.

Totul trebuia luat de la capăt! Trei morți violente și, din cauza unei profeții făcute cu douăzeci de ani în urmă, nu putea să dea vina decât pe soartă! Cu cât se gândea mai mult senatorul, cu atât se convingea că mult căutata cheie a misterului trebuia căutată acolo, în trecut. Fabricius avea șaisprezece sau șaptesprezece ani atunci, suficient pentru a inventa un oracol al Sibyllei... dar, dacă Lucius era acela care ucisese, atunci ar fi făcut-o ca să împiedice profeția, nu, cu siguranță, ca s-o pună în aplicare! Doar dacă nu voia să se simbolizeze pe el însuși în acel prun din grădină. Nu erau rare situațiile în care niște fii vitregi moșteneau averea tatălui vitreg: lui Tiberius, fiu din prima căsătorie a soției sale, Livia, Augustus îi lăsase chiar Imperiul...

„Să vedem", reflectă Aurelius. „Generalul ucide în speranța că va reuși să moștenească totul, apoi descoperă că testamentul îl desemnează ca moștenitor pe fiul unei sclave, motiv pentru care fură documentul și numai comportarea exemplară a Paulinei face ca planurile lui să nu fie aduse la îndeplinire... "

– *Ave*, nobile senator!

Naevia intrase tiptil, închizând ușa în urma ei. Tunica decoltată, croită impecabil, o făcea să pară mai

adultă, mai matură. Chiar prea, aprecie Aurelius, trăgând cu ochiul la despicătura dintre sânii ei.

– Ai furat o stolă de-a mamei tale? o întrebă pe un ton ironic.

– De ce spui asta? Oare nu-ți place? ciripi fata și, mergând în vârful picioarelor, veni și se întinse pe pat lângă el. Situație stânjenitoare, gândi patricianul, încercând să rămână într-o atitudine rezervată.

– Sunt o femeie, nobile senator, continuă Naevia, și să nu începi să-mi spui că mi-ai putea fi tată...

Senatorul, care era pe punctul de a-i aminti chiar acest lucru, își mușcă limba.

– Oh, Aurelius, de ce te prefaci că nu pricepi? Eu și mama mea am rămas fără nici o lețcaie. Tu ai mai mulți bani decât Croesus și, ca bărbat, nu ești de lepădat!

– Îți mulțumesc din suflet pentru compliment, spuse Aurelius, simțindu-se ca de o sută de ani.

– Mama vrea să te roage s-o iei cu tine la Roma, dar m-am gândit să i-o iau înainte. Nu cred că ea este tipul de femeie pe care-l preferi.

– Ah! Tu, în schimb...

– Eu am doar șaisprezece ani, sunt virgină și bine crescută, n-o să te faci de râs cu mine alături. Și, de fapt, nici măcar nu trebuie să te însori cu mine, sunt plebee și mă poți lua ca *paelex*. Este normal ca un nobil de vază ca tine, mai ales burlac, să aibă o țiitoare. Nu te-aș deranja cu nimic.

Lui Aurelius nu-i venea să-și creadă urechilor. Măcar dacă Naevia ar fi avut cel puțin bunul simț să aștepte ca el să facă primul pas...

– Ba, din contră, m-ai deranja foarte tare. Ești agresivă, nerușinată și fără nici o fărâmă de judecată. Apari în dormitorul meu, ca și cum eu... și, apoi, nici măcar nu-mi placi, minți patricianul.

Fata îi zâmbi și îi înlănțui gâtul cu brațele:

– Ba nu, îți plac, nobile senator.

– Și Silvius? întrebă patricianul încă neîncrezător.

– Ei, lucrurile s-au schimbat tare repede: până ieri eram inabordabila *kiria* Naevia, rămasă fără nici un ban, dar liberă; iar el era doar un servitor, căruia nu-i era îngăduit nici măcar să-și înalțe privirile către mica stăpână...

– Ceea ce nu-l împiedica, totuși, să facă asta, comentă iritat Aurelius.

– Acum, însă, a devenit Plautius Silvanus, *paterfamilias*, în timp ce eu rămân o rudă săracă, depinzând de generoasa lui ospitalitate.

– Și-atunci, ce te-ai gândit: „În lipsă de altceva, nu-mi mai rămâne decât să-l ispitesc pe senator!".

– Prostule, nu-i adevărat. Tu mă atragi, mi-ai plăcut dintotdeauna... îl certă ea, aruncându-i o privire plină de dragoste. Un patrician roman, cu secole de istorie în urmă! Strămoșii tăi îl însoțeau pe Scipio la Zama și pe Caesar la Pharsalus! Femeile te adoră, iar eu...

Buzele umede ale Neviei îi atinseră gâtul.

„Blestemată fată, de ce nu s-o fi ducând să se giugiulească în voie cu Silvius al ei și să mă lase pe mine în pace? Dar nu, capul ei este plin de Roma și de minunile ei: visează la coloanele din marmură și la petrecerile fastuoase... Răbdare", își spuse Aurelius, aplecându-se s-o sărute. „Vrea Roma și eu pot să i-o dau. De ce nu, la urma urmelor? Câteva luni cu ea, o adiere a tinereții. și, după aceea, o să-i găsesc un soț bun printre atâția *clientes* de-ai mei, îi voi prezida nunta și... "

– Te iubesc, Aurelius, îi spuse Naevia, cu patimă. Te-am iubit din prima clipă în care te-am văzut!

Aurelius încremeni: asta nu trebuia să se întâmple. Și nu avea să se întâmple.

Brusc, începu s-o strângă în brațe cu putere. Fata, speriată, încercă să se îndepărteze de el. Îl respinse cu mâini tremurânde, fără a reuși să se elibereze. Aurelius o ținu nemișcată și-i zâmbi batjocoritor.

– Ei, ce s-a întâmplat cu femeia cea puternică și sigură pe sine? întrebă el cu un râs disprețuitor, după care o răsturnă brutal pe pat.

– Lasă-mă! În ochii fetei nu mai era dorință, ci doar teamă. Fără să mai ezite, patricianul se urcă peste ea.

– Nu, strigă Naevia. Nu așa!

Aurelius mai slăbi strânsoarea și fata se ridică iute din pat.

– Nu asta voiai? întrebă sarcastic senatorul.

Rezemată de zid, ea îl privi palidă, iar fața ei avea o expresie de furie amestecată cu o cumplită deziluzie.

– Poate crezi că ai de-a face cu mama! îi aruncă ea, indignată.

– Măcar de-ar fi așa, îngâmfată mică și egoistă ce ești! Virgină și bine crescută: cui crezi că-i datorezi toate astea? Dacă n-ai fost nevoită să te vinzi pe străzile din Neapolis, cu binecuvântarea prețiosului tău tată, asta este numai pentru că Elena a făcut așa ceva în locul tău!

Naevia îl privi mânioasă, cu ura pe care doar cei foarte tineri știu s-o exprime foarte adânc.

– Lașule! murmură ea printre dinți, acoperindu-și sânii cu haina smulsă de Aurelius. Apoi își trecu degetele prin păr ca să-l mai aranjeze puțin și ajunse la ușă, ținând ochii mereu ațintiți asupra senatorului care o privea cu indiferență.

– *Ave atque vale*, Naevia, o salută Aurelius cu jumătate de glas, în timp ce fata fugea în peristil. Să fii fericită cu Silvius al tău, căci cu mine n-ai fi făcut prea mulți purici.

– Asta-i bună, ai lăsat-o să-ți scape? exclamă Castor. Pentru cinicul levantin, gestul nobil de a renunța la Naevia nu era decât o altă dovadă a decăderii senile precoce pe care o observa la stăpânul său. Aurelius nu-și amintea să-l mai fi văzut cu o expresie atât de amuzată din ziua în care îl păcălise de o sută de sesterți pe nesuferitul de Paris, în schimbul promisiunii mincinoase că va emigra în Cappadocia.

– Vârsta te-a făcut dezgustător de sentimental, îl certă grecul.

– Ție nu ți se întâmplă așa ceva, nu?

– Am grijă să mă feresc, *domine*. Am și eu slăbiciunile mele, dar, cel puțin, încerc să fac ceva ca să nu mă domine. În schimb, acum, datorită ție, Silvius cel grozav, pe lângă moștenirea lui Plautius, se va alege și cu Naevia. Am văzut cum o privea, cu ochii ăia negri ai lui...

– Silvius are ochii negri; Plautius îi avea albaștri, tot așa și sclava germană, îl întrerupse Aurelius, gândindu-se încordat la ceva. În plus, când deschide gura, capătă o expresie pe care parcă am mai văzut-o...

– Culoarea irisului nu se moștenește de la părinți, stăpâne: Fulvius și Maura, pe care-i cunoști bine la Roma, sunt bruneți amândoi și unul dintre copiii lor are ochii albastru-deschis, îi aminti grecul.

– Da, dar eu spuneam tocmai contrariul: cunoști, oare, vreo pereche cu ochi albaștri care să aibă un copil cu ochii negri?

– Da, soții Emilius, răspunse prompt libertul.

– Totuși, fiul lor a fost adoptat. Și, în orice caz, Silvius îmi amintește de cineva...

– Aș putea ști la ce te gândești? întrebă Castor nedumerit.

Aurelius nu răspunse. Dacă lucrul la care se gândea era adevărat, atunci totul, dar chiar totul, s-ar fi putut explica: exterminarea familiei Plautius, testamentul, câinele cel bătrân...

Este o prostie să cerem zeilor ceea ce suntem în stare să facem și noi, spusese înțeleptul Epicur. Soarta nu se schimbă, spuneau cu toții. Dar, dacă, totuși, cineva ar fi fost înzestrat cu o hotărâre de nestrămutat, fiind în stare să schimbe, prin trei omoruri nemiloase, cursul unor vieți, deja stabilit de destin?

XVII

Idele lui noiembrie

Masa de adio, după atâtea nenorociri nu putea, desigur, să fie veselă.

Într-o tăcere lugubră, până și Pomponia tăcea, mototolind cu degetele așternutul de pe patul pe care ședea. Plautilla, cu fața trasă și nefardată, arăta a ce era: o mică provincială urâțică și deja trecută, cu două căsătorii eșuate în spate. Cât despre Fabricius, nu-și ascundea nemulțumirea că trebuia să stea întins pe un pat oarecare, în timp ce locul de onoare de pe latura lungă a mesei îi era rezervat lui Silvius.

Paulina, în schimb, așezată fără a face nici un comentariu pe scaunul ei, alături de tânărul cap al familiei, făcea față cu bine situației dificile în care se afla. Alături de ea, noul stăpân părea decis să-și joace rolul până în cele mai mici amănunte.

Elena se trăsese încruntată într-un colț. Frumusețea cu care se mândrea atât nu-i făcuse prea mari servicii, după toate întâmplările petrecute: exploatată de primul soț, vândută pe bani, respinsă cu dispreț de aristocraticul amant, se alesese cu mai nimic. Și ce era mai rău abia acum avea să vină. În curând, într-adevăr, s-ar fi debarasat de ea și Naevia, așa cum se dă la o parte o haină veche și demodată cu care nu mai poți apărea în lumea bună.

Aurelius, cu toate simțurile încordate și la pândă, se tolăni alături de general, ațintindu-și fără nici o jenă privirile pe chipul Naeviei, ca s-o oblige să le lase pe ale ei în jos.

După aceea, îi privi cu atenție pe comeseni mereu gânditor: unul dintre ei ucisese de trei ori. Și acum știa despre cine era vorba.

Cina, foarte bună, nu avusese succes, chiar dacă Silvius se comportase foarte bine, făcând față cu răbdare tuturor provocărilor pline de venin ale lui Fabricius. La sfârșitul mesei, cu o voce autoritară și calmă, le ceru celor de față să-l asculte câteva clipe.

– Soarta s-a înverșunat împotriva acestei case, declară el, și a ucis mare parte din familie. Totuși, cu ajutorul binevoitor al zeilor, am hotărât să accept locul care, fără aceste îngrozitoare zile de doliu, nu mi-ar fi revenit niciodată, pentru a îndeplini în totalitate voința tatălui meu Gnaeus Plautius. De acum înainte mă voi numi Plautius Silvanus și voi lua asupra mea toate îndatoririle care-mi revin prin nume și rang, prima dintre aceste îndatoriri fiind aceea de a da naștere unor fii care, mâine, să poată continua ce a început aici tatăl meu și am continuat eu. Îndrumat de înțeleapta Paulina, am săvârșit astăzi primul act de voință a unui cap de familie și cetățean roman, trimițând la Naevius un mesager pentru a-i cere fiica de soție.

Elena tresări uimită pe scaunul ei:

– Naevia, ai fi putut să-mi ceri sfatul și mie!

– Aprobarea din partea tatălui meu era mai mult decât suficientă, răspunse fata cu un aer sfidător. În orice caz, nu trebuie să-ți faci nici o grijă; ca mamă a unei *domina* vei putea trăi aici cât timp dorești, o asigură, apoi, cu o expresie de satisfacție în privire.

– Chiar așa, foarte bine! șuieră generalul, cu furie. O combinație perfectă: fiul îmbogățit al unei barbare luând în căsătorie o plebee zdrențăroasă și toate acestea cu banii lui Plautius și cu titlurile nobiliare ale mamei!

– Mi-am dat consimțământul, Fabricius, spuse Paulina. Tu o să ai ceea ce îți revine, la fel ca și Tertia. Este vorba despre legate foarte consistente.

– Dar... blestemul? întrebă Pomponia.

– De-acum nu mai există, draga mea, interveni Aurelius. Prunul din grădină își va arăta roadele și profeția făcută pentru Naevia este pe cale să se adeverească...

– Trebuie să te contrazic, nobile senator, interveni și fata. Ghicitorul mi-a prezis că mă va lua de soție un om cu sânge nobil. Totuși, sunt fericită că a greșit: am cunoscut doi patricieni în ultima vreme și mi-a fost de-ajuns!

– Nu cred deloc că magul s-a înșelat. Câteodată profețiile se adeveresc, îi replică Aurelius cu glas scăzut.

Fata nu păru să priceapă înțelesul acelor cuvinte, dar chipul unuia dintre cei de față păli pe neașteptate.

– Te așteptam, Aurelius. Vocea Paulinei era calmă. De când știi?

– Profeția ieșea din mâinile tale și tu puteai comite toate omorurile, inclusiv acela al lui Secundus. Te pricepi la plante, mi-a spus Demetrius: ți-ar fi fost foarte simplu să-i pregătești un somnifer lui Gnaeus și să te prefaci că-l veghezi. Apoi, lovitura de daltă: și tu, nu numai Plautius și Fabricius, ai trăit printre germani. Totuși, când ai respectat ultimele dorințe ale lui Gnaeus, punându-te în calea propriului tău fiu, am crezut că sunt pe cale să fac o greșeală: ar fi trebuit să ucizi pentru a invalida acel testament; în schimb, te străduiai să demonstrezi că era autentic! Dar, la vremea aceea, nu știam de ce...

– Nu are importanță: am o boală incurabilă și o să încerc să-mi grăbesc sfârșitul. În curând voi urca în barca lui Charon, mergând înspre lumea de dincolo.

– Fără regrete și fără remușcări?

– Am făcut ceea ce trebuia să fac.

– Și animalele ucid ca să-și apere puii... consideră Aurelius.

Paulina încremeni, mușcându-ți buzele.

– Nu înțeleg ce vrei să spui. Dacă mi-aș fi mânjit mâinile cu sânge pentru Lucius al meu, te-aș mai fi ajutat, oare, să găsești tăblițele autentice? îi răspunse femeia cu o voce tremurătoare.

– Mă gândesc la celălalt fiu al tău... Silvius. Pentru că tu ești mama lui, nu-i așa? Îmi amintesc cât de mult ai insistat ca eu să postez gărzile mele sub ferestrele lui, în noaptea în care a fost ucis Gnaeus, astfel încât să nu fie suspectat de crima pe care te pregăteai s-o comiți.

– Așa încât ai înțeles! exclamă femeia, pălind.

Aurelius clătină din cap.

– Îți mulțumesc. Silvius trebuie să se creadă moștenitorul legitim al lui Plautius și să se poarte ca atare.

– Ai plănuit totul acum optsprezece ani, când Gnaeus era departe...

– Nu a fost niciodată soțul meu! se justifică matroana. Nu-i datorez credință. Soțul meu, singurul pe care l-am avut vreodată, era Marcus Fabricius: am fost despărțiți cu forța, dar asta nu ne-a putut întrerupe legătura. A venit la mine, pe ascuns, în timpul unui scurt concediu, zdrobindu-și rinichii călărind zi și noapte. Ne iubeam, Aurelius, de când eram copii. Căsătoria ne-a unit chiar în ziua în care el îmbrăca toga virilă. Alături de el i-am văzut pe copiii noștri

stingându-se și s-a născut Lucius, puternic și mândru ca tatăl său! Apoi, războiul, pericolele, capcanele... Aceea a fost ultima dată când ne-am întâlnit. A plecat, promițându-mi că, la întoarcere, îl va obliga pe Plautius să divorțeze; avea nevoie de o mare victorie în Germania ca să se opună voinței împăratului. Eu aveam să mă întorc în casa sa și căsătoria aceea cu vânzătorul de pește n-ar mai fi fost decât o amintire urâtă. La o lună după aceea, am primit vestea morții sale și mi-am dat seama că așteptam cu copil...

Aurelius asculta cuvintele bătrânei stăpâne a casei, fără a îndrăzni s-o privească în ochi.

O ucigașă nemiloasă, capabilă să clocească timp de aproape două decenii planul unui adevărat măcel, zâmbindu-i în fiecare zi omului pe care, la momentul potrivit, avea să-l ucidă fără milă trăind alături de aceia a căror condamnare fusese hotărâtă deja în sinea sa... Și totuși, în ciuda acestor fapte, de ce Paulina nu reușea să-i inspire oroare?

– Soțul meu ar fi pus, cu siguranță, să fie îndepărtat copilul: îl ura pe Marcus și știa că eu încă îl mai iubeam. La început, m-am gândit să fug, ca să aduc pe lume acel copil al meu și să-l încredințez vreunui prieten apropiat al familiei Fabricius. După aceea, m-aș fi lăsat în voia lui Gnaeus, gata să plătesc, chiar și cu viața, adulterul; dar fiul meu ar fi fost salvat, chiar dacă rămânea ascuns undeva... el, cu cel mai curat sânge de roman!

Aurelius parcă o vedea pe Paulina, tânără și frumoasă, mângâindu-și pântecul; pântecul acela cu un rod pe care trebuia să-l apere cu orice preț... Da, ca animalele pădurii, ca fioroasa tigroaică...

Apoi, Plautius s-a întors, cu barbara aceea, deja gravidă, și eu am reușit să-mi ascund sarcina. Doar

bătrâna mea doică știa: era o *verna* a familiei Fabricius și s-ar fi lăsat jupuită de vie pentru binele nostru. Nimeni n-a bănuit nimic, decât poate Secundus. La vremea aceea, nutrea o mare pasiune pentru mine, fără să aibă curajul de a mi-o mărturisi. A văzut calul lui Marcus în noaptea aceea și a înțeles că un bărbat mă vizitase în absența tatălui său. Din clipa aceea, atitudinea sa a fost cu totul alta: mă îndoiesc că și-a dat seama de sarcina mea, dar, în ochii lui, eram deja o desfrânată. Într-o zi, l-am găsit în camera mea: nu eram diferită de altele, mi-a spus, își voia și el partea sau, dacă nu, ar fi spus totul. Am rezistat, dar el m-a posedat cu forța. Aceasta a fost singura dată: de atunci nu am mai vorbit niciodată cu el decât în public. El s-a închis în sine, a încetat să mă caute, dar nu să mă urmărească peste tot cu ochii aceia ai lui, plini de dușmănie...

Aurelius asculta, nemișcat.

– Am născut în liniște, fără să scot nici un țipăt. Îndată după aceea, mi-am privit copilul; era frumos și sănătos. Atunci, nu mi-a mai fost de ajuns doar să trăiască: aveam să-i dau tot ce avea dreptul să aibă și-i fusese luat de Gnaeus. Am luat-o pe barbara aceea în casă, știau cu toții că purta în pântece sămânța stăpânului. Am ucis-o cu mâinile mele și le-am spus tuturor că murise pe când îl năștea pe Silvius. I-am dat acest nume, pentru că venise pe lume pe furiș, ca animalele pădurii, iar tatăl său își găsise moartea într-o pădure de departe... Când Plautius s-a întors, a rămas impresionat de comportarea mea și a început să mă respecte. N-a fost greu, după aceea, să concep o profeție falsă și să mă prefac că o găsisem din întâmplare.

– L-ai îndemnat pe soțul tău să-l recunoască pe Silvius, prefăcându-te că ești împotrivă. Totuși mai existau și alți moștenitori... și ei trebuiau eliminați!

– L-am ucis pe Atticus, atrăgându-l în grădină cu un bilet din care reieșea infidelitatea soției sale, el știind de mai mult timp că ea îl trăda. Cu o seară înainte îi pregătisem o licoare ca să acționeze cu întârziere. Nu-mi pare rău: m-a tratat întotdeauna ca pe o străină, o lipitoare venită din capitală ca să se înfrupte din banii lui.

– I-ai retezat mâna în care ținea biletul și ai dat-o ca mâncare mrenelor.

– Nu, în realitate, am îngropat mâna departe de lac: nu reușeam să-i descleștez degetele cu care ținea biletul.

– Câinele, care te recunoscuse, n-a lătrat. Cu Secundus a fost și mai ușor...

– Din fericire, nu a suferit mult: a fost suficientă o singură lovitură, cu dalta, în timp ce se apleca să observe o urmă falsă pe care i-o arătasem eu. Ai dedus corect, Aurelius: învățasem metoda aceea de a ucide în Germania, și ieșisem din casă în timp ce soțul meu dormea, sub efectul unei băuturi pe care i-o preparasem.

– Pe Plautius, în schimb, l-ai lovit cu scarabeul...

– Da, plănuisem să-l otrăvesc și apoi să-l duc în grădină, uns cu miere ca să fie găsit acolo atacat de albine: în felul acesta, profeția s-ar fi realizat întocmai. Dar tu ai pus sub supraveghere stupii și am fost nevoită să-mi schimb planurile.

– Ai avut de așteptat aproape douăzeci de ani ca să le aduci la îndeplinire...

– Aș mai fi așteptat încă o dată pe atâția, dacă ar fi fost necesar!

– Și Proculus?

– Nu l-am ucis eu. Era bătrân și înspăimântat și probabil că i-a cedat inima.

Aurelius clătină din cap:

– Dar de ce tocmai acum, după atâta timp?

– Nu-mi mai rămâneau decât puține luni de trăit, trebuia să mă grăbesc. Fără a mai pune la socoteală faptul că tu erai aici și ai fi apărat testamentul. În tine puteam să am încredere; un altul putea să fie corupt de Fabricius.

– Văd că îl cunoști bine pe fiul tău cel mare...

– Nu este necinstit, crede-mă, dar el consideră că există măsuri și greutăți diferite, în funcție de nașterea fiecăruia.

– Ce ai fi făcut dacă eu l-aș fi considerat vinovat?

– Nu era posibil; în mod sigur, ai fi constatat că nu avea hainele udate de ploaie în noaptea în care a murit Gnaeus.

– De fapt, am și făcut acest lucru. Știam, de asemenea, că era imposibil să ieși din turnuleț fără să te murdărești de noroi, iar în bibliotecă nu era nici o picătură de apă; prin urmare, eram sigur de nevinovăția sa. Până când am văzut în ochii lui Silvius o lumină inconfundabilă.

– Care cu greu poate fi găsită în privirea unui sclav! zâmbi Paulina. Deci, seamănă cu mine?

– Da, Paulina. Și are aceeași cută pe buză care este tipică pentru fratele său.

– Este o caracteristică a neamului Fabricius. Toți bărbații din familie au cuta aceea! recunoscu femeia cu mândrie. I-am dat înapoi moștenirea, i-am dat un nume; într-o zi, s-ar putea să intre în Senat... Plautius Silvanus, senator al Romei, cum sună? Aș putea să mor fericită, știind că nu mi-am pătat degeaba mâinile de sânge, dacă un patrician mult prea abil n-ar fi descoperit secretul meu.

Aurelius o privi pe ucigașă. Asupra ei trebuia să cadă securea cu două tăișuri a călăului, ca să-i pedepsească

toate crimele acelea îngrozitoare. Dar, într-un asemenea caz, testamentul ar fi fost anulat și, pe malurile lacului Avernus, nu s-ar mai fi putut vedea mașinile care puneau în mișcare morile.

– Cine mi-ar da crezare dacă aș povesti niște întâmplări atât de neverosimile? spuse senatorul. Soarta, câteodată, se servește de căi ciudate și un răspuns fals poate fi confirmat de niște întâmplări autentice.

O lacrimă de recunoștință, repede ascunsă, apăru pentru o clipă în ochii asasinei.

– Sufletul meu este istovit, Aurelius, sub apăsarea prea îndelungatei trude. O să primești vestea că am ales să-mi scurtez agonia printr-un sfârșit rapid și demn, demn de o patriciană romană.

– Nu mai este nimic altceva de adăugat? întrebă senatorul, înfrânându-și cu greu emoția.

– Nu cred, răspunse Paulina, ridicând brațul și întinzându-l către el. *Ave atque vale*, Aurelius.

Era o noapte cu lună și cerul, după atâția nori, era, în sfârșit, senin.

Patricianul se întoarse pentru a mai privi încă o dată silueta dreaptă a femeii care se distingea în pragul ușii, mândră și crudă ca aceea pe care o putea avea Rhea Cibele, marea Mamă a Pământului. Și atunci, aproape fără să vrea, îi veniră pe buze versurile pe care poetul Catul le dedicase fratelui său mort.

– *Et in perpetuum, ave atque vale*, Paulina...

O salută în felul acesta, luându-și ochii de la ochii ei.

XVIII

A optsprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

În dimineața plecării, Aurelius intră în bibliotecă pentru a-l saluta pe Plautius Silvanus.

Băiatul, intrat cu totul în rolul său de *paterfamilias*, ședea țeapăn și țanțos, cu spinarea dreaptă și cu o expresie gravă pe față. Patricianului nu-i scăpă, însă, gestul discret cu care se grăbi să-și ascundă mâinile sub masa masivă din lemn, ca să nu se vadă cum mai tremurau puțin, ca în ziua în care, surprins pe când studia mecanismele lui Heron, scăpase dintre degete pana de scris.

Aurelius îl privi timp de câteva clipe, în timp ce băiatul aștepta, cu un aer nesigur, temându-se că senatorul își va face despre el o impresie nefavorabilă.

– Foarte bine, Silvius, aproape că s-ar zice că te tragi dintr-o mare familie romană! comentă patricianul. Fii atent, totuși, să nu exagerezi cu *gravitas*: dacă nu-ți iei în considerare noiie tale răspunderi și cu o fărâmă de ironie, o să fii strivit de ele.

Pe chipul tânărului apăru un zâmbet deschis.

– Îți datorez mult, nobile senator. Pentru Proculus, pentru Naevia și pentru multe alte lucruri pe care nu mi le mai amintesc acum. În aceeași măsură, îți sunt recunoscător pentru că m-ai învățat că este bine să

gândesc înainte de a da urmare unui impuls, chiar atunci când acesta este dictat de raţiuni nobile. Cu inima, aş fi vrut să refuz moştenirea tatălui meu, continuând să mă simt un servitor la fel cu toţi cei din casă. Tu, însă, m-ai făcut să înţeleg că n-ar fi fost un avantaj pentru nimeni, nici măcar pentru camarazii mei. Acum, sclavii îmi vor spune *domine* şi, în ochii lor, voi fi un străin de care trebuie să se teamă şi poate chiar mă vor urî... şi totuşi, cu toate acestea, eu voi fi în măsură să-i ajut mult mai mult decât dacă aş fi rămas un simplu intendent. Cum aş putea să mă revanşez vreodată, Publius Aurelius?

– Într-o zi îmi vei arăta maşinăriile tale, bineînţeles dacă vei reuşi să le construieşti. *Vale*, atunci, Plautius Silvanus! îl salută patricianul şi dădu să plece.

– Nobile senator! îl opri din drum tânărul. Este greu de crezut că un om puternic ca tine să poată avea nevoie vreodată de un provincial umil; dar, dacă într-o zi, s-ar întâmpla aşa ceva, aminteşte-ţi că viaţa mea şi toată averea mea îţi stau la dispoziţie. Mai pot face ceva pentru tine?

– Ei, ar putea fi ceva... spuse patricianul cu un zâmbet amuzat.

După câteva minute, Aurelius se întorcea în camera sa.

– *Caaave...*

Castor sări în picioare, ca ieşit din minţi, pipăind în căutarea unei arme cu care să se apere de atacatorul înaripat. Aurelius izbucni în râs văzându-l imediat cu o nuia în mână, gata să se lupte pe viaţă şi pe moarte cu micuţul adversar.

– Doar nu vrei să-l iei cu tine! strigă grecul, disperat, în timp ce înaripata i se aşezase pe cap.

– Ba bine că nu! La Roma va face mare plăcere doamnelor.

Între timp, neastâmpărata pasăre îl trăgea zdravăn de păr pe servitor, tocmai de deasupra urechii și își întinsese sprinten capul în jos ca să-i ciugulească lobul cu multă simpatie. După mai multe încercări, Castor reuși să-și descurce părul din ghearele puternice ale păsării și să apuce zdravăn pasărea cu amândouă mâinile.

– Au! țipă grecul când ciocul curbat îl pișcă de arătător. Scăpând din strânsoare, pasărea își reluă după un zbor scurt poziția comodă pe urechea dreaptă a libertului.

– Te urăsc de moarte! exclamă Castor la adresa stăpânului său, aruncându-i o privire pe măsura cuvintelor.

– Haide, Castor, nu-i decât un mic animal simpatic!

– Nu, pentru cu totul altceva! scrâșni grecul, furios, Xenia a refuzat să trăiască alături de mine!

– Poate că ai decepționat-o, Castor, presupuse ironic senatorul.

– Ipocritule, tu ești acela care nu i-a dat voie, ca nou stăpân ce-i ești! Și-mi promiseseși...

– S-o cumpăr, lucru pe care l-am făcut deja. Cu șmecheriile tale, Castor, mi-ai stors deja destui sesterți: ce te-a făcut să crezi că-ți era rezervată ție? declară Aurelius, vrând să-și țină servitorul cât mai mult timp posibil în tensiune. În fond, este o fată tare frumușică, mi-am dat seama și eu de asta, chiar dacă tu crezi că am trecut de vârsta...

– Este o sclavă! obiectă Castor.

– Mulți stăpâni se bucură de nurii sclavelor. Dar, în schimb, puțini sub sclavii care fac invers.

– Aha, povestea cu Plautilla încă te mai roade, lașule!

Stăpânul începu să fluiere, indiferent, și Castor crezu de cuviință să schimbe partitura.

– Ai strica o legătură plină de duioșie, un sentiment curat născut între două ființe umane umile și cinstite, apăsate de aceeași soartă a sclaviei? întrebă el cu o privire rugătoare.

– Da, răspunse perfect calm stăpânul.

– Te rog să mi-o lași! insistă secretarul. Patricianul îl privi chiorâș: deci Castor chiar ținea la bandita aia mică!

– Nici nu mă gândesc, spuse el, prefăcându-se a fi de neînduplecat.

– Ești nedrept și josnic. Cum aș putea să mă măsor cu tine? se plânse grecul, cu ochii în tavan. Lupta este inegală: eu, născut în fundăturile de lângă portul din Alexandria, crescut în lovituri de bici, pus în lanțurile unei nemiloase sclavii...

– Gata, Castor, pe toți zeii: am prins ideea!

Dar era un lucru mult prea dificil să-l oprești pe grec în mijlocul unuia dintre înflăcăratele sale discursuri.

– Tu, coborâtor din neamul asupritorilor; tu, ale cărui bogății nici nu se pot măsura; tu care faci parte din curie și hotărăști destinele Imperiului, tu...

– Bine, hai, ia-o! spuse Aurelius când aprecie că servitorul fusese pedepsit îndeajuns.

– Tu care poți avea cele mai frumoase femei din Roma; tu, care, continua grecul.... Ce-ai spus, *domine*? Am înțeles eu bine? Ah, nobil vlăstar, coborât din neamuri mari! exclamă el, alergând să-i ducă Xeniei vestea cea bună.

Aurelius ieși în peristil, fără nici o grabă. Noaptea era încă la început și călătoria până la Roma avea să fie plictisitoare, fără a avea tovarăși de drum.

Ca un bun epicurean, îi plăceau lucrurile frumoase și femeia aceea era, cu siguranță, foarte fumoasă. Și, în felul ei, era și generoasă: soțul și fiica se descurcaseră pe

spinarea ei, ca și cum lor li se cuvenea totul. Era momentul să se mai gândească și la ea însăși. Roma era plină de soți dispuși să închidă amândoi ochii în privința unei soții fermecătoare, capabilă în plus să le asigure prietenii suspuse: n-ar fi fost greu să-i găsească pe cineva.

Trecând prin fața camerei Naeviei, nu luă în seamă fereastra ei. La scurt timp după aceea, bătea la ușa Elenei. Știa că avea să fie bine primit.

Demetrius aștepta în fața carelor, împăunându-se cu o mantie superbă, brodată în Cirene: ultima oară când Aurelius o văzuse, ea acoperea cadavrul unui sclav bătrân și, în clipa aceea, ar fi trebuit să se afle la câteva brațe bune sub pământ.

– Stăpâne, cum aș putea să-ți mulțumesc vreodată pentru onoarea pe care mi-ai făcut-o? O să știu să fiu demn de ea, te asigur! exclamă cu emfază piscicultorul, apucându-i mâinile într-un gest plin de emoție. Când bunul tău servitor mi-a spus că intenționai să lepezi această haină, n-am îndrăznit să ți-o cer, știind ce mare valoare afectivă avea pentru tine!

Aurelius se întoarse către secretar cu o expresie întrebătoare: din câte își amintea, mantia era absolut nouă, dar pentru el nu conta mai mult decât oricare altă bucată de stofă scumpă.

– Bravul tău părinte, *domine*... bolborosi cu jumătate de glas Castor, dându-i un cot stăpânului... .Căzut alături de Varo, în pădurea de la Teutoburg...

Patricianul nu știa ce să răspundă: tatăl său, în vremea acelei nefericite lupte cu Arminius, abia îmbrăcase toga bărbăției; în plus, da, murise căzând, dar nu în vreo bătălie, ci de pe un pat, în timpul unei orgii.

– O să țin la ea ca la ochii din cap, *domine*, și îți jur că gaura aceea nu va fi niciodată cusută: vreau să păstrez

pentru vecie ruptura prin care a pătruns perfida sabie care l-a ucis pe tatăl tău! promise Demetrius, pe un ton emfatic. Și asta datorită credinciosului tău secretar care a intervenit ca să mă onorezi cu un asemenea dar!

– Castor! tună patricianul, în timp ce Demetrius se îndepărta. Ce amestec are aici tatăl meu?

– Mantia s-a agățat în timp ce o luam de pe Proculus, înainte de a fi îngropat, *domine*: trebuia să-i dau ăstuia o explicație pentru gaura aia...

– Ce escroc! Nu ți-e rușine să înșeli în felul acesta un sărman naiv?

– Să-l înșel? Greșești, *domine*. Datorită mie, Demetrius nu a cumpărat o simplă mantie, ci a pus mâna pe întreaga istorie a Romei, cu toată gloria ei! Și pentru numai cincisprezece sesterți! Uite, i-am pus chiar aici, la loc sigur... ei, fir-ar să fie! Xenia, hoață ce ești, unde te-ai ascuns? urlă grecul, pornind în urmărirea pungașei, în timp ce patricianul privea în urma lui, amuzat.

După ce Pomponia își verifică întregul alai de catâri încărcați cu o sumedenie de bagaje, Aurelius luă loc în care, unde, strălucitoare în niște veșminte aurii, Elena îl aștepta, și ridică brațul dând semnalul de plecare.

De la o fereastră îndepărtată, de dincolo de zidul cu vechea inscripție, cineva, umbra unei femei care părea să aparțină de-acum marelui lac al Infernului, luă semnul acela drept un salut ridicând și ea mâna.

– Ei, voi doi, doar nu credeți că o să vă faceți de cap aici; eu m-am urcat primul! se auzi strigând cineva în clipa aceea din carul în care abia se urcase Castor. Vocea mânioasă a lui Pallas se transformă imediat într-o șoaptă melodioasă:

– Chiar tu s-ar putea să fii sclava care mi-a fost promisă! Cât de înaltă ești?

Răspunsul Xeniei nu se auzi, fiind acoperit de înjurăturile grecului. După o clipă, Castor dădea în lături perdeaua de la carul lui Aurelius, ținându-l pe pitic de guler.

– Uite și aici un boboc de fată, Pallas, și s-ar putea să fie chiar cea pe care o cauți: uită-te la ea împreună cu domnul acesta! spuse el, trântindu-l pe micul pictor pe pernele de mătase ale senatorului.

– La Roma, porunci râzând Aurelius și carul se puse în mișcare.

EPILOG

Roma, anul 798 de la întemeiere (anul 45 după Hristos, vara)

Trecuseră câteva luni de la vizita lui Aurelius pe malul lacului Avernus și evenimentele trăite în vila familiei Plautius păreau destul de îndepărtate, ca și protagoniștii acelui lan sumbru de mistere și crime: Paulina și cruda ei noblețe; tânăra Naevia nepriceputǎ și de o naivitate nerușinată; generalul Lucius Fabricius legat cu încăpățânare de prejudecățile sale depășite; Silvius, noul *paterfamilias*, țintind la mari idealuri sortite să se confrunte cu dura realitate și, în sfârșit, Elena care trăia pe propria piele destinul nu prea ușor al femeii...

Și totuși, așa cum prevăzuse Aurelius, la Roma, matroana obținuse un succes remarcabil. La neîndoielnica ei frumusețe, femeia putea adăuga și faima de amantă a senatorului Statius, detaliu care, departe de a-i alunga pe pretendenți, făcea ca numărul acestora să crească enorm: cine s-ar fi însurat cu ea, se punea sub protecția puternicului patrician; așa că, pentru a-și asigura sprijinul acestuia, mulți erau dispuși să închidă ochii nu numai în privința trecutului Elenei, ci și a viitorului... Din mulțimea de pretendenți, frumoasa alese un bogat cavaler și, desigur, Aurelius fu invitat ca oaspete de onoare la căsătorie.

Rezolvând problema fascinantei văduve, de care, de fapt, patricianul se săturase repede, personajele care populaseră dramatica întâmplare începeau să se șteargă din amintirea sa, înceţoşate de continua picurare a clepsidrei timpului. Ca mărturie permanentă a acelei aventuri, senatorului îi rămânea, însă, o amintire în carne şi oase: slujnica Xenia, tovarăşa de escrocherii a lui Castor, de ale cărui mâini hrăpărețe nu scăpau nici pungile anemice ale sclavilor, nici cele bine garnisite ale stăpânului.

Aurelius tocmai se gândea la modalitatea în care putea scăpa, fără să-l jignească prea mult, de supărăciosul său secretar, când intendentul Paris ciocăni în uşa camerei de primire, anunţând vizita lui Titus Servilius.

– Salve, Aurelius! clamă bravul cavaler, voios din cale-afară.

Servilius semăna cu soţia lui, Pomponia, nu numai la caracter, ci şi ca înfăţişare: ca multe alte cupluri armonioase, după o convieţuire de treizeci de ani, cei doi căpătaseră o fizionomie foarte asemănătoare, la care contribuia neîndoielnic şi corpolenţa, rezultat al pasiunii comune pentru mâncăruri alese.

După cum explică imediat, Servilius voia să-l roage ceva foarte important pe senator.

Aurelius îl ascultă, puse pe o măsuţă cupa de *cervesia* din care bea, după care răspunse sec:

– Nu.

– Oh, haide, Aurelius, protestă cavalerul. Divinul împărat nu s-a uitat la cheltuială, va fi un eveniment de neuitat! Amfiteatrul va fi plin ochi, cum nu s-a mai întâmplat de mult timp; tot oraşul va fi acolo, nu poţi refuza să iei parte şi tu!

– Dragă prietene, îi spuse senatorul pe un ton blând. Ştii bine că masacrele mă dezgustă, în special cele

absolut gratuite care au loc în arenă. Pot înțelege că împăratul Claudius se folosește de luptele de gladiatori pentru a slăvi gloria Imperiului și a-și mări faima în rândul populației. Totuși, a înțelege nu înseamnă a fi de acord.

– Este un ritual, Aurelius: Roma întreagă ia parte la el!

Roma, Roma sa, reflectă Aurelius. Urbea irezistibil de atrăgătoare, centrul Imperiului, mama unei civilizații în care patricianul, în ciuda independenței în judecată și în comportare, lucruri de care era mândru, nu putea să nu se recunoască. Roma, metropola tentaculară, cu luminile și cu umbrele sale; capitala unui imperiu extins acum într-o mare parte a lumii cunoscute, risipitoare entuziastă, egala Greciei în temple antice, în cultură și în progres... Și totuși, în pofida tuturor acestor lucruri, Urbea romanilor nu era, desigur, scutită de decadență, josnicie și obiceiuri de o inegalabilă cruzime: acele obiceiuri prin care puterea obișnuia să se sărbătorească pe ea însăși și pe care Aurelius, de la înălțimea inteligenței sale rafinate și a sensibilității epicuriene, o detesta din toate puterile. Dar Servilius care, spre deosebire de prietenul său, manifesta o pasiune neînfrânată pentru sângeroasele confruntări din arenă, nu era dispus să de dea bătut.

– Aurelius, ești un senator, insistă el, încercând să-l convingă. Într-o asemenea calitate, ai niște îndatoriri sociale precise. Jocurile vor fi deschise de împărat în persoană, el fiind acela care le-a adus în dar poporului. Ar fi o impolitețe de neiertat, dacă scaunul tău din tribuna acoperită, în spatele lojii imperiale, ar rămâne neocupat! protestă el

La luptele de gladiatori pe care împăratul Claudius le organizase în amfiteatrul Statilius Taurus, lângă

Campus Martius, urmau să se întreacă în luptă cei mai buni campioni ai momentului: celți, britanni, gali, etiopieni... cei mai de seamă eroi ai arenelor angajați într-un spectacol pe care locuitorii Urbei urmau să-l țină minte mult timp. Cum putea cultul, rafinatul senator Publius Aurelius Statius, îmbibat de cultură clasică și de filosofie epicureică, să refuze să asiste la un eveniment atât de memorabil, dând o dovadă deplasată că nu are nici cel mai elementar simț sportiv?

– Oh, Aurelius, te rog! continuă să insiste Servilius. Gândește-te la demnitatea ta de membru al curiei...

– Senatul nu mai este decât o adunătură de îngâmfați, lipsiți de orice independență, în stare doar să subscrie și ei, cu supunere, la deciziile imperiale! replică Aurelius.

– Ia în considerare poziția ta atât de înaltă...

– Oricum, ea rămâne la fel de solidă. Când cineva are o avere ca a mea, își poate permită să trimită în Tartar convențiile sociale.

Senatorul părea de neclintit. Castor, care intrase în tăcere cu un vas de vin fierbinte și tocmai îi controla cu atenție temperatura, se gândi că putea interveni: n-ar fi fost un lucru bun pentru nimeni dacă stăpânul, încăpățânat cum era, ar fi pus în pericol bunăvoința de care se bucura în fața împăratului printr-o simplă chestiune de principii.

– Va fi acolo toată Roma, *domine*. Flavia Pulchra se gândește să-l roage pe Ostillus, *princeps* al Senatului, s-o însoțească, spuse secretarul, numindu-l intenționat pe rivalul cu care Aurelius și-o disputa pe frumoasa matroană. Emilia va veni singură, în timp ce Telesilla va fi însoțită doar de doică. Curtezana Cintia... ah, era să uit: se zvonește că Lollia Antonina se va întoarce

special din Orient ca să asiste la jocuri, minți fără rușine Castor, înșirând unul după altul numele femeilor pentru care stăpânul avea o oarecare simpatie. Aurelius era îndărătnic ca un catâr, gândea el, și ultima soluție pentru a-i înfrânge rezistența era să-l atace la călcâiul lui Ahile...

– Fă-o în numele vechii noastre prietenii! îi dădu o mână de ajutor Servilius, pentru a-i furniza prietenului său, care părea deja mai puțin hotărât în refuzul său, o eventuală aparență de justificare morală.

– Ei, fie! ceda, în sfârșit, senatorul. O să vin cu tine la jocuri, văzându-te că ții atât de mult. Dar, fii atent, o să fac tot posibilul s-o șterg imediat ce va fi posibil!

– N-o să-ți pară rău, îl asigură Servilius. Va fi un spectacol atractiv.

„Moartea repetată la infinit... ce să zic, grozavă distracție!", gândi Aurelius, iritat. „Să sperăm cel puțin că în ziua aceea se va întâmpla ceva mai interesant: viitorul este în mâinile zeilor și fiecare clipă poate păstra o surpriză... ".

– Minunat, deci ne-am înțeles! *Ave, Caesar: morituri te salutant!* strigă prietenul său, reproducând salutul pe care gladiatorii îl adresau împăratului, înainte de începerea luptei.

– Cei care sunt gata să moară te salută... repetă Aurelius, mult mai puțin entuziasmat.

„*Morituri te salutant*... ce nebuni!", se gândi senatorul, clătinând din cap. Și publicul care era fericit văzându-i cum mor era și mai rău. Totuși, de-acum promisese și nu mai putea da înapoi. Deci, avea să meargă acolo...

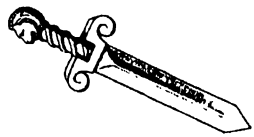

APENDICE

ÎN UMBRA IMPERIULUI

OBICEIURI, MORAVURI ȘI CURIOZITĂȚI ALE ROMEI LUI PUBLIUS AURELIUS STATIUS

Sumar:

Statul roman în vremea lui Publius Aurelius
Calendarul roman
Sclavii
Lacul Avernus
Plante și animale din grădinile romane
Creșterea peștilor
Mașinăriile din antichitate
Roma și Extremul Orient

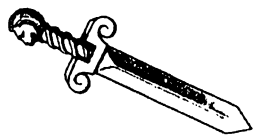

STATUL ROMAN ÎN VREMEA LUI PUBLIUS AURELIUS

După încheierea războaielor punice, Roma devine cea mai mare putere din bazinul Mării Mediterane și începe să elimine, una câte una, toate rivalele care mai rezistaseră până atunci, înglobându-le în posesiunile sale.

Se naște astfel un mare stat supranațional care se întinde pe o mare parte din lumea cunoscută; ca urmare, lupta devine preponderent internă, explodând într-o serie de confruntări sângeroase a căror miză este cucerirea puterii absolute. Marius împotriva lui Sulla, Caesar împotriva lui Pompeius, Octavianus și Marcus Antonius împotriva lui Brutus și Cassius: nu sunt numai generali, ci și exponenți politici care reprezintă concepții diferite asupra societății și a statului, primii legați de ascensiunea unor noi clase, ceilalți credincioși unei viziuni aristocratice asupra așa-numitelor *res publica.*

Lumea s-a schimbat; Roma nu mai este un sat de țărani, ci capitala unui imperiu imens: cei care triumfă în cele din urmă sunt *populares* care smulg puterea din mâinile unei clase senatoriale a latifundiarilor pentru a o da în acelea ale unui singur *princeps.* Un asemenea proces, dus înainte de Iulius Caesar, este întrerupt brusc

de pumnalele complotiștilor. De altfel victoria acestora din urmă are o durată scurtă. Într-adevăr, Octavianus și Marcus Antonius, urmașii lui Caesar, îi învinge la Philippi pe „tiranicizii" Brutus și Cassius.

În acest moment, izbucnește ultimul, decisivul conflict între cei două căpetenii care-i urmaseră lui Caesar: pe de o parte, Octavianus, dispus să accepte compromisuri cu vechea clasă conducătoare; pe de altă parte, Marcus Antonius și soția sa, Cleopatra, suverana Egiptului, care visează la un imperiu de tip oriental, ca acela al lui Alexandru cel Mare. Pe mare, la Actium, visul lor se prăbușește o dată cu triremele înfrânte și Octavianus, pe care toată lumea îl numește acum Augustus, rămâne singurul stăpân al Imperiului.

Alături de el, ca soție și sfătuitoare, Augustus are o femeie șireată și foarte inteligentă, făcând parte din vechea nobilime senatorială: Livia Drusilla Claudia, „mama patriei". Urmașii ei au fost aceia care au moștenit puterea supremă, nu aceia ai lui Augustus care se sting unul câte unul într-o serie cel puțin suspectă de boli și alte nenorociri.

Astfel, când moare *princeps*, locul său este luat de Tiberius, fiul din prima căsătorie al Liviei. Poporul nu-l iubește deloc, în timp ce vede ca urmaș pe eroicul general Germanicus, fiu al celui de-al doilea fiu al împărătesei. Germanicus moare, însă, în floarea vârstei, tot în împrejurări misterioase, și Tiberius, după ce luase întreaga putere din mâinile mamei sale, se retrage timp de mulți ani pe insula Capri, lăsând Roma pe mâinile prefectului Aelius Seianus, parvenit cu ambiții nemăsurate care se străduiește să ajungă pe tron. Împăratul poruncește să fie executat, dar nu se bucură mult timp de roadele victoriei sale, pentru că este ucis la rândul

lui de un ucigaș plătit trimis de tânărul moștenitor Caligula, fiu al defunctului general Germanicus

Caligula, însă, își arată curând adevărata față: un dezechilibrat, capabil doar, în cei patru ani de domnie, să decimeze ceea ce mai rămăsese din aristocrația senatorială și să delapideze tezaurul imperial. Chiar prefectul Chaerea, însărcinat cu apărarea lui, este cel care-l înjunghie la ieșirea dintr-un stadion...

Poporul vociferează și unii cer revenirea la republică. Pretorienii încep să oscileze: este nevoie imediată de un alt împărat, dar unde putea fi găsit, acum când neamul lui Iulius și Claudius este aproape în întregime stins?

În timp ce inspectează în grabă palatul, soldații descoperă un om care tremură din toate încheieturile, ascuns de frică în spatele unei draperii, așteptând ca totul să se liniștească: este Claudius, unchiul lui Caligula și fratele mai mic al lui Germanicus, un învățat blând, șchiop și bâlbâit care a reușit să ajungă teafăr la o vârstă matură, pentru că era considerat prea neputincios pentru a constitui un eventual obstacol în cursa pentru putere.

În fața săbiilor scoase din teacă ale gărzilor, sărmanul Claudius își acoperă capul, așteptând lovitura fatală. Dar soldații strigă „Ave, Caesar!" și-l proclamă împărat.

Ajuns din întâmplare pe tronul imperial, omul pe care toți îl disprețuiau va intra în istorie ca unul dintre cei mai buni conducători ai Romei: lui i se datorează, printre altele, construirea portului de la Ostia, asanarea parțială a văii Fucinus, marele apeduct ale cărui ruine se mai văd și astăzi în apropierea Romei și multe cărți despre limba și cultura etruscă, din păcate pierdute.

Cu toate acestea, chiar și înțeleptul Claudius își are necazurile lui. Este nefericit, în special, din cauza soțiilor: una este faimoasa Messalina, mama lui Britannicus și a Octaviei, de care împăratul este îndrăgostit nebunește. Pus în fața dovezilor că femeia complotează ca să-l ucidă și să-l aducă pe tron pe ultimul său amant, Claudius va fi obligat, împotriva voinței sale, să semneze condamnarea ei la moarte. A doua soție, Agrippina, va face și mai rău, oferindu-i soțului său o farfurie cu ciuperci otrăvitoare, cu scopul de a netezi calea spre putere fiului său, Nero.

Cu toate acestea, evenimentele tumultuoase din viața familiei Iulio-Claudia, atât de înclinată spre crime și comploturi, au o influență destul de redusă asupra vieții cetățeanului obișnuit din secolul I după Hristos,: imperiul este bogat și prosper, industria și comerțul funcționează din plin, înfloresc meseriile și artele, o singură limbă și o singură cultură unifică un teritoriu nemărginit, fără a mai pune la socoteală că, pentru prima dată în istorie, și ultima, înainte de secolul nostru, oamenii se spală în fiecare zi...

Așa arăta lumea, la apogeul civilizației clasice, în care au loc anchetele senatorului Aurelius.

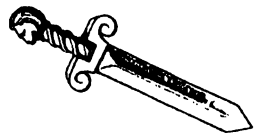

CALENDARUL ROMAN

În vremuri străvechi, calendarul roman, bazat pe fazele lunii, număra doar zece luni: din denumirile acestora ne-au mai rămas urme doar în numele „septembrie", „octombrie", „noiembrie" și „decembrie", care se păstrează în toate limbile occidentale, deși nu mai indică de o bună bucată de vreme a șaptea, a opta, a noua și a zecea lună a anului.

Evident, într-un asemenea calendar, ciclul anotimpurilor apare total neregulat. Așa că, destul de curând, anul a fost adus la 355 de zile și au fost introduse alte două luni (ianuarie, dedicat lui Ianus, și februarie, în onoarea zeului Februus), adăugând una în plus la fiecare doi ani, pentru a face să iasă cât de cât calculul.

Dar, și în felul acesta, anul lunar și anul solar (adică timpul în care pământul face o rotație completă în jurul soarelui) nu coincideau exact; a devenit necesară o nou reformă și cel care a realizat-o a fost Iulius Caesar, care l-a însărcinat pe Sosigenes, astronomul reginei Cleopatra, să rezolve această problemă dificilă.

Învățatul alexandrin a elaborat un calendar cu anul de 365 de zile și ¼, introducând la fiecare patru ani o zi suplimentară după a șasea care preceda calendele lui

martie. Această zi a primit numele de bisectă, care înseamnă chiar „de două ori a șasea".

Acest calendar care se folosește și acum a cunoscut doar o singură corecție în două mii de ani: din cauză că anul solar dura în realitate cu câteva minute mai puțin decât calculase Sosigenes, s-a hotărât să se șteargă zece zile din anul 1582 și să se suprime, începând din acel moment, o zi bisectă la fiecare 400 de ani, luând-o din secolele care nu sunt divizibile cu 400: ultimul secol bisect a fost, într-adevăr al XVII-lea, iar următorul va fi al XXI-lea.

În secolul I al erei noastre au fost schimbate numele a două luni, pentru a aduce un omagiu celor mai însemnați oameni ai Romei: astfel, quintilis și sestilis au devenit iulie și august, în onoarea lui Iulius Caesar și, respectiv, succesorul său, Augustus; propunerea de a da lunii septembrie numele lui Tiberius și lunii octombrie cel al Liviei a fost refuzată chiar de familia imperială.

Deci, lungimea lunilor care se folosește și astăzi este tot aceea stabilită de Iulius Caesar; complet schimbat este sistemul de identificare a zilelor, pentru că, departe de a le număra de la prima până la ultima, așa cum facem astăzi, anticii foloseau un sistem mai complicat.

Într-adevăr, romanii considerau fundamentale trei zile pe lună: Calendele, Nonele și Idele și, pornind de la ele, calculau zilele pe dos, adică numărând câte mai lipseau pentru a ajunge la termenul următor.

Prin urmare, deoarece Calendele corespundeau zilei de întâi a lunii, ziua precedentă lua numele de „ajunul Calendelor", cu încă o zi înainte „a treia zi înainte de Calende" și așa mai departe. Ca lucrurile să fie și mai complicate, Nonele și Idele nu cădeau întotdeauna în

aceeași zi: în lunile care sunt astăzi de 30 de zile, Nonele erau pe 5, iar Idele pe 13; în celelalte, Nonele pe 7 și Idele pe 15.

În plus, existau și alte diviziuni pentru comoditate: mai întâi *nundinae*, corespunzând perioadei de nouă zile dintre un târg și altul; apoi, datorită influenței astrologiei, apar și săptămânile. Pe de altă parte, aceste împărțiri temporale nu aveau o prea mare importanță, pentru că romanii nu cunoșteau ziua de repaus săptămânal. Ar greși, însă, cel care și i-ar imagina pe strămoșii noștri muncind ca niște sârguincioși stahanoviști: în ciuda absenței duminicii, în Urbs numărul anual al zilelor nelucrătoare îl depășea chiar pe acela din zilele noastre.

Sistemul de datare era, deci, complicat, dar eficace. Nu același lucru se poate spune, în schimb, despre calculul orelor: la Roma, ziua începea la răsăritul soarelui și se termina la asfințit, iar noaptea invers. Atât ziua cât și noaptea erau împărțite exact în 12 ore care aveau, prin urmare, o durată diferită, în funcție de anotimpuri: cu alte cuvinte, ore scurte și ore lungi, cu o aproximație de neconceput pentru zilele noastre, cu atât mai mult cu cât jumătățile și sferturile nu se puneau la socoteală și fiecare oră dura până în momentul în care începea următoarea, spre împăcarea rigorii matematice cu punctualitatea...

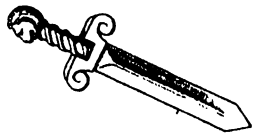

SCLAVII

În societatea romană antică, sclavii nu constituiau o clasă socială propriu-zisă: termenul *servus* reprezenta o stare juridică, nu economică, astfel că se puteau întâlni și sclavi foarte bogați, la rândul lor proprietari ai unui mare număr de servitori.

În plus, deși societatea romană era, prin excelență, sclavagistă, în Urbs sclavia nu era nici insuportabilă, nici veșnică. A obține eliberarea, cu dobândirea unui *status* de libert, era atât de ușor, încât Augustus a trebuit să dea un decret prin care era limitat numărul actelor de eliberare, mai ales al celor obținute prin testament; numărul mare de sclavi eliberați ar fi putut pune în pericol economia Imperiului, aducând sub pragul minim numărul celor care munceau forțat.

În ceea ce privește, apoi, atitudinea cetățenilor liberi față de semenii lor ajunși în sclavie, în lumea antică a fost cu totul absentă conotația rasistă care a caracterizat, de exemplu, comerțul cu sclavi africani pe continentul american: sclavul nu era considerat ca atare din cauza inferiorității morale, intelectuale sau biologice, ci, pur și simplu, prin destin; astfel încât, din multe puncte de vedere, nu era deloc considerat ca fiind diferit calitativ

de omul liber. Și cum ar fi putut să fie altfel, într-o societate în care nu puțini membri ai clasei culte, ca medici, contabili, învățători, artiști, administratori și chiar filosofi, trăiau în sclavie, la egalitate cu mulți meseriași de valoare, tehnicieni experimentați și muncitori specializați?

Din acest motiv, sclavului, sau fostului sclav, îi erau cu ușurință încredințate sarcini de cea mai mare răspundere, așa încât s-au văzut liberți cu rol de consilieri și atotputernici slujbași ai multor împărați. Așa cum se poate bănui, sclavii de acest tip constituiau un capital prețios pentru proprietarul lor care, dincolo de un eventual atașament personal, avea tot interesul să-i trateze bine și să aibă grijă să nu le lipsească hrana, haine corespunzătoare și îngrijire medicală.

Nu peste tot, însă, lucrurile funcționau astfel: una era sclavul de la oraș, deseori prieten, colaborator și om de încredere al stăpânului; alta era pălmașul agricol de pe latifundii, care asuda pe câmp laolaltă cu mii de semeni de-ai săi fără nume și fără vreo calificare.

Într-adevăr, viața unui sclav de la țară valora destul de puțin, de când permanentele cuceriri militare aduseseră pe piață, la prețuri foarte scăzute, o mare cantitate de mână de lucru, capabilă să furnizeze o energie musculară mai ieftină chiar și decât aceea a animalelor. Slabi, prost hrăniți, descurajați, sclavii de la țară se adăposteau în *ergastula*, deseori legați pe timpul nopții cu lanțuri groase; în plus, spre deosebire de servitorii urbani, rar aveau posibilitatea unei răscumpărări, după cum la fel de îndepărtată era și simpla speranță de îmbunătățire a condițiilor mizerabile în care trăiau.

Nefericita situație a sclavilor, în special a celor de la țară, nu a scăpat atenției gânditorilor romani: stoicii

discutaseră pe larg despre sclavie, cerând pentru sclavi un tratament mai uman și ajungând chiar să-și pună problema admisibilității morale a unei asemenea instituții. Mai târziu, prin triumful creștinismului, dezbaterea a devenit încinsă: trebuia să se ajungă la abolirea sclaviei, interpretând exact cuvintele Sfântului Pavel: „*Nu există nici iudeu, nici grec, nici sclav, nici liber*", ori egalitatea propovăduită în Cartea Sfântă se referea doar la salvarea sufletului și nu la realitatea pământeană în care, așa cum însuși apostolul îndemna, sclavul trebuia să se supună necondiționat stăpânului?

Așa cum este cunoscut, cea care a prevalat a fost a doua tendință: religia Imperiului s-a schimbat, dar sclavia a rămas.

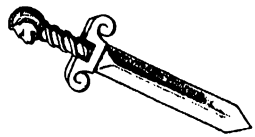

LACUL AVERNUS

Câmpiile Flegree sau „câmpiile de foc" sunt o zonă de vulcani, fumarole și zăcăminte de sulf; un pământ instabil, mobil, șubred, care se înalță și coboară continuu în erupții de apă fierbinte, vapori de sulf, emanații de gaze rău-mirositoare, explodează câteodată cu o neașteptată violență, schimbând complet profilul peisajului, deformat de o mulțime de cratere ca Gauro, Astroni, Agnano; unele dintre acestea, ca Avernus, pe parcursul mileniilor s-au umplut cu apă.

Aici, unde între scoarța terestră și subsol nu există o adevărată delimitare, unde fumul sulfuros poluează aerul, unde schimbarea continuă a situației amintește întotdeauna de nesiguranța vieții, primii colonizatori greci au situat intrarea în lumea de dincolo, recunoscând în apele întunecate care păreau fără fund ambianța coborârii în Infern a îndrăznețului Odiseu (un episod asemănător, de fapt, se petrece, în epoca romană și cu Enea,...).

Nu este un tărâm de dincolo senin, așa cum este perceput el în civilizațiile clasice: în „tenebrele Iadului" în care latră înspăimântătorul Cerber, umbrele morților rătăcesc căzând pradă unor remușcări veșnice și se

îngrămădesc ca să ceară o gură din sângele provenit de la sacrificii, care le poate permite să mai vorbească. Sufletele morților fac profeții, este adevărat, dar mai ales își plâng viața pierdută și, pentru a se întoarce la ea, chiar și mândrul Ahile ar fi dispus să renască în postura de sclav al celui mai umil dintre muritori.

Lacul Avernus era, deci, poarta Hadesului, intrarea în Ereb, calea spre Tartar, la care se ajungea după o traversare cu barca peste mlaștina Aheronului de către bătrânul Charon, în schimbul unei monede care, tocmai în acest scop, era așezată sub limba mortului, înainte de ritualul funebru. Nimic, așadar, nu putea fi considerat mai sacru decât locul care-i fusese drag Persefonei, Herei htonice și nimfei Calypso, cu păduri prin care făceau profeții Sibilele și eroii mitici se duceau să consulte oracolul morților, oferind ca jertfă miei și capre negre ca abanosul.

În orice caz, oricât de superstițioși ar fi fost, romanii erau, înainte de toate, un popor de maiștri și ingineri, bine ancorați în viața cotidiană și, în fața unor nevoi concrete urgente, cum era, de exemplu, un război în plină desfășurare, nu luau prea mult în seamă mânia zeilor, rezumându-se la îmblânzirea lor prin sacrificii generatoare de iertare.

Astfel, în anul 37 î.Hr., în timpul unei confruntări între Octavianus și Sextus Pompeius, generalul Vipsanius Agrippa nu a ezitat să încalce sacralitatea Avernului și să-l scoată din seculara sa izolare, deschizând aici un șantier naval. Neluând seama la o eventuală pedeapsă divină, a pus să se taie istmurile care uneau lacul Infernului cu Lucrinus și pe acesta din urmă cu marea, formând un singur, enorm complex portuar. Lemnul pentru construirea triremelor provenea

din pădurile dese care, de mii de ani, acopereau povârnișurile craterului interzis, dar pentru a asigura o aprovizionare neîntreruptă a devenit necesară săparea unei galerii care să realizeze o cale de comunicație rapidă între Avernus și vechiul oraș grecesc Cumae, astfel încât să aibă acces la noile rezerve de lemn din Silva Gallinaria.

O asemenea misiune i-a revenit arhitectului Cocceius Auctus. Acesta era un simplu libert, același căruia, conform geografului Strabon, i se datorează faimoasa *crypta neapolitana* care, traversând dealul Pausilypon, a asigurat legătura dintre Napoli și Pozzuoli din antichitate până în primii ani ai secolului trecut.

Tunelul lui Cocceius pe sub Muntele Grillo este și mai impunător: lung de peste un kilometru, perfect rectiliniu, lat și bine aerisit, era prevăzut cu puțuri largi de lumină deschise în munte și prin el puteau trece cu ușurință două care unul lângă altul.

Lucrarea, cea mai grandioasă realizare de drum subteran pe care tehnica romană a conceput-o, este o adevărată capodoperă de inginerie civilă, în stare să sfideze secolele: după restaurarea de pe vremea Bourbonilor, a rămas perfect funcțională până la al doilea război mondial, când a fost amenajată ca depozit de muniții, cu consecințe devastatoare. Dinspre lacul Avernus se mai poate vedea acum doar intrarea, devenită întunecoasă din cauza surpărilor intervenite în timp.

Ca urmare, însă, a invaziei profane a generalului Agrippa, oracolul necromant a amuțit pentru totdeauna și pe lacul Avernus desacralizat au apărut rapid terme și temple, în timp ce craterul s-a populat cu vile senioriale ale căror proprietari, atrași de vecinătatea foarte

mondenei Baia și de posibilitățile de comerț oferite de Puteoli, în epoca aceea principalul port al Campaniei, nu vedeau nici un inconvenient în a trăi la un pas de împărăția morților.

În timp ce nisipurile invadau șantierul naval acum abandonat, lacul Infernului și-a descoperit importanța termală, devenind o prelungire a coastei de la Baia: și astăzi se mai poate observa pe malul Avernului o ruină impunătoare, cunoscută ca „Templul lui Apollo" care nu este altceva decât o parte a unui străvechi stabiliment termal.

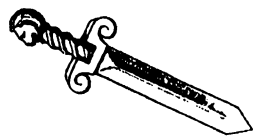

PLANTE ȘI ANIMALE DIN GRĂDINILE ROMANE

Cunoaștem destul de bine varietățile de plante ornamentale cultivate de romani, nu numai din izvoare literare (în special *Istoria naturală* a lui Plinius), dar și din frescele descoperite în *domus*, reprezentând deseori grădini de zarzavat sau ornamentale: multe picturi descoperite în orașele din jurul Vezuviului pot fi văzute în mare parte la Muzeul Național din Napoli, în timp ce acelea din Casa Liviei, la Primaporta, vor fi expuse în capitală, la Palazzo Massimo.

În ultimii ani, arheologia a acordat o mai mare atenție examinării obiectelor paleobotanice descoperite cu ocazia săpăturilor. Astfel, alături de rădăcinile carbonizate din grădina din Oplonti, se pot admira acum speciile originare, o adevărată încoronare a minunatei restaurări la care a fost supusă vila Popeii.

În *Antiquarium* din Boscoreale se pot vedea, alături de multe alte mărturii ale vieții cotidiene de acum douăzeci de secole, semințe și fructe pe care locuitorii Pompeiului le-au părăsit pe mese, în depozite și în cămări, în ziua aceea din august 79 d. Hr., când Vezuviul a erupt, cu rezultatele tragice care se cunosc.

Totuși, grădinile latine se asemănau destul de puțin cu ale noastre. Deși iubitori de plante cu flori, romanii nu cunoșteau, de fapt, decât puține varietăți, pentru că încă nu începuse acel proces de selecție care a dus mai târziu la actualele specii decorative. Trandafirul, așa cum îl cunoaștem noi, de exemplu, va fi produs în Persia abia câteva secole mai târziu, în timp ce strămoșii noștri romani trebuiau să se mulțumească doar cu o corolă cu puține petale, derivată direct din tufele sălbatice.

Și alte flori decorative erau, mai mult sau mai puțin, cele care creșteau spontan pe câmp: pentru a crea petele de culoare, grădinarii din antichitate aveau la dispoziție câteva plante cu bulb ca zambila, narcisa, stânjenelul și o liliacee cu flori suspendate, probabil ceea ce astăzi este crinul-de-pădure. Nu lipseau, însă, violetele, rozmarinul, mirtul, verbina și, mai ales leandrul.

Grădina romană, de care se ocupau specialiștii în *ars topiaria*, pricepuți în tunderea tufelor în cele mai ciudate forme, se baza aproape în întregime pe nuanțele de frunziș, de preferință mereu verde: laur, merișor, ghimpe, conifere și, acolo unde mediul permitea, plante pentru umbră, ca vătămătoarea și capevenera, un ornament elegant ale peșterilor umede artificiale, sculptate în piatră poroasă, la modă peste tot în vilele de la țară. Arborii cel mai des folosiți erau pinii, chiparoșii și platanii; în rest, plante cu fructe și cu flori frumoase ca mărul, părul și prunul, la care s-au adăugat în epoca imperială piersicii și cireșii pe care generalul gastronom Lucullus îi adusese din ținuturile răsăritene.

Un element aproape nelipsit în grădina romană era apa care, țâșnind din fântâni de marmură sau din nișe decorate cu mozaicuri multicolore, era adusă pe pajiști în bazine colectoare artificiale, purtând nume exotice

egiptene ca „euripi", „canopi" sau chiar „nili". Un bun exemplu de asemenea canale se vede și astăzi în așa-numita casă a lui Laureius Tiburtinus, la Pompei, unde pârâul iese dintre blocurile de marmură de un alb imaculat care formează o mică piramidă în centrul pajiștii.

Din grădina romană nu trebuiau să lipsească nici animalele, în special zburătoarele. Pasărea ornamentală prin excelență era păunul, dar din fresce mai vedem și porumbei, mierle, vrăbii și, câteodată, ibiși și bâtlani.

Păsările comestibile sau rare care nu prea se adaptau la un regim de semilibertate erau ținute în uriașe voliere, prin interiorul cărora trecea deseori un firicel de apă, pentru a da iluzia că animalele se mai găseau încă în mediul lor natural. Aici, romanii mai rafinați, de exemplu, Lucullus în vila sa din Tusculum, puneau să se așeze masa cu paturi pentru oaspeți, permițându-le să guste bucatele cele mai fine în compania aceleiași păsări pe care o aveau în clipa aceea gătită pe platouri.

O altă specie de păsări exotice, deși puțin răspândită, era deja bine cunoscută la Roma: cea a papagalilor. Împăratul Augustus le răsplătea, de exemplu, saluturile cu câteva monede; dar, când simpatia acestui *princeps* pentru păsările vorbitoare a crescut, solicitanții înaripați deveniseră prea mulți, așa că împăratul a încetat să le mai dea obișnuitul bacșiș, până când, în fața refuzului său, o pasăre deosebit de vorbăreață i-a spus: „*Operam perdidi!*", adică: „Am muncit degeaba!", făcându-l pe șiretul stăpân să-i dea din nou bănuțul obișnuit și meritat.

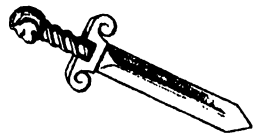

CREȘTEREA PEȘTILOR

Romanii, mâncăi incurabili, erau mari amatori de pește și de midii. Considerând insuficient pescuitul, în curând ei au făcut în așa fel încât să aibă peștele la dispoziție în mari cantități și în toate lunile anului. Generali iluștri și oameni de stat s-au ocupat cu tenacitate de creșterea peștilor, astfel încât unii dintre ei au intrat în istorie mai mult datorită pasiunilor culinare decât prin cuceririle militare; este cazul celebrului Lucullus și al multor personaje cu nume sugestiv ca Licinius Murena, creator al primelor bazine de piscicultură, sau Sergius Orata, care a amenajat pe lacul Lucrinus mai multe bazine pentru stridii.

Deși costurile pentru instalarea și întreținerea acestor bazine erau foarte mari, creșterea peștilor de apă sărată în *vivaria* a devenit extrem de rentabilă: numai ea singură, vila de pe malul mării a lui Caius Irrius, furnizorul lui Caesar, asigura un venit de patru ori mai mare decât averea minimă necesară unui proprietar de pământuri pentru a fi admis în categoria senatorilor.

Instalațiile piscicole erau destul de sofisticate: temperatura trebuia ținută în permanență sub control și

era necesară o primenire continuă a apei, realizată de obicei legând bazinele de mare prin canale prevăzute cu porți speciale din gratii. În plus, bazinele care conțineau pești mai delicați erau parțial acoperite cu plăci de sticlă în timpul iernii și ferite de razele soarelui în zilele calde de vară. În fiecare bazin era, în general, o anumită specie; stridiile și alte moluște erau, însă, aclimatizate în lacuri speciale având pe fund un strat de nămol fertil.

Așa cum se întâmpla adesea cu volierele de păsări, câteodată și în mijlocul bazinelor era construită o platformă pe care aveau loc banchetele oferite de stăpânul casei. Marele bazin rotund al așa-numitei „Villa lui Lucullus" din Circeum, pare să aibă un asemenea spațiu.

După ce era pescuit, peștele era fript și de aceasta se ocupau bucătari specializați, diferiți de aceia care se ocupau de carne și de sosuri.

Pentru a obține cel mai bun gust se folosea întotdeauna *garum*, celebrul sos, și el pe bază de pește, pe care romanii îl foloseau și pentru condimentarea altor mâncăruri.

Peștele cel mai căutat era mreana. Așa că Apicius, în cartea sa intitulată *Gastronomia*, se întrecea în a oferi detalii în privința modului de preparare:

Ingrediente ale sosului pentru mreana friptă: piper, leuștean, cimbru, șofran, ceapă, prune de Damasc, vin dulce, oțet, must fiert, ulei și *garum*.

Ingrediente ale sosului pentru mreana rasol: piper, leuștean, chimen, semințe de mărar, rhus, morcovi, miere, oțet, hrean, must fiert, ulei și *garum*.

Ingrediente ale sosului pentru peștele prăjit: piper, chimion, semințe de coriandru, busuioc și ruta, se

pisează și se amestecă bine cu oțet, după care se adaugă o fiertură de morcovi, must fiert, miere, ulei și *garum*.

După preparare, urma prezentarea la masă, de obicei fantezistă. Astfel, iată peștele refăcut în întregime după ce a fost umplut, sau decorat cu bucățele de carne, sau travestit în pui sau rață, cu ajutorul unor pene și al unui cioc, într-un joc de mistificări glumețe care căpătau o la fel de mare importanță, dacă nu chiar mai mult, ca arta culinară propriu-zisă.

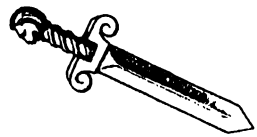

MAȘINĂRIILE DIN ANTICHITATE

Știința și tehnica lumii antice erau mai dezvoltate decât se crede de obicei: chiar și astăzi mulți sunt uluiți aflând că astronomul Aristarh din Samos concepuse sistemul heliocentric cu optsprezece secole înaintea lui Copernic; sau că, în aceeași perioadă, Eratostene din Cirene știa să calculeze cu exactitate diametrul globului pământesc, în timp ce contemporanii lui Columb credeau că globul este mult mai mic decât este în realitate. Și ce să mai spunem de faptul că prima mașină cu aburi a fost proiectată de Heron din Alexandria cu două mii de ani înaintea britanicului James Watt?

Mașinăriile lui Arhimede, printre care o fortăreață plutitoare și miticele oglinzi concave capabile să incendieze corăbiile inamice, focalizând asupra țintei lumina soarelui; mecanismul din Antikitia, capabil să calculeze pentru orice dată posibilă fazele lunii și poziția planetelor; păpușile mișcătoare și automatele mecanice ale inginerilor din Alexandria; morile hidraulice ale lui Vitruvius; orologiile cu apă prezente în orice *domus* romană; mașinile de război de o putere de neînchipuit; navele puse în mișcare de roți cu pale; ascensoarele

care aduceau fiarele în arenă; conductele cu aer cald pe sub pardoselile termelor; apeductele kilometrice care aduceau apa chiar și acolo unde acum este deșert; podurile zvelte și galeriile care străbăteau munții cu o precizie și azi de invidiat: în fața acestor minuni, cineva s-a întrebat chiar de ce revoluția industrială nu s-a declanșat încă din primii ani ai erei noastre, în momentul celei mai mari dezvoltări a științei elenistice, a tehnicii romane și a unei imense piețe comune, omogenă din punct de vedere politic și cultural.

Abundența mâinii de lucru ieftine, slaba dezvoltare a metalurgiei și o mentalitate care vedea în munca manuală o activitate nedemnă de un om liber sunt în general menționate ca fiind principalele cauze ale absenței unei revoluții industriale greco-romane.

Istoria, însă, nu se face cu „dacă" și o asemenea dezbatere poate fi doar un obiect al curiozității: în fapt, minunatele mașini ale inginerilor din antichitate au fost rareori aplicate în producție și aproape niciodată în muncile câmpului care au continuat, chiar și în perioadele cele mai prospere, să fie efectuate cu unelte rudimentare și cu o eficiență foarte scăzută.

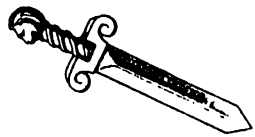

ROMA ŞI EXTREMUL ORIENT

Roma şi China, cele două mari imperii ale antichităţii, deşi nu au întreţinut raporturi directe timp de multe secole, erau, desigur, reciproc la curent cu existenţa lor.

Descoperind în vremea lui Claudius posibilitatea de a călători către India, în ciuda musonilor, romanii au venit în contact cu mărfurile orientale şi au prins drag de ele. Bogatele şi rafinatele clase conducătoare ale Romei au devenit în scurt timp cumpărătoare ale produselor de lux ca pietrele preţioase, ţesăturile exotice şi mirodeniile, printre care un loc de frunte îl ocupa piperul, folosit până şi în prepararea dulciurilor.

Printre toate aceste noi comori care proveneau din ţinuturile Orientului, mătasea chinezească a fost aceea care i-a încântat cel mai mult pe romani şi a făcut ca între cele două imperii să ia fiinţă un comerţ intens, prin intermediul negustorilor indieni, arabi şi parţi.

Cu toate acestea, pentru chinezi, exasperant de etnocentrici, nimic din ceea ce era produs în afara Imperiului Ceresc nu era demn de vreun interes. Concepţia lor despre schimburile internaţionale se baza pe

un singur principiu: să cumpere cât mai puțin posibil și să vândă cât mai mult, cerând să fie plătiți în aur. Astfel că balanța comercială a romanilor, lacomi de mătase, al cărei proces de fabricație era învăluit în cel mai strașnic mister, începea să fie pasivă, cu efecte care, pe termen lung, s-au dovedit a fi foarte grave.

Între timp, chinezii, care intuiseră afacerea, au făcut o încercare de a avea contacte cu Roma, fără a mai recurge la intermediari: în anul 97 d.Hr., Kan Ying, ambasador al Fiului Cerului, pornea către Urbs, cu misiunea de a stabili relații comerciale directe.

De fapt, Kan Ying nu a ajuns decât până în Antiochia. Acolo, șireții negustori parți, temându-se că-și vor pierde câștigurile substanțiale pe care le obțineau, l-au convins că se află încă foarte departe de Roma și, ca să ajungă acolo, ar fi trebuit să străbată o întindere nesfârșită de ape: „*Marea este prea întinsă: dacă vântul nu este prielnic, pot fi necesari chiar și doi ani pentru a ajunge dincolo de ea*" a scris diplomatul chinez suveranului său și a făcut cale-ntoarsă, ratând o ocazie istorică.

În secolul următor, romanii au fost aceia care au preluat inițiativa. Încă de la sfârșitul secolului I, negustorii din Roma porniseră înspre delta Mekongului, în actuala Indochina, schimbând produsele lor cu cele orientale, după cum o dovedesc farfuriile de sticlă de fabricație italică, descoperite în mormintele unor domnitori coreeni.

În sfârșit, în 166 d.Hr., câțiva comercianți latini, dându-se drept trimiși ai lui An-tun (Marcus Aurelius Antoninus), au ajuns în Imperiul Ceresc: „*În al nouălea an al perioadei Yen-hsi, din timpul domniei împăratului Huan-ti, An-tun, regele din Ta-ch'in* – „țara de dincolo

de mare", cum numeau chinezii Roma – *a trimis o solie care a adus fildeș, coarne de rinocer și carapace de broască țestoasă: daruri, de altfel destul de puțin prețioase*", au scris cronicarii chinezi cu o anume suficiență.

În consecință, încă o dată, romanii au reușit doar să vândă destul de puțin și au fost nevoiți să se mulțumească doar cu cumpărarea mărfurilor chinezești, contribuind la hemoragia de metal prețios care va avea consecințe atât de nefaste, pe parcursul secolelor următoare, asupra economiei Romei.

GLOSARUL TERMENILOR GRECEȘTI ȘI LATINI

Ab Urbe condita: de la întemeierea Romei. Literal: „de la orașul întemeiat". Prin tradiție, data nașterii Romei este 21 aprilie 753 î.Hr.
Ambulatio: alee acoperită, portic destinat plimbării.
Arca: ladă, cufăr, dar și casă de bani.
Armaria: mobile mari din lemn, deseori perforat, destinate să conțină cărți sau haine. Acestea din urmă, totuși, erau păstrate, mai frecvent în cufăr (*arca*, vezi).
Armilla (plural, *armillae*): brățară.
Ave (plural, *avete*): salut la întâlnire.
Ave atque vale: la revedere și drum bun. „*Et in perpetuum ave atque vale*", după cum este menționat în roman, este salutul pe care poetul Catullus îl trimite fratelui său defunct.
Balneatores: băieși.
Basternari: sclavi care mână catârii.
Bulla: medalion rotund și gol pe dinăuntru, conținând în general amulete pe care cei născuți liberi le purtau de la naștere până în ziua în care îmbrăcau toga virilă.
Calcei: cizmulițe înalte, încheiate cu șireturi din piele. Cele ale senatorilor erau negre, cu patru panglici și o mică lună din argint ca ornament.
Calidarium: piscina cu apă caldă la terme.

Capsarius: sclav însărcinat cu paza hainelor.
Caupona: tavernă, cârciumă.
Cervesia: bere, băutură puțin răspândită la romani.
Chiton: haină grecească, purtată în special de tineri.
Clientes: protejați ai unui personaj de vază, obișnuiți să aducă omagii stăpânului în schimbul unei *sportula*, adică un dar în natură sau în bani.
Cosmetica: sclavă aflată în serviciul matroanelor aristocrate pentru toalete și operațiuni de cosmetică.
Dolium: (plural, *dolii*): urcior mare, carafă încăpătoare.
Domina: doamnă, stăpână.
Dominus: (vocativ: *domine*): domn, stăpân.
Domus: casă mare pentru o singură familie numai cu parter, din care au rămas numeroase exemple la Herculaneum și la Pompei. Existau mai puțin de două mii de asemenea case în întreaga Romă, unde, dat fiind costul prohibitiv al terenului, erau, în schimb, foarte frecvente așa-numitele *insulae* (vezi).
Ergastula: dormitoare pentru sclavii de la țară care, deseori, erau puși în lanțuri pe timpul nopții.
Euripus (sau **canopus**): canal din marmură în care se scurgeau apele în grădini.
Feria: zi de sărbătoare, nelucrătoare. În calendarul roman din perioada imperială erau mai mult de o sută.
Ferula: nuia folosită de învățători pentru a-i pedepsi pe elevii indisciplinați.
Funalia: torțe de rășină care erau agățate de zid pentru a realiza iluminatul nocturn.
Gravitas: atitudinea solemnă care i se potrivea unui cetățean roman.
Gustatio: aperitiv.
Kiria: doamnă, stăpână. Termen grecesc echivalent cu latinescul *domina*.

Insula: (plural, *insulae*): clădire cu locuințe proprietate privată, cu mai multe etaje, chiar cinci sau șase, împărțite de obicei în apartamente de închiriat. Ruinele multor *insulae* sunt vizibile și astăzi în săpăturile de la Ostia veche.
Lari: spiritele strămoșilor, protectori ai casei, cărora în fiecare *domus* le era dedicat un mic altar, numit *lararium.* Erau venerați împreună cu *Penates*, zeii protectori ai fiecărei familii în parte.
Laticlavus: panglică lată roșie care împodobea toga și tunica senatorilor. Cavalerii purtau și ei o panglică roșie, dar de dimensiuni mai mici.
Lex Iulia Municipalis: decretul lui Iulius Caesar care interzicea circulația pe timp de zi a vehiculelor cu tracțiune animală în Urbs, transformând-o de fapt într-o insulă pietonală.
Lunula: mica lună din fildeș sau argint care împodobea *calcei* senatorilor.
Lupa: prostituată.
Mos maiorum: vechiul obicei al părinților, adică totalitatea normelor etice și juridice stabilite de tradiție.
Nundinae: zile de târg, ca și perioada de nouă zile dintre o zi de târg și alta.
Patres conscripti: senatori.
Paelex: concubină, amanta unui bărbat căsătorit.
Pagus: sat.
Palla: mantie de damă.
Paterfamilias: membrul masculin cel mai în vârstă al unei familii, sub a cărui autoritate erau supuși toți descendenții, oricare ar fi fost vârsta lor.
Psittacus: papagal.
Pugilares: tăblițe acoperite cu ceară, pe care se scria lăsând semne cu stilul.

Subligaculum: fașă inghinală masculină.
Sudatorium: cameră pentru baia de aburi, încălzită prin conducte așezate sub pardoseală sau în pereți.
Synthesis: haină masculină grecească, folosită mai ales la cinele de gală.
Tata: tată, tătic.
Thermopolium: echivalentul roman al unui *fast food*, dotat cu tejghele în care erau înzidite vase mari de teracotă pentru supele calde.
Toga praetexta: haină folosită de copiii romani până în ziua în care îmbrăcau toga *virilis*; ca și toga senatorilor și a cavalerilor, era împodobită cu o panglică roșie.
Vale: (plural, *valete*): drum bun. Salut de despărțire.
Verna: sclav născut în casă.
Villa: mare reședință de la țară, construită nu numai pentru *otium*, ci și pentru producția agricolă.

GLOSARUL PERSONAJELOR ISTORICE

Catilina: personaj politic care, în secolul I î.Hr. a urzit o faimoasă conjurație zădărnicită de Cicero.
Claudius: împărat roman. Urmându-i la tron nepotului său, Caligula, în anul 41 d.Hr., Claudius a reabilitat autoritatea Senatului, a acordat cetățenie romană pentru numeroase colonii, a încurajat ascensiunea socio-politică a așa-numitei „clase ecvestre", a întărit dominația Imperiului asupra Mauritaniei, Iudeii și Traciei. Luând-o pe Messalina în a treia căsătorie, după aceea s-a însurat cu nepoata sa, Agrippina Minor, care l-a determinat să-i adopte fiul avut de la Domitianus Enobarbus, viitorul Nero.
Epicur: filosof grec. În anul 306 î.Hr., a inaugurat la Atena o școală filosofică (Grădina), deschisă atât pentru femei, cât și pentru sclavi. Tema gândirii epicuriene era căutarea fericirii; chestiune pe care filosoful o rezolva indicând instrumentul eliberator *ataraxia*, adică o sobră, senină, echilibrată detașare de pasiunile vieții. Îndepărtându-se treptat de tiparul său de origine greacă și, în ciuda multor opoziții (printre care cele ale primilor gânditori creștini), filosofia epicuriană a cunoscut un mare succes în lumea romană, părtașă la „popularizarea" pe care i-a făcut-o Lucretius în *De rerum natura*.
Heron: matematician și fizician grec care a trăit în secolul I î.Hr. S-a ocupat de știință, inginerie și geometrie, punând la punct o mulțime de proiecte și invenții. În optică a

formulat legile reflexiei, în timp ce în geometrie s-a ocupat de studiul proprietăților triunghiurilor.

Fabullus: pictor roman care, în timpul domniei lui Nero, a fost chemat să picteze în frescă *Domus Aurea* într-un stil complet nou. De la operele sale, descoperite în ruinele care, cu multe secole mai târziu, apăreau doar ca niște grote subterane, și-au luat numele așa-numitele picturi „grotești", imitate de mulți artiști renascentiști.

Messalina: soția mult iubită a lui Claudius și mamă a fiilor săi, Octavia și Britannicus, va fi condamnată la moarte de către împărat când, după adultere repetate, va unelti împotriva lui pentru a oferi tronul amantului său, Sillius.

Seneca: filosof roman, reprezentant de marcă al doctrinei stoice, După ce a fost persecutat de Caligula, s-a trezit implicat, în timpul domniei lui Claudius, într-o intrigă de curte care l-a costat exilul în Corsica. Întors la Roma, a devenit sfetnicul lui Nero, dar s-a disociat curând de atitudinea politică și morală a acestuia. Condamnat la moarte pentru că participase la un complot împotriva împăratului, a preferat să-și ia singur viața, după regulile stoicismului.

Spartacus: gladiator de origine tracă. În anii 70 î.Hr., s-a aflat în fruntea răscoalei sclavilor împotriva puterii romane. Comandând o armată de 40.000 de oameni, a înfruntat cu succes legiunile lui Licinius Crassus și Pompeius. În cele din urmă, însă, răscoala a fost înăbușită și ordinea restabilită cu brutalitate.

Varus: general roman. Trimis de Augustus în Germania, a fost atras în Pădurea Teutoburg de Arminius, aflat în fruntea unei conspirații a barbarilor împotriva dominației Romei. La Teutoburg, armata romană a suferit o dezastruoasă înfrângere (anul 9 d.Hr.) și Varus s-a sinucis.

GLOSARUL LOCURILOR GEOGRAFICE

Alestum: orașul Arles de astăzi.
Baia: numit *pusilla Roma*, „mica Romă", era un imens centru termal și cea mai elegantă stațiune de vilegiatură din antichitate. Își aveau acolo reședințele de vară personaje ilustre ale Romei, inclusiv împăratul. De-a lungul secolelor, terenul s-a scufundat ducând sub apele mării un mare număr de construcții romane, dar în Parcul arheologic mai pot fi vizitate ruinele sălilor termale și ale unor vile senioriale.
Lucrinus: lac de coastă, între Puteoli și Baia, faimos în antichitate pentru creșterea stridiilor. Fenomenele telurice frecvente în Câmpiile Flegree și în special erupția vulcanică din 1538 care a dus la apariția așa-numitului Monte Nuovo, s-au redus considerabil astăzi.
Neapolis: Napoli de astăzi.
Nemasus: Nîmes de astăzi.
Pausilypon: Posilippo de astăzi.
Pithecusa: Ischia de astăzi, denumită de romani și *Aenaria.*
Puteoli: Pozzuoli de astăzi.
Taprobane: Sri Lanka de astăzi (insula Ceylon).
Tuscana: Tuscania de astăzi, în provincia Viterbo.

DANILA COMASTRI MONTANARI

Profil biografic al autoarei

Danila Comastri Montanari, creatoarea lui Publius Aurelius Statius, s-a născut la Bologna în 1948. Părăsește școala mai devreme pentru a intra la universitate și a trăi acolo cea mai importantă perioadă a vieții sale.

Și-a luat licența în Pedagogie și în Științe politice, apoi, timp de douăzeci de ani, a predat și a călătorit în toate cele patru colțuri ale lumii. În 1990 a scris primul său roman, *Mors tua*, și de atunci s-a dedicat pe deplin prozei, în special unui gen, acela al romanului polițist istoric, care îi permitea să îmbine principalele domenii care o interesau: studiul trecutului (în special civilizațiile antice) și preferința pentru intrigile *mystery*.

Fumătoare înrăită, apreciază băuturile alcoolice, refuză să țină vreo dietă, frecventează stațiuni termale și săpături arheologice, citește romane polițiste, studii de istorie, clasicii latini, greci și chinezi. Este o fanatică utilizatoare a Internetului, unde are câteva situri web. Trăiește într-o casă mare din centrul orașului Bologna, împreună cu soțul, fiica, două pisici, un papagal, două sute de plante, zece mii de cărți și cinci computere.

În curând un nou volum din seria

PUBLIUS AURELIUS

MORITURI TE SALUTANT

Roma, anul 45 d.Hr. Un eveniment dramatic zguduie jocurile de gladiatori. În cursul unei lupte, steaua arenei Chelidon se prăbușește la pământ, victimă a unei morți inexplicabile. Împăratul Claudius, vechiul prieten al lui Publius Aurelius Statius, îl cheamă pe senator și îi încredințează misiunea de a cerceta circumstanțele morții gladiatorului. Începe astfel o anchetă de mare risc, în timpul căreia abilitatea de detectiv a lui Publius Aurelius este pusă la grea încercare.